

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI
EGYETEM

HADTUDOMÁNYI KAR

Műveleti támogató tanszék

Dr. Füzesi Ottó alezredes

**A FELDERÍTÉS ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEINEK
VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL, AZ EMBERI ERŐVEL
FOLYTATOTT FELDERÍTÉSRE**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. habil Héjja István nyá. ezredes
mb. tanszékvezető helyettes egyetemi docens

Budapest, 2004.

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI
EGYETEM

HADTUDOMÁNYI KAR
Műveleti támogató tanszék

Dr. Füzesi Ottó alezredes

**A FELDERÍTÉS ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEINEK
VIZSGÁLATA, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL, AZ EMBERI ERŐVEL
FOLYTATOTT FELDERÍTÉSRE**

Doktori (PhD) értekezés

Budapest, 2004.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	5
1. FEJEZET A FELDERÍTÉS FOGALOMRENDSZERÉNEK ELEMZÉSE.....	8
1. 1. A fogalomrendszer vizsgálatának alapkérdései	8
1. 2. A felderítés fogalmának pontosítása.....	10
1. 3. A felderítés általános felosztása a 90-es évekig	13
1. 5. A felderítés javasolt fogalomrendszere	23
Következtetések	27
2.FEJEZET A 90-ES ÉVEK VÁLTOZÁSAINAK HATÁSA A FELDERÍTÉSRE ÉS A FELDERÍTÉSSEL SZEMBEN JELENTKEZŐ ÚJ KIHÍVÁSOK.....	29
2. 1. A felderítés feladatrendszerének változása és az újonnan jelentkező feladatok	29
2. 1. 1. A magyar haderő új feladatai a 90-es évek után.	29
2. 1. 2. A MH alkalmazásából adódó új felderítési feladatok.	31
2. 1. 3. A NATO-tagságból eredő új feladatok a felderítésben.....	33
2. 2. A felderítést befolyásoló megváltozott körülmények.....	38
2. 2. 1. A várható „ellenség” jellemzői	38
2. 2. 2 A saját csapatok tevékenységének hatása a felderítés körülményeire	41
2. 2. 3. A terep és a környezet befolyásoló tényezői.....	42
2. 2. 4. A hadműveleti területen lévő lakosság értékelése	44
2. 3. A felderítéssel szemben támasztott új követelmények	48
2. 3. 1. Az általános követelmények újszerű értelmezése	48
2. 3. 2 A biztonság- és védelempolitikai alapelvek és a felderítő eljárások által támasztott követelmények	50
Következtetések	54
3.FEJEZET A NEM HÁBORÚS KATONAI MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSA	55
3. 1. A felderítés és a HUMINT a kialakuló konfliktus- és válsághelyzetben az ország területén való alkalmazása esetén.	55
3. 1. 1. A felderítő szervek felkészítésének sajátosságai	56
3. 1. 2. A vezetés és a felderítő szervek szétbontakoztatása	58
3. 1. 3. A felderítő erők és a felderítési módok alkalmazásának lehetőségei.....	61
3. 2. A béketámogató műveletek felderítő támogatása, a HUMINT tevékenységének jellemzői.....	74
3. 2. 1. A HUMINT felkészítésének sajátosságai	75
3. 2. 2. A tevékenységi körzet elfoglalása és a vezetés, összeköttetés jellemzői.....	80
3. 2. 3. A felderítés feladatai.....	84
3. 2. 4. Felderítő szervek és módok	88
Következtetések	98
4.FEJEZET A HUMINT ALKALMAZÁSA A VÉDELMI HADMŰVELET ELŐKÉSZÍTÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSA SORÁN	100

4. 1. A felderítő szervek kiküldésének és bevonásának sajátosságai.....	100
4. 1. 1. A felderítő szervek kiküldése védelemben	101
4. 1. 2. Felderítő szervek bevonása	105
4. 2. A felderítő szervek és felderítési módok sajátos jellemzői védelemben.....	107
4. 2. 1. A figyelés és a figyelőőrs alkalmazásának sajátosságai	107
4. 2. 2. A szakaszerejű felderítő szerv tevékenységének sajátosságai védelemben	112
4. 3. A HUMINT felderítő szervek és felderítési módok jellemzői (A leírtakból levont következtetések alapján)	116
Következtetések.....	123
Rövidítések.....	125
Publikációs jegyzéke 1990-től	125

BEVEZETÉS

Az elmúlt évek viharos változásokat idéztek elő a nemzetközi folyamatokban, hazánk társadalmi- politikai, pénzügyi gazdasági és mindennapi életében. Ez a változás új feltételeket teremtett a társadalom szinte minden területén. Ennek a helyzetnek megfelelően a hadsereg átalakulása is folyamatos, új elméletek születtek és születnek, illetve változik a katonai élet gyakorlata is. Új tézisek jelentek meg a biztonságpolitika, az országvédelem és a szövetségi, katonai feladatmegoldások koncepcióiban, folyik a Magyar Honvédség új szervezetének kialakítása. A békeműködés feltételrendszere és a haderő alkalmazására vonatkozó elgondolások folyamatosan korszerűsödnek. A 2003-ban végzett védelmi felülvizsgálat döntő változást hozott a haderő alkalmazása és szervezete terén.

Az elmúlt időszak a magyar hadtudomány számára minden korábbinál nagyobb kihívást és kutatási kényszerűséget teremtett, valamint ezt a tendenciát felerősítette a Magyar Köztársaság NATO-ba való belépése. Az új helyzet újabb feladatokat, követelményeket és a jövőt megalapozó feltételek kialakítását jelentette. A hadügy és a honvédelemmel foglalkozó kutatási területek közül - elsősorban a katonák számára - prioritást élveznek a Magyar Honvédség harci alkalmazását vizsgáló témák. Mindezek eredményeként megváltozott a Magyar Honvédség felépítése, ezen belül az egyes fegyvernemek, szakcsapatok helye, szerepe, egymáshoz viszonyított aránya, feladata, tehát a változásokat kikényszerítő okok feltétlenül vizsgálatokat, kutatásokat, és elemzéseket kívánnak, a kutatási eredmények viszont vitákat gerjesztenek a felderítés területén is.

A felderítés alapkérdéseit megváltoztatták a 90-es években kidolgozott biztonság és védelempolitikai alapidokumentumok, a hadtudományi kutatási eredmények és a NATO-ba való belépés. Ezek figyelembevételével lehetséges a régi pozitívumokat felhasználva az új kutatási eredmények érvényesülése és hasznosítása a felderítés elméletében és gyakorlatában.

Többéves oktatói gyakorlatom és eddigi kutatómunkám során sok esetben találok illogikus, nehezen magyarázható tényekkel, ellentmondásos szituációkkal, amelyek számos okra vezethetők vissza, emellett az új helyzet által támasztott követelmények is megváltoztatták a hagyományos, több évtizede működő katonai gondolkodásmódot. Kutatásaim során törekedtem ezeknek az ellentmondásoknak a körülhatárolására, okainak tisztázására és megoldási lehetőségeik számbavételére. Ez alkalommal mindezt a kutatási témámra koncentráltan, de átfogóan szeretném megtenni.

A katonai, azon belül a hadműveleti felderítés elemzésének szükségességét és időszerezését az alábbi tényezők igazolják:

1. A hazai katonai felderítés elmélete és a hadműveleti felderítés fogalomrendszere az elmúlt negyven év alapján meghatározott kategóriákat, elveket foglalt magába. A Magyar Honvédség új elgondolás alapján tervezett alkalmazása és a NATO-követelmények, valamint a felderítés régi alapelvei ellentmondásos helyzetbe kerültek.

2. Az elmúlt tíz évben, de különösen az utóbbi időben megváltozott a Magyar Honvédség várható alkalmazása.

3. Fontos szerepet kapott a válságkezelés és az utóbbi időszakban a védelmi felülvizsgálat szerint háttérbe szorult a haderő háborús alkalmazása.

4. A felderítés számára eddig ismeretlen körülményeket és elvárásokat hozott a NATO-feladatok végrehajtására való felkészülés és a válságkezelő műveletekben való részvétel.

5. Megváltozott a felderítés környezete, mert alkalmazaték a felderítő erők hazai területen, a NATO-országok területén, sőt bevonhatók a NATO-területén kívüli feladatok végrehajtásába.

6. A katonai szervezetek változásai és a régi, klasszikus XX. századi harctevékenységi fajtáktól való eltérés a katonai felderítés követelményeiket módosította és újabbakat

támasztott. A felvázolt problematikus csomópontok további részterületen okoznak még meg nem oldott problémákat.

A problémák megoldásához az értekezésben a következő területeket kívánom megvizsgálni.

1. A (katonai) hadműveleti felderítés, ezen belül az emberi felderítés fogalomrendszerét.
2. A harcbiztosítás és támogatás azon körülményeit és követelményeit, amelyek változása befolyásolja a katonai felderítést.
3. A válsághelyzetek különböző fokozatainak érvényesítésén keresztül a felderítő erők és eszközök alkalmazását.
4. A béketámogató műveletek célja, tartalma és lefolyása által meghatározott, felderítésre vonatkozó új elveket.
5. A hadműveletek és a nem háborús katonai műveletek során jelentkező sajátosságokat, amelyek új helyzetet és követelményeket teremtenek a felderítő szervek eredményes működéséhez.

A vázolt problémák megoldásához az alábbi **kutatási célok** tűztem ki:

1. Kialakítom a felderítés NATO-ban használt és a magyar katonai elméletben és gyakorlatban meglévő fogalomrendszerének összeegyeztetett változatát.
2. Megfogalmazom a felderítő szervek alkalmazásra ható megváltozott körülmények jellemzőit és a felderítéssel szemben támasztott megváltozott követelményeket.
3. Kidolgozom a HUMINT felderítő erők és eszközök alkalmazásának egy változatát a béketámogató műveletekben, a válsághelyzetben és a hadműveletek során.
4. Meghatározom a felderítő rendszer tevékenységekor jelentkező újszerű eljárásokat és azok egy reális megvalósítási módozatait.

Az értekezésben négy fejezetre tagolva dolgozom ki a kutatási célok által felvetett problémákat. Az első fejezetben az érvényben lévő fogalomrendszert elemzem, amely egyben kiinduló alapja a további fejezeteknek. A második fejezetben összegyűjtöm, elemzem és értékelem a megváltozott befolyásoló tényezőket, amelyek hatnak a felderítésre. A harmadik és negyedik fejezet a felderítő erők alkalmazását vizsgálja, válsághelyzetben és háborús helyzetben. Bár a háborús alkalmazást a jelenlegi biztonságpolitikai elgondolások nem támogatják, ettől függetlenül a felderítő rendszer tudományos elemzéséhez hozzátartozik a háborús működés vizsgálata, ezért a negyedik fejezetben foglaltak teljessé teszik a kutatómunkám eredményeit.

A kutatás során a - lehetőségek kihasználásával - az általános módszerek közül az elemzést, a következtetések levonását, az analízist és szintézist alkalmazom. Ezen kívül elvégeztem az egyes részeredmények kipróbálását a gyakorlatban és felhasználok a Felderítő tanszéken végzett kísérletek eredményeit. Egyes területek vizsgálatakor támaszkodtam a számítógépes szimulátor nyújtotta lehetőségekre. Az így kapott kutatási eredményekkel kívánom a kitűzött célokot elérni.

A katonai felderítés, ezen belül a földi felderítés helyzetéből adódó alaphipotézis, hogy a felderítő szervek egyrészt, mint páncélosfelderítő kötelékek tevékenykednek, másrészt az adatszerzés passzív módjait előtérbe helyezve oldják meg feladataikat. Az eddigi ismereteim alapján a dolgozatban a két alkalmazási alapelv közül a második változatot vizsgálom, azért, mert a páncélosfelderítés elvei és azok magyar adaptációja külön kutatási témát igényel.

A disszertáció kidolgozásakor alaphelyzetnek és kiinduló pontnak az 1980-as évek végéig érvényben lévő szabályzatokat és a gyakorlatban meglévő eljárásokat tekintem, mert a 90-es években lezajlott változások nem egyértelmű, tudományos értelemben vett reformokat hoztak, hanem egy haderőcsökkentésen alapuló útkeresést jelentettek. Ezen kívül a felderítő szolgálatnál rendszeresített harcjárművek, járművek, felderítő berendezések és egyéb anyagok típusai nem változtak. Az 1995. június 30-án elfogadott országgyűlési határozat tűzi ki a

közép- és hosszú távú átalakítás irányait „Az átalakításnak ki kell terjednie a hadsereg életének minden területére, így a Magyar Honvédség hadrendjére, szervezeti felépítésére és vezetési rendjére; az alkalmazás elveire...”¹ Ezért a 90-es évek reformjait folyamatnak tekintem, eredményeit és hatásait feldolgozom a munkám során.

A disszertáció elkészítéséhez szükséges kutatómunkát 2003 őszén fejeztem be, utolsó fázisában lehetőség szerint figyelembe vettem a védelmi felülvizsgálat főbb megállapításait, a haderő céljaira, feladataira és felépítésére vonatkozó elgondolásait, de ennek a tényezőnek a tudományos vizsgálatokkal alátámasztott kidolgozását nem vállalhattam fel.

---

¹ Bognár Károly: A Magyar Néphadsereg, majd a honvédség fejlesztése Honvédelmi reformok, haderő-átalakítások Magyarországon Bp. 2001. ZMNE. p. 175.

1. FEJEZET

A FELDERÍTÉS FOGALOMRENDSZERÉNEK ELEMZÉSE

1. 1. A fogalomrendszer vizsgálatának alapkérdései

Az elmúlt években a hadtudomány szinte valamennyi területén érezhetően nagy a kutatókedv, a véleménynyilvánítás szabadsága és az ezzel együtt járó viták száma. Személy szerint nagyon örülök a tudományos munka növekvő intenzitásának, hiszen az előző évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a hadtudomány nem tudott kellő gyorsasággal reagálni a kor kihívásaira. Természetesen ez nemcsak az elméleti életre, hanem a gyakorlatra is hatást gyakorolt.

A 80-as évekig Magyarország, mint a Varsói Szerződés tagja alapvetően a szovjet hadtudomány elveit tekintette elsődlegesnek. Ennek hatására a magyar katonai szabályzatok alapvetően a VSZ előírásait és normáit tartalmazták, a katonai szervezetek és a haditechnikai eszközök megfelelték a katonai szövetség elvárásainak. Kezdetben a társadalmi és politikai változások kikényszerítették az új elméletek születését a hadseregben is. Ennek alapja az önálló országvédelem koncepciójában jelentkezett, hiszen az egész ország vágyott az önállóságra. Emellett a szovjet doktrína előírásainak teljes elvetése következett be és megindult az útkeresés a katonai kutatásokban. Gyors ütemben megkezdődött a szabályzatok átdolgozása, előtérbe került a védelem elsődlegessége, a fegyvernemek alkalmazásának az átdolgozása. Új fogalmak keletkeztek, nagy figyelmet fordítottunk a nyugati - elsősorban a semleges - országok katonai szakirodalmára. Azonban komoly ellentmondás alakult ki, hiszen a katonai szervezet és kiképzettség, de főleg a harci technikai eszközpark szinte változatlan maradt, az elvek azonban más alapokat feltételeztek. Így a felderítés eszközszerkezete még a régit tükrözte, de az elvek, fogalmak és eljárások ettől eltértek. Tehát a felderítő szolgálat is bizonytalan alapokon próbált új utakat keresni. A fogalomrendszer tartalmazott régi alapokat tükröző és az új elgondolásokat követő kategóriákat. Ezzel együtt jelentkeztek olyan tendenciák is, hogy a NATO-fogalmait adaptálták a magyar viszonyokra, hiszen a 90-es évek közepén csatlakoztunk a PfP programhoz és részt vettünk nemzetközi békefenntartó missziókban. Tehát a felderítés fogalomrendszere vegyessé és ellentmondásossá vált.

A 90-es évek közepétől szinte biztossá vált a NATO-hoz való csatlakozásunk és az új Magyar Honvédség kialakításához tartozott az is, hogy a magyar sajátosságokhoz és a nemzetközi katonapolitikai irányzatokhoz igazítottan kellett a szabályzataink előírásait átdolgozni. További gondot jelentett, hogy a NATO katonai szervezetében is bizonytalanságok keletkeztek, mert az új európai politikai tendenciák megváltoztatták az alapelveket. Eközben az ország közeledése a belépéshez felerősítette a rossz reflexeket és megkezdődött a NATO-doktrínák lefordítása és elfogadása, de a kezdeti új magyar katonai elgondolások és az eszközpark eltértek ettől a rendszertől. Tehát az ezredfordulóra ellentmondás jött létre a NATO által használt fogalomrendszer és a meglévő magyar katonai elmélet, szervezet és eszközszerkezet között.

Az előbb megfogalmazott tendenciák hatása miatt és az új követelmények figyelembe vételével kívánom a felderítéshez tartozó fogalomkört görcső alá venni és az elméletben, valamint a gyakorlatban meglévő ellentmondások megoldásának egy változatát kidolgozni. A vizsgálatok során elemezni kívánom - a fogalomalkotás szabályainak betartásával - az adott témakörbe tartozó általános megfogalmazásokat, a NATO kötelező érvényű STANAG-jeit, a külföldi katonai szakirodalomban tárgyalt megnevezéseket. Természetesen figyelembe kell vennem a gyakorlat eredményeit és gátjait, amelyek fontos szerepet játszanak az adott kérdés meghatározásában.

A NATO-csatlakozás után nagy lendülettel megkezdődött a különböző szintű doktrínák kidolgozása az Atlanti Szerződés Szervezete által elfogadott STANAG-ek hazai viszonyokra történő adaptálása. Az összhaderőnemi doktrína és az egyes haderőnemek, fegyvernemek doktrínái meghatározott ütemterv szerint készülnek. Ennek a sokoldalú és hosszú ideig tartó munkafolyamatnak részese a felderítő szolgálat is.

Az összhaderőnemi doktrína egy változatban elkészült és az ütemtervnek megfelelően a Felderítő Főnökség is elkészítette A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Felderítő Doktrínája DSZOFT kód: 11217 című dokumentumot (a továbbiakban Felderítő doktrína), amely sok új, a felderítésre vonatkozó előírást tartalmaz. A alapja a NATO-országokban elfogadott és a STANAG 2936 számú szabványban rögzített okmány volt. Azt hiszem, teljesen természetes és helyénvaló elvárás a Magyar Honvédséggel szemben is, hogy a NATO-szabványokat elfogadja, és azok szellemében fektesse le a különböző fegyvernemek és szakcsapatok tevékenységének alapszabályzatait.

A NATO-országokban használt felderítésre vonatkozó fogalomrendszer értelemszerűen eltér a magyar szabályzatokban rögzített fogalmaktól. A Szövetséghez való csatlakozás után az új fogalmak alkalmazása a Magyar Honvédségben és a hadtudományban szinte kötelező. Ezt egyébként a NATO Katonai Szabványosítási Hivatal előírásai megfelelőképpen szabályozzák is. Tehát az új diszciplínák használata elkerülhetetlen, viszont a jelenleg is érvényes magyar szabályzók, a több évtizedes gyakorlat és a rendszeresített eszközök képességei konzerválják a régi elveket és eljárásokat. Azok teljes kiselejtezése hasonló helyzetet teremtene, mint a szovjet hadtudományi előírások átvétele az ötvenes években. Ezért célszerű a két fogalomrendszert közösen vizsgálni, összeegyeztetni és ahol szükséges kiegészíteni. Ennek megvalósítását bizonyos alapelvek figyelembevételével teszem meg.

A NATO AAP-6 (Szakkifejezések és meghatározások szógyűjteménye 2000) aktuális előírásai kötelező érvényűek a Magyar Honvédségnél, hiszen a különböző szerződések ezt az alapelvet tartalmazzák és a HVK HTCSF a 128/2000. (HK 03/2001.) számú intézkedésével hatályba is lépett. A szógyűjteményben szereplő szakkifejezések, konkrét fogalmak szintaktikailag szerepelnek a magyar lexikonokban, szabályzatokban is. Amennyiben a két megfogalmazás tartalmilag eltér egymástól, egyértelműen az AAP-6-ban szereplő az irányadó, hiszen ellenkező esetben a különböző tagországok katonáival, törzseivel és egyéb szerveivel való együttműködés esetén megengedhetetlen, hogy valaki más tartalommal értelmezzen egy közösen használt szót, vagy megfogalmazást.

A NATO-országokban kialakult elmélet és gyakorlat nem igényli a nemzeti haderőkben használt fogalmak, elvek és összefüggések teljes elvetését, mert a közös alapfogalmak mellett minden országban a katonai vezető szervek a szógyűjteményben alkalmazott előírásokat az ország helyzetének, hagyományainak és haderejének sajátosságai alapján kiegészíthetik, bővíthetik. Fontos következtetésre ad lehetőséget az a tényező, hogy a közös szógyűjtemény - bár sok területen - úgy haderőnemi, mint összefegyvernemi tartalmú és hadászati, hadműveleti és harcászati szintű fogalmakat és kifejezéseket tartalmaz, nem teljes körű, mert minden területen, így a felderítő szolgálatnál is vannak olyan fogalmak, amelyek nem szerepelnek az AAP-6 szógyűjteményben. Ebből következik, hogy a felderítésre vonatkozó szakkifejezéseket a Magyar Honvédség illetékeseinek meg kell alkotniuk. Ez a szógyűjtemény a Felderítő doktrína mellékleteként megjelent és tartalmazza a felderítésre vonatkozó alapkategóriákat. Természetesen ez a dokumentum nem fogja át teljes részletességgel a harcászati-hadműveleti felderítés egészét, ezért szükségesnek tartom a fogalomrendszer vizsgálatát.

A közösen használt fogalmak azonos értelmezése mellett az egyes fogalmak az adott ország hadseregének saját törvényszerűségei alapján történő csoportosítása, alá-fölrendelése megengedhető, és a magyar hadtudományi kutatások ezt igénylik is, mert a tudomány lényeges jellemzője a saját fogalmak, fogalomrendszerek alkalmazása. A csoportosítás jól megfogalmazott szempontok és azonos jellemzők alapján valósítható meg. Az egyes csoportok

összefüggésének feltárása és összerendezése alapvetően befolyásolja a felderítő szakmában alkalmazandó elveket és módszereket.

A régebben - a 80-as évek végéig - alkalmazott elvek és megfogalmazások teljes elvetése célszerűtlen és nem felel meg a folytonosság követelményének sem. Az 1990 előtt kiadott szabályzatokban szereplő előírások adaptálása a jelenlegi viszonyokra azért is szükséges, mert a Magyar Honvédségnél és a felderítő csapatoknál még alapvetően a régi technikai eszközök és berendezések találhatók, valamint az aegységek alkalmazására vonatkozó előírások többsége továbbra is helytálló az új viszonyok között. Tehát vannak olyan szakkifejezések, amelyek tartalma és összefüggései még jelenleg is érvényesek.

A tudományos kutatások során az oktatásban és a különböző szintű kiképzésben feltétlenül definiálni és használni kell azoknak a jelenségeknek a leírására vonatkozó terminus technikusokat, amelyek nem szerepelnek a közös szógyűjteményben. Erre több módszer kínálkozik, mert használhatóak a régi fogalmak, átvehetőek más NATO-tagország doktrínáiból, vagy alkothatók új fogalmak. Mindhárom módszer elfogadható, ha megegyezik a Magyar Honvédség doktrína-kidolgozási elveivel és alátámasztja a gyakorlatot.

A fogalomrendszer vizsgálatánál fontos elvi alapnak tekintem a rövidítések egységes és egyértelmű felhasználását. Több rövidítésnél előfordul, hogy más, de nem teljesen eltérő tartalmat jelent a NATO által kiadott anyagokban, és mást jelent a magyar katonai gyakorlatban. Ilyen esetben az eredeti rövidítés meghagyása mellett célszerű alkalmazni a magyar fordítást. Az eredeti rövidítés elhagyása viszont az együttműködés esetén okozhat félreértéseket a nemzetközi törzsekben együttműködők között.

1. 2. A felderítés fogalmának pontosítása

A következő alfejezetben, a 2003. év elején még érvényes dokumentumokban található megfogalmazások és besorolások elemzésével kívánom megvizsgálni, és egy változatban összegezni a felderítés különböző kategóriáinak rendszerét. A szakma alapkategóriája a FELDERÍTÉS; jelentése, tartalma és terjedelme sok hasznos következtetés levonását biztosíthatja. Már maga a felderítés NATO-ban használt fogalma eltér a hagyományos magyar kategóriától.

A Hadtudományi Lexikonban a Felderítés: „az állami apparátus vezető szervei és a különböző szintű parancsokszágek azon intézkedéseinek, rendszabályainak és tevékenységeinek összessége, amelyek egy ország v. országcsoport érdekeiről célkitűzéseiről, szándékairól, terveiről... szóló adatok megszerzését, gyűjtését és tanulmányozását célozzák.”²

A lexikonból idézett fogalom értelmezésekor néhány fontos, lényeges kérdés merül fel. A meghatározásban szerepel az „adat” szó, amely a vezetéshez illeszkedik. A vizsgálat szempontjából lényeges és elemzésre érdemes leírás az adatokkal foglalkozó tevékenység, amely nemcsak a megszerzést, hanem az adatok tanulmányozására és feldolgozására irányuló folyamatot is magába foglalja. Ennek értelmezése akkor nyer létjogosultságot, ha a felderítést kétféleképpen - egy szűkebb és egy tágabb keretben - értelmezzük. Szűkebb értelmezés esetén a felderítés az információkat (adatokat) megszerzi, megismeri, tehát a tevékenysége arra irányul, hogy ismeretlen, bizonytalan tényezőket ismertté tegyen. Ha a tanulmányozás és feldolgozás is a felderítés fogalomkörébe tartozik, akkor nemcsak a szűkebb értelmezés szerepel, hanem az adatokkal végzett további feladatok is a fogalomba tartoznak. Így magába foglalja a vizsgálatokat, a különböző manuális és gondolati műveleteket.

„A felderítés a hadműveleti és harcbiztosítás legfontosabb fajtája: azon rendszabályok összessége, amelyeket a parancsnokok, a törzsek hoznak abból a célból, hogy a küszöbön álló hadművelet harctevékenységi körzetében a harc előkészítéséhez és sikeres megvívásához

---

² Hadtudományi Lexikon Bp.1995 I kötet p. 339.

szükséges adatokat megszerezzék az ellenségről és a terepről.”³ - írja a harcszabályzat I. kötete.

A fogalom első része rögzíti a felderítés nemfogalmát - mégpedig azt a harcbiztosítási (hadműveleti) fajták egyikének nevezi. Érdeemes néhány gondolat erejéig megállni ennél a logikai besorolásnál. A harcbiztosítás lényege egyrészt abban áll, hogy akadályozza meg az ellenség meglepetésszerű támadását, másrészt csökkentse az ellenség csapásai által elszenvedett veszteségek mértékét, harmadrészt biztosítsa a szervezett harcba lépést és az eredményes harcot. A hármas követelmény közül elsősorban az utolsó funkcióhoz csatlakozhat a felderítés abban az értelemben, hogy a harc megszervezéséhez és vezetéséhez, végső soron a sikeres megvíváshoz feltétlen szükséges az ellenség, a terep, valamint egyéb tényezők megismerése. Az újabb kutatások és kutatási eredmények publikálása alapján a felderítés a támogatás kategóriájába tartozó fogalom.

A támogatás értelmezése, feladatai és legfontosabb jellemzői megegyeznek a több évtizede használt harcbiztosítás alapkérdésével. Ebből a szempontból a felderítés lehet harcbiztosítás vagy harctámogatás, lényege az, hogy feltételeket hoz létre a harc (hadművelet) eredményes megvívásához. A ZMNE egyik tanszéke, a Szárazföldi Összefegyvernemi Tanszék az összefegyvernemi harc (hadművelet) tudományos vizsgálatának egy nagyon fontos műhelye, ettől eltérő módon fogja fel a harctámogató és harcbiztosító tevékenységeket, így közelít a NATO-országokban is érvényes felfogáshoz. A kutatóműhely tagjai arra következtetésre jutottak, hogy az ellenség megsemmisítésére, pusztítására, harcképtelenné tételére irányuló tevékenységek, a harctámogatás fogalomkörébe, míg a harc feltételeit, a váratlanság kizárását és egyéb célokat szolgáló tevékenységek a harcbiztosítás kategóriájába tartoznak. Ez a felosztás a felderítés alapvető értelmezését is befolyásolja.

Tehát a felderítés valóban feltételeket biztosít a sikerhez és adatokat szolgáltat a különböző fegyverek kezelőinek. Ezzel a tartalommal valóban a harcbiztosításhoz (támogatáshoz) tartozik, de fontosabb szerepe van a vezetésben. A külföldi szabályzatok, harcászati kézikönyvek az előző gondolathoz hasonlóan a harcbiztosításon (támogatáson) belül a vezetés részeként fogják fel a felderítést. Valamennyi, a témával foglalkozó NATO-doktrína, kézikönyv és cikk döntő helyen említi a felderítést, mint a parancsnoki munka és parancsnoki gondolkodásmód alapját. Így a felderítés a vezetésen belül kiemelten fontos, mert a felderítés követelményeinek meghatározását (PIR), eredményeinek értékeit és a pontosítások elvégzését a NATO-dokumentumok kizárólag a parancsnok kezében összpontosítják. Emellett lényeges megállapítás hogy a jelenleg érvényben lévő magyar dokumentumok a felderítést a harctámogató tevékenységek közé sorolják.

A NATO-dokumentumokban a „Felderítés célja: Békében, válsághelyzetben és fegyveres konfliktus idején a felderítés végrehajtásának célja a katonai műveletek tervezésének, végrehajtásának támogatásának elősegítése, a parancsnok feladataival összhangban álló pontos, célirányos időbeni felderítő adatok révén”⁴ Az angolszász katonai felfogásban is döntő a parancsnok számára végzett adatszerzés. „A felderítést folytató eszközökkel lévő közvetlen rádiókapcsolaton kívül, elemzett, a várható eseményekre utaló, a felderítés minden fajtájától származó jelentésekre és értékelésekre van szüksége a harcászati parancsnoknak. Ezek hozzásegítik az egységeket a magas fokú harckészültség fenntartásához. Ha lehetséges, küldjünk ki tiszteket és altiszteket a harcterület felderítésére.”⁵

A különböző hazai és külföldi szakirodalom tanulmányozása után levonhatók azok a fontosabb következtetések, amelyek a felderítés fogalmának megadásához szükségesek:

³ A MH Szárazföldi Haderőnemének Harcszabályzata I. rész Bp. 1993. Ált./61 p. 322.

⁴ AJP-01 Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína Bp. 2000 p.243.

⁵ FM 100-5 Tábori Kézikönyv Hadműveletek Bp. 1996 4. fejezet p. 8.

1. A felderítés a harcbiztosításhoz (támogatáshoz) ezen belül a vezetés minőségének növeléséhez tartozó tevékenység. A vezetés általános érvényű terminus technicus, amely magában foglalja a tervező, szervező, ellenőrző irányító munkát.

2. A felderítés legfontosabb sajátossága: információk, adatok szerzése az ismeretlenről, bizonytalanról.

3. A felderítés szűkebb értelemben csak az adatszerzésre irányuló tevékenységek összessége, tágabb értelemben ehhez a fogalomkörhöz tartozik a felderítési adatok megszerzéséhez kapcsolódó intézkedések, feldolgozási- és információ felhasználási műveletek egésze is.

4. A felderítés fogalmához tartozik az adatszerzés objektuma, amely általános értelemben az ellenségre, a terepre és egyéb befolyásoló tényezőre vonatkozik. Az ellenséges erő nagyságrendjét, fontosságát, egyéb sajátosságait katonai szervezetek szintenkénti besorolásához lehet kapcsolni.

A magyar fogalom tisztázása után célszerű elemezni a NATO-ban használt alapfogalmakat.

A felderítés fogalmának önálló megalkotása azonban nem felel meg a jelenlegi elvárásoknak és szabályzóknak, mivel a Magyar Köztársaság 1999-től a NATO-tagja, tehát a katonai szervezetben érvényes szakkifejezésekre vonatkozó előírásokat a Magyar Honvédségben is alkalmazni kell.

A NATO STANAG-ek pontosan szabályoznak bizonyos területeket, így az AAP-6 Szakkifejezések és Meghatározások Szógyűjteménye tartalmazza a felderítésre vonatkozó alapfogalmakat, azonban nem célszerű sematikusan a gyűjteményben található megfogalmazások átvétele. Ez a megállapítás azzal magyarázható, hogy egyrészt az AAP-6-ban két szó szerepel a felderítésre, másrészt az „intelligence” magyar fordítása is többféle fogalmat takar.

„Intelligence = felderítési adat; felderítés/hírszerzés. A külföldi nemzetekre, ellenséges vagy potenciálisan ellenséges erőkre vagy elemekre, illetve a tényleges vagy potenciális hadműveletek területeire vonatkozó információk feldolgozásának eredménye. A kifejezést használják még az ilyen adatok létrehozását eredményező tevékenységekre és az ilyen tevékenységet folytató szervezetek megnevezésére is.”⁶

„Reconnaissance = felderítés. Az ellenség vagy potenciális ellenség tevékenységeiről és erőforrásairól vizuális megfigyeléssel, vagy más azonosítási módszerekkel történő információk gyűjtése, illetve egy adott területre vonatkozó jellemző meteorológiai, víz- és földrajzi adatok beszerzése érdekében végrehajtott küldetés pontosítása.”⁷

A szó jól példázza azt az alapgondolatot, hogy a felderítés középpontjában az adat áll, hiszen az egyik jelentése a felderítési adat, de mindenképpen magában foglalja a felderítési folyamat tágabb értelmezését, miszerint a felderítés az adat megszerzésének és feldolgozásának munkafolyamatát jelenti. A reconnaissance szó kimondottan a felderítő adatszerző, adatgyűjtő tevékenységekre utal, emellett lényeges jellemzője a fogalom használatának, hogy az angol nyelvterületen a különböző felderítést végző kötelékeket a magyar szóhasználatnak megfelelő felderítő szó esetén a reconnaissance szóval illetik, pl. recon. patrol, recon. company.

A két fogalom vizsgálatából levont következtetések alapján a felderítés magyar megfogalmazásának pontosítása elvégezhető. Ezt a pontosítást szükséges is elvégezni, mert a NATO-ban használt két fogalmat a magyar katonai elméletben és a hadtudományi kutatások során alkalmaznunk kell.

A felderítés két idegen szóval jelzett kategóriájának megfogalmazása a fordítás torzításait kiküszöbölve szerepel a Felderítő doktrína fogalomgyűjteményében:

⁶ AAP-6(V) NATO Szakkifejezések és Meghatározások Szógyűjteménye Bp.2000 p. 91.

⁷ AAP-6(V) NATO Szakkifejezések és Meghatározások Szógyűjteménye Bp.2000 p. 142.

„A felderítés (intelligence) a katonai művelet támogatásának kiemelkedően fontos eleme. Egyrészt információk és az adatok megszerzésére irányuló konkrét tevékenység, amelyet a felderítés adatforrásai (felderítő szervek) folytatnak, valamint a megszerzett adatok és információk feldolgozásának folyamata, amelynek végterméke a felderítési adat. A felderítési adatok megküldésével (tájékoztatás) szolgáltatja mindazt az ismeretanyagot a döntéshozók (parancsnokok) és törzsek számára, amely az ellenségre (potenciális ellenségre), a műveleti területre, illetve az időjárásra vonatkozik.”⁸

A másik kategória megfogalmazása a következő:

„Reconnaissance Felderítés (információ-szerzés) aktív módszerekkel: Vizuális megfigyeléssel, vagy más azonosító eljárással végrehajtott művelet, mely során információkat szerzünk az ellenség (potenciális ellenség) összetételéről, helyzetéről, tevékenységéről, a terepről és az időjárásról.”⁹

Jól látható, hogy a Felderítő doktrína két fogalomban határozza meg a felderítés szűkebb és tágabb értelmezését.

A következő probléma jelenleg abban is mutatkozik, hogy az intelligence szó hírszerzésként is fordítható, azonban a magyar katonai elméletben és gyakorlatban eltérő tartalmat hordoz a felderítés és a hírszerzés. Azért is célszerű beazonosítani a NATO-országokban használt megfogalmazást a magyar szóhasználat rendszerébe, mert így elkerülhető lesz az a jelenség, hogy sok fordításban a két szó (felderítés-hírszerzés) a szakember számára félreértést eredményez (pl. harcászati hírszerzés, vagy hírszerzési körforgás).

Az első lényeges következtetés, hogy a felderítés magyar jelentése és az AAP-6 előírásai nem teljesen fedik egymást, tehát a magyar megfogalmazást pontosítani szükséges, méghozzá olyan irányban, hogy a magyar megfogalmazás az adatszerzés mellett utaljon a felderítési adat feldolgozására, az adat-előállítás lényegére, hiszen az intelligence szó alapvetően erre utal.

A másik lényeges következtetés: mindkét angol szó helyettesíthető a felderítés magyar megfelelőjével és fordítottan, az adott angol szót kell használni a felderítés megfelelőjeként.

A harmadik gondolat az, hogy a hírszerzés-felderítés is az intelligence szóval azonosítható, de a magyar, több évtizedes gyakorlattal ne kerüljön ellentmondásba, amely szerint a hírszerzés a hadászati felderítés külön leírt és körülhatárolt tevékenysége. Ezért a hadműveleti, harcászati tevékenységek leírása körében a „felderítés, felderítő” szót célszerű használni a hírszerzés helyett.

A NATO-ban és a magyar katonai elméletben használt megfogalmazás összeegyeztetése feltétlenül szükséges, ezért a saját dokumentumainkban a felderítés fogalma lehet:

A felderítés a katonai műveletek támogatásán (harcbiztosításon) belül a vezetéshez szükséges különböző, az ellenségről, terepről szóló és egyéb tényezőkhöz tartozó információk (adatok) megszerzésére, az információk és adatok feldolgozására, elemzésre irányuló tevékenység.

Úgy vélem, ez a megfogalmazás illeszkedik a legjobban a két katonai gondolkodás még meglévő különbségeinek áthidalásához. A felderítés megfogalmazása szervesen kapcsolódik a többi, ezzel a témával foglalkozó kategóriához.

1. 3. A felderítés általános felosztása a 90-es évekig

A felderítés, ezen belül a katonai felderítés alrendszerekre osztható. Ezek bizonyos szempontok szerinti osztályozása a hadtudományon belül lényeges összefüggéseket tárhat fel. A helyes elemzés eredménye befolyásolja a különböző szintű és különböző célokért

⁸ A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Felderítő Doktrínája DSZOFT kód: 11217 melléklet p. 1

⁹ Uo p. 2

folytatandó felderítést, valamint némi támpontként szolgálhat a vezetési szintek és a felderítési alrendszerek kapcsolatának vizsgálatához.

A felderítés különböző fajtái, nemei, szervei, egy nagy halmazt képeznek. Ebben a halmazban a rendszerezés, az elemek összetartozásának megállapítása csak akkor lehetséges, ha meghatározott szempontok figyelembevételével történik a besorolás. Természetesen a NATO-országokban kialakított elméletek is a felderítést, mint általános fogalmat további részekre bontják, ezek megfogalmazása megtalálható az FM-34 jelű kiadványban és az AAP-6 szógyűjteményben. A NATO-ban alkalmazott felosztás nem egyezik meg a magyar felosztással. Ezért célszerű a két katonai kultúrából levezethető rendszert külön-külön megvizsgálni, az egyes elemek megnevezését és tartalmát összehasonlítani és kialakítani egy olyan struktúrát, amely illeszkedik a magyar hadtudomány hagyományaihoz, az anyagi-technikai feltételekhez, valamint összeegyeztethető a NATO-ban használt kategóriákkal.

Az elmúlt évek kutatásai alapján a magyar felderítés rendszerezése a kötelékek nagysága; a végrehajtás térsége; a kijelölt erők, eszközök fajtája; a kitűzött célok és egyéb tényezők szerint történt.

A felderítés osztályozását az előzőekben ismertetett szempontok szerint végzem, de a katonai felderítés felosztásának vizsgálatakor nem kívánok kitérni a békében működő felderítő rendszerek besorolására; egyrészt azért, mert ennek a területnek a vizsgálatához nem rendelkezem megfelelő felkészültséggel, másrészt a felderítés ilyen jellegű tagolása a KFH hatásköre.

A felderítés első nagy csoportosítása kézenfekvő; a hadművészet tagozódásának megfelelően történik. A magyar hadtudományi kutatások, értékelések és rögzített elvek továbbra is tárgyalják a hadművészet hármastagozódását, amely a fegyveres küzdelem három területének törvényeit, elveit, metodikáját, vizsgálja, tehát a hadászati a hadműveleti és a harcászati területekre vonatkozik. Ebből következik, hogy a katonai felderítés továbbra is hadászati, hadműveleti és harcászati felderítésre osztható. Tehát a három részterület vizsgálati eredményei, gyakorlati tapasztalatai hatnak és befolyásolják a katonai felderítés egyes fajtáit.

„A hadművészetben elfoglalt hely alapján hadászati, hadműveleti és harcászati vezetést különböztetünk meg.”¹⁰ A vezetéshez pedig szorosan kapcsolódik a felderítés, ezért a katonai felderítés fajtái lehetnek a hadászati, hadműveleti, harcászati felderítés.

A felosztás egy másik rendezőelvét követve a felderítés fajtáira új elgondolást alakítottak ki a 90-es években végzett kutatások.

A közreadott tanulmányok szerint a felderítés nemcsak a különböző hadművészeti kategóriákat követi, hanem a kötelékek nagyságát és a vezetési szinteket tükröző felderítő rendszerekből állhat. Ezek a rendszerek horizontális és vertikális felépítésben egymásra épülve mutatják be a katonai felderítés fajtáit. A horizontális szempontú vizsgálatból levont következtetések alapján kijelölt rendszerek a vezérkar, a szárazföldi valamint a légvédelmi és repülő felderítő rendszer. A vertikális struktúra a szárazföldi felderítő rendszerekben hierarchikusan ötvözi a tábori hadsereg, a hadtest, a hadosztály, a dandár által működtetett felderítést. A NATO-országok dokumentumaiban nem szerepel ez a felosztás.

A katonai felderítés felosztható a végrehajtás térsége szerint is. A különböző dokumentumokban megtalálhatók ezek a fogalmak. A felderítés ezek alapján lehet szárazföldi, légi, kozmikus és tengeri; - egyes szerzők ebbe a csoportba sorolják a különleges felderítést, amelynek a körülményei térnek el más felderítési elemektől.

A továbbiakban a hadműveleti és harcászati felderítés főbb kategóriáit vizsgálom meg. Úgy a hadműveleti, mint a harcászati felderítés különböző felderítési nemekre osztható. Kézenfekvő, hogy a felderítési nem fogalmát rögzíteni kell.

---

¹⁰ A MH Ideiglenes Hadműveleti Utasítása Ált/66 Bp. 1994. p. 44. (továbbiakban IHU)

A Hadtudományi Lexikon szerint: „A felderítési nem: a katonai felderítés fajtáin belül azonos jellegű és rendeltetésű felderítő erők, eszközök és szervezetek melyeket sajátos felderítési módok, felderítő harccselekmények és egyéb módszerek jellemeznek.”¹¹

A fogalomban rögzített rendező elvek rendkívül alaposan és széleskörűen határozzák meg az adott kategóriát. A felderítési nemeket egymástól megkülönböztető jegyek többféle értelmezést tesznek lehetővé. A besorolás egyik nagy csoportja a fegyvernemek és szakcsapatok felderítésének rendeltetését veszi alapul. Tehát a tűzérfelderítő rendeltetése más, mint a rádiófelderítőé, ami végső soron igaz, hiszen az egyik is, a másik is különböző szakmákhoz tartozó kötelékek és vezető szervek adatigényét elégíti ki.

A felderítési nemek különválasztásának története nagy valószínűséggel a harcban alkalmazott technika fejlődésével párhuzamosan következett be. Az adatszerzés, kémkedés már ősidők óta létezik és a harcolók közül jelöltek ki ilyen feladatra katonákat, de az általánostól a tűzérég fejlődésével, majd a légi eszközök megjelenésével külön, sajátos rendeltetésű felderítés nyert létjogosultságot, amely egy meghatározott terület információ igényét szolgálta.

A fegyvernemek és szakcsapatok egyre nagyobb mértékű szakosodása saját információszükségletet hozott létre, amely a felderítés specializációját jelentette. Tehát a katonai szakterületek feladatmegoldásához sajátos felderítés alakult, amely levált az „általános” felderítésről - hiszen speciális adatszerzéssel foglalkozott -, de egyben az általános felderítést is módosította.

Ebből a gondolatsorból az következik, hogy nem a felderítésbe bevont erők és eszközök fajtái különítik el az egyes területeket, hanem a különböző vezetési és csapatnemekhez tartozó „szakadat” megszerzése képezi a felderítés részegységeit, az eddig használt terminus technicus szerint a felderítés nemeit.

Az adatfeldolgozás során, majd annak végén, az adatok egy meghatározott adatgyűjtő központba, onnan a parancsnokhoz, törzshöz kerülnek. Tehát a szakosodás egyik lényeges oka, hogy a tűzér, műszaki, vegyi-védelmi, terület saját adatokkal rendelkezzen, mert a feladatot így tudja egyre tökéletesebben megoldani. Ebből az is kiderül, hogy a csapat-, mélységi és légi felderítésként használt felderítési nem végső soron a parancsnok „szakterületéhez”, a harc vezetéséhez és annak tartalmához közvetlen biztosít adatot, amely mint halmaz, természetesen kiegészül és bővül a szakfelderítők által szerzett információkkal.

A hadműveleti és harcászati felderítés megvalósítói a különböző felderítő erők és eszközök. Az egyes kötelékek és berendezések döntő többsége a felderítés során „felderítő szervként” működik. Ezek vezetése, felkészítése, alkalmazásának megszervezése rögzített elvek szerint történik. Tehát a felderítés eddigi elméletében és gyakorlatában vannak szervezetek, amelyek állandóan valamilyen folyamatosan működő rendszer részei, ezek az alegységek, egységek. Ezen kívül van olyan állapot, amikor ezekből elkülönült, meghatározott időszakra és feladatra alkalmaznak erőket és eszközöket, amelyeket ilyen esetben felderítő szerveknek neveznek.

A felderítő szervek kijelölt kötelékek, mégpedig a kijelölésük a katonai szervezetek állandó elemeiből a felderítő erőkből, eszközökből történik. Ezek az erők és eszközök minden katonai szervezetben a rendszeresített személyi állomány a haditechnikai eszközeivel és egyéb anyagaival együtt.

A „felderítő erők”-be az állománytáblában nevesített és konkrét struktúrával rendelkező felderítő kötelékeken kívül, azok a nem felderítő alegységek is beletartozhatnak, amelyek más fegyvernem, szakcsapat kötelékei, de felkészítik őket felderítési feladatokra. Ilyenek például azok az összefegyvernemi (gépesített lövész, gyorsreagálású, egyéb) alegységek, amelyek a

---

¹¹ Hadtudományi Lexikon Bp.1995 I kötet p. 342.

békefelkészítés során felderítő kiképzést is kapnak. Ezek meghatározott felderítő eszközökkel és felszereléssel is rendelkezhetnek és adott pillanatban felderítési feladatokat oldhatnak meg.

A felderítő eszközökön - amely gyűjtőfogalom - azokat a készülékeket, berendezéseket kell érteni, amelyek elősegítik a felderítő tevékenységet. „Felderítő eszközök: olyan... felszerelési tárgy stb., amelyet a felderítési feladatok végrehajtása során a felderítő szervek vagy más felderítést folytató aegységek igénybe vesznek”¹² Ez kétféleképpen valósulhat meg, hiszen a berendezések egyik része ténylegesen, főleg a személyes felderítés határfokát növelik, míg az eszközök másik része a működésük során szerez információkat, amelyeket a kezelők értelmeznek, átkódolnak. A két megfogalmazásból arra lehet következtetni, hogy a felderítő erők és eszközök szervezetszerű, állandóan meglévő kötelékek, ezek önállóan, napi tevékenységük során nem szereznek adatokat és ezekből jelölhetők ki a felderítő szervek. A tudományos elemzésekben, az oktatásban és a felderítés törvényszerűségeinek vizsgálatához célszerű megtartani a felderítő szervek, erők és eszközök általános megfogalmazását, mert ezek jó kiindulási alapot teremtenek az egyes jelenségek értelmezéséhez.

A felderítés lényeges kategóriája a felderítési mód és módszer. A felderítési mód végső soron egy eljárás, egy folyamat rendje. A fogalom jelzője, a „felderítési” viszont a korábban elemzett adatszerzéssel kapcsolatos. „Felderítési mód: felderítő szervek, felderítő erők és felderítő eszközök valamint a felderítést folytató aegységek különféle aktív és passzív felderítő tevékenységeinek összessége, amelyek révén megszerzik, pontosítják a felderítési adatokat fontos vezetési v. hadszíntéri objektumokat rongálnak v., késleltetik az ellenség tevékenységét”¹³

A felderítési feladatok a gyakorlatban többféleképpen megoldhatók. Tehát az egyes módok további alrendszerre bontása feltétlenül szükséges, hiszen így vonhatók le azok a következtetések, amelyek szintézise adja a törvényszerűségeket. Az elmondottakból kitűnik, hogy az egyes felderítési módokon belül alkalmazott eljárások a felderítési módszerek.

A következő probléma a felderítési módok esetenként elnagyolt értelmezéséből származik. Ha a módok az adatszerzés során használt eljárásoknak foghatók fel, akkor a lesállítás, rajtaütés azon módszerei (amikor nem az adatszerzés az elsődleges, hanem a rongálás, az ellenség tevékenységének akadályozása) nehezen sorolhatók a vizsgált kategóriába. Hiszen ezeknek a felderítési módoknak a szabályzatok, tankönyvek szerint esetenként célja az ellenséges objektumok rongálása, megsemmisítése, tehát nem az adatszerzés a domináns.

Véleményem szerint ezeket és az ezekhez hasonló módokat felderítő harccselekményként új fogalomcsoportba kell gyűjteni. A felderítő harccselekmények jellemzői és törvényszerűségei sajátos, a felderítési módoktól eltérő kategóriát jelentenek. Az ebbe a csoportba tartozó tevékenységek specifikuma, hogy azok a kötelékek, erők és eszközök folytatják, amelyek mint felderítő szervek működnek. A felderítő harccselekményekhez hozzátartozik - másodlagos célként - az adatszerzés is. A másik megkülönböztető jegy az ellenség, vagy az ellenség szempontjából fontos objektum váratlan, meglepetésszerű támadása. A harmadik sajátossága lehet, hogy az esetek döntő többségében a felderítő harccselekmény előzetesen felderített, pontosított cél ellen irányul.

Ebből adódik, hogy a felderítő harccselekmény:

A felderítő szervek olyan tevékenysége, amely általában a kiválasztott, pontosított objektum meglepetésszerű megtámadását, rongálását jelenti.

A „megtámadás” szó mellett célszerű a rongálás, méghozzá a „meglepetésszerű rongálás” kategóriáját is beépíteni a fogalom tartalmába. A felderítő harccselekmények nemcsak a csapatfelderítőkre, hanem a mélységi, esetleg diverziós erőkre is kiterjeszthetők. „A diverziós felderítő tevékenységek alatt mindazon - az ellenség csapatainak harcrendjében, azok mögöttes területén vagy az ellenség hátszágában, külön erre a célra kijelölt erők harci

¹² Hadtudományi Lexikon Bp.1995 I kötet p. 342.

¹³ Hadtudományi Lexikon Bp.1995 I kötet 341.p

tevékenységét kell érteni, amelyeknek célja felderítési adatok megszerzésével párhuzamosan meghatározott objektumok rombolása és személyek harci technikai eszközök, stb., megsemmisítése, illetve zavar és pánik keltése.”¹⁴

A disszertációban rögzített fogalmi rend világosan meghatározza a rongálás, megsemmisítés kapcsolódását a diverziós tevékenységek lényegéhez. Tehát ezt a gondolatot követve látható, hogy nemcsak az objektumok megtámadása, hanem azok rombolása, rongálása a felderítő tevékenységekhez, ezen belül a felderítő harccselekményekhez sorolható.

A felderítő harccselekmények nagyon lényeges és a felderítési módoktól eltérő sajátossága a célok megfogalmazásánál és azok összehasonlításánál látszik, amely egyben a végrehajtás törvényszerűségeit is befolyásolja. A felderítési módok lényege és célja az adatszerzés, információgyűjtés; a felderítő harccselekmények célja az ellenséges objektum rongálása, megsemmisítése, zavarása.

Az eltérő célokból adódik, hogy a kétfajta cselekmény teljesen eltérő törvényszerűségeket mutat úgy a megszervezés során, mint a végrehajtásakor. Ezért tartom célszerűnek a felderítő harccselekmények valamilyen formában való elkülönítését a felderítési módoktól.

A felderítő adatforrások, mint fogalom több évtizeden keresztül a magyar katonai, de különösen a felderítő elmélet és a gyakorlat lényeges, jól körülhatárolható kategóriája volt. A felderítő adatforrás arra utaló szakkifejezés, hogy a különböző parancsnokok, törzsek és felderítő főnökségek honnan szerezhetik be az ellenségre, terepre és az időjárásra vonatkozó adatokat. A fogalom tartalma részletesen meghatározza az adatforrások lényegét, terjedelme pedig abból a szempontból fontos, hogy az adatforrás nemcsak háborúban vagy a haditevékenységek konkrét megkezdése előtt szerezhethet vagy adhat felderítési adatokat, hanem utal arra, hogy az adatszerzés már békeidőszakban megkezdődik, intenzíven folyik és a katonai tevékenységek kezdetekor újabb források bekapcsolódásával fokozódik. A felderítő adatforrások megfogalmazása, az adatforrásokhoz tartozó elemek összessége az 1987-ben megjelent F/37 Felderítő Harcszabályzatban is szerepel de a felderítő doktrína tervezetében szereplő fogalomhoz képest más besoroláshoz tartozott és némileg eltérő tartalommal bírt. A szabályzat a felderítő adatforrásokhoz sorolta mindazokat a szervezeteket, személyeket, tárgyakat és okmányokat, amelyek valamilyen szintű adatot (információt) biztosítottak a felderítő főnököknek és a parancsnokoknak. Ebbe a kategóriába tartoztak a következők: a felderítő szervek, az elől lévő vagy harcoló csapatok, alárendeltek (alárendelt felderítő szolgálatok), előljáró, szomszédok, együttműködők, menekültek, foglyok, átszököttek, zsákmányolt okmányok, fegyverminták és egyéb tárgyak, helyi lakosság, katonaföldrajzi leírások és hadszíntéri jelentések, térképek, légifényképek, ellenségre, valószínű ellenségre vonatkozó leírások, meteorológiai és egyéb szakjelentések, nyílt forrásból származó információk.

A katonai szakirodalom szinte minden alkotásában megtalálható az adott téma kategóriáiból kialakított rendszer. Ez a megállapítás a felderítéssel foglalkozó írásokra is igaz. Sok helyen találkozunk a katonai felderítés felosztásával, ezen belül az egyes csoportokhoz tartozó módokkal, szervekkel, végrehajtókkal. A kategóriák bizonyos mértékig összefüggnek és egy körülhatárolható rendszert képeznek.

A tudományos analízis során a fogalmak elemzésekor levont következtetések további vizsgálatokat és ezek általánosítását igénylik. Ezért szükséges a különböző rendszerek, alrendszerek kialakítása és jellemzőik összeállítása, amely meg kell, hogy feleljen bizonyos követelményeknek.

A katonai felderítés struktúrájának legmagasabb kategóriája a felderítés fajtája, amely három szempont szerint osztályozható. (1.sz. ábra) Az egyes felderítési fajták részei a

---

¹⁴ Dr. Kőszegváry T: Az ellenség diverziós felderítő tevékenysége... Hadtudomány általános elmélete és a hadművészet Bp. 1987. p.163.

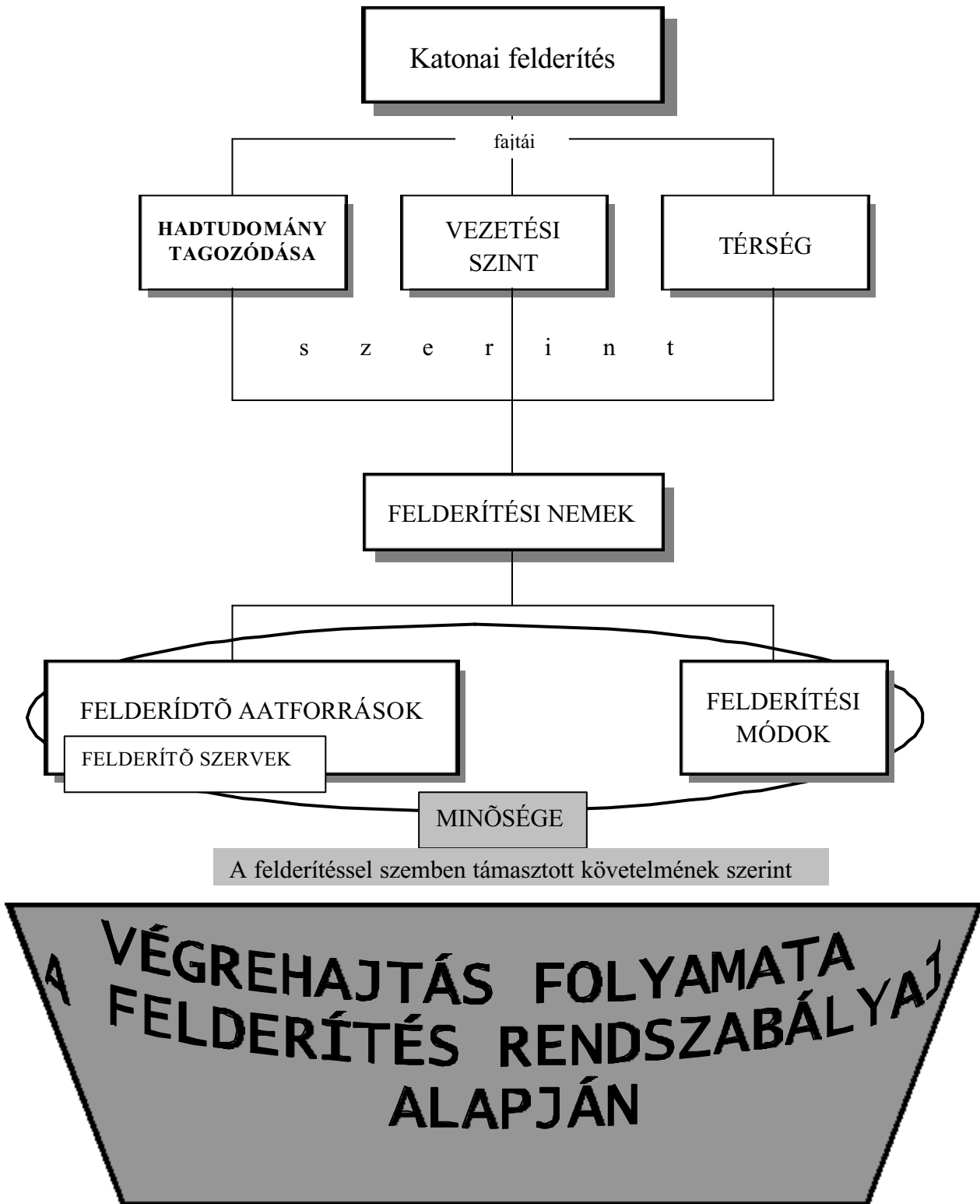
fegyvernemek és szakcsapatok adatigénye alapján a felderítési nemek. A felderítés nemei - a fogalom elemzésekor leírtak szerint - bizonyos szakmai vezetési szint adatigényét elégítik ki, tehát rugalmasan tartoznak az egyes fajtákhoz. A különböző vezetési szinteken ugyanazon szakterületek jelennek meg, ezért feltétlenül szükséges, hogy az egyes nemek ne mereven kövessék a felderítési fajták rendszerét.

A felderítési nemekhez különböző felderítő adatforrások és felderítési módok tartoznak. Az adatforrások egyik lényeges eleme a felderítő szervek kategóriája. Véleményem szerint a felderítő szervek és felderítési módok egymás mellé rendelhető fogalmak, amelyeket az általános jellemzői alapján kell csoportosítani. Mivel a felderítő szervek az „adatforrások” csoportjába tartoznak így megfogalmazhatók az egyes felderítő szerveket általánosan jellemző törvényszerűségek, alkalmazási elvek. Például: a figyelőőrs általános törvényszerűségei közé tartozik az állománya, tevékenységi rendje, az általa használt felderítési módok és eszközök. Viszont ezek a szervek konkrét megjelenési formában, adott felderítési nemhez tartoznak. A figyelőőrs sajátossága lehet a felderítés objektuma, a feladat, a felderített adat tartalma, a figyelőőrs vezetése. Például: a tüzerfelderítés részeként működő figyelőőrs vezetése, feladata eltér a csapatfelderítés keretében működő figyelőtől.

A felderítés konkrét végrehajtása a különböző szintű törzsekben a Felderítő Harcshabályzatban külön fejezetben rögzített a „Felderítés megszervezésének rendszabályai” alapján történt. Ez a fejezet pontosan megszabta a parancsnok, törzsfőnök és a törzs feladatait, a felderítés megszervezésének kiinduló alapjait. Ezt követte a tervező és szervező munka, amelynek eredményként a felderítő adatforrások megkapták a felderítési feladataikat. A különböző felderítési módok és módszerek segítségével megszerzett adatokat és információkat eljuttatták a törzshöz. A törzsben megtörtént az adatok feldolgozása majd a szükséges tájékoztatás. Szükség esetén a vezető szervek intézkedtek a kiegészítő felderítés végrehajtására. Az adatszerzés minőségét és hatékonyságát a felderítéssel szemben támasztott követelmények teljesítése biztosította.

Ezek a törvényszerűségek érvényesültek az elmúlt években, ezekhez illeszkedett az elmélet és az eszközrendszer is.

A felderítés felosztása a 90-es évekig

1.ábra

1. 4. A felderítés felosztása a NATO doktrína alapján

A magyar felderítő doktrína és a NATO-ban használt dokumentumok, a 90-es évekig érvényes felderítő szabályzatoktól némileg eltérő módon rendszerezik a felderítés fogalomrendszerét. A katonai felderítés legmagasabb kategóriái megegyeznek a régi magyar kategóriákkal bár nem fogalmazódik meg a felderítés fajtája, mint gyűjtőfogalom. A felosztás megtalálható a NATO-országok szabályzataiban, hiszen az AAP-6 tartalmazza a harcászati (tactical), hadműveleti (combat) és hadászati (strategic) felderítés fogalmát, és az egyes kategóriák tartalma, megkülönböztető jegyei megfelelnek a magyar megfogalmazásnak. (2. sz. ábra)

A felderítési nem, mint gyűjtőfogalom nem szerepel a NATO-ban használt dokumentumokban és a tartalmi jegyei sem találhatóak meg, de a magyar hadtudomány felderítéssel foglalkozó fogalomrendszerén belül fontos kategóriát képez. Ezért célszerű megvizsgálni miképpen használják a nyugati országok a felderítési nem tartalmát és terjedelmét. A felderítő doktrína tervezetében és más kiadványban nem szerepel ez a kategória, de szerepel a magyar felderítési nemekhez hasonló fogalom, amelynek a magyar fordítása a „felderítő adatforrások” „a felderítés információforrásai”

„felderítési adatforrások = Intelligence sources általában egy, vagy több információt, illetve feldolgozatlan adatot szolgáltatnak. A felderítési adatforrások lehetnek adatszerző szervezetek (ügynökségek) is, amelyek általában feldolgozott információt (felderítési adatot) biztosítanak a felhasználók részére.”¹⁵

„felderítés információforrásai (Sources of Intelligence). Azok a felderítő szervezetek, felderítő szervek, személyek, akik (amelyek) gyűjtik azokat az adatokat, információkat, melyekből a felderítő törzsek felderítési adatokat állítanak elő.”¹⁶

Az információforrások két típusa ismert, a tervezhető vagy irányított információforrások, amelyek feladatait a felderítő tisztek határozzák meg és a felderítési feladat végrehajtása után ezek a szervek közvetlen adatot adnak a felderítést szervezőknek. A nem tervezhető (nem irányított) információforrások azok, amelyek információszerzési lehetőségeit nem irányítják a felderítést szervezők. Az információgyűjtés módszereit és eljárásait a különböző dokumentumok három fő csoportba sorolják. Az egyik csoportot a figyelés és felderítés képezi, amely az információk aktív és passzív eszközökkel való gyűjtését jelenti. A második csoportba a kikérdezés, feladat utáni jelentés és kutatás tartozik. Ezeket a módszereket elsősorban a felderítő törzsekben dolgozó, értékelők alkalmazzák. A harmadik módszer a kémkedés, amelyet alapvetően a kiképzett vagy toborzott ügynökök alkalmaznak.

Az információforrások következő kategóriája az információszerző szervek. Ennek a kategóriának a Felderítő doktrínában a megfogalmazása tudományos szempontból vitatható, hiszen a „8. A FELDERÍTÉS INFORMÁCIÓFORRÁSAI”¹⁷ mint fejezetcím alapvetően megegyezik a harmadik alcímmel „Információforrások és szervezetek (ügynökségek)”¹⁸. A fogalomgyűjteményben a felderítés információforrásai, mint fogalom szerepel. A doktrína a következő kilenc kategóriát sorolja az információforrások és szervezetek közé: a hangfelderítés; emberi erővel folytatott felderítés; képfelderítés; kisugárzás és jelfelderítés; radar felderítés; rádióelektronikai felderítés; a technikai felderítés; a nyílt források felhasználásával folytatott felderítés; az ellenség felderítését elhárító tevékenység, a saját csapatok védelme;

¹⁵ Katonai Kislexikon HVK Bp.2000. p.31.

¹⁶ A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Felderítő Doktrínája MH DSZOFT kód: 11217 tervezet 2003. Kifejezések p. 2.

¹⁷ UO. p.35.

¹⁸ UO. p.36.

A NATO által kiadott „A Felderítés Doktrínája” című okmányban „Az adatszerző szervek és források fajtái. Az adatszerző szervek és források fajták szerint is megkülönböztethetők, a következők alapján:

elektronikus jelfelderítés (SIGINT); kép felderítés (IMINT); emberi felderítés (HUMINT); akusztikus felderítés (ACINT); egyes országokban, elsősorban az USA-ban a méret és forma felderítést (MASINT); a lokátor felderítést (RADINT) és a szeizmikus felderítést”¹⁹

A különböző NATO-dokumentumokban a felderítés alapja a felderítési adat amelynek a megszerzése érdekében a parancsnok által rögzített követelmények képezik a kiinduló pontot. Erre épül a felderítés teljes rendszere az egyes elemek megfogalmazása. A parancsnok felderítő követelményének teljesítése érdekében a felderítő ciklus ad választ a probléma megoldására. A felderítő ciklus olyan folyamat, amely a parancsnok tervező és végrehajtó tevékenységének feladatai támogatásához szükséges felderítés elvi és gyakorlati rendjének leírására vonatkozik. A folyamat ciklikus jellegű, mert a parancsnok igényeinek folyamatos teljesítésének érdekében a felderítő tevékenységet folyamatosan pontosítani kell. A ciklus négy alapvető eleme az irányítás, az adatszerzés a feldolgozás és a tájékoztatás.

A felderítő tevékenységek a parancsnok által megszabott, vagy egyeztetett felderítési követelmények mellett a kapott feladatból is következnek. A fentiekből konkrét kérdések adódnak, amelyek megválaszolásával megszervezhető és teljesíthető az adott haditevékenység felderítő támogatása. Ennek alapján készül az adatszerzési terv, amelyben szerepelhetnek a tervezhető információforrások alaptípusai, az adatszerzési források és módszerek képességei és más jellemzői. Ezt követően megszabják az adatforrások és adatszerző szervek részére, hogy milyen adatokat mikorra kell megszerezni. Az adatforrások és adatszerző szervek különböző felderítő adatszerző módszerek és technikákat alkalmaznak az információk megszerzése érdekében, az általuk gyűjtött, információkat eljuttatják a rendeltetési helyre, ezután kezdődik az adatok feldolgozása. Az adatszerzést és feldolgozást esetleg többször is meg kell ismételni, hogy elegendő új felderítési adat álljon a parancsnok rendelkezésére az általa megfogalmazott igények teljesítésére. Miután kialakul a megfelelő konkrétumokkal alátámasztott kép az ellenség erőiről, helyzetéről és képességeiről, felderítő törzs végrehajtja a felderítő helyzetértékelést. Az értékelt felderítési adatoknak a felhasználókhoz történő eljuttatása biztosítja az eredményes végrehajtást. A teljes felderítő ciklus és az egyes elemek végrehajtásának minőségét alapvetően meghatározzák a felderítés elvei.

---

¹⁹ AINTP-1 A Felderítés Doktrínája (fordítás) Bp.1996.p. 30.

2. ábra

1. 5. A felderítés javasolt fogalomrendszere

Az első lényeges probléma, hogy a NATO-ban használt fogalomrendszer és a magyar fogalomrendszer - bár hasonló tartalmat hordoz - nem teljesen fed egymást. A két rendszerben szereplő, felderítésre vonatkozó fogalmak közötti eltérés áthidalására a két struktúra elemzése után van lehetőség. Az általános elveknél leírt törvényszerűségek betartása szükséges a helyes következtetés levonásához, az optimális szerkezet kialakításához. A két fogalomrendszer között a leglényegesebb különbség a felderítési nem és a felderítő adatforrások megfogalmazásában és értelmezésében van.

Ha e két fogalmat megvizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy a jelentésük nagyon hasonló, alapvetően mindkettőnek a belső tartalma alapvetően azonos, mert az adatok megszerzésére szolgál. A következő lényeges megállapítás, hogy a magyarul megjelölt dokumentumokban felderítés információ- (adat) forrásainak (Sources of Intelligence) részei között, az egyes elemek általános megnevezésében a „felderítés” szó szerepel, (pl.: képi felderítés, akusztikai felderítés) éppen úgy, mint a felderítési nemek esetén. További hasonlóságot mutat az a tényező, hogy mindkét gyűjtőfogalomban szerepelnek azonos elemek (pl.: radarfelderítés, rádióelektronikai felderítés).

A hasonlóságok mellett azonban vannak ellentmondások is az egyes fogalmak tartalma és terjedelme között, emellett a magyar kategóriák között is szerepel a „felderítő adatforrások”.

Az első ellentmondás, hogy a magyar elméletben a felderítő adatforrások között felderítő szervek, alárendeltek, foglyok, írásos anyagok és más adatszolgáltatók szerepeltek. A NATO-ban használt „adatforrások” belső tartalma és a felsorolások a felderítésben használt általános kategóriákat tartalmazzák (emberi erővel folytatott felderítés, elektronikai felderítés), tehát nemcsak a felderítő szervekre vagy a konkrét adatbiztosító elemekre utalnak, hanem magukba foglalják a felderítési nemek egy részét, a felderítő módok, eljárások és eszközök többségét, így szélesebb kategóriákat fognak át, mint a magyar szabályzatban besorolt adatforrások. Mivel a két fogalom mindkét katonai fogalomkörben megtalálható, „tükröfordításban” nem célszerű használni. Tehát eltérő tartalmat hordoz az adatforrás (információforrás) a NATO-ban és a magyar katonai elméletben.

A második különbség a felderítési nemek és az információ- (adat) források terjedelme között tapasztalható. A NATO-fogalomkörben az információ- (adat) források a felderítési nemekhez képes több elemet tartalmaznak, mert magukba foglalják a nem irányított adatszerveket, a nyílt forrásokat, míg ezek az elemek nem a felderítési nemek, hanem a magyar felderítő adatforrások között szerepelnek.

A különböző NATO-dokumentumok, cikkek és természetesen a felderítő doktrína minden változata alapkategóriaként tárgyalja a felderítő adatforrásokat, ezért ezt a kategóriát célszerű átvenni. Mivel az egyes NATO-országokban ennek a kategóriának a belső tartalma eltérhet egymástól (pl. az USA doktrína tartalmazza a mérési- és jelfelderítést), ezért lehetőség van a magyar katonai gondolkodásmódban elterjedt adatforrásokat is ebbe a kategóriába sorolni. Így célszerű beemelni ebbe a kategóriába pl.: az együttműködők, támogatók által vagy az előljáró által szolgáltatott adatokat.

A leírtak összegzéseként megállapítható, hogy a felderítő információ-(adat) források a felderítő doktrínában tárgyalt változatát át kell venni, de a megnevezést célszerű bővíteni, amely utal a fogalom tartalmára (Pl.: felderítő adatforrások nemei) és így a cím tartalmazza a szélesen értelmezett és „felderítés” szóval jelölt területeket, valamint elkülönül a magyar hadtudományban használatos felderítő adatforrásoktól. Természetesen az angol megfelelője az Intelligence sources marad. Feltétlenül meg kell hagyni a NATO-ban használt rövidítéseket, mert ezeket szinte minden szakmai dokumentum, írás alkalmazza.

A következő probléma, ha adaptáljuk a NATO-fogalmakat, szükség van-e a magyar „felderítési nem” fogalmára?

A felderítési nemek leglényesebb sajátossága hogy a különböző fegyvernemekhez és szakcsapatokhoz tartozó és azokat kiszolgáló felderítő szerveket és módokat foglalja össze. A fegyvernemekhez saját feladataik eredményes végrehajtásához speciálisan kiképzett és felkészített kötelékek tartoznak. Az eddig vizsgált összefüggések alapján és a magyar, valamint NATO-fogalomtárát egybevetve megállapítható, hogy a magyar dokumentumok megfogalmazzák a felderítési nem jellemzőit, de ezt a NATO-előírások nem tartalmazzák. Azonban a felderítési nemek közé tartozó egyes felderítési nemek szinte kivétel nélkül megtalálhatók a NATO-fogalmi rendszerében (pl.:COMINT=rádiófelderítés, air reconnaissance=légi felderítés). Tehát célszerű megőrizni a felderítési nem fogalmát és tartalmát, mert ezzel pontosabbá válik a felderítés fogalomrendszere.

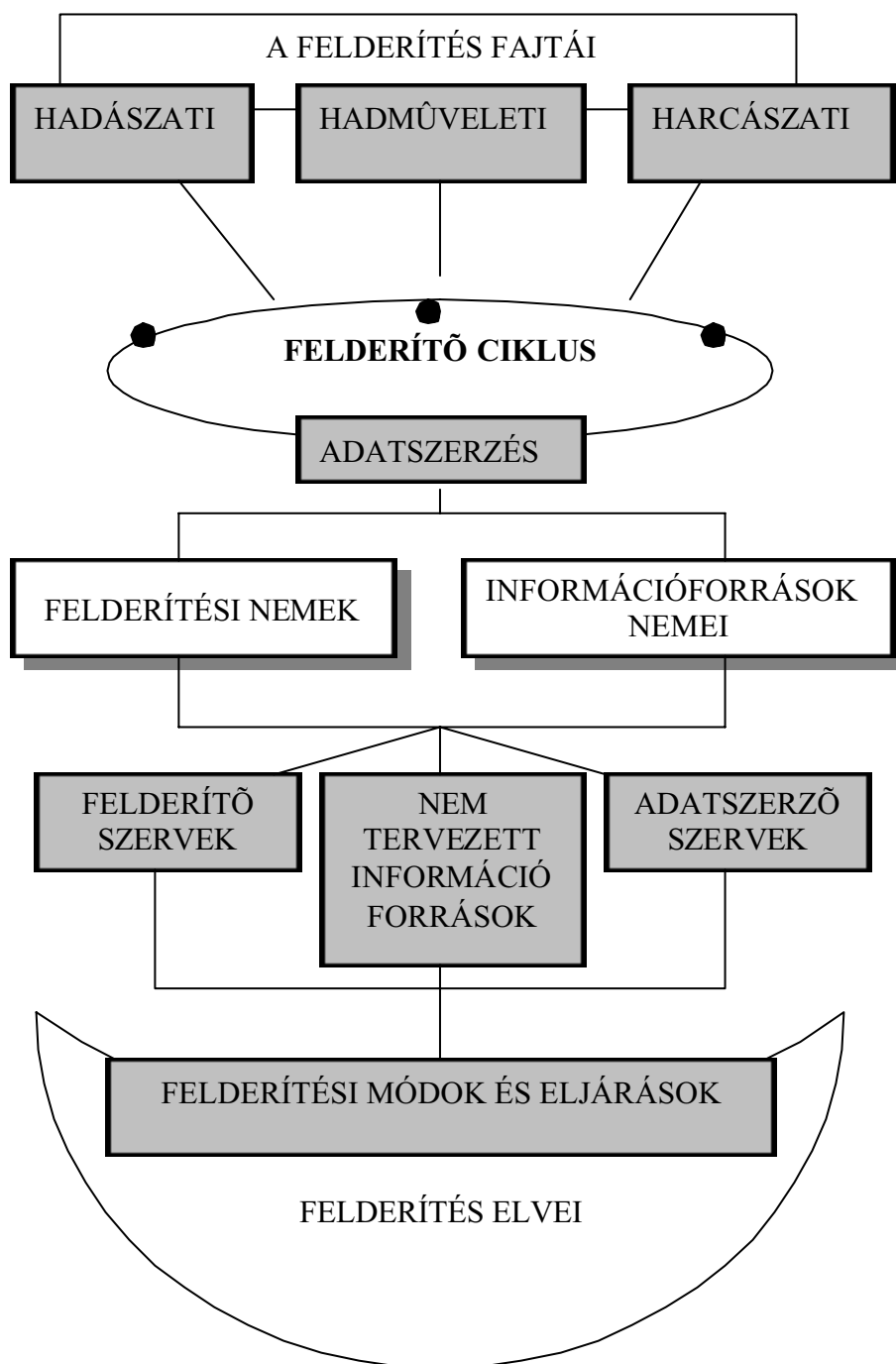
A felderítő szervek, erők és eszközök fogalma a NATO Szakkifejezések és Meghatározások Szógyűjteményében nem szerepel, de a három fogalomhoz tartozó elemek többsége megtalálható a különböző dokumentumokban. Tehát célszerű a három kategóriát a továbbiakban is használni.

javaslatom szerint a felderítés fajtái a hadászati hadműveleti és harcászati felderítés. (3sz. ábra) Az információ (adat) szerzés minőségét és hatékonyságát a felderítés elveiben rögzített tényezők betartása biztosítja. A felderítést minden felderítési fajtában a felderítő ciklus részei biztosítják, amelynek egyik eleme az adatszerzés. Az adatszerzés megvalósítói a fegyvernemi hovatartozás szerint a felderítési nemek, az alkalmazott információszerzési eljárások (módok) alapján az információforrások nemei. A felderítési nemekhez tartozik az emberi erővel folytatott felderítés (csapat és mélységi); tüzér-; műszaki-; rádióelektronikai-; atom, vegyi nem szakbiológiai-; és légi felderítés az információforrások nemei a hangfelderítés; emberi erővel folytatott felderítés; képfelderítés; kisugárzás és jelfelderítés; radar felderítés; rádióelektronikai felderítés; a technikai felderítés; a nyílt források felhasználásával folytatott felderítés; az ellenség felderítését elhárító tevékenység, a saját csapatok védelme. A konkrét információszerzést a felderítő szervek, a nem tervezett információszerzők végzik a különböző felderítési módok, technikák és egyéb eljárások alkalmazásán keresztül.

A FELDERÍTÉS FOGALOMRENDSZERE

(javaslat)

3. ábra

A felderítés fogalomrendszerének felépítése alapján kívánom felvázolni az human intelligence (humán felderítés, humán felderítési adat) rendszerét és fontosabb törvényeit.

„Emberi erővel folytatott felderítés magába foglalja mindazokat az ember által végzett adat és információgyűjtési eljárásokat, amelyeket az emberi érzékszervek, vagy ember által közvetlenül kezelt műszerek felhasználásával végzünk. Ide sorolhatók a figyelők, felderítő járőrök, hírszerzők, által gyűjtött, a hadifoglyok és átszökötték kihallgatása útján nyert, vagy a felderítő összekötő tisztek által szolgáltatott adatok és információk. Minden katonai szervezet rendelkezik felderítő képességekkel. A felderítés szempontjából azonban kiemelt figyelmet kell fordítani a kifejezetten információgyűjtési céllal szervezett kötelékekre. A csapatfelderítő szervezeteket elsősorban a harcászati információk, míg a mélységi felderítő szervezeteket alapvetően a hadműveleti információk megszerzésére hozták létre. Felszerelésük, kiképzésük ennek megfelelő. Az emberi erővel folytatott felderítés részét képezi az adatfeldolgozás folyamata is. Az emberi erővel folytatott felderítés adatforrásai:

Felderítő járőrök, mélységi felderítő csoportok;

Figyelők, figyelőőrsök (fülelők);

A harcérintkezésben lévő csapatok harci jelentései;

A hadifoglyok, átszökötték, helyi lakosság kikérdezése, a zsákmányolt eszközök és okmányok elemzése;

A más szervezetektől a törzshöz rendelt és kiküldött összekötő tisztek által adott tájékoztatók;

A vizuális légifelderítés;

A légi járművek személyzetének repülés utáni kikérdezése;

A nem kormányzati szervek állományának, a nemzetközi megfigyelők tájékoztatói;

A nyílt forrásból származó információk.”²⁰

(A továbbiakban az emberi erővel folytatott felderítés-t HUMINT rövidítéssel alkalmazom.)

A HUMINT alapvetően illeszkedik a csapat- és mélységi felderítéshez, így felelős a harcok és hadműveletek támogatásáért (biztosításáért), a vezetéshez szükséges információk megszerzéséért, valamint a tűzfegyverek adatigényének kielégítése érdekében tevékenykedik. Erői elsősorban csapat- és mélységi felderítő vagy - szükség esetén – felkészített különleges, gépesített lövészelegységből kerülhetnek ki. A HUMINT-hez tartozik továbbá a felderítő törzsekben ténykedő elemző értékelő részleg, a dokumentumok tanulmányozója, a harcoló (elől lévő) alegység, az elfogott személy kihallgatója, és az összekötő tiszte. Fontos kiemelni ebből a halmazból azokat az elemeket, amelyek elsősorban az ellenség területén közvetlen kapcsolatba kerülnek az ellenséggel, mert ezek a korszerű háborúban és a nagyon fejlett technika mellett is nélkülözhetetlen adatszerző képességgel rendelkeznek. (Bizonyíték erre az Öböl-háború.)

A HUMINT rendkívül összetett és bonyolult tevékenységet takar, tartalmát és terjedelmét vizsgálva kiemelkedik a többi felderítő információforrás nemei közül. A HUMINT egyrészt magába foglal sok felderítő adatforrást ezen belül felderítő szervezetet, amelyek az ellenséggel közvetlen kapcsolatba kerülnek, tehát személyesen, célirányosan a felderítési módokat és eszközöket használva szereznek adatokat. Ezek a felderítő szervek sajátos, a gyakorlat által is kipróbált elvek alapján tevékenykednek. Minden felderítő szerv alkalmazása külön irodalommal rendelkezik, ami szintén jelzi a HUMINT bonyolultságát. Emellett a fogalomba tartoznak a harcoló, elől lévő csapatok, amelyek nem irányított adatforrások, valamint repülő eszközök kezelőszemélyzete, akik a bevetés után képesek felderítési adatokat adni.

---

²⁰ A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Felderítő Doktrínája MH DSZOFT kód: 11217 tervezet 2003. p. 36.

A másik nagy csoportot azok a szervezetek képezik, amelyek nem kerülnek közvetlen kapcsolatba az ellenséggel (a kihallgató tiszteket ebbe a csoportba sorolom). Ezek a szervezetek, felderítő tisztek (tiszthelyettesek) a különböző személyek kihallgatásával, kikérdezésével, a kapott vagy szerzett anyagok eszközök és dokumentumok tanulmányozásával befutott információk feldolgozásának segítségével állítanak elő felderítési adatokat. A alkalmazásuk rendje, módszerei, eszközei döntően eltérnek az előző csoportba tartozók tevékenységének jellemzőitől. Mindkét csoport a felderítési feladatait sajátos, a másik csoporttól döntően eltérő elvek alapján végzi.

A ellenség mélységében működő felderítő szervek kétféleképpen tevékenykedhetnek. Az egyik fontos tézis, hogy a felderítésre kijelölt erők egy része az adatszerzés során nagy százalékban harcra keveredik az ellenséggel. Ezeknél a kötelekeknel a harctevékenység és az adatszerzés egymással összefüggő, egymást kiegészítő és feltételező eljárás. Ezek a felderítő szervek harcfelderítést folytatnak, mivel a végrehajtók specializációja és az általuk megszerzett adatok jellemzői elkülönülnek a többi felderítőtől.

A másik megállapítás, hogy a csapatok vezetéséhez, az optimális döntések meghozatalához szükséges előrelátást harcászati szinten is azok a felderítési adatok biztosítják, amelyek megszerzéséhez az ellenséges területen a felelősségi körzetben felderítő szerveknek kell működniük. Ezek a kötelekek biztos adatforrást jelentenek az adott mélységben lévő ellenséges csoportosításról. Ez a biztos adatforrás csak akkor hatékony, ha állományában speciálisan képzett és felszerelt kötelekek működnek, valamint megvan a kellő távolság a felderítő és a kiküldő csapatok között. Az így működtetett szervek eltérő módon tevékenykednek, a harcfelderítést végző szervektől.

A haditevékenységek mozgó, manőverező harcoló csapatokat jelentenek, ezért a szakfelderítő szerveknek is folyamatosan mozogniuk kellett, tehát az ellenséggel való összeütközés lehetőségén kívül ez is indokolja a felderítőknél a gépesítést, a páncélos eszközök alkalmazását. Ezekből a tényezőkből következik, hogy az ilyen jellegű felderítő szervek a páncélosfelderítés által rögzített eljárásokat alkalmazzák. A hadműveletekben a felderítő rendszer elemeinek elkülönülése jobban érzékelhető, mert a kötelekek egy része viszonylag nagy távolságra tevékenykedik a saját csapatoktól, ezek mozgása, manőverei nem igénylik a gépesítést.

A nem háborús tevékenységek egyértelműen járműveket igényelnek, de ezekhez nem célszerű a lánctalpas, esetenként a páncélos technika, ezért szükség van kerekes járművek rendszeresítésére is. A vázolt alapelvek behatárolják a HUMINT erőnél rendszeresített technikai eszközöket.

Következtetések

A jelen kor változásai tükröződnek a hadtudományban, ezen belül a felderítés elméletében is. Az új helyzet bonyolult kezdete egyre jobban letisztul és elméletileg gyakorlatilag egyre tisztább kép alakul ki. Jelenleg érvényesül a NATO országokban elfogadott dokumentumok többsége és az elmúlt években készült doktrínák teljes egészében az új szellemiség jegyében születtek. A haladás mértékének megválasztásánál törekedni kell arra, hogy a régi rendszer pozitívumait ne dobjuk ki feleslegesen.

Ezen törvényszerűségek figyelembe vételével vizsgáltam a régi magyar szabályzatok előírásait, a különböző tézisek összefüggéseit. Fontos felismerés tükröződik ebből a vizsgálatból mégpedig az, hogy a 90-es évekig érvényes elméletben vannak pozitív vonások és ezeket a felderítő tisztek többsége elismeri, ezek szerint gondolkodik. A másik konklúzió, hogy még több éven keresztül a régi felderítő technikai eszközöket kell alkalmazni.

A NATO-ban használt parancsnoki gondolkodásmód eltér a többéves magyar felfogástól, de nem idegen a parancsnoki állománytól. Emellett a NATO doktrínák és az

elfogadott STANAG-ek bizonyos előírások elfogadására kötelezik a magyar katonai gondolkodást.

A fejezetben a régi pozitív hagyományokat és a NATO-ba való belépés után vállalt kötelezettségek alapján kialakult elméletet összeegyeztettem és egy változatban kialakítottam a felderítő fogalmak egységes rendszerbe foglalt struktúráját. Az elemzést azért tartom fontosnak, mert ez a fogalomrendszer képezi a további kutatómunkám alapját. A HUMINT elemzéséhez szükségesnek tartom a fogalmi rendszer tisztázását. Az értekezés további részeiben a HUMINT ellenséggel közvetlen kapcsolatba kerülő részei, és a törzsben dolgozó tisztjeinek alkalmazási elveit a hozzátartozó környezettel együtt vizsgálom.

2.FEJEZET

A 90-ES ÉVEK VÁLTOZÁSAINAK HATÁSA A FELDERÍTÉSRE ÉS A FELDERÍTÉSSEL SZEMBEN JELENTKEZŐ ÚJ KIHÍVÁSOK

2. 1. A felderítés feladatrendszerének változása és az újonnan jelentkező feladatok

A biztonsági és védelempolitikai alapelvek értelmében és az új kihívások következtében folyamatosan változik a Magyar Honvédség feladata. A jelenlegi és a prognosztizálható kihívásokkal összefüggésben célszerű elemezni a felderítéssel szemben jelentkező célokat és feladatokat. Ez természetesen a harcászati és harcászati-hadműveleti szintre is vonatkozik. Az 1998-ban elfogadott Biztonság- és védelempolitikai alapelvek, a 2002-ben pontosított nemzeti biztonsági stratégia és a 2003-ban elkészült védelmi felülvizsgálat dokumentumai megfogalmazzák a veszélyeket és kihívásokat, az alapvető célokat, valamint a Magyar Honvédséggel szemben támasztott követelményeket.

Az új kihívások és veszélyek pontosan megtalálhatóak a 2144/2002 sz. Kormányhatározatban és ezek a veszélyek képezik a haderő alkalmazásának alapjait, tehát ezek a tényezők közvetlen vagy közvetve befolyásolják a felderítő csapatok tevékenységét. A kihívások a következő csoportosításban szerepelnek az idézett dokumentumban.

- Globális kihívások, ebbe a csoportba tartoznak: az instabil zónák kialakulása, a nemzetközi terrorizmus, a TÖPFE és hordozók elterjedése, a pénzügyi instabilitás, az információs társadalom kihívásai, a globális természeti és civilizációs veszélyforrások.

- Regionális kihívások, ebbe a csoportba tartoznak: a fejlettségbeli különbségek növekedése, az államokon belüli instabilitás, a határon túli magyarok helyzete, a poszt-szovjet térség kihívásai, a délkelet-európai helyzet, a mediterrán térség, a tömeges migráció, a különböző eredetű katasztrófák.

- Belső kihívások, ebbe a csoportba tartoznak: a szervezett bűnözés, a kábítószeres elterjedése, a feketegazdaság és korrupció, a demográfiai kihívások.

A felsorolt kihívások többségének a kezelésébe bevonható a Magyar Honvédség, ezért a haderőre háruló feladatok lényeges hangsúlyeltolódást eredményeznek, mégpedig a háborús küszöb alatti alacsony intenzitású fegyveres konfliktusokban való részvétel irányába. A haderő alkalmazásában beállt változások alapvetően megváltoztatják a felderítés elvi és gyakorlati kérdéseit, ezért feltétlen elemezni kell az új kihívások felderítésre vonatkozó vetületeit. A különböző dokumentumokban megfogalmazódik a haderő feladatrendszere, amely döntően eltér az előző évtizedek gyakorlatától.

Természetesen ez a változás az ezredforduló tendenciáiból, valamint a NATO és más nemzetközi szervezetek által támasztott elvárásokból ered. A NATO elmúlt években lezajlott ülésein elfogadott dokumentumainak szinte mindegyike foglalkozik a NATO új stratégiájával és a katonai erő alkalmazásának új követelményeivel. A Szövetség Stratégiai Koncepciója foglalkozik az V. cikkelyen kívüli feladatok fogalmával, amelyek az új kockázati tényezők megjelenése miatt kerültek be a dokumentumba. Ezen kívül a Szövetség célja és feladatai között szerepel az euroatlanti térség biztonságát fenyegető válságok és konfliktusok kezelése.²¹

2. 1. 1. A magyar haderő új feladatai a 90-es évek után.

Hazánk helyzetéből, a szövetségi rendszerhez való tartozás követelményeiből és a kor kihívásaiból ered, hogy a Magyar Honvédség feladatai döntően megváltoztak az utóbbi tíz

---

²¹ Dr Jakus János-Boldizsár Károly: Nem háborús műveletek egyetemi jegyzet Bp. 2002.

évben. Ezt a feladatrendszert a különböző dokumentumok a következőképpen fogalmazzák meg:

A fegyveres erők feladatai:

„Magyarország területének, függetlenségének, lakosságának és anyagi javainak fegyveres védelme külső támadással szemben, önállóan, vagy Szövetségi kötelékben, valamint közreműködés a fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett erőszakos cselekmények elhárításában;

A NATO-tagországok kollektív védelmében vállalt katonai kötelezettségek teljesítése a Washingtoni szerződés 5. Cikkelyének megfelelően;

A nemzetközi szerződésekből, különösen az Észak-atlanti Szerződésből eredő, valamint az ENSZ, az EBESZ és az EU mandátumával és politikai irányításával megvalósuló béketámogató, válságreakáló és humanitárius (had-) műveletekben való részvétel.”²²

A védelmi felülvizsgálat eredményeként kiadott tájékoztató anyagokban a haderő feladatai a következők: „Az ország katonai védelme; más tagországok megsegítése; részvétel a szövetség egésze elleni stratégiai támadás elhárításában; határbiztosítás; részvétel a békeműveletekben és a nemzetközi válságkezelésben; terrorizmus elleni harc;...”²³

Az országvédelem, mint alapvető feladat széles skálán mozgó, különböző szintű és intenzitású veszélyek által determinált tevékenységet jelent. Ilyen helyzetekben rendkívül változatos és sok összetevőből álló feladat megoldására kell felkészíteni a haderőt, ezen belül a felderítő csapatokat is. A fenyegetés eszkalálódása során szembe kell nézni olyan, a békeállapottól eltérő helyzetekkel, mint a feszültségek, a válság- konfliktushelyzetek, a háborút megelőző veszélyhelyzetek és a haditevékenységek.²⁴

A védelmi felülvizsgálat fontos következtetése, hogy a hazai területen folyó haditevékenységek bekövetkezésével nem számol, tehát az ország területén a védelmi harcok, hadműveletek megvívására nagyon kicsi az esély. A Magyar Honvédség csapatai- ezen belül a felderítő alegységek - az ország biztonságát fenyegető veszélyek egy részének kezeléséhez vehetők igénybe. A válsághelyzetek közül egy bizonyos határszakaszon jelentkező és katonai lépéseket igénylő esetekben a felderítés célja általános és konkrét szinten is megfogalmazható. Általános cél ebben az esetben: adatok biztosítása a vezetésnek a helyes elhatározások meghozatalához a különböző intézkedések megtételéhez és a szükséges ellentevékenységek hatásos megindításához. A konkrét cél a kialakult helyzet függvényében, a feladatok konkrét megfogalmazásakor jelentkezik.

Szomszéd országban bekövetkezett válsághelyzet eredménye lehet az országhatár fegyveres csoportok által történő megsértése vagy a polgári menekültek tömeges határátlépése. Ebben az esetben az általános cél megfelelő tartalmat kap, ezért a felderítés feladata az adott határtérségen belül a veszélyes irányokban és terepszakaszokon megjelenő katonai-, félkatonai- vagy polgári-, de fegyverrel felszerelt csoportoknak a felfedése; a határon átlépő vagy ezt megközelítő erők létszámának, összetételének, fegyverzetének és felszerelésének megállapítása, mozgási irányának, menetvonalának, tevékenységének és valószínű szándékának meghatározása; ezen adatok jelentése és az előljáró intézkedésének megfelelő további adatok felfedése. A migrációs hullám kezeléséhez tartozó felderítés abban az esetben konkretizálódik, ha erre megfelelő intézkedések születtek.

„A migráció kezelése... a Határőrség, rendvédelmi és idegenrendészeti szervek feladata..., ha a Magyar Honvédség segítsége válik szükségessé, a katonák közreműködését a

²² Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína Bp. 2002. p.12-13.

²³ Úton a XXI. század hadserege felé Bp. 2003. HM. Komm. Főigazgatóság p. 16.

²⁴ Dr. Szternák György: A válságkezelés és konfliktusmegelőzés elmélete és gyakorlata tansegédlet Bp. ZMNE 2002 p. 96-101

fenti jogosítványokkal nem, viszont... őrzés-védelmi feladatokra célszerű korlátozni... ezenkívül esetenként a határőr-járőrszolgálat megerősítésére alkalmazhatók.”²⁵

Tehát bizonyos helyzetekben a tömeges menekültáradat kezelésébe a Magyar Honvédség egyes részei bevonhatók. Ilyen esetben a felderítés feladata adatokat szolgáltatni az alábbiakról: „... a menekültáradat képződésének helye, mozgási iránya és sebessége; az etnikai, vallási és politikai nézet szerinti összetétel; a menekülés okai és célja ; vannak-e fegyverek a menekülők kezében; várható tevékenység a határlépés után.”²⁶

A Magyar Köztársaság belépése a NATO-ba új követelményeket támaszt a kijelölt, - ezen belül a felderítő - csapatok felkészítésével és alkalmazásával szemben. A csapatokat 1999 után lehet alkalmazni a NATO-térségen belül az 5.cikkely alapján és a térségen kívül különböző válságkörzetekben. Ez nagy kihívást jelent a politikai vezetők, a végrehajtó szervezetek és katonák számára. A kijelölt alakulatok felszerelésének, felkészítésének és kiképzésének biztosítása kell azt a nem csekély követelményt, hogy hazájától távol, harci körülmények között, más haderőkkel együttműködésben képesek legyenek helytállni. Ez csak alapos egyeztetéssel és bizonyos előre rögzített feltételek között valósítható meg.

A következő, talán a legaktuálisabb, ezért a legfontosabb tevékenység a béketeremtés, válságkezelés (békefenntartás) feladataiban való részvétel, amely feladatsor jelenleg is több európai és Európán kívüli térségben folyik.

A magyar haderő más nemzetekkel együtt részt vállalhat a konfliktusok megelőzését, valamint a hatékony válságkezelést szolgáló tevékenységekben. Ezeket a tevékenységeket az összhaderőnemi doktrína 2002-es változata válságreagáló műveletek gyűjtőfogalomként kezeli. A válságreagáló műveletek olyan műveletek, amelyekben, a nemzetközi és humanitárius jogi szabályozókkal összhangban a résztvevő haderők katonai erőforrások alkalmazásával biztosítják a konfliktusok megelőzését, az ellentétek feloldását és a válságok kezelését. Fontos sajátosság, hogy e tevékenységek nem tartoznak az 5. cikkely szerinti kollektív védelem fogalmkörébe. (Petersbergi nyilatkozat) Ilyen esetekben az ideiglenesen összeállított, valószínűleg többnemzetiségű haderő együttműködik a politikai, a gazdasági és más erőkkel.

A nemháborús katonai műveletek másik nagyon fontos csoportja béketámogató (had-) műveletek. Ezek lehetnek a konfliktus megelőzésére, elmélyülésének megakadályozására irányuló törekvések, a szembenálló felek szétválasztása, a béke megőrzése, a végleges megoldások kialakítása.²⁷

„A béketámogató műveleteket részrehajlás nélkül, rendszerint egy nemzetközi szervezet, - mint például az ENSZ vagy az EBESZ - támogatására a katonai erőket, diplomáciai és humanitárius ügynökségeket bevonva hajtják végre. A béketámogató műveleteket hosszú távú politikai rendezés érdekében tervezik. Magukban foglalják a békefenntartást és a béke kikényszerítést éppúgy, mint a konfliktus megelőzést, béketeremtést, békeépítést és a humanitárius segítségnyújtást.”²⁸

2. 1. 2. A MH alkalmazásából adódó új felderítési feladatok.

Ezek a feladatok az elmúlt negyven év katonai gyakorlatához képest az utóbbi években a Magyar Honvédségben teljesen új helyzetet teremtettek, amelyek kihatnak a felderítésre is. A megvalósulásuk sokféle lehetősége közül fontos a felderítő szervezetek és ezek alkalmazási

²⁵ Dr. Fülöp I: A Magyar Köztársaság biztonságát veszélyeztető fenyegetések Tanulmánygyűjtemény Bp. 1994. HM. p. 27.

²⁶ Dr. Kőszegváry T: A fegyveres erők feladatai a menekültügy kezelésében Tanulmánygyűjtemény Bp. 1994. HM. p. 60.

²⁷ Dr. Sztternák György: A válságkezelés és konfliktusmegelőzés elmélete és gyakorlata tansegédlet Bp. ZMNE 2002 p. 111-134.

²⁸ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína Bp. 2002. p. 137.

elveinek kidolgozása, pontosítása, hiszen ilyen feladatok egy részében a felderítő csapatok az elmúlt években is részt vettek. A 90-es években a felderítő kötelékeket a katonai felső vezetés bevonta a déli határnál kialakult válsághelyzetek kezelésébe. A határmenti felderítő tevékenységek jól mutatták, hogy a parancsnokok és beosztottak a hagyományos fegyveres konfliktusok esetére tervezettől teljesen más, eltérő helyzetbe kerültek.

A felderítő kötelékek alkalmazására szükség van a katonai fenyegetettség fokozódásakor. Egy ilyen helyzet, a különböző intenzitású és eszkalációs lehetőségeket magában hordozó időszak.

A katonai fenyegetettség új típusú feladatokat jelent a felderítő szervezeteknek, mert ebben az időszakban a felderítésnek meg kell állapítania:

- a határ túloldalán lévő esetleges csapatösszevonásokat;
- a fegyveres csapatok mozgását a határ közelében és a határ irányába;
- a polgári tömegek nagyfokú mozgását, esetleg határátlépését;
- a szomszéd országban bekövetkező fegyveres konfliktus határ közeli jellemzőit.

Ilyen helyzetek kezelésére a katonai védelem rugalmas és a fenyegetettség mértékének megfelelő arányú rendszabályai lépnek életbe. Ezek lehetnek a fokozatosan bevezetett katonai lépések: az operatív vezetés, a felderítés fokozása, a készenléti erők felvonultatása, egyéb intézkedések. A felderítés fokozása magában foglalja: a hadműveleti felderítő rendszer létrehozását, készenlétének elérését a határbiztosító csapatok beérkezésekor, a felderítő rendszer átszervezését.

Ebben a folyamatban a felderítés általános feladata a helyzetek körülményei által konkretizálódik. A veszély fokozódása idején a felderítésnek szintén sajátos feladatai vannak. Ilyenek lehetnek:

- a bevezetett határzárás ellenőrzése, adatszolgáltatás a határsértőkről;
- a szomszéd országban folyó fegyveres konfliktus csapatmozgásainak felfedése;
- a határt átlépő diverziós és más erők felderítése;
- kisebb csoportok támadó szándékú, határ közeli tevékenységének megállapítása.

„A helyzet megköveteli a békében meglévő felderítő rendszer szétbontakoztatását és teljes készenlétének elérését.”²⁹

A következő időszak - egy eszkaláció esetén - a határvédelem időszaka, amely felderítési feladatai közelítenek a háborús helyzetben végzendő feladatokhoz. Ezek közül a fontosabbak: adatokat szerezni a szembelevő fél körletből való kimozdulás feltételeinek megtervezéséről (pl.: besorolás előkészítése, megkezdése, a forgalomszabályozás előkészítése, telepítése). Ehhez a tevékenységhez tartozik a szemben lévő fél által folytatott felderítés és az adatszolgáltatás fokozódása a határ felé vezető területen, a légi forgalom, - ezen belül a légifelderítés - valamint a rádióforgalom intenzitásának növekedése, a határőrizeti rendszerben történő változtatások.

Jelen időszakban a védelmi felülvizsgálat alapján, ha védelmi tevékenységre kerül sor a bevont összefegyvernemi kötelékek speciális védelmi eljárásokat alkalmaznának, amelynek lényege az alkalmazási körletek kijelölése és a veszélyeztetettség esetén a megfelelő térség elfoglalása. „...a haderő nem ássa be magát a határ mentén - ehhez száz kilométeren amúgy is húsz zászlóaljra lenne szükség -, hanem bázisain készen áll arra, hogy a határőrség, a rendőrség vagy a katonai felderítő rendszer riasztására helikopterek fedélzetén gyorsan ott teremjen a fegyveres behatolás vagy átsodródás helyszínén. Visszatoloncolja a fegyveres csoportot, és rövid idő múlva újra képes legyen hasonló feladat végrehajtására akár a határ egy távolabbi pontján is.”³⁰ Ennek eredményes megoldásához kiemelt szerepet kaphatnak a

²⁹Dr. Drótos B.: A válságkezelés felderítési feladatai Bp. 1995.ZMKA jegyzet nytsz.: 841/098 p. 18.

³⁰Védelmi felülvizsgálat 2003. www.hm.hu/vedelmi_felulvizsgalat

felderítő erők, mivel az ellenség pontos felfedése nélkül az összefegyvernemi csapatok nem képesek harcba lépni.

Az esetlegesen megvívandó védelmi tevékenységek időszakában a jelenlegi katonai védelmi terveknek és nemzetközi szerződéseknek megfelelően a később beérkező NATO-országok csapatai is részt vesznek a művelet lefolytatásában. A felderítés célja és feladata: adatokat szerezni az ellenségről a harc (hadművelet) vezetéséhez, a különböző fegyvernemek és szakcsapatok optimális alkalmazásához. Mindezen feladatokat egyrészt más nemzetek felderítő erőivel együttműködésben kell megvalósítani, másrészt a megszerzett adatok az adott térségbe települő nemzetközi NATO-törzs adatbázisába kell eljuttatni.

A különböző válság- és védelmi helyzetekben vázolt cél- és feladatrendszer mellett fontos, a jelen korra jellemző tézis, hogy a felderítő erők háborús alkalmazásának esélye nagyságrendekkel kisebb valószínűséggel következhet be, mint a válságreagáló, béketámogató műveletek körébe tartozó tevékenységek valamelyik csoportjának végrehajtása. Többek között ez is szükségessé teszi a felderítéssel foglalkozó elvek és gyakorlati feladatok alapos felülvizsgálatát. A katonai feladatokat új környezetben, új körülmények között kell megoldani, ezért a felderítésre egy sor, a hagyományostól eltérő feladat hárul. A felderítés alapvető feladatai közé kell sorolni a konfliktusok hatékony kezelése és főleg megelőzése érdekében a válságok, konfliktusok megfelelő időbeni előrejelzését. Megfelelő, időszerű információkra, az összefüggések feltárására, a következmények előrejelzésére, azaz felderítésre van szükség a politikai instabilitás, környezeti katasztrófákra utaló jelek, nemzetiségi elnyomás kiéleződése, tömeges menekülthullám és egyéb veszély felismerésére.

A felderítés feladata még, hogy időbeni jelezze a válságok kibontakozásának szakaszait, amelyet a különböző szakirodalomban általában három fázisra – feszültség, eskaláció, válság – osztanak.

Ilyen helyzetekben természetesen a felderítő rendszernek adatokat kell biztosítani a fegyveres erő helyzetéről, tevékenységéről, szándékáról, de ezek mellett a parancsnoknak (törzsnek) információra van szüksége a helyi félkatonai szervezetek, felfegyverzett civil lakosok tevékenységéről, szándékáról, a különböző szabályokat, rendelkezéseket megsértő csoportokról, a helyi lakosság állapotáról, véleményéről, a térségben állomásozó nemzetközi katonai kötelékek megítéléséről. A konkrét felderítési feladatokat a további fejezetekben kívánom tárgyalni.

2. 1. 3. A NATO-tagságból eredő új feladatok a felderítésben

A Magyar Honvédség NATO-ba való belépése után megváltozott a haderő, ezen belül a felderítő szolgálat feladatrendszere is. Ezek az újonnan keletkező feladatok természetesen hatnak a felderítő szervek és felderítő törzsek összetételére, tevékenységére, eszközeire és egyéb tényezőkre.

A továbbiakban a felderítő rendszerre háruló új feladatokat fogom elemezni, amely feladatok több területen kívánnak változtatást a többévtizedes gyakorlathoz képest.

Az új felderítési feladatok első csoportja a NATO-doktrínák adaptálásából adódik, mivel az FM-34 Intelligence Doctrine több és az eddigiektől eltérő feladatot ró a felderítő szolgálatokra.

„A felderítés alapvető feladatai

Előrejelzés és riasztás, a hadi cselekményekről ad olyan korai információt a parancsnok számára, amennyire az lehetséges.

A harcmező felderítő előkészítése (IPB) összhangba hozza a terep és az ellenség harci elveit, feltárja annak lehetőségeit és sebezhetőségét, valamint lehetővé teszi, hogy a parancsnok rendszeresen előrelássa az ellenség akcióit. Segít értékelné a terepet, valamint maximálisan összeegyeztetni az összes funkciót, ami a sikeres harc megvívásához szükséges.

A helyzetértékelés vagy megerősíti, vagy cáfolja a felderítő előkészítés által előre jelzett ellenséges hadmozdulatokat. Ez lehetővé teszi a parancsnok számára az időbeni döntés meghozatalát.

A célelemzés és célfelderítés meghatározza az elsődrendű, valamint nagy fontosságú célokat, amelyek alátámasztják a parancsnok elgondolását a hadműveletre. Azután helyileg meghatározzák és megjelölik azokat a megbízható pontosságú célokat, amelyek alkalmasak tűzzel, manőverekkel és elektromos eszközökkel történő lefogásra.

A harci károk felmérése folyamatos értékelést biztosít az ellenség erejéről és az ellenségre mért pusztítás fokáról.

A csapatok oltalmazása meghatározza a csapatok azon elemeit, amelyek az ellenség szempontjából a legfontosabbak, valamint azokat, amelyek az ellenség támadása és felderítése által a legsebezhetőbbek. Korlátozza az ellenség lehetőségeit, hogy támadja a saját csapatokat, valamint lehetőséget ad a parancsnok számára, hogy maximális meglepetést okozzon a harctéren.”³¹

A doktrína alapján a „hagyományos” ellenség helyére, tevékenységére vonatkozó adatszerzés és adatfeldolgozás mellett a felderítő szolgálat feladata lett harci körülmények között a csapatok biztosításában, az ellenség felderítő tevékenységének elhárításában való aktív tervező, szervező és egyeztető munka, valamint az elhárításban való részvétel. Ez a felderítő szolgálattól új képességeket és új gyakorlati feladatmegoldást igényel.

Új feladatként jelentkezik a harcmező felderítő előkészítése, amely alapjaiban hasonlít a többéves gyakorlatban használt felderítő helyzetértékeléshez. A NATO-törzsekben alkalmazott munkafolyamat azonban bővebb és részletesebb elemző-értékelő munkát igényel a felderítő törzstől, mert nemcsak az ellenség, a terep és időjárás egységes elemzése történik meg, hanem a felderítő törzs számvetésekkel alátámasztott javaslatokat készít a parancsnok számára, együttműködve természetesen az összefegyvernemi törzsszel.

Az elhatározás kidolgozásának folyamatában az egyik jól elkülöníthető rész a harcmező felderítő előkészítése. A munkafolyamat magyar elnevezése vitatott és az eddigi magyar katonai gyakorlat bizonyos mértékig idegenkedve kezeli ezt a fogalmat. Mivel alapvetően fordítás útján került a fogalom a magyar dokumentumokba, többféleképpen jelenik meg. Megtalálható úgy, mint a „hadszintér felderítő előkészítése” a „harcterület, hadműveleti terület, harctevékenység körzetének felderítő előkészítése”, de olvasható olyan formában is, hogy a „harcmező felderítő előkészítése”. A fogalom nemcsak azért zavaró, mert több fordítása létezik, hanem azért mert a hadszintér (harctevékenységi körzet) előkészítése teljesen más tartalmat takar a magyar hadtudomány fogalomrendszerében. „Hadszintér-előkészítés: az ország honvédelmi felkészítésének része, a hadászati biztosítás egyik fajtája. Az ország területére kiterjedő békében és háborúban megvalósítandó rendszabályok összessége, amelyek megteremtik a fegyveres erők sikeres alkalmazásának feltételeit.”³² A lexikonban megtalálható fogalom jól mutatja a hadszintér előkészítés lényegét, amely magába foglalja elsősorban a terület védelmi képességének, járhatóságának a tökéletesítését, a raktározó képesség növelését, a távközlési rendszer átalakítását, egyéb konkrét előkészítési munkálatokat. A „felderítő” jelző sokakban azt a képzetet kelti, hogy a harcmező felderítő előkészítése szintén a terep, a harcterület előkészítését jelenti valamiféle felderítő aspektusból. Azonban a tárgyalt fogalom egészen mást jelent és semmi köze nincs a terep előkészítéséhez.

„A harctevékenység körzetének felderítő előkészítése (IPB) célja: hogy segítséget nyújtson a parancsnoknak a felderítő követelmények pontosításához, a döntési pontok kijelöléséhez és segítse a törzset a követelmények teljesítésében. Támogatást nyújt a felderítés, és célfelderítés eszközeinek a kritikus tevékenységekre való összpontosításához.”³³ Ez a

³¹ FM 34-8 Csapatparancsnokok kézikönyve a felderítésre Bp.1997. p. 6.

³² Hadtudományi Lexikon Bp. 1995 p. 427.

³³ AINTP-1(a) A felderítés doktrínája. Bp. 1996. p. 67.

folyamat végső soron hasonlít a magyar parancsnoki munkarend helyzetértékelés-tereptanulmányozást szabályzó mozzanatához, de természetesen annál jóval hosszabb és bővebb munkafolyamat.

A jelenleg közkézen forgó fogalmak helyett talán célszerűbb lenne egy új, a tartalmat jobban tükröző meghatározást találni. Ennek az új fogalomnak azonban valamennyire illeszkednie kell a NATO fogalomrendszeréhez. A leírt tényezőkből kiindulva megoldás lehet, ha az új megnevezés a „felderítő helyzetértékelés” vagy „az ellenség, terep- és időjárás értékelés” lenne. Az együttműködés érdekében jó módszer lehet az, hogy a magyar fogalommal együtt a NATO-országokban használt rövidítéseket alkalmazzuk (pl.: felderítő helyzetértékelés IPB).

A harcterület felderítő előkészítésének folyamata:

A harcterület felderítő előkészítése (IPB) jóval korábban kezdődik, mint a konkrét harcot tervező és szervező munkafolyamat. Az előkészítés egyik lényeges eleme a várható harctevékenységi körzetekről, a valószínű ellenségről különböző szempontok alapján összeállított adattár létrehozása. Ez az adattár nemcsak pusztán a kért adatok megjelenítésére képes, hanem a program rendelkezik különböző részletes elemzéssel, következtetéssel. Ezt a felderítő szolgálat minden szinten a várható alkalmazásnak megfelelően a konkrét parancsnoki munkafolyamat előtt készíti el és folyamatosan gyarapítja, pontosítja, aktualizálja. Ez a követelmény a felderítő törzsek több tisztjének is állandó és körültekintő végrehajtást igénylő feladatot szab. Az adatbázis kiterjed a várható harci alkalmazásra, de vonatkozik válságkezelés, béketámogató műveletek és más felderítést igénylő katonai feladatra is. Ennek a munkafolyamatnak lényeges sajátossága, hogy az adatok nemcsak katonai jellegűek lehetnek, hanem egy adott térségre jellemző vallási, etnikai, politikai tényezőkre is vonatkozhatnak.

A rendelkezésre álló adatok részletes elemzésével az IPB munkafolyamat öt konkrét részből áll:

A harcterület értékelése, körülhatárolása

A harcterület értékelése az IPB folyamat első lépése. Az elemzési folyamat során a felderítő törzs és a parancsnok ennek a lépésnek az eredményeként körülhatárolja a harcterületet, megállapítja a felderítés felelősségi és érdekeltégi körzetét. Ez a két körzet a harcterület része, és olyan terepjellegzetességeket, ellenséges alegységeket, vagy fegyverrendszereket foglal magában, amelyek hatással lehetnek a saját csapatok következő, vagy későbbi harctevékenységeire. Végeredményben ennek során határozza meg a törzs a felderítő és adatszerző tevékenység földrajzi határait. Az érdekeltégi körzet meghatározása a távolság függvényében, a saját és az ellenség támadási (mozgási) üteme alapján történik. Emellett figyelembe kell venni, hogy milyen adatokra van szüksége a parancsnoknak. Az érdekeltégi körzetet a feladat elemzésének kezdetén kell meghatározni. Ebben a munkában aktív szerepet játszik a parancsnok és a hadműveleti törzs, mert ők közlik a felderítő szolgálattal a felderítési igényeiket.

A terep értékelése

Az IPB eljárás következő lépése a terep elemzése. Lényegében ez a munkafázis annak felmérését jelenti, hogy a terep milyen hatást gyakorol a saját erők és az ellenség harctevékenységre, valamint a felderítésre. Konkrétan a terep jellemzői, hatásai határozzák meg, hogy a felderítő erők és eszközök milyen hatékonysággal tevékenykedhetnek és hova kell mozogniuk, hol kell elhelyezkedniük annak érdekében, hogy képességeik maximálisan kihasználhatók legyenek. A terep elemzését nyomban az érdekeltégi körzet meghatározása után kell végrehajtani.

Az időjárás értékelése

Az időjárás elemzése során a felderítő törzs meghatározza a katonai meteorológia elemeinek hatását az ellenség, a saját csapatok és a felderítő kötelékek harctevékenységre. A terep és az időjárás elemzése együtt történik, mivel a harcászati körülmények megkövetelik az

időjárás és a terep információinak egyidejű értékelését, egymásra hatásuk vizsgálatát és a két tényező összesített értékelését. Ezt követően a felderítő törzs az integrált időjárás és terepinformációkat hozzárendeli az ellenség tevékenységének elveihez, várható alkalmazásának a változataihoz.

Az ellenség értékelése

A terep és az időjárás elemzésével együtt, bizonyos mértékig azt követően a felderítő törzs megkezdí az ellenség tanulmányozását, ezen belül elemze az ellenség összetételét, elhelyezkedését, harcászati elveit, kiképzettségét, harckészültségét, anyagi-technikai biztosítását és egyéb tényezőit. Fontos törvényszerűség, hogy béketámogató műveletek végrehajtása esetén az „ellenség” más jellemzőinek az elemzése, értékelése kerül előtérbe.

Az ellenség értékelése az IPB folyamat negyedik lépését jelenti, e fázis során elkészülnek a doktrínális vázlatok és megtörténik az ellenségre vonatkozó adatbázis konkretizálása. Amennyiben konkrétan értékelte a felderítő szolgálat az ellenség várható tevékenységét, lehetővé válik a pontos és időszerű céladatok biztosítása a parancsnoknak és a csapásmérő eszközöknek. Az is kiértékelhető, hogy az ellenség tevékenységében melyek a legfontosabb eszközök. A doktrínális sablon-vázlatok tartalmát a valósághoz közeli adatokkal kell pontosítani.

A humán felderítés az ellenséges doktrína gondos tanulmányozása alapján tisztázhatja, hogy adott körülmények között milyen lesz az előrevonás és a támadás üteme. Ez az információ a későbbiek során rendkívül fontos lesz, mert így határozhatók meg a támadó ellenség mozgási fázisai és azok terepszakaszai. Végül annak ismerete, hogy az ellenség egy adott helyzetben hogyan alkalmazza fegyverrendszereit és alegységeit, lehetővé teszi a tevékenység szempontjából a legfontosabb eszközök kijelölését. Ezeket a fontos fegyverrendszereket és alegységeket a humán felderítés magas értékű célpontoknak jelöli ki.

Az ellenség integrálása (adatok egyesítése)

Az ellenség integrálása nem más, mint az ellenségre, időjárásra és a terepre vonatkozó értékelt adatok és következtetések összevetése. Az integrálás (összegzés) során valóban az adatok egyesítése történik, mert a felderítő törzs az eddig elemzett adatokat egymás mellé rendelve együttesen értékeli annak figyelembevételével, hogy milyen hatást gyakorol a terep és az időjárás az ellenség tevékenységére. A folyamat során elkészülnek a helyzetvázlatok. Ezeken ábrázolja a felderítő törzs, hogy az ellenség a harctevékenység egy adott helyzetében, adott körülmények között, hogyan alkalmazhatja erőit, eszközeit. A helyzetvázlat kidolgozásakor a doktrínális sablonban lévő adatok integrálása történik az időjárásról és a terepről szóló adatokkal. A helyzetvázlat megmutatja, hogy az időjárás és a terep befolyásoló hatására hogyan módosulnak az ellenség doktrínális elképzelései, harcászati elgondolásai.

Ezen dokumentum segítségével értékelhető, hogy az ellenség egy adott tevékenységi rendben milyen konkrét menetvonalakat, előrevonási irányokat, útkereszteződéseket, hidakat vesz igénybe. Védelem esetén prognosztizálhatók a védőállás védőkörletek létesítésére alkalmas terepszakaszok, ezért a felderítés az adatszerzés erőnkifejtését a terep ezen pontjaira és területeire összpontosítja.

Az ellenség értékelése során fontos tényező a mozgási sebesség kiszámítása, megtervezése, mert ez lehetővé teszi a helyzetvázlaton az idő-fázisvonalak felrajzolását. Az idő-fázisvonalak megmutatják az ellenség első lépcsőjében tevékenykedő kötelékek előrevonási és támadási ütemét. Ennek segítségével készíthető el az esemény-vázlat, amely az ellenség értékelésének újabb lényeges dokumentuma. Ez a dokumentum információt ad az elkészített helyzetvázlat helyességéről, a felderítő törzs megerősítést kap, ha összevetheti az ellenség és saját erők mozgási ütemét és az ellenség mozgásának sebességére alapozva, pontosítja az adatszerző erők és eszközök feladatát. A harcmező felderítő előkészítése munkafolyamatnak a felderítés főerőkifejtésének tervezése szempontjából az esemény-vázlat a legjelentősebb dokumentum.

Az IPB végső terméke a döntést támogató vázlat. A parancsnok ennek segítségével képes -az ellenség tevékenységéhez viszonyítva - az összes saját harcrendi elem feladatát összehangolni, számukra a legjobb lehetőségeket biztosítani a harc optimális megvívásához. A döntést támogató vázlatra a törzs bejelöli a döntési pontokat, vagy vonalakat. Ezek olyan kritikus objektumok, amelyek elérése döntéshozatalt igényel. Ezen kívül tartalmazza a fontos célkörzeteket, az idő-fázisvonalakat. Végső soron a döntést támogató vázlat egy grafikus formában készített kombinált felderítő és hadműveleti értékelés.

A döntéshozatali pontok vagy vonalak a terepen olyan helyek és időpontok, amelyek az utolsó lehetőséget adják a parancsnoknak, hogy egy adott elsőrendű célkörzetben egy ellenséges objektumra csapást mérjen. Amint az ellenség, vagy saját erőink áthaladnak a döntési ponton, elvész a csapásmérési rendszer alkalmazásának lehetősége. Logikusan következik, hogy a felderítésnek folyamatosan figyelnie kell a döntési pontokat. Ennek segítségével ellenőrizhető az ellenséges erők tevékenységére, mozgási sebességekre felállított időszámvetés valóságtartalma. Amennyiben a terv eltér a bekövetkezett események lefolyásától, a felderítő törzs azonnal korrigálja az ellenség tevékenységére és a felderítő erők alkalmazására vonatkozó elgondolását.

A hadszíntér felderítő előkészítése ezeket a fontos dokumentumokat és értékeléseket használja annak érdekében, hogy a törzs minden helyzetben megfelelő pontosságú adattal rendelkezzen.

A harcterület felderítő előkészítése igényli a felderítő törzsek, más területen dolgozó szakemberekkel való kiegészítését. Ez a parancsnoki munkafolyamat sajátos tartalmából és a törzsekkel szemben támasztott követelményekből ered. A harcterület felderítő előkészítésének fontos eleme a terep szakszerű katonaföldrajzi, hadszíntéri és harcászati értékelése. Ezért volt szükséges a felderítő törzsek állományába egy térképész szakembert rendszeresíteni, aki ezen feladatokat szakszerűen elvégzi és képes megfelelő gyakorlat után a felderítő törzs igényeit kielégíteni. Ugyanez a helyzet az időjárás egy adott időszakban történő értékelésével és a megfelelő katonai, szakmai igényeket kielégítő prognózis megadásával. Ehhez a felderítő törzs csak egy katonai meteorológus munkájára támaszkodhat, de itt is fontos követelmény, hogy a meteorológiai jelentések biztonságosan összeegyeztethetők legyenek a felderítő törzs szakmai elvárásaival.

A leírtakból következik, hogy a harcterület felderítő előkészítése, mint munkafolyamat új feladatokat ró a felderítő törzsre és a hatékony munka új összetételű részleget kíván.

A Magyar Honvédség kijelölt alakulatai részt vehetnek az ország területén kívül, többnemzetiségű, NATO-törzs által vezetett katonai tevékenységben. Ezek lehetnek nem háborús és háborús tevékenységek, vagy a NATO-szerződés V. cikkelyén kívüli feladatok.

A hagyományos háborús tevékenységek során a felderítés feladatai alapvetően nem különböznek az eddigi gyakorlathoz képest, tehát az elmúlt években végrehajtott tevékenységek tartalma kevésbé változik. Természetesen újak lettek a követelmények, a felderítő szervek és a felderítő törzs eszközei, munkamódszerei, de az ellenségről, terepről, időjárásról és más harcot befolyásoló tényezőkről ugyanúgy kell adatokat, információkat szolgáltatni a vezetés támogatása érdekében.

A több évtizedes gyakorlathoz képest a XXI. században fontos feladat hárul a felderítő szolgálatokra a nemzetközi NATO-törzs által vezetett, nem háborús katonai tevékenységekben való részvételkor. Ilyen helyzetekben a magyar felderítő rendszer alapvető feladata az egységes vezetéshez való illeszkedés, más felderítő erőkkel való együttműködés. Az alkalmazás térségében új feladatként jelentkezik a megfelelő civil-katonai kapcsolatok kialakítása annak ellenére, hogy a felderítők megnevezése („ezek a kémek”), adatszerző képessége ellenszenvet válthat ki a helyiekből. Emellett lényeges a biztonság, a kötelek közvetlen biztosítása, a megfelelő tolerancia és a különböző szerződések maximális betartása.

Jól érzékelhető, hogy a harcászati-hadműveleti felderítésnek a 90-es évektől folyamatosan változik - bizonyos területeken bővül, bizonyos területeken szűkül - a feladatrendszere. Döntő hatása van a katonai feladatok változásának. „A katonai szembenállás megszűnte után új kihívások, kockázatok egész sora jelent meg a világban, de a kontinens számos pontján is. ...Ezek az új kihívások, kockázatok a kutatókat arra ösztönözték, hogy egyrészt megvizsgálják a válságkezelés, konfliktus megelőzés problémáit, másrészt – a megjelent Békeprogram c. tanulmánnyal egy időben - elemezzék a békeműveletek és a jövőre vonatkoztatva jól hasznosítható következtetéseket vonjanak le.”³⁴ Tehát a koalíciók szembenállásából következő háborúk veszélyének megszűnésével keletkezett űr helyén új kihívások jelentek meg. Az új kihívások új katonai megközelítést igényelnek a haderőktől, az új feladatok pedig új követelményeket támasztanak a felderítéssel szemben is. Ez megnyilvánul a felderítés feladataiban, szervezetében, eljárásaiban és más tényezőkben.

2. 2. A felderítést befolyásoló megváltozott körülmények

Az előző gondolatmenet során vázolt megállapítások már önmagukban is változtatást igényelnek, de ezekkel együtt jelentkező megváltozott körülmények és más tényezők is új eljárásokat feltételeznek a haditevékenységben és a felderítésben.

2. 2. 1. A várható „ellenség” jellemzői

Döntő változás állt be a felderítés „tárgyát” kifejező, ellenség jellemzőiben, erejében, összetételében és tevékenységében. Bár Magyarország környezetében hamarosan újabb NATO-tagok lesznek, de ettől függetlenül előfordulhatnak a határ mentén különböző konfliktusokkal. A haderővel szemben jelentkező feladatok széles skálája miatt sokkal többféle erővel és ellenséges tevékenységgel kell számolni. Az egyik változat lehet ha országunk ellen katonai akció valószínűsíthető, akkor a különböző határ menti térségekben lévő, vagy az odaérkező kötelékek nagyságrendje, fegyverzete könnyebben prognosztizálható, mert a környező országokban megvalósuló biztonsági intézkedések (CFE szerződés; adatszolgáltatás, fegyverzetellenőrzés) mindenki számára nyilvánvalóvá teszi a fegyveres erők létszámára és fegyverzetére vonatkozó adatokat. A magyar területet megközelítő csoportok lehetnek reguláris, félkatonai alakulatok vagy felfegyverzett civil csoportok. A fegyverek típusai és a harceszközök korszerűségi mutatói belátható időn belül nagyjából megegyeznek a magyar eszközökével. Alapvető változás, hogy lényegesen csökken a tömegpusztító fegyverek, ezen belül az atomeszközök harctéri megjelenésének lehetősége, alkalmazása.

Egy elkövetkező fegyveres konfliktus esetén az ellenség támadó kötelékei és a támadó tevékenységek törvényszerűségei által meghatározott mozgó, manőverező elemei képezik a felderítés objektumát. Emellett a felderítés célját és feladatát elemezve látható, hogy az ellenség nemcsak támad vagy véd, hanem a hagyományos harc- és harccal kapcsolatos tevékenységektől eltérő, különleges eljárásokat is alkalmazhat.

A haderő feladatainak második változatában elsősorban a válsághelyzet különböző időszakában a félkatonai, civil vagy más csoportok a hagyományos katonai harctevékenységektől eltérő eljárásait is érzékelnie kell a felderítésnek.

A migrációs hullám esetén ilyen tevékenységek lehetnek a különböző harcszerűtlen mozgások, vegyes ruházatú és összetételű, esetleg többféle kézi fegyverrel rendelkező csoportok manőverei. Ezekre esetenként jellemző lehet a kiszámíthatatlan irányú mozgás, bolyongás, mert eltévednek, észreveszik, hogy átlépték az államhatárt, bujkálnak vagy menekülnek. Emellett a felderítők számíthatnak a határt megközelítő, a határt átlépő ellenség részéről olyan tevékenységekre, amelyek nem katonai jellegűek. Előfordulhat kisebb-nagyobb

³⁴ Dr Sztornák György: A békeműveletek végrehajtása Tanulmánygyűjtemény Válogatás a HM 2000.évi kutatási eredményeit összegző pályázatokból Bp.2000 p.51.

csoportok „profi”, terepet kihasználó, álcázott mozgása, a rejtőzködés, a zöldhatár átlépése. Ennek az ellenséges mozgásnak lényeges sajátossága a váratlanság, a kiszámíthatatlanság, amelynek célját, irányát nehéz prognosztizálni. Fel kell készülni váratlan fegyverhasználatra is.

Döntő változás állt be az „ellenség”, mint a felderítés objektuma megítélésében, béketámogató műveletek végrehajtásakor. Az ilyen műveletek felderítő támogatása során a felderítő szolgálatnak az eddigi „hagyományosan” értelmezett ellenség jellemzőihez képest teljesen más tulajdonságokkal rendelkező ellenséggel kell dolgoznia. Ez adódik a béketámogató műveletek fajtáiból, a béketámogató műveletekben résztvevő erő összetételéből, feladatából, a speciális környezetből valamint az adott terület társadalmi, politikai és egyéb jellemzőiből. Az adott térségbe vezényelt, általában többnemzetiségű kötelékeknek feltétlenül felderítési adattal kell rendelkezniük a feladat eredményes végrehajtásához és a saját biztonságának a szavatolásához. Az eddig eltelt évtizedekben a felderítő csapatokat teljesen más irányú feladatok teljesítésére készítették fel, ezért a jelen helyzet eredményes megoldása sok területen változtatást igényel. (Ez természetesen szinte minden nemzet katonai kötelékeire igaz). A változáshoz pedig elengedhetetlenül szükséges az ellenség jellemzőinek, alkalmazásának új megvilágításban történő leírása és várható tevékenységének a prognosztizálása.

A béketámogató műveletek közül azokat elemzem, amelyek a fegyveres erők alkalmazását igénylik. Ebből következik, hogy a felderítés „tárgya” is nagy valószínűséggel fegyveres csoportokból áll, amelyek lehetnek félkatonai szervezetek, gerillacsoportok, felfegyverzett civilek. Ezek a csoportok más tevékenységet folytatnak, mint a reguláris alakulatok, de a róluk szerzett információk rendkívül fontosak a feladat végrehajtásához és a saját csapatok folyamatos és közvetlen biztosításához.

Fontos felderítési objektumot jelent a különböző, nem katonai és más földalatti szervezetek léte és alkalmazása, valamint a helyi lakosság várható tevékenysége. A szerzett információk értékelésekor fontosabbak a szociológiai, gazdasági, és politikai összetevők, mint a hagyományos katonai jellemzők, emellett az ilyen jellegű ellenség speciális tulajdonságait is figyelembe kell venni (pl.: pszichológiai, vallási, etnikai, szociológiai és gazdasági tényezők).

A fegyveres csoportok, félkatonai szervezetek képességei és alkalmazási elvei sokkal változatosabban jelenhetnek meg az adott térségben, mint ahogyan azok a hagyományos hadviselésben alkalmazott eljárásoknál tapasztalhatóak. Ezek elemzése, értékelése más jellegű és nehezebb feladatot jelent a felderítő szolgálatok számára. Némi segítséget adhat az ilyen jellegű hadviseléssel kapcsolatos speciális kiadványok, kézikönyvek és egyéb anyagok tanulmányozása, elemzése, valamint folyamatosan vizsgálni kell az előző időszak gerilla hadviselést folytató ellenséggel foglalkozó értékeléseket.

Ha a gerilla erők szervezeti felépítése ismert, az erőviszony-számvetés meghatározásához számba vehetők az ismert katonai struktúrák (például rajok, részlegek, szakaszok és így tovább), mert ez jelentős információt biztosít a parancsnoknak és a törzs más tagjainak. Ha ez a besorolás nem végezhető el, akkor a gerilla-erők értékelhetők pusztán számszerűen, vagy csoportonként bizonyos erő átszámításával. Mindenképpen külön kell értékelni a rendelkezésre álló kézfegyvereket, nehézfegyvereket és harceszközöket. Nagyon lényeges szempont az értékelésnél, hogy törekedni kell a minőségi erőviszony számvetés elkészítésére, hiszen ezek az eszközök speciális körülmények között kerülnek alkalmazásra.

A felderítésnek meg kell állapítania a fegyveres csoportok összetételét, az összetételre vonatkozó részletadatokat, az új szervezetek megjelenését, az ellenséges tevékenység viszonylagos megoszlását a városi és vidéki körzetek között, a belső vezetési rendszert és a módszert. Fontos megismerni és rendszerezni az általuk használt kódokat, a várható terep jellegzetességeinek - falvak, körzetek és ösvények - rejtjelvezetését. A fegyveres csoportok vezetési központjában magas szervezeti szintű pártszervezetek állhatnak, amelyeknek formális struktúrája megfelel az országban uralkodó pártstruktúrával. Ezek a pártszervek

kezdemenyezik a katonai akciókat, biztosítják a fegyveres szervezetek működését és ellenőrzését.

A félkatonai, gerilla csoportok szervezete függ a tervezett harcászati eljárástól, valamint a rendelkezésre álló személyi állomány és felszerelés mennyiségétől. Gyakori, hogy a különböző egységek alárendelt részei önállóan tevékenykednek. A harcoló erők, számozásuk, fedőnevük, kódjelük, tevékenységi körzetük alapján azonosíthatók. A legtöbb gerilla erő struktúrája más, mint egy szervezett katonai egység, mert nem rendelkezik egy szigorú állománytáblával, hanem a harcos sejtjeiket az adott harctevékenység szükségletének megfelelően alakítják ki.

A fegyveres csoportok harcászata úgy tervezik, hogy az általuk ellenségesnek tartott kötelékek harctevékenységre reagálnak. A harcoló erők nagyobb rugalmasságot mutatnak az általános tevékenységek végrehajtásában, mint a reguláris katonai szervezetek. A taktika, a vezetők személyisége és a meglévő harci technika befolyásolja az elméletet és annak gyakorlati végrehajtását. Emellett az alkalmazandó eljárást meghatározza az ellenség ereje, összetétele és elhelyezkedése, de a főerőkifejtés iránya a felforgatásra, terrorista akciókra koncentrálódik. A harci alkalmazás kiterjedhet még a lesállításokra, rajtaütésekre, zavaró akciókra. Ezek az eljárások irányulhatnak a politikai, gazdasági, hadszíntéri és katonai célpontokra, amelyeket a fegyveres csoportok alkalmasnak ítélnének meg szabotázs, vagy rongálás céljára. Ezek közé tartozhatnak a hidak, erőművek, távvezetékek és olyan helyek, amelyek kedvezőek a lesállítások kialakítására, vagy esetleg emberrablásra. Ezeket a területeket megjelölik a térképen, és különös figyelmet fordítanak a lakott területek értékelésére, biztosítási és támadási pontok rögzítésére, valamint menekülési útvonalakra kijelölésére.

A gerilla taktikát jellemzi a kisméretű harctevékenységek folytatása egy adott körülhatárolt területen, a harceljárás fő alapelve a csapás és menekülés egységén alapuló rajtaütések végrehajtása, majd a visszavonulás után a biztonságos szétszóródás és álcázás. A támadási képességek értékelésekor a parancsnok elemzi a szabotázsakció végrehajtásának lehetőségét, a közvetett irányzású lőfegyverek általi támogatást, a védett állások megtámadásának kockázatát, és az aknák, robbanó eszközök alkalmazását.

A gerilla csoportok anyagi-technikai biztosítása nehezebb feladatot jelent, mint a reguláris csapatok ellátása, mivel ezek a csoportok adott esetben hosszú ideig önállóan, elszigetelten tevékenykednek. A klasszikus raktározás, szállítás és karbantartás nehezen megvalósítható. A fegyvereket, lőszeret, robbanóanyagokat, híradó berendezéseket és orvosi eszközöket előre telepített raktárakban, rejtékhelyeken helyezik el és a szállítási útvonalak csak korlátozott mértékben járhatóak, valamint rejtettek. Az ellátás fontos forrása a helyi lakosság.

A gerilla csoportok gyakran alkalmaznak rövidhullámú, hordozható rádióeszközöket a parancsnoksággal való összeköttetés biztosítására. Az ultrarövid-hullámú polgári frekvenciasávú készülékek fontos szerepet játszanak a terrorakciók kezdeti szakaszában, az akciók megszervezésekor és az első mozzanatokban. A csoportok rendelkezésére álló berendezések a leprimitívebbtől a legkorszerűbbekig terjedhetnek. Könnyen megtalálhatók az olyan berendezések is, amelyek a jelentősebb világhatalmak hadseregeiben sem általánosak, mint a szórt-spektrumú és frekvencia-ugratásos rádió eszközök. Előfordulhat, hogy a csoporton belüli és a csoportok közötti híradás nem létezik, vagy nagyon alacsony szinten mozog, és az egységes híradóeljárások, hírháló és rádióirányok hiánya szinte lehetetlenné teszi ezek felfedését, lehallgatását, iránymérését, azaz a rádiófelderítést (COMINT). Csak igen kis mértékben jöhet számításba a nem kommunikációs célú elektronikai eszközök - mint a lokátorok - alkalmazása, hiszen általában a félkatonai csoportok nem rendelkeznek ilyen eszközökkel. Ebből következik, hogy a rádiótechnikai felderítés nem működhet hatásosan.

2. 2. 2 A saját csapatok tevékenységének hatása a felderítés körülményeire

A több évtizeden keresztül érvényes doktrína alapján nyugvó hadműveleti, harcászati elvek - a támadás és annak üteme - a felderítő szervek folyamatos mozgását igényelték. Ez nemcsak egyszerű sebességazonosságot, hanem ezzel együtt a terep adta nehézségek, az ellenség térben egymás után jelentkező védelmi objektumainak megkerülését és a felderítés teljes mobilitását feltételezte. Persze ennek a folyamatnak voltak előnyei is. Pl.: a felderítő szervek csatlakozása a saját támadó csapatokhoz; a harctevékenységek időben meghatározhatók és ütemezhetők; a felderítő szervek kijuttatásának könnyebbége. Ez a doktrinális tételből eredő alkalmazási elv folyamatosan befolyásolta a felderítő aleggységek erejét, szervezetét, felszereltségét és felderítési módjait.

A határbiztosítás és a határnál tervezett válságkezelés előtérbe kerülése nagyon sokban megváltoztathatja ezeket a tényezőket. A felderítő szervek feladata elsősorban bizonyos körletekben az átvonuló, felvonuló ellenséges menetszlopok és az odatelepült objektumok felderítése lehet, hiszen a már említett folyamatos mozgást az összefegyvernemi kötelékek nem igénylik. Ezek a körletek viszonylag állandó területek, tehát a felderítő szervek berendezkedhetnek, műszaki építményekkel, egyéb munkálatokkal növelhetik túlélő képességüket, jobban megteremthetik munka- és életfeltételeiket.

A feladatok megoldási módjait és követelményeit befolyásolja az összefegyvernemi kötelékek csapásmérő képességének csökkenése. Az új katonai elgondolások tükröznek néhány olyan fontos sajátosságot, amely a felderítésre döntő hatást gyakorolhat. Jelenleg a magyar haderő nem rendelkezik nagy távolságra tüzelő eszközökkel, tehát a nagy távolságra lévő objektumok csak részben képezik a csapások célpontját. Az összefegyvernemi csapatok alkalmazásában ilyen specialitás a különböző kötelékekhez tartozó, azokat jellemző harcterület nagyságának növekedése. A régi elgondolásokhoz képest elsősorban a csapatok által védendő terület szélessége lett nagyobb. Ez magával vonja a felderítendő térség szélességi növekedését is. A nagyobb szélesség mellett fontos összefüggéseket ad az alkalmazási terület viszonylagos állandósága. Ezek a törvényszerűségek nemcsak a felderítő erőket hozzák új helyzetbe, hanem másképpen kell gondolkodni a felderítést szervezőknek is.

A védelmi harcban döntő jelentőségű a manőverező részek helyének harc közbeni pontosítása, a különböző kötelékek mozgásának optimális időbeni megkezdése. A másik lényeges körülmény a védelmi harc céljának teljesítéséhez szükséges folyamatos, de váltakozó intenzitású tűzcsapások sorozata. Ehhez viszont folyamatos és pontos célfelderítés szükséges.

A Magyar Honvédség szervezeti változása folyamatosan új helyzetet teremt a felderítő tevékenységében és felderítő rendszer felépítésében. Kötelékek alakultak, kötelékek szűnnek meg, amelyek a katonai tevékenységeket megelőző különböző időszakokban és a haditevékenységek során sajátos feladatokat oldanak meg. Fontos tényező, hogy ezen alakulatok egy része rendelkezik felderítő aleggységekkel, vagy adatszerző szervezetekkel, amelyekkel az együttműködés, kölcsönös feladatmegoldás elvárható.

Újként jelentkezik a Magyar Honvédség részeinek alkalmazása bizonyos - a haditevékenységektől némileg eltérő - válság- vagy veszélyhelyzetekben.

A jelenlegi európai katonapolitikai tendenciák és a szomszéd országok biztonságpolitikai helyzete a nem a hadműveleteket, hanem esetlegesen a határbiztosítást feltételezi. Így a felderítő rendszerek „...lépcsőzetesen a feszültség fokozódásának mértékében bontakozhatnak szét és érhetik el a készenlétet.”³⁵ Ezzel együtt a helyzet sajátossága, hogy a felderítő erők a Magyar Honvédség kötelékei közül egyedül is működhetnek, valamint a vezetésük nem a hagyományos, békében meglévő és háborús gyakorlatot követő alá-főlérendeltség szerint működik.

³⁵ Katona I: A gépesített hadtest. felderítő rendszerének képességei...Egyetemi doktori értekezés. nytsz.: 685/0435p. 90.

Ilyen esetben lényeges a határő, rendvédelmi és egyéb szervezetekkel való együttműködés. Az esetlegesen alkalmazott katonai kötelek a háborús rendtől eltérő feladatokat oldanak meg. Nemcsak a feladat jelent újszerűséget, hanem a körülmények, az együttműködők, a „harchelyzet”, az ellenség ereje és tevékenysége, mind pedig a felderítő csapatok harci alkalmazása. Ezeket a fontos törvényszerűségeket mindenki tapasztalhatta az elmúlt években, aki a déli határszakasz biztosításának megszervezésében és végrehajtásában részt vett.

A Pfp szerződéshez való csatlakozásunk óta új helyzetet teremt a felderítés számára a csapatok sajátos tevékenysége a béketámogató műveletek végzésekor. Ha a Magyar Honvédség részeit ilyen feladatra alkalmazzák, a különböző kötelek nem a hagyományos értelemben vett harctevékenységekben vesznek részt. Az összefegyvernemi kötelek fő feladatai közé tartozhat az őrzés-védelem, mint ahogy ez jelenleg (2002/03-ban) Koszovóban folyik. A kintlévő kontingens egy válságkörzetben egy fontos objektum közvetlen biztosítását látja el. Emellett részt vesz humanitárius akciókban, élő kapcsolatot tart a helyi lakossággal, közigazgatási szervekkel.

Ilyen műveletek végzésekor kaphat a kitelepített kontingens más, a béketámogató műveletek körébe tartozó konkrét feladatot. Ezek közé tartozhat az ellenőrző-áteresztő pontok létesítése, amely egy meghatározott terepszakaszon vagy útcsomópontban végzi a forgalom ellenőrzését, ezzel hozzájárul a térség biztonságának szavatolásához. Mivel ezek a checkpointok veszélyeztetett helyen tevékenykednek, a biztosításukról feltétlen gondoskodni kell, tehát ebben a feladatban különleges szerepet kaphatnak a felderítő szervek. A felsorolt alkalmazási lehetőségeken kívül egyéb műveletben is rész vállalhatnak a kijelölt magyar kötelek. Így a felderítő csapatok is újfajta feladatok biztosításában, támogatásában vesznek részt.

2. 2. 3. A terep és a környezet befolyásoló tényezői

A felderítés - ezen belül a harcászati-hadműveleti felderítés - nemcsak a valószínű ellenség és a saját erők, eszközök alkalmazásából eredő kihívásokra kénytelen válaszolni, hanem egy sor egyéb, új vagy újszerű helyzetre is. Az ország védelmére és a határbiztosításra vonatkozó elgondolásokkal együtt jelentkezik a haderő saját területen történő alkalmazása. Ez jónéhány kérdést vet fel, amely a felderítők számára részben előnyös, részben hátrányos.

Az előző gondolatmenetből következik, hogy ilyen helyzetekben a felderítő erők és eszközök várható feladataik során saját területen működnek. A felderítés megtervezése és megszervezése időszakában a felderítő törzs fontos kötelessége a harcterület felderítő előkészítése során a terep jellemzőire vonatkozó adatok gyűjtése. Ez az elmúlt negyven évben érvényes katonai doktrína alapján és a támadó hadműveletek megtervezésekor nehezen megvalósítható követelmény volt.

„A parancsnok az elhatározás meghozatala előtt köteles megvizsgálni a terep befolyását a saját és az ellenség helyzetére vonatkozóan.... meg kell ítélni azt is, hogy a terep milyen mértékben és hogyan befolyásolja a csapatok tevékenységét.”³⁶ Ez a felderítést szervezőkre is érvényes megállapítás. A jelenleg érvényes katonai elgondolások, vagy a felderítő doktrína a felderítést végző számára is lehetővé teszi a harcterület felderítő előkészítése során a szemrevételezést és a terepértékelést, tehát ezt az előnyös tényezőt feltétlen ki kell használni, amely növelheti a felderítés hatékonyságát.

Ezért a különböző tervezett alkalmazási körletek, pihenő-figyelő és rejtkehelyek előre kijelölhetők, szemrevételezhetők. A védelmi harcok és az ezzel párhuzamosan folyó harctámogató, harcbiztosító, kiszolgáló és egyéb tevékenység egyik fontos előnye a terület

³⁶ Katonai Tereptan Ált/204 Bp. 1991. p.158.

szemrevételezése, ellenőrzése. Ezzel együtt folyhat a harcterület tanulmányozása és előkészítése, amely szintén megkönnyítheti a későbbi tevékenységet.

A terepszakaszok, pontok, körletek szemrevételezése és előkészítése mellett hasznos lehet az alkalmazási helyek, körletek konkretizálása és azok tanulmányozása. Ez kiterjedhet az adott figyelőhelyek, körletek optimális kiválasztására, az útvonalak kijelölésére, lejárására, esetleg mérések elvégzésére. Lehetőség van több változat előkészítésére is. Ebben a folyamatban nagy segítséget adhatnak a határőr szervek, hiszen ők ismerik az adott terület sajátosságait.

Fontos tapasztalat szerezhető a különböző évszakok által befolyásolt időjárási viszonyok statisztikai elemzésének tanulmányozásából. Előnyt jelentő hatásukat tudatosan fel kell használni. Jól hasznosítható információk kaphatók - elsősorban a kultúrnövények-, de a természetes flóra növekedéséről, változásáról. Ez különös jelentőségű a láthatósági viszonyok elemzésekor, számításakor és ellenőrzésekor, de a növényzet az álcázás szempontjából is fontos.

A tereptanulmányozás és előzetes értékelés folyamatos elvégzése során elemezni kell a menetvonalak állapotát, különböző időszakokban a járhatóságát, az esetleges manőver- és kerülő utakat. Lényeges a természetes vizek és akadályjellegű folyók értékelése. A tanulmányozás területeinek kijelölése és főbb módszerei az általános tereptani és speciális felderítő szempontok figyelembevételével történnek.

A terep megfelelő minőségű és kellő alapossággal történő elemzése nem, vagy csak nehezen valósítható meg akkor, ha a kijelölt kötelékek a NATO-szerződésben foglaltak alapján, az ország területén kívül kapnak harcfelelősséget. Ennek a problémának az áthidalására az ad lehetőséget, hogy adott időszakban a magyar csapatok többnemzetiségű kötelék részeként tevékenykednek, emellett a központi vezetést a térségbe tevékenykedő kijelölt NATO-törzs végzi. (Amely törzsnek lehet magyar tagja is.) Így elvárható és tervezhető, hogy alkalmazás előtt a nemzetközi törzs gondoskodik a terepre, időjárásra és más tényezőre vonatkozó értékeléshez szükséges adatokról.

A különböző forrásirodalomban megjelent elképzelések alapján megállapítható, hogy a katonai tevékenységek során fontos szerepet játszanak a lakott területek. Ha a harctevékenységekre igaz az előző megállapítás, akkor ennek feltétlenül érvényesülnie kell a felderítéskor is. „Városaink közül 64 a határtól számított 25 km-es távolságon belül helyezkedik el.”³⁷ A válsághelyzetekben, veszélyhelyzetekben a lakott települések felhasználása nagymértékben prognosztizálható, ezért ezek felderítése szinte elkerülhetetlen. A határ ellenőrzésekor, vagy biztosításakor a felderítő erők egyrészt a városokban, falvakban is tevékenykedhetnek, valamint az elhelyezés ellátás rendszerében a lakott települések kiemelt szerepet kapnak.

A határt átlépő ellenséges erők vagy a más országból bejövő civilek, migrációs csoportok elsősorban a lakott területeket, főleg a nagyvárosokat kereshetik fel az elrejtőzködésük és a saját ellátásuk érdekében. A települések kommunális ellátottsága jó lehetőséget biztosít az idegen csoportok számára a további céljaik megvalósításához, hiszen itt információkat szerezhetnek, könnyebben kommunikálhatnak és feltölthetik saját készleteiket. A lakott területek tanulmányozása, osztályozása és az ott lévő különböző létesítmények értékelése döntő lehet a felderítő szervek alkalmazásakor.

Az értékelések szempontjai között lényeges, ezért nagy figyelmet kell fordítani arra, hogy a terep adta befolyásoló körülmények hogyan hatnak az ellenség tevékenységére. A felderítés objektumai konkrét terepen jelennek meg, meghatározott irányban mozognak. Ez nagyon határozottan jelentkezik már a különböző veszélyeztetettségi helyzetekben is.

---

³⁷ Síposné Dr. Kecskeméti K: A katonaföldrajz alapjai Szemelvények 1. évf. 2. szám p.166.

Ekkor a határ közelében esetlegesen alkalmazott felderítő szervek az egyes terepszakaszokat figyelőkkel ellenőrzik. Ezért fontos a tereptanulmányozás és az értékelés. A „zöldhatáron” keresztül az országba jutó kisebb-nagyobb csoportok mozgásának legfőbb feltétele a számukra kedvező útvonalak, terepszakaszok kiválasztása. A támadó ellenséges csapatok szintén alaposan elemzik az útvonalakat, mérlegelik az utakon elhelyezkedő műtárgyak felhasználási lehetőségeit.

„A gépkocsi utakra vonatkozó mutatók pontos ismeretére és figyelembevételére rendkívül nagy szükség van...”³⁸

Ebből következik, hogy az útvonalak döntő fontosságúak a manőverező erők számára. Az úthálózat értékelése és az utaknak az ellenség szempontjából történő sorrendbe állítása nagymértékben megkönnyítheti a felderítést végzők feladatait.

Az ország elleni valamennyi szárazföldi veszélyforrást képező erő konkrét hadszíntéri körülmények között tevékenykedik, tehát a terep nagymértékben befolyásolja a védelem és a hozzá kapcsolódó felderítő szervek eredményességét.

A béketámogató műveletek nem elsősorban a reguláris katonai kötelékek közötti konfliktusok megoldását célozzák. A válságkörzetben meglévő sűrűlódások, konfliktusok a polgári lakosok különböző csoportjai, az adott térségben szerveződő és működő félkatonai csoportok, alakulatok között éleződnek. Ezekben a helyzetekben mindenképpen viszonylag nagy tömegek vesznek részt. Ebből következik, hogy ezek a csoportosulások a saját érdekeik érvényesítéséhez a lakott területeket használják fel, tevékenységük színtere elsősorban a városokra koncentrálódik. Ezért természetes, hogy a béketámogató műveletek felderítő szolgálatai a térségben lévő településeken tevékenykednek, a felderítési feladatok többségét lakott területeken oldják meg. Ez lehet nagyvárosi, városi környezet, vagy más településszerkezet. A felderítő szerveknek külön figyelmet kell fordítaniuk a közintézményekre, szórakozó- és kulturális létesítményekre.

Az összegzett értékelésből kitűnik, hogy a felderítés határfoka a különböző területeken a hadszíntéri jellemzők által erősen befolyásolt, tehát ezek tudatos megismerése felhasználása nélkülözhetetlen.

2. 2. 4. A hadműveleti területen lévő lakosság értékelése

A régi katonai doktrínában leírtakhoz képest a hadsereg feladatai különböző területen történő alkalmazása teljesen új helyzetet teremt a helyi lakosság katonai értékelésében. A korábbi elképzelések szerint a hadműveleti területen lévő helyiek döntő többségében ellenséges magatartásúak voltak. A mostani elgondolások alapján azonban a határbiztosításkor, az ország védelme során a lakosság nagy valószínűséggel kimondottan segítőkész. Ennek az állításnak a valóságtartalmát megmutatják a történelmi példák, a déli határszakaszon 1991-92-ben lezajlott események és bizonyos mértékig a szociológiai felmérések. Ennek a további részletesebb, célirányosabb vizsgálatát célszerű lenne elvégezni az optimális helyzetkép leírásához.

Az országvédelem és határbiztosítás esetén a lakosság szerepének átminősítése módosítja a harcoló csapatok és a felderítő szervek harci környezetének értékelését. Az alkalmazási körzetek többsége magyarok lakta, ennek nagy része a saját országhoz tartozó, de a környező országok határövezeteiben is jelentős a magyar nemzetiségűek száma. A háborús helyzet során ezeket a magyar területeket az ellenség elfoglalhatja, de a felderítők működési körletei itt találhatóak, így a kapcsolatba kerülhetnek magyar lakosokkal, akik segíthetnek a feladatmegoldáskor. Ezt több helyi háború tapasztalata bizonyítja.

³⁸ Dr. Héjja I. A MK közlekedéshálózatának katonaföldrajzi értékelése. Hadtudományi Értekezések Bp. 1993. p. 50.

A harci alkalmazáskor valószínűsíthető az ellenség mélységében működő felderítő szervek bizonyos mértékű támogatása, ami számukra fontos és szükséges is lehet. A felderítők helyzetéből és alkalmazásából következik, hogy gyakran találkozhatnak a helyi lakosokkal. Ez az állítás három tényezővel bizonyítható.

Az egyik tényező a felderítő szervek létszámából ered. A néhány főből álló kis csoportok informálisan könnyebben kapcsolatot teremthetnek a helyiekkel, mint egy nagy létszámú alegység, amely csak formális kapcsolatot létesíthet. A kis csoportok mozgása könnyen álcázható, ami kevésbé veszélyes a helyi lakosokra.

A másik tényező a felderítők létfeltételeiből, a túlélő képességük növelésére irányuló törekvésekből származik. Több esetben előfordulhat, hogy az alkalmazás során bizonyos támogatásra szorulhatnak a katonák, kis csoportok. Ez lehet egészségügyi ellátás, anyagkiegészítés, javítás, egyéb. A helyi lakosok segítségének fontos indoka, hogy az ellenség által használt területeken a felderítők képezik a „mieinket.”

A harmadik összefüggés a felderítők alkalmazási körletének harctéri környezetével indokolható. Ezek a körletek az ellenség által ellenőrzött területek és a hadművelleti térséghez tartoznak, de konkrét harccselekmények itt ritkán folynak. Nagy valószínűséggel a helyi lakosok - természetesen, akik nem hagyják el a lakhelyüket - többé-kevésbé élnek a napi életüket, tehát könnyen találkozhatnak a felderítő katonákkal.

Ezek a tényezők megmutatják a helyi lakossággal való viszony átértékelésének reális alapját és ez nemcsak a felderítőket érintő kérdés. Az országvédelem megköveteli, hogy a polgári lakosság aktívan részt vegyen az ellenség elleni tevékenységekben. Erre nagyon jó példát adnak az európai országokban megfogalmazott doktrinális tételek. Ausztriában a „... honvédelem katonai, szellemi, polgári és gazdasági kérdésekből tevődik össze... taktikai szempont - a széles népi bázis, a hadsereg hadműveleteinek biztosításakor.”³⁹

Az idézett műben a Finnországról szóló honvédelmi koncepciók összefoglalásánál a szerző szintén utal a lakosság szerepére: „Ahhoz nem fér kétség, hogy az ország lakossága mindent megtenne a hazája védelmének érdekében.”⁴⁰

A vázolt gondolatmenet alapvetően érvényes a NATO nemzetközi harci kötelékében lévő tevékenységre abban az esetben, ha az adott térségben a helyi lakosság egyértelműen támogatja a nemzetközi alakulat harcát.

A felderítők és a lakosság közötti viszony és az esetleges együttműködés sokkal erősebben érvényesül a hadműveleteken kívüli válsághelyzet vagy más háborús veszélyt jelentő időszak vizsgálatakor.

Ilyen esetekben a felderítők olyan területen működnek, ahol a helyi lakosok élnek, dolgoznak, végzik a napi teendőiket. A helyiek nagyban segíthetik a felderítés feladatainak eredményesebb megoldását.

A katonák és a lakosság viszonyának folyamatos javulása volt tapasztalható a határnál szervezett készenléti szolgálatok idején, elsősorban ott, ahol az emberek érezték a katonák védelmét, akik már jelenlétükkel is valamilyen fokú biztonságot adtak. Ennek bizonyítéka az ott szolgálók személyes tapasztalata, de ezt a tényt támasztja alá a 3. Katonai Kerület 1996-ben tartott előadása is:

„Segítő tényezők voltak: -... a polgári lakosság nagyfokú segítőkészsége és támogatása.”⁴¹

A határ menti válsághelyzet, mint időszak további előnyös tényezője a határőrséggel való együttműködés. A határőrök már hosszú évek óta jól működő kapcsolati rendszert építettek ki a községek, határvárosok lakóival, aminek jó példája a határőrközségek aktív munkája. Tehát a felderítő csapatok feltétlen kapcsolatba kerülnek a polgári lakossággal.

³⁹ Szabó J: Fegyveres semlegesség Bp. 1985. p. 45.

⁴⁰ uo. p. 112.

⁴¹ Előadás a déli határszakasz megerősítésével kapcsolatos feladatok. végrehajtásáról Cegléd 1996. p. 19.

A vázolt helyzetek bizonyítják a helyi lakossággal való kapcsolatok kialakításának lehetőségeit. Természetesen a civilek nem tekinthetők homogén, azonos elbírálás alá eső tömegnek, tehát a velük való kapcsolatfelvétel előtt figyelembe kell venni néhány fontos törvényszerűséget.

A különböző területeken élő emberek objektív és szubjektív okok miatt eltérő érzelmi és értelmi viszonyban vannak a katonákkal, a saját és ellenséges alakulatokkal, a háborúval, valamint egyéb tényezők is befolyásolják az egyéneket. A jelenlegi helyzetből kiindulva a lakosság a következőképpen osztályozható, csoportosítható.

A lakosság fontos osztályozási szempontja az országhoz való tartozása és a nemzetisége. Ezek a tényezők általánosság szintjén döntő befolyást jelentenek az emberek véleményalkotására, a harcoló felekhez való viszonyára. A lakosság következő nagy része lehet a magyar katonákkal, a magyar hadsereggel szimpatizáns, a katonákat segítő emberek egy csoportja. Ezen belül, főleg a határ közelében külön alcsoportot képez a békében megismert család, egyén, lakóközösség, ami kialakulhat már a napi kiképzés vagy a kapcsolattartás során. Lehetnek olyan emberek, akik a hadicselekményekig ismeretlenek voltak, de az adott helyzetben segítők, de olyan csoport is van, amely csak passzivitásával, a dolgok eltűrésével támogatja a magyar hadsereg katonáit.

A katonai tevékenységek körzetében élhetnek olyanok, akik a magyar hadsereg katonáival szemben tartózkodók, elzárkózók, valamilyen oknál fogva teljesen közömbösek. Ezen kívül - a történelmi példák bizonyítják - lehetnek olyan egyének, akik a magyar hadsereg katonái, alakulatai ellen közvetve vagy közvetlenül tevékenykednek.

Külön csoportot képez a lakosok háborús helyzet előtti lakhelye szerinti osztályozás. Így lehetnek olyanok, akik az adott területen régóta laknak és a haditevékenységek ellenére is a lakhelyükön maradtak. Lehetnek olyan egyének, csoportok, akik az ország más területéről a háború folyamán vándorolnak az adott térségbe. Feltétlen külön csoportot képez az idegen területről Magyarországra került lakosság, akik lehetnek magyarok vagy más nemzetiségűek is.

Fontos értékelési szempont az egyének tenni akarása és képessége. A katonai tevékenységek, ezen belül a felderítési feladatok megoldása során nem közömbös, hogy a civilek milyen területen képesek cselekedeteikkel segíteni. Nem elhanyagolható szempont a nemek szerinti felosztás, a férfiak életkora és az a tény, hogy hol, mikor voltak katonák vagy sorozatlanok.

A felvázolt osztályozási szempontok lényeges rendszert képeznek a lakossághoz való viszony kialakításakor. Egyes csoportok könnyen, de a kategóriák többségébe tartozó emberek véleménye nehezen és alapos, többoldalú értékelés alapján határozható meg. Ezt az összefüggést minden felderítést végző a felkészítés és az alkalmazás során figyelembe kell, hogy vegye.

Feltétlen szükséges a helyi lakosság megítélésének alapos vizsgálata béketámogató műveletek végrehajtása során. A béketámogató műveletek felderítő biztosításában a lakosság szerepe sokkal nagyobb, mint a harctevékenységek végrehajtásakor. Ezekben a tevékenységekben a katonai kontingens alapvető feladata az esetek döntő többségében szorosan kapcsolódik az adott térségben élő civilekhez.

A világ különböző részeiben működő béketámogató kötelékek elsősorban olyan problémák megoldásában vesznek részt, amelyben fontos szerepet játszik a lakosság. A világban jelen lévő problémák, konfliktusok eredete igazolja az előző állítást.

A kezelendő válságok okai és adott térségek válsággócaiban kiéleződő ellentétek egyik változata a régióban élő nemzetiségi, etnikai problémák. Ezek gyökere a két, vagy több együtt élő nemzetiség, népcsoport között feszülő ellentmondások kiéleződése. Ilyen konfliktusok - mint ahogy a történelmi példák mutatják - egészen szélsőséges megnyilvánulásokat eredményezhetnek. A másik reálisan létező változat az egymás mellett élő és funkcionáló

vallási csoportok közötti problémák elfajulása. Mindkét, súlyos következményekkel járó ellentét sokféleképpen jelentkezik, a spontán fömegmegmozdulástól kezdve a különböző pártok, politikai szervek által vezetett akciókon keresztül egészen az állami szintű, fegyveres erőket alkalmazó konfliktusig. A problémák lényeges sajátossága, hogy általában több évszázados, lappangó ellentétek, valós, vagy mondvacsinált aktualitások miatt kerülnek a felszínre, és aktivizálják a tömegeket. Érvényre juthat revánszemplélet, az együttélés gondjainak a felnagyítása. Emellett természetesen más formában is jelentkehetnek válságok, vagy konfliktusok.

Az előző gondolatmenetből következik, hogy a béketámogató műveletekben működő felderítő szolgálatok szoros kapcsolatba kerülnek a lakossággal, hiszen ilyen helyzetekben a helyi lakosok jellemzői nemcsak a felderítés környezetéhez tartozó összetevők egyikét képezik, hanem a felderítés objektumát is. A béketámogató műveletek alapvető funkciója, hogy a különböző embercsoportok közötti ellenségeskedést csökkentsék, megszüntessék, illetve az ilyen problémák kiéleződését megelőzzék. Tehát a katonai kontingens úgy teljesíti feladatát, hogy a polgári lakosság tevékenységét szabályozza, a működése a helyiekre irányul. Ezért a felderítés is ebben a tevékenységben vesz részt, ennek a feladatnak biztosítja a felderítési adatokat.

A felderítés és a lakosság sajátos kapcsolatát mutatja még az a tényező, hogy a felderítő szervek elsősorban lakott területen tevékenykednek. Az adatszerzés helyszíne és a felderítés objektuma a feladat sajátosságából adódóan nem a klasszikus értelemben vett terepen, hanem a városokban van.

A béketámogató műveletben általában nemcsak a katonai kötelékek vesznek részt, hanem különböző civil szakemberek, szervezetek, humanitárius csoportok is. Ezért, és a feladat sajátosságából eredően a megfelelő eredményes együttműködés érdekében a katonai kontingensen belül működtetnek civil-katonai együttműködést biztosító szervezeteket. Ezek a szervezetek is adott helyzetben az adatforrások körét gyarapítják.

A béketámogató műveletek felderítő biztosításában feltétlen szükséges a helyi lakosság értékelése, tevékenységének vizsgálata. Az általános jellemzők mellett elemezni kell a térségben élők etnikai összetételét, ezzel együtt a történelmi hagyományokat, a történelem súrlódási pontjait. A másik lényeges értékelési szempont a vallási összetétel, a vallásokra jellemző hagyományok vizsgálata. Ebből következtetni lehet a problémák gyökereire, a megoldásuk módjaira.

A felderítést szervezők fontos információt kaphat a lakosság helyzetéről a közvetlen adatszerző szervezetektől, elsősorban a HUMINT erőktől.

A helyi polgárok csoportszerkezete mellett értékelési szempont az egyes csoportok aktivitása, vagy aktivizálódása. Ez jelzi az esetleges összeütközések, incidensek helyét, idejét, céljait. A térségre jellemző etnikai és vallási csoportok együttműködhetnek, illetve alakíthatnak fegyveres vagy félkatonai szervezeteket a saját érdekeik nyomatékosabb kifejezéséhez. Befolyásolhatja az ellentétek alakulását a politikai szervezetek, pártok és azok kapcsolata a helyi lakossággal.

A civil-katonai kapcsolatok segítségével szerezhetők információk a térségben uralkodó tendenciákról, és ezek az értesülések segítenek a béketámogató műveletek eredményes megoldásában.

A helyi lakosság értékelésének alapvető összetevője lehet a polgárok életkörülményeinek, ellátottságának a folyamatos figyelemmel kísérése. Ez az összetevő egyrészt befolyásolja az emberek aktivizálását, mozgósíthatóságát, másrészt megmutatja az ott tevékenykedő katonai kontingens vezetésének, a humanitárius segítségnyújtás megkezdésének szükségességét és mértékét.

Összességében megállapítható, hogy a lakosság különböző jellemzőinek értékelése, az ebből levont következtetések összegzése lényeges körülményeket teremt mind a felderítés,

mind az adott katonai feladat ellátásához. Ez a tényező csak az elmúlt 6-10 évben vált ilyen fontossá.

2. 3. A felderítéssel szemben támasztott új követelmények

2. 3. 1. Az általános követelmények újszerű értelmezése

A megváltozott célok, feladatok és körülmények némileg módosítják a felderítéssel szemben jelentkező kihívásokat, de ezek változása mellett új és újszerű követelmények jelentek meg. Ezek az új követelmények természetesen az eddigi elmélet és gyakorlat tapasztalatait felhasználva fogalmazhatók meg.

Az elmúlt évtizedek felderítő szabályzatai nagyon pontosan megfogalmazták a felderítéssel szemben támasztott követelményeket, emellett rögzítették azok tartalmát, elérhetőségét. Ezek az előírások továbbra is érvényesülnek, de az egyes kategóriák tartalma az új körülmények miatt valamennyire módosul. A szabályzatokban megfogalmazott követelmények közül célszerű újra elemezni a „pontosság” tartalmát, értelmezését. A NATO-országokban rendszeresített doktrínák, a magyar előírásokhoz képest új követelményeket is előírnak.

Az eddig érvényes szabályzatok egzakt módon rögzítették a felderítés pontossági követelményeit, ami azért volt fontos, hogy a nagy távolságra csapást mérő erők alkalmazásához szükséges céladatok rendelkezésre álljanak. A mélységben működő felderítő szervek által meghatározott és jelentett koordináta pontossága a 80-as évek végéig érvényes gyakorlat alapján nem térhetett el a valóságos helytől, a tüzérségi lövegeknek történő jelentésnél 50 m-nél, a sorozatvetők esetén 75 m-nél, a harcászati-hadműveleti rakéták esetén pedig 150 m-nél nagyobb mértékben. Ez gyakorlatilag szinte a teljes harcászati mélységre igaz volt, bár a felderítők felszerelése, kiképzettsége nem nagyon támogatta ennek a követelménynek a betartását.

A magyar hadseregben jelenleg rendszeresített nagy lőtávolságú eszközök ezt a pontossági követelményt csak 10-15 km-es mélységig igénylik. Tehát a célok koordinátáinak meghatározásakor változhat a régi szabályzatokban előírt érték. A tüzérfelderítés eszközeit és a rendelkezésre álló erőkből létrehozott felderítő szerveit figyelembe véve célszerű a pontossági követelményeket felülvizsgálni és módosítani. Emellett a NATO-országok hadseregeiben a pontossági követelmények másként jelennek meg, mint a Magyar Haderőben, mert egységesen a tüzérség részére a számvetésekkel alátámasztott 75m-es hibahatár a megengedett.

Másrészt a tüzérfelderítés jelenlegi képességei igénylik, hogy esetenként a csapatfelderítés együttműködjön a tüzérséggel. Ennek elméleti és gyakorlati követelménye az, hogy a csapatfelderítő szervek képesek legyenek a tüzérség által támasztott igényeknek megfelelni. Ha ez teljesül, akkor ezek a szervek csak a lőtávolságok által meghatározott mélységig kell, hogy pontos koordinátákat jelentsenek. Tehát a felderítés eredményével szemben a szabályzatok által támasztott pontossági követelmény - a jelenlegi eszközöket figyelembe véve - csak kb. 10 km-es mélységig érvényes, ennél nagyobb mélységben megnőhet a jelentett koordináták hibája. Ezt a gondolatmenetet a repülők által mért csapások mélysége módosíthatja, azonban a légieszközök célra vezetését hatásosabb jelzőkészülékek telepítésével megoldani.

A célok pontossági követelménye a válságkezelés és béketámogató műveletek felderítő biztosítása, támogatása során nem elsődleges szempont. Sokkal célszerűbb a felderítés erő kifejtését a kialakuló tendenciák felismerésére összpontosítani. A városokban - ha erre szükség van - a céladatok könnyen megadhatók.

A másik követelmény, az „időszerűség” - amit a régi szabályzatok rögzítettek - a támadás üteméhez és a manőverek végrehajtásához szükséges idővel indokolható. A felderítés fogalmának tisztázása során látható volt, hogy a felderítés elsősorban a harc vezetéséhez,

másrészt a különböző fegyverek célobjektum igényéhez szükséges adatokat biztosítja. Tehát az újszerűen értelmezett határbiztosítás és védelmi harc vezetéséhez szükséges felderítési adatok akkor időszerűek, ha a parancsnok a beérkezett információkat feldolgozza, döntést hoz, intézkedéseket ad ki. Az alárendeltek időben megkezdik a feladat végrehajtását, ami az ellenség szándékának és cselekvésének határfokát nagyban rontja. Az időszerűség ehhez a folyamathoz biztosított időmennyiséggel magyarázható.

A leírtakból kitűnik, hogy az időszerűség sok összetevővel van kapcsolatban és ezek a tényezők több változatban hatnak egymásra. Az időszerűség megfogalmazott követelménye a konkrét körülmények között mást jelent a válsághelyzetekben, mást a határbiztosításkor és a védelemben. Ezek alapján az eddig használt parancsnoki előrelátás is sokféleképpen igényli a felderítési adatokat.

A felderítés doktrínája és más felderítésre vonatkozó kiadványok szintén rögzítik a felderítés megszervezésével és végrehajtásával szemben támasztott követelményeket.

„A felderítés alapelvei:

Központi vezetés és irányítás: A felderítést egységes elvek és követelmények alapján tervezik és hajtják végre, megvalósítva a különböző szervek kölcsönös támogatását, a meglévő információforrások (felderítő szervek és szervezetek) eredményeinek optimális felhasználását.

Időszerűség: A legfontosabb információk, vagy felderítési adatok is használhatatlanok, ha azokat a felderítő rendszer nem képes időben előállítani és eljuttatni a felhasználóhoz. A felderítő rendszer minden elemével legyen képes a helyzetben bekövetkezett változásokat észlelni és jelentéseit a meghatározott rend szerint, haladéktalanul megtenni.

Rendszeres adatgyűjtés/folyamatosság: A felderítés információforrásainak lehetőségei az általuk megszerzett adatok, információk folyamatos felülvizsgálatával és rendszeres feladatszabással használhatók ki. Minden információforrásnak tervszerűen, képességeik alapos ismeretében szabad feladatot szabni.

Objektivitás: A felderítési adatot előállítónak kizárólag csak a tényekből szabad kiindulni. A felderítési adatok előzetes feltételezés alapján történő előállítása, vagy az eltorzított, nem a tényeken alapuló felderítési adatok megtévesztik a felhasználót.

Hozzáférhetőség: A felderítő törzsnek és a felhasználónak hozzá kell férni minden fontos adathoz, információhoz, felderítési adathoz. A felderítő törzs feldolgoz minden beérkező jelentést, információt, tájékoztatót. A feldolgozás során összeveti azokat a már korábban előállított felderítési adatokkal, vagy azok alapját képező információkkal. A felderítési adat értéktelen, ha a tájékoztatás rendszere nem megfelelő, vagy a felhasználó nem jut időben hozzá.

Reagáló képesség/operativitás: A felderítő törzs folyamatosan figyelemmel kíséri a parancsnok felderítéssel szemben támasztott követelményeit, az alárendeltek és más felhasználók felderítési igényeit. A felderítő rendszer, a képesség függvényében, folyamatosan készen áll a felderítési igények kielégítésére, a fontossági sorrendnek megfelelően.

Az információs rendszer védelme: A felderítő információs rendszer és az információforrások védelme kiemelten fontos feladat. A felderítő rendszer megbízható védelme teszi lehetővé annak felhasználóságát. A rendszer védelme szempontjából folyamatosan értékelni kell, milyen információk hozhatók nyilvánosságra, melyek azok, amelyek fokozott védelmet igényelnek, mert illetéktelen kijutásuk súlyos veszteséget, vagy zavart okozhat. A saját csapatokat időben el kell látni azokkal az információkkal, melyek a felderítő rendszer működése szempontjából hatás-, illetve felelősségi körükbe tartoznak.

Folyamatos áttekintés: A felderítési adatokat folyamatosan felül kell vizsgálni. Amennyiben szükséges, pontosítani kell azokat, figyelembe véve az újonnan beszerzett információkat, melyeket összehasonlítunk a már korábban megszerzettekkel.

Megbízhatóság és pontosság: A felderítési adatoknak szigorúan a tényeket kell tartalmazniuk és a helyzetet a lehetőség szerint, pontosan kell bemutatniuk.”⁴²

A felsorolás vizsgálata alapján megállapítható, hogy a magyar szabályzatokban több évtizeden keresztül használt felderítéssel szemben támasztott követelmények jórészt megegyeznek a NATO-követelményeivel. Vannak közöttük olyanok, amelyek teljesen megegyeznek, vannak olyanok, amelyek némi korrekció segítségével összeegyeztethetők, és vannak a magyar szabályzatokban nem szereplő követelmények. Természetesen az új követelményeket alkalmazni kell a magyar felderítő szolgálatoknál is.

2. 3. 2 A biztonság- és védelempolitikai alapelvek és a felderítő eljárások által támasztott követelmények

A konkrét szabályzatokban megfogalmazott előírások mellett az új katonai elképzelések, elvek további új követelményeket támasztanak a felderítéssel szemben. Ezekre a felderítést szervezőknek és felderítést végzőknek valamilyen módon válaszolni kell, mert ellenkező esetben egy valóságos helyzet fejtelenséget, veszteséget, és legrosszabb esetben teljes kudarcot jelenthet.

Az eddigi elmélet és gyakorlat teljesen új helyzetbe került a különböző válsághelyzetek, korlátozó rendszabályok bevezetését igénylő időszakok, valamint a béketámogató műveletek feladatainak megfogalmazása óta. Különleges helyzetet teremt a válsághelyzetek kezelése. Ebben az időintervallumban - adott körülmények meglétekor - a felderítő kötelékeknek a békekiképzéshez képest fokozott készenléti helyzetben kell működniük.

A válsághelyzetek első fokozatának tekinthető a politikai feszültség időszaka, amely különböző fajtájú veszélyhelyzeteket foglal magába.

„... más országból megindított vagy folyó propaganda... a politikai feszültség időszakában megjelenhetnek a menekülők, az illegális bevándorlók... a határtérségbe közeledhetnek félkatonai, terrorista szervezetek... a politikai feszültség fokozódhat.”⁴³

A politikai feszültség idején megjelenő válságjelenségek sorrendje és intenzitása nehezen prognosztizálható, az egyes veszélyforrások időtartama is bizonytalan. A jelenlegi elképzelések a Magyar Honvédség csapatainak alkalmazásával nem számolnak, csak néhány speciális kötelék aktivizálása várható. Ezen kívül - főleg a felderítő és különleges kötelékek - a békeállapothoz képest magasabb készenléti helyzetbe kerülhetnek, konkrét alkalmazási előkészületeket végezhetnek.

Emellett kialakulhatnak olyan helyzetek, amikor a felderítő csapatok egyes részeit a már működő szervezetek kiegészítésére alkalmazzák.

A leírt helyzet újfajta követelményeket állít a felderítő - elsősorban a HUMINT-hez tartozó felderítő kötelékek elé. A követelmények első csoportja az előkészületek során érvényesül, amely a békekiképzéskor, majd a fokozott készenléti helyzet elérésekor jelentkezik. Ennek az időszaknak lényeges eleme a felkészítés, amely történhet a várható alkalmazási körlet közelében vagy attól távol.

A felkészítés az anyagi-technikai, híradó-informatikai és harcászati területekre terjed ki. Az anyagi-technikai felkészítéssel szemben fontos követelmény, hogy a felderítő szervek viszonylag hosszú ideig működnek. A híradó-felkészítés során lényeges követelmény a vezetékes- és rádióösszeköttetés helyes összhangjának kialakítása. A tevékenységet operatív törzs vezeti, amelynek összetétele, a rendszerbe való besorolása eltér a békevezetés hierarchiájától. A felderítő csapatok átalárendeléséhez, híradásához, vezetéséhez szükséges kihívások ehhez a rendszerhez való integrálódást igénylik. A harcászati felkészítés legneuralgikusabb pontja a felderítő szervek harcbiztosításának és önvédelmének a

⁴² A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Felderítő Doktrínája MH DSZOFT kód: 11217 tervezet 2003. p. 12.

⁴³ Dr. Drótos B.: A válságkezelés felderítési feladatai ZMKA jegyzet p.9-10.

megvalósítása. Ez a terület teljesen újszerű követelményeket támasztott a déli határ biztosításában résztvevő felderítő szervek alkalmazásakor. Főleg a kezdeti időszakban a működő felderítő szervek egy része nem tudta, mit csináljon, ha ellenséges erők közelítenek a figyelőhelyhez, bizonytalansági érzést váltott ki a határ túloldala felől közeledő civilek csoportja, vagy a saját területen mozgó lakosság tevékenysége.

Fontos követelmény a szemrevételezések elvégzése, az alkalmazási helyek előkészítése úgy, hogy a felderítő szervek képesek legyenek a határ túloldalára hatékonyan figyelni. Néhány felderítő szervet fel kell készíteni légifigyelési feladatok megoldására, az ilyen körülmények közötti terepazonosításra, célmeghatározásra.

Sajátos viszonyok közepette valósítható meg az alkalmazás térségének megközelítése, elfoglalása, élet- és munkafeltételek megteremtése, majd a konkrét felderítő szervek működésének megkezdése.

Ez a folyamat lehetőleg rejtetten, több szervezet szoros együttműködésével valósuljon meg. A működő felderítő szervek részben helyhez kötöttek, részben manőverezve tevékenykednek. Ez a felkészülésben, a tevékenység előkészítésében, a híradásban jelent új kihívást.

A háború előtti időszak veszélyességi foka instabil és nem egyirányú, tehát ennek kezdetét, végét nehéz meghatározni, ezt a politikai vezetés végzi. Ebből következik, hogy a felderítők hosszú ideig, kisebb-nagyobb mértékű anyag- és állományváltással oldják meg feladataikat.

A válsághelyzetek különböző feszültséget hordozó szakaszainak kihívásai után a katonai fenyegetettség időszakában is található új követelmények. Ebben az időszakban a parancsnokságok a felderítő rendszert kiegészítik, a legveszélyesebb határszakasz egyes irányában figyelőrendszert hoznak létre. A katonai fenyegetettség időszakában többféle konfliktushelyzettel kell számolni, amelyek sajátos reagálást igényelnek minden alkalmazott erőtől, így a felderítőktől is. Ez az időszak magában hordja az eszkalációs folyamat katonai jellemzőit, végső esetben az ország területe elleni fegyveres támadás lehetőségeit.

Ebből következik, hogy a felderítő csapatok egy részét bevonják az államhatár ellenőrzésébe, kiegészítve az addig működő határőr, rendvédelmi- és egyéb szervek tevékenységét. A felderítő kötelékek másik része fokozza a készenléti helyzetét, feltöltéseket hajt végre.

A katonai fenyegetettség bizonyos időszakában a határ biztosításába és felügyelésébe bevonhatók más, különleges rendeltetésű katonai kötelékek. (pl.: légvédelmi csapatok, különleges csapatok és más összefegyvernemi kötelékek elsősorban felderítő erői.)

Az alkalmazandó felderítő erőkkel szemben az eddig tárgyaltakon kívül fontos követelmény az együttműködési képesség a más felderítési nemek által működtetett felderítő szervekkel, a határőr és határbiztosító kötelékekkel, a rendvédelmi és más szervekkel, valamint a helyi lakossággal.

A vezetés, ellátás és információáramlás optimális megvalósításához külön vezetőszeretet kell kijelölni és működtetni úgy, hogy ez a szerv ne csak a saját erők irányítását biztosító, munka- és életfeltételekkel rendelkező vezetési szint legyen, hanem megfelelő döntési képességekkel, partneri együttműködéssel bíró operatív csoportként funkcionáljon. A leírt tényezőkből következik, hogy a felderítő erők feladatvégrehajtásával szemben támasztott követelmény a határszakasz veszélyeztetettségétől függően a rejtett figyelés, a demonstratív tevékenység, a határőrség rendszerének kiegészítése.

A felderítési feladatok időtartama nehezen határozható meg, emellett esetenként „... személyi és anyagi veszteségekkel is számolni kell... a reagálóképesség fenntartása

érdekében... a várható veszteségek pótlására elő kell készíteni a felderítő tartalékképző alakulatokat.”⁴⁴

A válsághelyzetek által támasztott követelmények mellett lényeges hatással van a felderítőkre az a tény, hogy az adatokat saját területen folytatott felderítéssel, de az ellenség közeli mélységéről kell megszerezni. Ez magában hordja az eddigi gyakorlattól eltérő felderítő módszerek és eszközök kutatását.

A közvetlen háborús veszély időszakában fontos sajátosság, hogy a felderítő erők egy része felkészül - adott körülmények és döntések esetén - az ellenség mélységébe való bejutásra. Ez esetenként a tényleges határ átlépésével valósul meg, de lehet olyan helyzet is, hogy a felderítők előremozgásakor már a határ a különböző csapatok manőverei miatt fiktív vonallá válik.

A felderítő rendszer és a különböző szintű felderítő erők ismét új helyzetbe kerülnek az összefegyvernemi csapatok felvonulásának és a határvédelem idejének kezdetekor. Ebben az időszakban a határvédelemre kijelölt erők saját felderítő szerveket működtetnek a határ közelében. Így ezek a felderítők a hagyományos, békében meglévő vezetési rendszerhez kapcsolódnak. Tehát a dandárok felderítő szerveit a dandár vezeti, ezért esetenként újabb átalárendelésekre kell felkészülni, és az új felderítő szervek alkalmazása, a működők váltása is megtörténik.

A határvédelembe bevont erők a határ közelében összpontosítási körletekben tartózkodnak, készenléti fokozatuk, a háborús helyzetet tükrözi. Ennek megfelelően történik a határ mentén működő felderítő szervek vezetése. A felderítő szervekkel szembeni igény, hogy az ellenség határátlépését optimális időben észlelje és ezzel együtt készüljön fel az ellenség mélységébe való bejutásra.

A vezetés és a felderítési adatok jelentése - a híradással szemben jelentkező megváltozott követelmények miatt - eltér a támadáskor alkalmazott gyakorlattól. Védelem során fontos a vezetékes összeköttetés valamennyi lehetőségének kihasználása és új eszközök bevezetése.

A felderítő rendszerek jelenlegi összetétele csak korlátozott mértékben biztosítja az összefegyvernemi alegységek adatokkal történő ellátását, pedig erre nagy szükség lenne. Bár a zászlóaljok rendelkeznek saját felderítő erőkkel, a dandár felderítő rendszerével együtt is kevés adat megszerzésére képesek. A védelmi harcok tervezett lefolyása, a manőverek és a megnövekedett szélességi kiterjedések megkövetelik a zászlóaljok önálló irányokban való alkalmazását, a zászlóalj törzs nagyobb döntési szabadságát. Ezt még jobban alátámasztják a legújabb kutatási eredmények, amelyek alapján a századok nagyobb összefegyvernemi jelleggel és nagyobb önállósággal fognak rendelkezni. Ebből következik, hogy az alegységek harca új követelményeket támaszt a felderítő szakcsapat szervezete és alkalmazása elé.

Új követelményeket támaszt a felderítő szervekkel és törzsekkel szemben a védelmi tevékenységek azon időszaka, amikor a NATO-kötelékek folyamatosan bekapcsolódnak a védelem végrehajtásába. Ilyen esetben az adatok átadása, a szoros együttműködés kialakítása kerül előtérbe. Az adatszolgáltatás rendszerébe bekerülnek a NATO felderítő erők és újabb felderítési nemek. Az újonnan jelentkező adatforgalom feldolgozása nem kellő felkészülés esetén problémákat okozhat.

A béketámogató műveletek az eddigi magyar katonai gyakorlathoz képest teljesen új követelményeket támasztanak a felderítő kötelékek tevékenységével szemben, mivel ezen műveletek jellege eltér a hagyományos hadműveletek, harctevékenységek alapelveitől. Ezért szükséges az összefegyvernemi hadműveletek követelményeihez képest újabbakat megfogalmazni, amelyek természetesen vonatkoznak a felderítő szolgálatokra is. A követelmények felsorolását és tartalmának vizsgálatát az AJP-01 (B) Szövetségi

---

⁴⁴ Dr. Drótos B.: A válságkezelés felderítési feladatai ZMKA jegyzet p.17.

Összhaderőnemi Doktrína 22. fejezetében és a Nem háborús műveletek című egyetemi jegyzetben megfogalmazottak szerint végzem.

Pártatlanság. A felderítő erőknél törekedni kell tevékenységük során a pártatlan és részrehajlás nélküli alkalmazásra. Főleg olyan esetben, amikor a két fél tevékenységét nem azonos szempontok alapján kezelik.

Elfogadás. A felderítők, akik a civil lakossággal és a félkatonai szervezetekkel is találkozhatnak, nehezen tudják a jelenlétüket elfogadtatni. Ezért olyan felderítési módszereket és eljárásokat kell alkalmazni, amelyek szimpatikusak a helyiek körében és összeegyeztethetők a különböző szerződések tartalmával.

A csapatok alkalmazásának korlátozásai. Míg az előző gondolat elsősorban a megítélés kérdéskörét szabályozza, addig ez a követelmény a jogi szabályok maximális betartását jelenti. A béketámogató hadműveletekben a csapatok alkalmazásakor a korlátozásokat mindig be kell tartani.

Hosszú távú szemlélet. A béketámogató hadműveletben a végső megoldás érdekében végzi minden katonai és polgári résztvevő a feladatát, ezért a közbeeső célok idő előtti elérése, hajszolása veszélyeztetheti az általános cél teljesítését.

Az erőkiejtés egysége. A béketámogató hadműveletekben a katonai kontingensnek sok nemzetközi szervezettel, nem-kormányzati szervezettel, valamint önkéntes polgári szervezettel kell együttműködni úgy, hogy valamennyi szervezet az eredményes megoldás érdekében tevékenykedjen és közben egymás hatáskörét erősítsék.

Rugalmasság. Mint hadműveleti kategória jelenik meg a béketámogató hadműveletekben. A katonai kontingensnek készen kell állnia a térségben jelentkező változások érzékelésére és a megfelelő nagyságú ellenlépések megtételére. Ennek a követelménynek a teljesítése alapvetően a felderítés eredményétől függ. Emellett a felderítő szerveknek is a helyzet változásai által determinált felderítési módokat kell alkalmazni. Ez az összefüggés mindkét irányban igaz, tehát a problémák eskalálódása esetén szigorúbb, a megoldás irányába történő elmozdulás esetén enyhébb eljárásokat kell alkalmazni.

Törvényesség. A béketámogató hadműveletben résztvevő kötelek a nemzetközi, az érintett felekre és az adott helyzetre vonatkozó törvények, határozatok maximális betartásával tevékenykednek, és ez fokozhatja a hadművelet támogatottságát.

Az erő használata. A béketámogató hadműveletek talán nehezebben értelmezhető, de a legfontosabb követelményét jelenti. Különböző szabályok alapján történik a térségbe vezényelt erők nagyságának és minőségének a meghatározása. Ez az erő képes különböző fegyveres csoportok, vagy a civilek ellen az erőszak alkalmazásával fellépni. Ennek a bekövetkezése és nagysága döntő lehet a további tevékenység körülményeinek alakulására. A túlzott vagy jogtalan beavatkozás ellentétes hatást válthat ki a helyiekből, végső esetben a béketámogató csoportosítás ellen fordíthatja a különböző szervezeteket és csoportokat. A pontos helyzet felmérésében döntő jelentőségű a felderítő szervek eredményes tevékenysége. Az erő használatával együtt kell jelentkeznie a toleranciának is.

Biztonság. Minden katonai hadműveletben a csapatok gondoskodnak a saját biztonságuk, önvédelmük megszervezéséről és végrehajtásáról. A béketámogató művelet specifikussága miatt ez a felelősség kiterjedhet a civil komponensek védelmére. Ezt figyelembe kell venni, amikor a kötelék méretét és összetételét tervezik, mivel ezek a csoportok fokozottan ki vannak téve a helyi félkatonai szervek vagy a lakosság támadásának, célpontjai lehetnek különböző gerilla akcióknak. A katonai kontingens védelme alapvetően függ a felderítő szervek eredményes tevékenységétől.

Hitelesség. A béketámogató hadműveletek erőinek hitelesnek és elkötelezettnek kell lennie ahhoz, hogy hatékonyan tudja megoldani a feladatát. A hitelesség kialakításához nagyfokú szakértelem, jó feladatvégzés, kellő tűrő- és empátiás képesség szükséges, amely

növeli a hadművelet és a nemzetközi közösség iránti bizalmat, a helyi felek között csökkenti a feszültséget.

Kölcsönös tisztelet. A fogadó ország részéről a békefenntartó kötelek a feladataik végrehajtásakor jogi értelemben védeltséget élveznek, de ezen erők akkor járnak el helyesen, ha törekednek a professzionális végrehajtásra és tiszteletben tartják a fogadó ország törvényeit és szokásait, valamint határozottan, de emberségesen kezelik a feleket és a helyi lakosságot. A követelmény teljesítéséhez a jogi szabályok betartása mindkét fél részéről szükséges.

A hadművelet átláthatósága. A többnemzetiségű erők tevékenységére vonatkozó elgondolásnak és a végrehajtás módjának a válságban érintett minden fél részére könnyen érthetőnek és nyilvánvalónak kell lennie. Ennek hiánya gyanúhoz, bizalmatlansághoz vagy akár ellenségeskedéshez vezethet. Fontos követelmény, hogy a feladat végrehajtása során a helyi szerveket és szükséges mértékben a lakosságot is folyamatosan tájékoztatni kell, a helyzet változásairól. Az átláthatóság bizalmat teremt és segíti a béketámogató kötelek biztonságát.

A mozgásszabadság. A mozgásszabadság döntő fontosságú a nemzetközi erők számára a feladat végrehajtásához, bár a konfliktusban érintett felek gyakran megpróbálják ezt helyi korlátozásokkal befolyásolni. Ezeket a korlátozásokat határozottan és gyorsan tárgyalásokkal, vagy ha ez nem vezet eredményre, határozottabb akciókkal (beleértve az erő alkalmazását) szükséges elhárítani. A mozgásszabadság nemcsak a szárazföldre, hanem a légtérre és a vizekre is kiterjed.

A civil-katonai együttműködés és kapcsolattartás. A béketámogató hadműveletekben egyrészt civil szervezetek és reguláris kötelek vesznek részt, másrészt a művelet elsősorban a helyi lakosokra irányulnak, a nemzetközi erők sok területen kerülnek közvetlen kapcsolatba a helyiekkel. Az alegységek szintjén is működtetni kell civil-katonai együttműködést szervező törzsrészlegeket, akik kellő hatékonysággal képesek harmonizálni és egyeztetni. Ez a koordináció átfogja az összes érintett politikai, katonai, diplomáciai, adminisztratív és humanitárius szervezetet és ügynökséget. Egy művelet során a katonai és a nem-katonai ügynökségek közötti kapcsolatrendszer a kölcsönös elismerés, támogatás szabványosítása érvényesítésével valósulhat meg.

Következtetések

A vázolt követelmények és körülmények hatása alapjaiban változtatja meg az elmúlt évek felderítésre vonatkozó elméletét és gyakorlatát. A felderítést befolyásoló körülmények közül az elmúlt tíz évben alapvetően változtak a hadszíntéri körülmények az „ellenségnek” mint a felderítés objektumának a jellemzői, a haderő alkalmazása által támasztott követelmények. Emellett a felderítést befolyásolja a magyar haderő új feladatrendszere, a NATO-ba való belépés után jelentkező feladatok.

A felderítés megszervezését és végrehajtását az új körülmények hatásai megváltoztatták, de emellett a felderítésnek reagálnia kell a jelen kor követelményeire is. Ezeket a követelményeket egyrészt a felderítés NATO doktrínája rögzíti, másrészt a magyar haderő alkalmazására vonatkozó előírások támasztják.

Az új helyzethez illeszkedő elgondolások teljesítésének egy változatára a következő fejezetben kívánok ajánlást tenni.

3.FEJEZET

A NEM HÁBORÚS KATONAI MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSA

A XXI. században a katonai kötelékek alkalmazásának nagy részét azok a tevékenységek teszik ki, amelyek nem elsősorban a háborús hadműveletek és nem a klasszikus harc (támadás, védelem) kategóriájába tartoznak, hanem ezektől eltérő, vagy ezeket megelőző tevékenységek. Ez a megállapítás nagyon jól kitapintható az utóbbi évek válság- és konfliktuskezelő műveleteiben. A különböző országok hadseregeit és a NATO katonai szervezeteit is az ilyen irányú katonai tevékenységekre készítik fel. Ezen új helyzet két, a Magyar Honvédség szempontjából fontos alkalmazási módot foglal magába. Az egyik tevékenység az ország területén végrehajtandó külső fenyegetettségből eredő feszültségek, válságok, konfliktusok kezelése, megoldása, a másik tevékenységcsoport az ország területén kívül végrehajtandó béketeremtő műveletekben való részvétel.

„Válságreakáló műveletek olyan tevékenységek, melyek során a katonai képességeket a harci műveletektől eltérő céllal alkalmazzák olyan helyzetben, amikor a békés körülményeket egy lehetséges összecsapás, vagy konfliktus veszélye fenyegeti. Ilyen helyzetekben a béke helyreállítására vagy a helyzet stabilizálására – ha lehetséges, akkor a fegyveres beavatkozást kerülve – katonai erőt alkalmaznak.

A válságreakáló műveletek az alábbi csoportokba sorolhatók:

1. A fegyveres erők részvétele a háborús küszöb alatti konfliktusok kezelésében. Ilyen konfliktusok lehetnek:

- (1) felfegyverzett állami légi járművel szándékos légtérsértés;
- (2) kisebb fegyveres csoportok véletlenszerű átsodródása;
- (3) az ország területének manőver céljából történő igénybevétele;
- (4) provokatív jellegű, szervezett, csoportosan végrehajtott fegyveres határsértés;
- (5) diverziós elemek megjelenése a mélységben;
- (6) terrorista akciók...

2. A béketámogató vagy válságreakáló műveletek honi területen kívül.”⁴⁵

Mindkét feladatkör az elmúlt időszakhoz képest teljesen új követelményeket támaszt a haderő szervezetével, felkészítésével és felszerelésével szemben. A magyar haderőre vonatkozó megállapítások alapvetően vonatkoznak a felderítő csapatokra és a felderítő szolgálatokra is. Ebben a fejezetben a két feladatrendszer felderítésre vonatkoztatható tényezőit kívánom elemezni.

3. 1. A felderítés és a HUMINT a kialakuló konfliktus- és válsághelyzetben az ország területén való alkalmazása esetén.

Az értekezés témája szükségessé teszi a háborús viszonyoktól (haditevékenységek) eltérő időszak vizsgálatát. A kutatómunkám során nagyon sok - gyakran nem egyértelmű - megfogalmazással találkoztam. A dolgozatomban, bár különböző szavakkal fogalmazom meg (veszélyhelyzet, veszélyeztetettség helyzet, válsághelyzet) ezt az időszakot, az egyértelműség miatt a következőképpen értelmezem.

Válsághelyzetben a különböző erők aktivizálódnak, a kormány nem ura a helyzetnek. A fenyegetés, vagy konfliktus során a magyar felderítő erők a békeállapothoz képest magasabb készenléti fokba kerülnek és figyelemmel kísérik az eseményeket. Megteremtik a váratlan

⁴⁵ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína Bp. 2002. p.21.

eseményekre a reagálás feltételét. A konfliktus a továbbiakban lehet alacsony, közepes vagy, magas intenzitású.

Békeállapon, békehelyzeten (normál helyzet) a katonai kötelek mindennapi tevékenységét és szigorító, korlátozás nélküli helyzetét értem. A béke (normál) állapotból a háború jogi vagy tényleges kezdetéig tartó időintervallumot válsághelyzetnek, konfliktushelyzetnek, katonai jellegű veszélyek időszakának értelmezem. Az időszak jellemzője, hogy a háborús küszöb alatti helyzeteket foglalja magába, amelyek a MH normál helyzetétől eltérő, valamilyen szintű készenléti vagy alkalmazás állapotát jelentik. Az időszak lehet eszkalációs jellegű, fázisainak tartalmát és megnevezését az Ideiglenes Hadműveleti Utasítás és „A válságkezelés felderítési feladatai” című (nytsz.: 841/098) jegyzet alapján értelmezem.

A felderítő kötelek feltöltöttségük, felszerelésük, képzettségük alapján képesek hatékonyan működni a háborút megelőző különböző időszakokban. Természetesen a rájuk háruló feladatok kellő szintű megoldásához megfelelő tervezés, együttműködés és felkészítés szükséges.

A fejezet megfogalmazásakor fontos szempontnak tekintem a 90-es években két alkalommal a déli határszakasznál lezajlott biztosítási és egyéb feladatok során szerzett tapasztalatok feldolgozását, amely növeli a felderítő csapatok képességeit, és ez biztosíthatja, hogy a felmerült problémák és nehézségek egy újabb helyzetben ne jelentkezzenek. A felderítésen belül elsősorban a HUMINT erőit és eljárásait vizsgálom, úgy az adatszerzők szintjén, mint a törzsben dolgozó HUMINT feladatokat ellátó tisztek tevékenységének szintjén.

3. 1. 1. A felderítő szervek felkészítésének sajátosságai

A felderítő szervek felkészítése - az eddigi gyakorlatnak megfelelően - általános és közvetlen felkészítésből áll.

Az általános felkészítés - amely főleg békeidőszakban a kiképzés során realizálódik - lényeges eleme a különböző alkalmazási tervek kidolgozása, a meglévők kiegészítése, a különböző adattárak, adatbázisok létrehozása és karbantartása. „... a katonai válságfajták... kezeléséhez jogszabályokra, tervekre, munkagrafikonokra vagy más munkaokmányokra van szükség.”⁴⁶

Ezért az alkalmazásra tervezett erők feladatait, azok körülményeinek megteremtését minden érintett kötelekre kiterjedően a hadműveleti tervekben kell rögzíteni. A tervekben rögzített feladatok, az anyagbiztosítást érintő kötelezettségek, az együttműködési előírások mindenki számára időben ismertté válnak, a parancsnokok és törzsek erre fel tudnak készülni és így, az adott időszak katonapolitikai helyzetének vonzataként elrendelt feladatok zökkenőmentesen megindíthatók. Ezeknek a terveknek fontos sajátossága az, hogy nemcsak a Magyar Honvédséget érintő szigorításokat, intézkedéseket tartalmazzák, hanem vonatkozniuk kell a Határőrség részeire, és a rendvédelmi erők egyes elemeire. Ezért ezeket a terveket megfelelő szinteken történő egyeztetés után kell véglegesíteni, pontosítani és kiegészíteni.

A tervek fontos részét képezik a határ közelébe érkező felderítő és más alakulatok elhelyezésére, anyagi biztosítására és egyéb körülményeinek megteremtésére vonatkozó előírások. Így elkerülhetőek azok a félreértések, információhiányból és az együttműködésre vonatkozó tervek hiányából adódó zavarok, amelyek egy teljesen új feladat megoldásánál jelentkeznek.

A parancsnoki munka lényeges eleme a szemrevételezés, amelyet folyamatosan, a meglévő lehetőségeket kihasználva szükséges elvégezni. Ezt a feladatot a tervek kidolgozásával párhuzamosan oldják meg a törzsek. A szemrevételező csoportokhoz nemcsak

---

⁴⁶Dr. Héjja I.- Dr. Szternák Gy. A válságok előfordulásának körülményei... Hadtudomány 1994/3 p.22.

a törzs tisztjei, hanem legalább alegységparancsnokig oszthatók be különböző beosztású személyek. A szemrevételezés során a határ környékének bejárásakor irányadók a tereptan és hadszíntérismeret általánosan érvényesülő szempontjai, de újként jelentkező igény, hogy a különböző év- és napszakokban beálló változások pontosíthatók. Emellett a meglévő határőrizeti és határvadász erők elhelyezkedése, tevékenysége és létesítményeik is megismerhetők. A szemrevételezések és területbejárások kellő gyakorisága esetén elérhető egy olyan szint, hogy a határbiztosításra kirendelt erők a feladat-végrehajtás során „otthonosan”, biztonságosan tudnak mozogni a tevékenységi körleteikben.

A magyar területen az alkalmazás előkészítésekor és a felderítés során a felderítők aktívan támaszkodhatnak a lakosság segítségére. Az anyagellátás és javítás lehetőségének felmérése mellett jó információk kaphatók a terepről, annak rejtett tulajdonságairól, a járható és járhatatlan utakról, terepszakaszokról és egyéb tényezőkről. A helyiek képesek jelezni az adott körzetben ismeretlenek felbukkanását, mozgását.

A felderítők alkalmazása előtt már békeállapotban tisztázni kell az összeköttetés lehetőségeit, megvalósítási módjait. A körülmények és a felvázolt katonai scenariók értékeléséből levont következtetések a vezetékes összeköttetést helyezik előtérbe. Ezért fontos a meglévő postai és más távbeszélő vonalak számbavétele, a mikrohullámú valamint egyéb korszerű távközlési rendszerek minőségi ellenőrzése. Ennek függvényében történik a vezetékek kiépítésének megtervezése, előkészítése. A válsághelyzetek kezelése nemzeti együttműködést igénylő feladat, ezért lehetőség van arra, hogy a területileg illetékes közigazgatási szervek a távbeszélő-hálózat fejlesztésekor figyelembe vegyék a honvédség és az ország védelmi rendszerének igényeit. Így a konfliktus- vagy válsághelyzetben a határnál települt csapatok összeköttetését a békében kiépített hírendszerek segítik. A vezetékhalózat telepítésekor lehetőség van a regionális hírhálózatok és a hozzájuk tartozó csomópontok, lecsatlakozók létrehozására. Ezt jól példázzák a német vagy osztrák összeköttetést biztosító rendszerek. A vezetékes összeköttetés mellett más lehetőségek is előkészíthetők. Ezek elsősorban a rádiórelé kapcsolatot jelentik, de érdemes tanulmányozni más, korszerű technikai megoldásokat is. Fontos szerephez juthat a rádiótelefon.

A jelenlegi katonapolitikai helyzet nem feltételezi a váratlan haditevékenységek megindítását, de ettől függetlenül az adott helyzetekben alkalmazandó erők anyagi készleteit elő kell készíteni. Ez komplex módon tartozik a többi felkészítési területhez. Az anyagi előkészítés fontos része a tárolás, önálló ellátás abban az értelemben, hogy az elvonuló kötelékek jó minőségű anyagokat kapjanak, a készütségi fokozat elrendelése után a készletek felvételezése zökkenőmentesen történjék. „Ennek megvalósítási módszere lehet a zárolt anyagi készletek ilyen szempontok szerinti összeállítása vagy a béke-kiegészítés.”⁴⁷

Az anyagellátás fontos eleme az alkalmazási körzetben való kiegészítés, javítás. Ennek megtervezése és előkészítése már békeidőben megkezdődik és a különböző okmányokban, intézkedésekben, tervekben ezeket a feladatokat rögzíteni kell.

Lényeges a speciális felszerelési tárgyak és eszközök tervezése, előkészítése, amely magában foglalja a ruházati ellátás sajátosságait is. Az eddig rendszeresített öltözeti formák és ruházati cikkek bizonyos helyzetekben hátráltatják, vagy lehetetlenné teszik a feladat végrehajtását. A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a jelenleg használt ruházati anyagoknál a hideg elleni védelem alacsony hatásfokú, a felszerelési tárgyak és ruházati cikkek átáznak. Az alkalmazásból eredő sajátosságok miatt célszerű a hadiruházat további tökéletesítése, eszköztárának bővítése. Ezek hiánya esetén a katonák fizikai, pszichikai és szakmai képességei nagyságrendekkel romlanak. A felderítési feladatok optimális megoldásához szükség van bizonyos speciális anyagok rendszeresítésére, amelyek adott helyhez és helyzethez idomulnak. Így a tereptől függő különböző figyelő- és pihenőhely

---

⁴⁷Simon Z.: Kihívások és a lehetőségek = UHSZ 1994/10 p. 10.

berendezését segítő eszközöket, álcázó és védőfelszereléseket kell létrehozni és alkalmazáshoz előkészíteni.

A felderítési adatok szakszerű megszerzéséhez és jelentéséhez feltétlenül hozzátartozik a különböző okmányok előkészítése. A rendszeresített mintaokmányok használhatóak, de célszerű azokat kiegészíteni a határőrökkel való együttműködés szabályaival, a váratlan helyzetek megoldására vonatkozó utasítással. A hadműveleti biztosítás lényeges eleme a felderítő erők térképészeti biztosítása. Ez „magába foglalja: az előre gyártott térképészeti anyagokkal való ellátást.”⁴⁸ A szabályzat előírásából következik, hogy az adott alkalmazási körletről több méretarányú, megfelelően pontos és részletes térképet kell a felderítők rendelkezésére bocsátani. Célszerű ellátni őket láthatósági, járhatósági, úthálózati, egyéb térképekkel, és légifényképekkel valamint a harcterület felderítő előkészítésének megvalósításához szükséges fóliákkal, térképre tehető vázlatokkal.

Az általános felkészítéskor viszonylag hosszú időt venne igénybe a katonák pszichológiai felkészítése. Az alkalmazó parancsnok tisztában van azzal, hogy a felderítőket bevetés során különböző - főleg negatív - behatások érik. Ezt fokozza az a tény, hogy a működő felderítő szervek tagjainak váltása csak korlátozott mértékben lehetséges, a váltások között viszonylag hosszú idő telik el. Ez fokozza a fáradtságot, a frusztráció csökkenti a tűrőképességet. Ezzel együtt különböző intenzitással jelentkezik az ellenséges behatás folyamatos esélye.

A felkészítéshez tartozó fontosabb területek sajátosságait természetesen csak a vizsgálat miatt választottam külön, ezek egymásra hatva, más területekkel kiegészülve egy egységes folyamatot képeznek a feladat optimális megoldása érdekében.

3. 1. 2. A vezetés és a felderítő szervek szétbontakoztatása

A válsághelyzet első fázisában, ha a Magyar Honvédség részeit, elsősorban a felderítő és más azonnali készenlétű kötelékeket bevonják a határ ellenőrzésébe, biztosításába, az első időszakban a határőrség illetékes igazgatósága alakít ki operatív vezető szervezetet, amelyekhez csatlakoznak a felderítőket irányító csoportok. „Amennyiben a minősített jogrend alapján a fegyveres válsághelyzet (konfliktus) kezelésére a honvédség kijelölt erői felhasználásra kerülnek, úgy a válsághelyzet kezelésére kijelölt fegyveres erők vezetése más követelmények szerint valósítható meg. Vezetési operatív csoport, a Honvéd Vezérkarnál kerül felállításra. Feladata: vezetni, irányítani a válsághelyzeti erők parancsnokságát; fenntartani az együttműködést és a kölcsönös tájékoztatást a honvédelmi és az illetékes minisztériumokkal, a rendvédelmi szervek operatív törzseivel, a Határőrség Országos Parancsnokságával egyéb szervekkel. A válsághelyzetben tevékenykedő erők parancsnoksága a két haderőnemi parancsnokság operatív részlegeiből alakul meg a válsághelyzet kezelésének idejére. Magában foglalhatja a Határőrség viszonylati parancsnokságát, vagy a határőr-igazgatóságot is. Ezen kívül a helyi védelmi igazgatás, a rendőrség, a polgári védelem, a Nemzetbiztonsági Hivatal. összekötőit.”⁴⁹ A közvetlen vezetés érdekében a katonai kötelékek vezetését saját parancsnoki rendszerei működtetésével kell megvalósítani. Az alkalmazásra kerülő kötelékek nagysága és összetétele függvényében szükséges az operatív csoportok, mint ideiglenes vezető (előkészítő) szervek kialakítása.

A katonai kötelékek alkalmazásakor minden bizonnyal nagy hangsúlyt kapnak a felderítő szakcsapatok. Ezek a szakcsapatok nem önállóan működnek, hanem más szervekkel együtt oldják meg a feladataikat. Ilyen helyzetben a vezetésket gyakorló törzs vegyes összetételű, amelybe a felderítő szervek vezetésére feltétlenül szükséges felderítő szakembereket, a törzseket bevonni. A katonai kötelékek „Feladatai a következők lehetnek:

⁴⁸ A MH Szárazföldi Haderőnemének Harcszabályzata I. rész Bp. 1993. p. 363.

⁴⁹ Magyar István őrnagy: A honvédség lehetséges feladatai válságok kezelésében Hadtudomány 1999, 3-4. szám p. 59.

részvétel az államhatár mentén kialakult menekültügyi veszélyhelyzetből adódó feladatok végrehajtásában;

az államhatár biztosításában való részvétel – együttműködve a határőrséggel és a védelmi igazgatási szervekkel;

két szomszédos ország egymás közti háborúja során a semlegességi kötelezettségek betartása, betartatása;

két szomszédos ország egymás közti háborúja során az országhatár zárása, fegyveres biztosítása;

az államhatáron áttevődő fegyveres veszélyeztetésből adódó válsághelyzet kezelése regionálisan korlátozott (védelmi) harccal;

támadás elhárítása, feltartóztatása, szükség esetén hadműveleti szétbontkozás után védelmi hadművelet megvívása;

nemzetközi csapatok (esetleg szövetséges NATO-erők) szétbontkozásának, harc-, ütközetbevetésének biztosítása.”⁵⁰

Ezeket a feladatokat a honvédség kötelékei elsősorban a felderítő erők a határőrség alegységeivel szoros együttműködésben oldják meg, mivel a határvadász századok ebben az időszakban a következő feladatokat kaphatják.

„A határőrségi csapaterő alkalmazása rendészeti célú határbiztosításban:

- Járőr csoportokkal járőrözés
- Rendőrség támogatása
- Vám- és Pénzügyőrség támogatása
- Települések biztosítása.
- Figyelőrendszer működtetése
- A MH-től esetleg érkező felderítő erők fogadása”⁵¹

Így a felderítő és határőr erők létrehoznak egy figyelőrendszert, amely a veszélyeztetett irányok felderítése és bezárása érdekében együttműködésben tevékenykedik. Ezek vezetését az operatív csoport és a viszonylati parancsnokság végzi.

Amennyiben a veszélyeztetettség foka, intenzitása növekszik, a Magyar Honvédség szerepe és jelenléte - elsősorban azonnali készenléti erők alkalmazásával - is növekedni fog. Ebben az esetben a vezetést a különböző szintű katonai parancsnokságokból létrehozott operatív csoportokkal célszerű megoldani. A felderítő vezető szervek ebben a rendszerben a feladat-végrehajtás nagyságrendjétől és az alkalmazott erők számától függő mértékben működnek. A veszély fokozódása és a határbiztosítás időszakában az adott körzetben diszponálós katonai vezető szervek működésbe lépnek. Ezzel párhuzamosan más, szigorító intézkedések születnek, tehát a hadsereg részei magasabb készenléti fokozatba kerülhetnek. Ez természetesen a felderítő csapatok vezetését is befolyásolja. Az adott helyzetben kialakul a háborús készenléti, és vezetési rend.

A leírt folyamatban a felderítő szervek szinte valamennyi változatban különböző intenzitással vesznek részt. Ezért a felderítő erők vezetését ennek megfelelő nagyságú és súlyú felderítő operatív vezetőséggel végzi. Nagyon lényeges hangsúlyozni, hogy a felderítő operatív törzs elsősorban a saját alárendeltjei vezetését végezze együttműködésben a határőr erőkkel. Tehát a felderítő törzstől nem várható el az adott határkörzetben lévő általános feladatok megoldásának vezetése, erre vonatkozó döntések meghozatala.

A felderítés bármilyen helyzetben - így ezekben a helyzetekben is - a parancsnok (parancsnokság) számára az adatigénynek megfelelően szolgáltat adatokat. A felderítési ciklushoz tartozó feladatok végrehajtásával a felderítő részlegek ezt a funkciót képesek eredményesen megoldani. A leírt összefüggés másik oldala viszont, hogy az adott operatív

⁵⁰ *Uo.* p. 55.

⁵¹ A hivatásos határvadász századok alkalmazása felelősségi körzetben (Egyetemi jegyzet-tervezet) Bp.1999 p.

törzs - amelynek része a felderítő törzs - teljes felelősséggel tartozik a felderítő szervek működéséért, biztonságáért, védelméért, ellátásáért. A vezetés rendjét tisztázni kell, abban egyértelmű helyzetet kell teremteni.

A vezető szervek feladatai, összetételük és nagyságrendjük gyorsan változhat, attól függően, hogy az ország fenyegetettségi helyzete hogyan módosul. Ezt a változtatási lehetőséget a politikai vezetés is igényli. Az intézkedések meghozatalához azonban felderítési adatra van szükség. Ezeknek az adatoknak egy részét éppen a határnál különböző intenzitással működő felderítő szervek szerzik meg. Tehát az operatív vezetés flexibilitása szoros kapcsolatban van az eredményes felderítéssel. Ezt a rugalmas folyamatot a különböző szabályzatok is előírják. „...ha a határaink környékén katonai szerepnövekedéssel járó társadalmi nyugtalanság van, a fegyveres erőkre vonatkozó rendszabályokat politikai intézkedések keretében alkalmazzák... Valamennyi feladat bevezetése operatív vezetést igényel, amely a hatékony, megbízható felderítésen alapszik. Ebben a folyamatban gondoskodni kell az erőknek a veszélyeztetettség növekedésével arányos növeléséről, csökkentésével pedig a békeállapotra való gyors visszalépésre.”⁵²

A parancsnoki rendszer vagy az alá-fölé rendeltségi viszonyok változását minden esetben a felderítők tudomására kell hozni, abban az értelemben, hogy egy adott operatív csoport mikortól - meddig látja el a vezetői feladatát, mikortól működik új operatív törzs. Tehát a felderítő alegységparancsnoknak mindig tudnia kell, hogy ki az előjárója, melyik ideiglenes vezetési elem a parancsnoki funkciók gyakorlója.

A vezető szervek funkciói ismertek, ezek elvégzéséhez rendelkeznek a szükséges képzettséggel, ezért ezekre a funkciókra nem kívánok kitérni. Abban az esetben, ha váratlan esemény történik, vagy olyan információt kapnak a hadászati felderítő erőtől, amelyre választ várnak az alegységek, a vezető apparátusoknak feltétlenül reagálniuk kell és ezzel egyidőben a szükséges tájékoztatás kiadása segítheti a felderítést. Az alkalmazást közvetlenül megelőző időszakban és a feladat végrehajtása során külön tájékoztató csatornát kell szervezni és működtetni, hogy a felderítést végrehajtók mindenkor tisztában legyenek a határ körzetében kialakult helyzet részleteivel, mindig tudják az „ellenséggel”, azaz a felderítés „objektumával” kapcsolatos sajátos információkat. Így biztosítható a felderítés főerőkifejtésének adott helyre és tevékenységre való összpontosítása. Pl.: 1995-ben a határnál működő szervek több esetben érzékelhették a jugoszláv határőrizeti szerveknél beállt változásokat. Bizonytalanságot szült, hogy a felderítő szervek nem ismerték a másik oldalon lévő határőrök erőit, eszközeit, nem tudták biztonságosan értelmezni a határ védelmére kirendelt katonai kötelékek tevékenységét. Ezt csak megfelelő és aktuális információk birtokában képesek a felderítők helyesen értelmezni.

A másik sajátosság a felderítő szervek tevékenységének vezetése váratlan esetekben. Ilyen helyzetek lehetnek, pl.: a felderítő szervek saját területen történő váratlan megtámadása; a határ polgári személyek vagy katonák által történő átlépése; a polgári személyek behatolása a figyelőhelyre. Ezekben a helyzetekben világosan megszabott parancsok segíthetik az alegységparancsnokokat, ellenkező esetben ezeknek a helyzeteknek az ad hoc megoldása csak zavart okozhat.

A felderítő szervek kijuttatása más jellegű problémákat vet fel, mint a háborús viszonyok között az ellenség mélységébe való kijutás. A válsághelyzet különböző fázisaiban megtörténik a felderítő kötelékek felkészítése és az alkalmazási helyre való elindítása. Ez a folyamat két időszakból tevődik össze, mégpedig: a különböző felderítő szervek előrevonásából, amely a csoportosítás megalakítását szolgálja és a szétbontakozásból, amely a harcászati helyzet felvételét biztosítja.

---

⁵² A Magyar Honvédség Ideiglenes Hadműveleti Utasítása Bp. 1994. p. 29-30.

Az előrevonás módját, körülményeit befolyásoló tényezők alapos elemzése szükséges ahhoz, hogy a felderítő szervek tervszerűen, teljes harcképességük fenntartásával ériék el a kijelölt körleteket. Feltételezve azt a helyzetet, hogy a különböző katonai kötelékek előre ismerik a számukra kijelölt helyeket, a következő tényezőket kell számításba venni.

A díszlokációból adódik, hogy a felderítő szervek különböző távolságok megtétele után ériék el az alkalmazás helyét. Ez meghatározza a csapatmozgás távolságát, a mozgás célszerű módját és eszközét, amely végrehajtható menettel vagy szállítással, esetleg a kettő kombinációjával. Az előrevonás útvonalát, idejét befolyásolja a felderítő erőket megerősítő, vagy tevékenységüket támogató kötelékek ereje, összetétele és a körletbe történő beérkezésük ideje, helye. A csapatmozgás sebessége, menetvonala függ az időjárási viszonyoktól, az utak milyenségétől, állapotától és a forgalomtól. Ilyen helyzetben a rendőri és forgalomirányító szervek nagy segítséget adhatnak a felderítő erők menetének biztosításához.

A felderítő szervek előrevonása a készenléti és készségi szolgálatokkal együtt történhet. Fennáll annak a lehetősége, hogy az előrevonást felderítő szervenként, vagy a különböző szintenként összeállított felderítő rendszer elemei együttműködve oldják meg. Nagy a valószínűsége van annak, hogy a különböző felderítő erők lépcsőzetesen vonják előre.

Ebben az időszakban így további sajátoságként jelentkezik, hogy a felderítő alegységek önállóan, más katonai kötelékektől függetlenül mozognak. A menet biztosításáról, az időpontok betartásáról, a menet közben előforduló rendkívüli helyzetek megoldásáról az adott oszlop parancsnokának kell gondoskodnia. A leírt helyzetből következik, hogy a felderítők előrevonását már valamilyen felelősséggel bíró vezetőszervezetnek (operatív csoportnak) kell irányítani. Az előrevonás végcélja lehet a „készenléti körlet, amely a felderítő erők esetében az alkalmazási körlet vagy a bázislaktanya.”⁵³ Mindkét esetben gondoskodni kell a felderítő kötelékek fogadásáról, elhelyezéséről, a szükséges anyagi készletek kiegészítéséről, pihentetéséről és a harcérték gyors helyreállításáról. Ezeket a feladatokat és a végrehajtás felelőseit kötelezettségszerűen a különböző, erre az esetre vonatkozó tervek, okmányok rögzítik. Amennyiben ezek a feladatok tervezettek, elkerülhető, hogy a felderítő szervek többórás menet után bizonytalan helyzetbe kerüljenek és ne várja őket megfelelően előkészített bázis.

A felderítő erők elhelyezésekor lényeges szempont, hogy huzamosabb ideig a bázislaktanyában, vagy más objektumban tartózkodnak. A szállás lehetőségeit úgy kell kiválasztani, hogy a váltások, tartalékok és kiszolgáló szervek, valamint a szükséges anyagok és eszközök elférjenek. Az elhelyezés kiválasztásakor lényeges szempont, hogy a bázislaktanyák viszonylag közel legyenek az alkalmazási körlethez. Ha ezt a katonai objektumok rendszere nem teszi lehetővé, kellő együttműködéssel és pontosítással felhasználhatók a határőr vagy más objektumok, végső esetben a polgári elhelyezési lehetőségek.

3. 1. 3. A felderítő erők és a felderítési módok alkalmazásának lehetőségei

A felderítő alegységek előrevonása után megtörténik a szétbontakozás. Ennek lényeges eleme az alkalmazási helyek kiválasztása. A felderítő szervek a bázislaktanyából vagy készenléti körletből rövid előkészítés és szemrevételezés után ériék el az alkalmazási helyekre való indulási készenlétet.

Ezt a folyamatot az alegységek parancsnokai irányítása és ellenőrzése mellett kell végezni, mivel a felderítési feladat sokféle anyagi-technikai és dokumentációs feltételt igényel. A felderítő szervek a konkrét alkalmazási helyekre a távolságtól, útviszonyoktól és a rendelkezésre álló eszközöktől függően gépjárművel, gyalog, vagy a kettő kombinációjával

---

⁵³ Dr. Bognár Gy.: A MH szárazföldi csapatainak alkalmazása a válsághelyzetben Tanulmánykötet a válságkezelés feladataiból ZMKA 1995. nytsz.: 841/0107 p. 52-53.

jutnak ki. A mozgást célszerű este vagy éjjel megkezdeni, olyan számvetéssel, hogy az alkalmazási hely alapvető berendezéséhez és álcázásához szükséges munkálatokat még sötétben elvégezhesék a katonák. Menet számvetésénél fontos, hogy az egy rendszerhez tartozó felderítő elemek lehetőleg egyszerre érjék el a készenléteket.

A mozgás során törekedni kell az álcázásra és a menetbiztosításra. Ez a követelmény még akkor is érvényes, ha a felderítő szerv viszonylag nyíltan fog majd tevékenykedni. Ebben az időszakban már konkrétan jelentkezik az együttműködés, amelyet előzőleg az illetékes vezetési szinteken megszervezték és konkretizáltak. A felderítő kötelékek számára a legnagyobb segítséget a Határőrséghez tartozó szervek biztosítják. Ezek közül többféle szolgálat aktívan tevékenykedik.

A Határőrség által rögzített tervekben a válság- és konfliktuskezelési folyamat egyik lényeges pontja, hogy a különböző szolgálati elemek készek legyenek az együttműködésre:

- „-felkészülnek a MH különböző felderítő erőinek fogadására, telepítésére,
- biztosítják azok, illetve az előkészítő csoportok, törzsek működését,
- közvetlenül biztosítják azok önálló tevékenységét.”⁵⁴

Tehát az együttműködés jogi és szervezeti szempontból előkészített. Ennek során a felderítő szervek parancsnokai több területen kaphatnak segítséget. Tipikus együttműködési lehetőség a terepről, a különböző körletekről szóló információk átvétele, a terep közös bejárása, bemutatása. Ezzel együtt tájékoztatást kapnak a felderítő szervek parancsnokai a határ túloldalán lévő ellenség erejéről, tevékenységéről, a várható megjelenés és az alkalmazás eshetőségeiről. Lényeges információ a határ túloldalán lévő határőrizeti szervek felismerési jeleire vonatkozó adatok átvétele. Ez főleg a válsághelyzetek kezdeti stádiumaiban fontos, amikor a felderítés „objektuma” nem katonai kötelék, hanem inkább a polgári lakossághoz tartozó csoport, amelynek felszerelése, ruházata, összetétele vegyes, tevékenysége nehezen prognosztizálható. A határőrök tudják megadni a felderítőknak azt, hogy milyen mozgási lehetőségek vannak, ebben az esetben mit kell figyelni, észrevenni, mi jelzi az ellenséget, ellenséges szándékot.

Az együttműködés következő területe a Határőrség objektumainak, figyelőhelyeinek, útvonalainak a használata, a technikai berendezések igénybevétele. Ez nagyban megkönnyíti a felderítő szervek tevékenységét, feladataik végrehajtásához az optimális körülmények megteremtését.

További segítséget kaphatnak a katonák a határőrök által ismert polgári lakosságtól a kapcsolat felvétele után. A határőrök ismerik a helyi körülményeket, szokásokat, területi szerveket, az ezekről kapott minden információ növeli a felderítés eredményességét.

Az együttműködés megszervezése, amely különböző szinteken valósul meg, a felderítő szervek alkalmazásakor realizálódik. Ennek legfontosabb személye az az alegységparancsnok, aki vezeti a felderítő kötelékek tevékenységét. A feladat-végrehajtás kezdetekor az előljárók segítségével jön létre az együttműködés rendje, majd ennek folyamatosan fenntartását a felderítést közvetlenül vezető személyek veszik át.

A működési körlet elfoglalása után megkezdődik az adatszerzés. A különböző tudományos munkák, valamint a szabályzatok, utasítások többféle felderítési mód alkalmazási lehetőségeit tárgyalják a válsághelyzetek egyes fázisaiban.

A felderítés célja, feladatai mindig konkrétan jelentkeznek, ezek szerint olyan módokat és szerveket kell alkalmazni, amelyek képesek a határ túloldalán lévő és esetleg a határt átlépő célobjektumokat időben észlelni, jellegét, tevékenységét felismerni, helyét meghatározni, az ellenségről rendelkezésre álló adathalmazból a lényegeseket különválasztani és a legfontosabbakat jelenteni.

---

⁵⁴ Dr. Sándor V. - Dr. Kónya J: Az államhatáron kialakult válság és konfliktushelyzet kezelése Tanulmánykötet a válságkezelés feladataiból ZMKA 1995. nytsz.: 841/0107. p. 148.

A végrehajtás sajátos követelménye a közvetlen és passzív felderítési módok alkalmazása. Ez adódik a határnál folyó tevékenységek jellegéből, a kialakult helyzetből és a válsághelyzet katonai sajátosságaiból.

3. 1. 3. 1. A figyelés és a figyelőőrs alkalmazásának sajátosságai

A felderítés legfontosabb felderítési módja a figyelés. A figyelést az helyezi első helyre, hogy a felderítő személyes érzékelése jelen van az adatszerzéskor. Ezt a legkorszerűbb technikai eszközök sem tudják pótolni. Ez a közvetlen jelenlét biztosítja az emberi gondolkodás és más képességek együttes, azonnali működését az adatszerzéskor. A figyelő katona - bár tévedhet, érzékszervei becsaphatók - a figyelő- és más műszerek segítségével nagyon fontos adatforrás.

A határnál a figyelést elsősorban a figyelőőrsök végzik olyan sajátosságokkal, amelyek a helyzetből fakadnak, tehát a felderítő szervek harci alkalmazásakor érvényes elmélet és gyakorlat csak részben igaz. A figyelőőrsök száma és feladatának súlya a válsághelyzet időszakától és jellemzőitől függ. A kezdeti alkalmazás legfontosabb sajátossága, hogy a határőrség működő rendszerét egészítik ki a figyelőőrsök, majd a helyzet folyamatos súlyosbodását feltételezve egyre nagyobb szerepet kapnak az adatszerzésben.

Ez a folyamat az alkalmazás szempontjából bizonyos elemzéseket igényel. A legfontosabb ellentmondás az erők mennyisége és minősége, valamint a felderítendő terepszakasz nagyságából ered.

A megoldási módozatok első lényeges pontja a terület pontos értékelése úgy tereptani, mint harcászati szempontból. Ez az értékelés a harcterület felderítő előkészítése során alakul ki. A tereptanulmányozás és a konkrét terep elemzésekor figyelembe kell venni néhány sajátos összefüggést. Az elemzés végrehajtásához például az alábbi értékelést kell elvégeznie a felderítést szervező törzsnek.

Kiinduló alapadat, hogy az ország határa több mint 2200 km hosszú és hazánk hét országgal határos. Nagyon valószínű, hogy válság, veszélyeztetettség egyidőben, egyszerre csak egy ország, esetleg két ország közös határánál következhet be. Ez rögtön lecsökkenti a 2200 km-es számot. A határ ellenőrzésének megszervezésekor nem a teljes határvonal felderítése a cél, hanem a fontos terepszakaszok, irányok és körletek elkülönítése, mert ezek külön-külön értékelhetők, súlyozhatók. Ezt az alkalmazási variációt a határőralegységek tevékenysége is alátámasztja. „A határvadász alegységeknek a veszélyeztető tényezők megjelenése után felelősségi körzetet jelölnek ki, amelynek hátsó határa a határterület teljes mélységéig terjedhet, nagyságát a kialakult helyzet, a feladat, a rendelkezésre álló erők és a terep határozza meg.”⁵⁵ A határmenti terepszakaszok szélesség a tiltott határátlépésre, a vagy betörésre alkalmas irányok miatt tovább csökken. Tehát az értékelések alapján kialakítható súlyképzés lesz az irányadó a felderítő szervek számának meghatározásakor.

A tereptanulmányozást végzőknek - szemrevételezésekkel együtt - következtetéseket kell adni az ellenség várható alkalmazása szempontjából előnyös területekről. Ezek a tényezők szintén befolyásolják a figyelőőrsök számát és a kiválasztott figyelőhelyeket. Ilyen módszerek végrehajtásával optimálisan megtervezhető a felderítő szervek alkalmazása, amiből következtetni lehet a feladatra, a felderítő szervek számára és tevékenységi körzetére.

A figyelők és az irányonként létrehozott figyelőrendszer helyének optimális kialakításához mindenképpen be kell vonni a szakfelderítőkön kívül összefegyvernemi kötelékeket is. Ehhez azonban a feltételek csak úgy teljesíthetők, ha erre a feladatra a más fegyvernem és szakcsapat katonáit maximálisan felkészítik, kiképzik és ellátják a szükséges eszközökkel.

---

⁵⁵ Dr Dsupin Ottó: A határőrségi viszonylati parancsnokságok és az alárendeltségében alkalmazásra kerülő erők...(egyetemi doktori értekezés) ZMNE nytsz. 585/2217/tk p. 55.

A figyelőőrsök ereje és összetétele szintén eltér a harci alkalmazástól. A helyzetből adódóan a figyelőőrs-parancsnok kiemelt szerepet játszik az eredményes munkában. Neki kell döntenie a felderítési adatok szelektálásakor, ő irányítja a beosztottakat, végzi azok élet- és munkafeltételeinek megteremtését. Ez párosul azzal a különleges helyzettel, hogy egy team több napig is egy adott figyelőhelyen dolgozik. Nagyon lényeges befolyásoló körülmény az „ellenség” - ez lehet civil, katona, vagy más egyenruhás szervezet tagja - sok esetben jelentkező váratlan tevékenysége, amely széles skálán mozoghat, mert a figyelőhely megközelítésétől a figyelők megtámadásáig is terjedhet. Az erre való optimális reagálás a jól kiképzett parancsnokon múlik.

A Határőrséggel való együttműködés esetén a figyelőőrrel hosszabb - rövidebb ideig közösen dolgozhatnak a határőr személyek. Ilyen esetben a határvadász alegységek is bizonyos irányokba figyelőket telepítenek és létrehozzák a figyelőrendszert.

A figyelőőrsök felszerelése és ellátása nem lehet sablonos és egysíkú. A „hagyományos” felszerelési tárgyakon kívül a figyelőhely berendezését, álcázását főleg az előre kiválasztott, legyártott és készletezett anyagokkal célszerű megoldani. A különböző segédeszközök - az adott környezetet figyelembe véve - lehetnek olyanok, amelyek a felderítő csapatoknál nincsenek rendszeresítve, de lehetnek a polgári szervektől beszerezhető anyagok is. Ez nagymértékben könnyíti a berendezést és lerövidíti a szükséges időt.

A felderítő műszerek, amelyek jelenleg a rendelkezésre állnak, elfogadható szinten biztosítják az adatszolgáltatást nappal. A műszerezettség tekintetében feltétlen korszerűsíteni kell az éjjellátó és helymeghatározó eszközöket. A jelenleg rendszeresített éjszakai figyelőműszerek optimális körülmények között is csak körülbelül 4-600 m távolságra „látnak el.” A felderítő alakulatoknál a pontos helymeghatározáshoz elengedhetetlen, a korszerű GPS, amely központi ellátmányból még nincs rendszeresítve, de szinte minden alakulat saját maga veszi meg ezeket az eszközöket.

A figyelőőrsök speciális feladatmegoldásából és a helyzet bonyolultságából adódik, hogy a felszerelésüket célszerű kiegészíteni jelző-érzékelő berendezésekkel. Ezek a szerkezetek a figyelőhely biztonságát szavatolják, érzékelik és jelzik a fedett és holt tereket kihasználni akaró egyén mozgását. Ennek segítségével nagyban csökkenthető a figyelőhelyet ért váratlan támadások, behatolások száma.

A figyelőőrsök alkalmazása több változatban lehetséges. Az eddigi gyakorlat szerint a figyelőhellyel szemben támasztott követelmény a rejtettség, álcázottság. A határnál is érvényesülő elvet és követelményt segítik teljesíteni a berendezést, kiépítést, álcázást korszerűsítő eszközök.

A válsághelyzetek esetén nagyon fontos feladat a Magyar Honvédség alkalmazásakor a lakosság megnyugtatása, a biztonságérzet növelése. Ez az osztrák haderő hasonló alkalmazásánál is igaz volt, „... az Osztrák Szövetségi Haderő rendelkezésre álló erői oldják meg a biztosítási feladatokat, nekik kell védelmet biztosítaniuk a támadásokkal szemben és erősíteniük a lakosság biztonságérzetét... gépesített és felderítő erőket alkalmaznak, amelyek biztosítják a határt... valamint demonstrálják Ausztriának a szuverenitás megőrzésére, a biztonság és a rend fenntartására irányuló szándékát.”⁵⁶

Ebből következik, hogy a figyelőőrsök - a körülmények mérlegelése alapján - bizonyos helyeken kimondottan nyíltan tevékenykedhetnek. Az ilyen figyelés során a legjobb figyelőhely a harcjármű. Több szempont indokolja a rendszeresített páncélozott harceszköz alkalmazását.

Nagyon jól illeszkedik a „harcászati” helyzethez, az ellenség tevékenységéhez, hiszen fontos szerepet játszik a katonai jelenlét demonstrálásában, az ellenség pedig nyilvánvalóan felderíti és saját tevékenységét, mozgását ennek tudatában szervezi. A harcjármű a figyelőőrs

---

⁵⁶ G. Hochauer: Az osztrák haderőreform Truppendienst 92/6 ford. Új Honvédségi Szemle 93/4 p. 148-149.

működését nagyban megkönnyíti, több területen előnyösen befolyásolja. Így az optikai eszközök jól használhatók a figyeléshez, a célmeghatározáshoz és az éjszakai működéshez. A páncéltest védelmet nyújt az ellenséges belövések, véletlen kézifegyver tüzek és a repeszhatások ellen. Hasznos a szélsőséges időjárás elviseléséhez, jó és viszonylag kényelmes lehetőségeket ad a munkához, a pihenéshez. A híradó-berendezések többcsatornás összeköttetést biztosítanak. A páncélozott harceszközbe telepített figyelőrs helyét ki kell építeni, a jármű részére tüzelőállást és álcázó eszközöket célszerű előkészíteni.

A harcjármű alkalmazásának előnyei mellett hátránya nemcsak abban van, hogy az ellenség könnyen felfedi, hanem esetleges rajtaütések célpontjává válhat. Ezt könnyíti a páncéltest zártsága, a holtterek léte, a figyelés korlátozottsága, viszont a harcjárműves figyelőrsök a figyelőrendszer részeként funkcionálnak, együttműködnek a rejtett figyelőkkel, más felderítő szervvel. A nem harcjárműves figyelők feladatának egyik része lehet, hogy figyeljék a harcjárművek környékét, jelentsék az idegen erők mozgását, ezzel részben biztosítható a meglepetésszerű rajtaütés elleni védelem. Emellett célszerű különböző jelzőeszközöket használni - főleg éjszaka - és a kezelőszemélyzetből megszervezni a közvetlen biztosítást.

A figyelőhelyek berendezésénél számításba kell venni olyan sajátos megoldásokat is, amelyek a terep adta láthatósági viszonyokat növelik. Ilyenek lehetnek az összeállítható magasfigyelők, a fákra telepíthető figyelőhelyek, a házak, tornyok.

A határ közelében telepített figyelőrsök felderítő képessége nagyon sok tényező által befolyásolt. Ennek megfelelően a figyelők helyének kiválasztása és a szükséges eszközök optimalizálása növelheti a felderítés határfokát. A jó helyen telepített figyelő felderítő képességét általában 3-5 km távolságban határozzák meg a különböző szakutasítások, a témával foglalkozó írások. Ez a számadat részletes elemzést igényel, mert így túl sablonos.

A felderített adatok rögzítésére a figyelési napló és vázlat a megfelelő eszköz, a jelentésnél törekedni kell a poláris vagy derékszögű koordinátákkal való célmeghatározásra. Az adatgyűjtés fontos része a más felderítő és biztosító szervekkel való együttműködés során szerzett információ. A parancsnok külön rendszabályok foganatosításával oldja meg az éjszakai figyelést, fülelést, a pihentetést és a figyelőhely biztosítását.

A figyelőkkel kapcsolatos következő probléma a felfedett adatok jelentésének módja, eszköze. Kézenfekvő megoldás a dolgozatban is több tényezővel indokolt vezetékes összeköttetés vagy a rádiótelefon. A felderítést irányító lényeges tervezési művelete a felderítési információk gyűjtése. Törekedni kell a rejtett rádiócsatorna biztosítására és a jelentések tartalmának egységesítésére azért, hogy a figyelők által szolgáltatott adatok egyeztethetők legyenek a parancsnok felderítő adatigényével.

A határnál működő adatszerző kötelékek nagyon fontos elemei a különböző fegyvernemekből és különböző módokon alkalmazott figyelőrsök. A figyelők sajátosságaiból adódó képességeik miatt nem tudnak minden szükséges felderítési adatot összegyűjteni, ezért természetesen a felderítési adatok megszerzéséhez más felderítő szervek, módok és módszerek is szükségesek.

3. 1. 3. 2. A mozgó felderítő szervek alkalmazásának sajátosságai

A felderítő rendszer másik eleme a felderítő alegységekből kijelölt és működtetett felderítő szerv. A határ vonalvezetése, az ellenőrzés alá vont terület nagysága, a figyelés szempontjából fedett és holt terek indokolják, hogy a működő figyelőrendszert ki kell egészíteni mobil felderítő erőkkel.

A mobil felderítő erők tipikus szerve lehet a felderítő járőr, amelynek alkalmazása célszerű és hatékony a válsághelyzet szinte valamennyi időszakában. A válság alacsony szintjén a felderítő járőrök közösen működhetnek a határőr és más rendvédelmi erőkkel. A veszély fokozódása és a Magyar Honvédség szerepének növekedésekor a járőrök más katonai szervezetekkel együtt vagy önállóan is tevékenykedhetnek.

A felderítő járőr tevékenységének célja a figyélssel be nem látott területek felderítése, az irányonként telepített figyelőrendszer hatékonyságának a növelése. Emellett a járőrök biztosítják a figyelőörsök helyét és zavartalan tevékenységét.

Az előző megállapításból következik, hogy ez a felderítő szerv rendkívül sokrétű feladatot old meg és változó körülmények között tevékenykedik, ezért ereje és összetétele is széles skálán mozog. Alapvetően a szervezetszerű parancsnokok vezetésével az alárendelt felderítő alegységekből célszerű létrehozni. Ezen kívül kijelölhető felderítő járőrnek a felkészített összefegyvernemi kötelék is. Fontos és bonyolult helyzetek megoldásakor alkalmazható tiszti, (tiszthelyettesi) járőr. Természetesen lehetséges a vegyes - több fegyvernemből és szakcsapatból álló - csoport kiküldése, amikor a felderítő szervet a helyzet által meghatározott speciális feladatok megoldására alkalmazzák. Ilyen esetben a megerősítő erők lehetnek a vegyvédelmi, műszaki, rádióelektronikai vagy más szakcsapatok állományából.

A felderítő járőr alkalmazása többféle módon történhet. Az egyik alapvető módszer a kijelölt, vagy a feladatvégzés során pontosított menetvonalon a gyalogos mozgás. A másik változat a járművel történő járőrözés, amely különböző technikai eszközökkel oldható meg. Elképzelhető, sőt, a hatékonyság szempontjából elsőrendű a légieszközzel való mozgás. Sajnos más – pl.: gazdasági - szempontok miatt ez a módszer nehézségekbe ütközik.

A járőr kiküldése előtt gondos előkészítést igényel az összeköttetés megszervezése. Prioritást élvez a vezetékes, rejtjelzett összeköttetés, de a járőr mozgó, manőverező felderítő ténykedése nem mindig biztosítja ezt az összeköttetést. Ennek megoldása szükséges és többféle módon lehetséges. Ezt támasztja alá az osztrák hadsereg gyakorlata. „Törekedni kell a távbeszélő és a postai vezetékek használatára. Beigazolódtott, hogy a csatlakozópontok sűrű hálójára van szükség, ami a járőr helyének álcázásához is hozzájárul és ezek a pontok minden felderítő járőr térképén rajta vannak... Ennek előnye igaznak bizonyult, mert az ellenségről szóló jelentéskor a járőr helye álcázott.”⁵⁷

Az egyik célravezető eljárás lehet a Határőrség, a MÁV vagy más szervezet által már békében meglévő, és esetleg a válsághelyzetben kiegészített hírrendszerének alkalmazása. Ebben az esetben alaposan elő kell készíteni a felderítő járőrök tevékenységét. A tervezéskor nemcsak a harc feladat és a megoldásával összefüggő tényezők befolyásolják a működést, hanem a telepített híradó-berendezések elhelyezkedése is módosítja a járőrözési útvonalat. A Határőrség nem rendelkezik minden, a felderítés szempontjából fontos területen híradórendszerrel, ezért más megoldásokat is kell keresni.

A felderítő járőr a közléseit, a felderített adatokat jelentheti a polgári távbeszélő állomások segítségével. Ez természetesen a helyi lakókkal való érintkezéssel jár, és ez a tényező esetenként kimondottan előnyös lehet. Ennek egy módosított változata az, hogy a felderítő járőr híradásért felelős katonái bizonyos helyeken önállóan rácsatlakozhatnak a meglévő vezetékes hálózatra és így létesítenek összeköttetést a kiküldő előjáróval. Ennek a technikai feltételei jelenleg nehézkesen biztosítottak, azonban jóval hatékonyabb lenne olyan eszköz beszerzése, amely a vezetékek bármelyik pontján képes csatlakozni a rendszerbe.

Természetesen ezzel a felderítő szervvel is megoldható a távbeszélő összeköttetés úgy, hogy a felderítési feladat területének értékelése után egy vagy néhány helyre telefont telepítenek és a járőrparancsnok ennek segítségével teszi meg a periódusos jelentéseket.

Végző esetben megvalósítható a kapcsolatfelvétel a figyelőörsök részére létrehozott hírhálón keresztül. A járőr kijelölt hírvivője a rejtett megközelítési útvonalon bemegy a figyelőhelyre vagy a kijelölt találkozási pontra és átadja a jelentését. Ezt a figyelőben lévő híradóeszközök segítségével lehet eljuttatni a kiküldő előjárónak. Ennek a módszernek nagy hátránya, hogy a figyelőhely felfedésének valószínűsége nagyságrendekkel növekszik,

⁵⁷ Egger - Habermayer: Das zonendeckende Aufklärungssystem Truppen dienst 88/2 p.171.

valamint a járőr és a figyelő feltétlenül azonos terepszakaszon működik. Előnye lehet viszont, hogy a két felderítő szerv együttműködésével növekszik a felderítendő objektumokról származó információmennyiség.

A felderítő járőr számára is fontos jelentést biztosító eszköz lehet a rádiótelefon. A vezetékes összeköttetés előnyei és hátrányai miatt más módszereket és eszközöket is célszerű elemezni. A korszerű hírközlés egyik elterjedt formája a rádiótelefonok alkalmazása. Ez a készülék viszonylag nagy távolságra vezeték nélküli híradást biztosít. A rendszer nagy előnye a kis tömeg, a könnyű kezelhetőség és jelenleg a hálózat nehezen hallgatható le, tehát a felderítő jelentések továbbítására optimális. Hátránya az, hogy a működéséhez több mobil- és telepített bázisállomás szükséges, de ezek a működési körlet állandósága miatt - megsemmisülés esetén is - telepíthetők, kiegészíthetők.

Az összeköttetés megszervezéséhez tartozik, hogy a vezetékes kapcsolattartás mellett dublázott híradást kell létrehozni. Ezért a járőrök felszerelésének része egy kisméretű, de viszonylag nagy hatósugarú rádió, amely lehetőleg irányított antennával biztosítja az ügyeletes frekvenciák működését, az azonnali jelentések gyors megtételét.

A NATO-hoz való csatlakozás után előtérbe került a NATO-országok haderejében már alkalmazott kommunikációs csatornák kialakítása és működtetése. Ez fontos lehet a későbbiek során, ha már más NATO-kötelékek is tevékenykednek az országban. „Az új hálózat kialakításának célja egy digitális alapú integrált szolgáltatásokat biztosító egységes kommunikációs rendszer létrehozása, mely tábori körülmények között is képes vezetési feltételeket biztosítani a csapatvezetésben résztvevők számára.”⁵⁸ Törekedni kell a fejlesztések tervezésekor és megvalósításakor arra, hogy olyan korszerű digitális alapú hálózatok és csomópontok létesüljenek, amelyek biztosítják a beszéd, a fax, az adat, a videó és a multimédiás anyagok továbbítását.

A felderítő járőr alkalmazásának sajátosságait a különböző körülmények és követelmények határozzák meg. A fő feladata a határon átlépő vagy a határt megközelítő idegen egyének, csoportok vagy harci kötelékek felderítése. Ez a különböző válsághelyzetekben konkretizálódik, tehát az adott szituáció adja meg a felderítés objektumát (amely nem mindig katonai kötelék) és annak erejét, tevékenységét, valószínű elgondolását, eszközeit.

A felderítéssel párhuzamosan a korábban rögzítettek értelmében az ellenséges erőkről szerzett adatok jelentése a járőr feladata, tehát nem várható el a felderítő szertől, hogy aktív cselekmények megkezdésébe vagy harcba bocsátkozzanak az ország területére behatolt erőkkel. Az alapfeladat mellett megszabható a felderítő járőrnek bizonyos terepszakaszok, körletek ellenőrzése; a figyelőkkel és más, a határnál ténykedő erőkkel való együttműködés; katonai vagy fontos polgári objektumok biztosításában való részvétel; kapcsolattartás a lakossággal; jelzőeszközök telepítése, ellenőrzése és a jelzett információk feldolgozása. A feladatot a járőr megoldhatja rejtve, olyan körülmények között és olyan eljárásokkal, hogy az „ellenség” ne fedje fel a felderítőket. Azonban a határnál folyó tevékenységek sajátosságaiból adódik, hogy a járőr mozoghat nyíltan. Ezzel megvalósul a válságkezelés egyik lépése: „A rendszabályok bevezetése a külső tényezőt tartsa vissza, a lakosság szempontjából pedig biztonságot, biztonságérzetet adjon.”⁵⁹ A katonai jelenlét fontos célja, hogy mutassa ki a védelemre való készséget, a határt átlépni szándékozó legyen tisztában az agresszió következményeivel. Ezért bizonyos helyzetekben nemcsak lehetséges, hanem kívánatos is a felderítő járőr demonstratív működtetése. Ebben a szituációban célszerű a harcjárművel való alkalmazásra törekedni. Emellett alkalmazható a rejtett és a demonstratív módszer térben és időben kombináltan.

⁵⁸ Rajnai Zoltán A tábori alaphálózat korszerűsítésének lehetőségei UHSZ 2001/3 p.73.

⁵⁹ Dr. Héjja - Dr. Szternák Gy.: A válságok előfordulásának körülményei. Hadtudomány 94/3 p.22.

A feladat-végrehajtás körzetét a járőr általában járművel közelíti meg és az alkalmazás módjától függően vagy gyalog kezdi meg a feladatot, vagy a járművel mozog a kijelölt menetvonalon. A felderítő járőr részére a helyzetértékelés és a tereptanulmányozás alapján irányok, terepszakaszok vagy bizonyos körletek felderítése szabható meg.

A járőr tevékenységének időtartama a helyzet adta körülményektől függ. Optimális esetben, ha a járőrözési útvonal közelében helyezkedik el a kiinduló (elhelyezési) körlet, akkor a megszabott feladat teljesítése után a felderítők visszatérnek oda, így a tevékenység ideje néhány óra. Más helyzetben a járőrnek fel kell készülnie arra, hogy több napig folyamatosan dolgozik. A két eset döntően befolyásolja a felkészítés idejét és tartalmát, a felszerelési tárgyak mennyiségét és minőségét.

A tevékenység időtartamától és a terület nagyságától függően a járőr bázist foglalhat. Ha a járművek csak a kiszállítást szolgálják, vagy korlátozott mértékben vesznek részt a felderítésben, akkor azokat is a bázis közelében, jól álcázott módon kell elhelyezni.

A felderítési adatok megszerzése érdekében a meghatározott terepszakaszon vagy a körletben bizonyos irányokban, illetve menetvonalon mozog a járőr. Amennyiben az ellenség jelenléte vagy behatása várható, célszerű terepkutatót alkalmazni és biztosított menetet végrehajtani. A mozgás során különböző alakzatok hozhatók létre, a parancsnok által kijelölt találkozási pontok pedig biztosítják a járőr gyülekezését. A hangálcázás érdekében jelekkel kell a vezetést megvalósítani. Ezekre a rendszabályokra azért van szükség, mert az ellenség a határtól függetlenül bárhol és bármikor különböző erőben megjelenhet. Tehát nem érvényesül a klasszikusan, a háborúban értelmezett ellenség mélysége és a saját terület közti különbség. Ez a tényező valamennyi szerv működését befolyásolja.

A járőr mozgása közben többféle felderítési módot és módszert alkalmaz. Ezek közül kiemelkedik a figyelés és a fülelés. A másik fontos felderítési mód az átvizsgálás. Ennek során bizonyos területeket, műtárgyakat, objektumokat a távolból történő megfigyelés után a kijelölt erők megközelítik és személyesen átvizsgálják, felderítik. A felderítést végzők a keresés - kutatás módszerével meggyőződnek az ellenség jelenlétéről vagy az általa hátrahagyott nyomok létéről. Amennyiben egyiket sem észlelik, folytatják a feladatot. Nyomok észlelésekor, azok értékelésével szereznek adatokat. Az átvizsgálás során az álcázási és biztosítási szabályokat be kell tartani. Ez a felderítési mód nagymértékben lassítja a járőr mozgását. Fontos adatok szerezhetők a menetvonalon talált nyomok olvasásával, értékelésével és követésével. Ezt a módszert segítheti a különböző nyomokat rögzítő eszközök telepítése, ilyen területek létrehozása.

A járőr által alkalmazott eljárás az érzékelők, a jelzőeszközök kirakása, az elektromágneses hullámokat kibocsátó berendezések telepítése, valamint a szerzett információk összegyűjtése és értékelése. Ezeket a járőr a mozgás útvonalán, vagy annak közelében telepíti. A berendezés technikai paramétereitől függően vagy kezelőket hátrahagyva bizonyos ideig folyamatosan ellenőrzi az eszköz által szolgáltatott adatokat, vagy a felderítő járőr az érzékelőt otthagyja és más irányban folytatja a járőrözést. Bizonyos idő eltelte után a járőr kijelölt tagjai visszatérnek és ellenőrzik a jelzőberendezés által rögzítetteket.

A felderítési adatok forrása lehet a helyi lakosság. Amennyiben a járőr menetvonala közelében polgári objektumok vagy lakóházak vannak - megfelelő biztonsági rendszabályokat betartva - a járőr néhány tagja a terepre vagy az ellenség mozgására vonatkozó információkat kérhet a civilektől.

A felderítő járőr információkhoz juthat az adott körzetben ténykedő határőr és rendvédelmi kötelékektől, a felderítő rendszer elemeitől, a más felderítési nemhez tartozó szervektől, egyéb erőktől. A járőrparancsnok ezeket felhasználva irányítja a hatékonyabb felderítést.

A járőr részben mozgás közben, részben helyből szerzi meg a szükséges adatokat. Amennyiben a felderítő szerv létszáma kicsi, a járőr együtt mozog. Ha a létszám és az

összetétel lehetővé teszi, a parancsnok kisebb csoportokat alkotva egyidőben több területen, több feladatot képes megoldani.

Az egyes alcsoportokat a parancsnok csak bizonyos időközönként egy-egy részfeladat megoldására küldi ki. A visszatérés megszervezéséhez találkozási pontot kell kijelölni. A járőr zömétől eltávolodó részleg feltétlenül rendelkezzen kisteljesítményű, a belső összeköttetést biztosító rádióval vagy jelzőkészülékkel. Így csökkenthető a kiküldött alegység váratlan megsemmisülésének valószínűsége, bajba kerülése.

A huzamosabb ideig tartó alkalmazáskor a felderítő járőr a tevékenységi körze tben bázist hoz létre. A hely kiválasztásának és berendezésének fontos követelményei vannak. A bázis kialakításához - amennyiben rendelkezésre áll - felhasználhatók a rendszeresített, vagy a felkészítés során kapott anyagok, valamint a terepen talált szükségesszközök. Esetenként jó helyet biztosíthat a jármű. A kiépítés és álcázás anyagainak egy része helyi beszerzéssel is biztosítható. A bázis a felderítő járőrök és alcsoportok mozgásának kiindulópontja lehet és a feladat végeztével ide térnek vissza. A bázisra való bevonulásnak különleges biztonsági rendszabályai vannak, amelyek betartása az egész felderítő szerv élet- és munkaképességét biztosítja.

Nagyon fontos követelmény, hogy a felderítő járőr egész tevékenysége és az általa alkalmazott eljárások a határnál létrehozott felderítő rendszer egyik elemeként funkcionáljanak.

3. 1. 3. 3. Egyéb felderítési lehetőségek

A felderítő alegységekből alkalmazott felderítők a tárgyalt módozatokon kívül más lehetőségeket is képesek kihasználni. Ezek közül fontos a légieszközre telepített felderítő szerv, amelyet az adott térség operatív vezető szerve irányít. A helikopter - esetleg más könnyűrepülő szerkezet - nagyon jó feltételeket teremt a hatékony adatszolgáltatáshoz. A helikopterrel történő felderítés a válsághelyzetek különböző időszakaiban bizonyos előnyökkel rendelkezik. Ezeket a lábjegyzetben idézett anyag alapján vettem figyelembe.⁶⁰

A légieszközökről való adatszérés a különleges körülmények miatt eltér a megszokott földi felderítéstől. A katonák ilyen szempontok alapján történő felkészítése alapvetően befolyásolja az eredményességet.

A felderítő rendszer hatékony kiegészítése légifigyelőkkel eredményesen megvalósítható és ez a tényező döntő fontosságú a válsághelyzetek fokozott veszélyességgel járó időszakaiban. Ezekben a helyzetekben egyre több adat szükséges a határ túloldalának harcászati mélységéből a parancsnok felderítő adatigényének teljesítésére. A földön lévő felderítő erők más kötelekkel együttműködve sem képesek ezt a követelményt teljes mértékben teljesíteni, hiszen a hatékonysági mutatók nagyban függenek a helyi viszonyoktól. A gyakorlat is ezt a megállapítást igazolja.

„A jugoszláv válság időszakában az volt a tapasztalat, hogy a legkevesebb felderítési adat éppen az államhatárt övező tíz-húsz kilométeres mélységű sávból állt rendelkezésre.”⁶¹

Ennek a hátrányos helyzetnek a megoldásában nagy előrelépést jelent a légieszközök hatékony alkalmazása. A „légieszköz” fogalom használata véleményem szerint helytálló, hiszen ezek közül csak az egyik a helikopter, amely korlátozott darabszáma, repülési képességei és más jellegű feladatai miatt csak kismértékben tud résztvenni a felderítő rendszerben. Repülési tilalom esetén a helikopter „mozgási szabadsága” is csökken. Azonban más, jelenleg is részben használt, részben kísérleti stádiumban lévő eszköz nagyszerűen pótolhatja a helikoptert. Néhány repülőszerkezet alkalmazása kimondottan ezekben a válsághelyzetekben a legcélszerűbb. Előnyt jelent az emelkedés nagysága, mert így

⁶⁰ Dr. Széplaki J.: Az összefgyvernemi HDS felderítő. erői és eszközeinek alkalmazásának sajátosságai... nytsz.: 685/036 doktori értekezés 1989.p. 179.

⁶¹ Dr. Drótos B.: Felderítés a gépesített hdt. hadműveletében ZMKA 1995 nytsz.: 841/073 p. 33.

csökkennek a holtterek. Ennek mértéke a tereptől, időjárástól, a magasságtól és egyéb tényezőtől függően széles skálán mozoghat, de közepes együttthatók esetén is legalább 10-15 km körül van.

A kezelők megfelelő műszerekkel felszerelhetők, és az eszközök előnyös tulajdonsága, hogy szinte korlátlan számú felszállásra képesek. Az éjszakai ellenőrzéskor éjjellátók segítik a terep figyelését, a célmeghatározást. A felderítő katonák ezen kívül használhatnak különböző mérő műszereket, jelző és felderítő berendezéseket.

A könnyű repülőszerkezetek katonai alkalmazásával kapcsolatos kísérletek már több éve folynak. Ezek eddigi rendszeresítésének és elterjedésének legnagyobb gátja a repülőszerkezetek felderíthetőségéből és igen magas sebezhetőségéből fakad. Úgy a kezelő, mint a repülőszerkezet könnyen felfedhető és szinte bármilyen korszerű fegyverrel nagy távolságról leküzdhető, ezért a haditevékenységek idején még védelemben, a saját terület fölött is veszélynek vannak kitéve. A repülőeszközök alkalmazásának további előnye, hogy a haditevékenységeket megelőző válság időszakának jellemzői éppen ezt a tényezőt változtatják meg. A repülő megsemmisítésének esélye csökken, mert ha az eszközt felfedik, a határ túloldaláról lőtt tűz további diplomáciai bonyodalmakat okozhat a két ország kapcsolatában. Természetesen nem kizárt a könnyű repülőkre történő tűzmegnyitás, de jóval kisebb a valószínűsége, mint háborús viszonyok között.

A felderítésbe már évtizedekkel ezelőtt bevonták a léggömböket, léghajókat. Tisztában vagyunk azzal, hogy régi, a múlt század elején használt módszert kívánok az új évezredben felújítani, azonban ennek jelenleg mégis komoly realitása van, emellett érdemes megjegyezni, hogy több európai országban is folytatják az ilyen eszközökkel való kísérleteket. A korszerű hőléggömb felemeléséhez csak némi előkészület szükséges, repülés közben pedig nem irányítható. Ezért a földhöz rögzítve csak az emelőképességét kell kihasználni, így a léggömb adott magasságban megáll. Hasonló alkalmazási elvet tükröz a helyből felszálló és adott magasságban lebegő, rotorral mozgatott szerkezet is. Ebben a helyzetben a figyelés, célmeghatározás és területellenőrzés még a földi felderítés szempontjából beláthatatlan területeken is viszonylag könnyű. Az adatok vezetékös összeköttetésen keresztül juthatnak el a kiküldő parancsnokhoz.

Az ilyen jellegű és ilyen elven működő eszköz alkalmazására több - nálunk gazdagabb - ország is törekszik. Jó példája a német haderőben rendszeresített ARGUS tűzérési felderítő berendezés, vagy a hasonló elven működő GIRAFFE svéd fejlesztésű, légvédelmi felderítő és célmegjelölő rendszer.

A felderítés hatékonyságát nagymértékben növeli a motoros vagy esetleg sikló sárkányszerkezetek kezelői által végzett célmeghatározás, figyelés. Az alkalmazás olyan helyen célszerű, ahol a domborzat vagy növényzet miatt korlátozott a földi figyelés. Ilyen terepszakaszokon, a saját területen a határral párhuzamosan manőverező sárkányrepülőök optimális lehetőségeket biztosítanak a felderítéshez.

A jelenlegi korszerű felderítő technikai eszközök között fontos helyet foglal el a pilóta nélküli felderítő repülő. Több országban komoly kísérleteket folytatnak az ilyen eszközök alkalmazására és technikai fejlesztésre. Bár a Magyar Honvédelemben pilóta nélküli felderítő repülő nincs rendszeresítve, pedig nagyon fontos adatszerző képességekkel rendelkezik. A haderő alkalmazására vonatkozó elgondolások még jobban igénylik ezt a felderítő eszközt, mert nagy területen kevés felderítő szerv van, tehát a földi felderítőök által ellenőrizetlen területek nagysága így csökkenthető. Különösen előnyös tulajdonsága a pilóta nélküli felderítő repülőnek, hogy speciális felderítő berendezések szerelhetők fel a repülőre, amelyek egyrészt azonnal információt szolgáltatnak, másrészt éjszaka, vagy rossz látási viszonyok között is hatékonyan működnek. Természetesen fontos követelmény a földi felderítő rendszer és légi eszközök tökéletes együttműködése.

A légi eszközökről folytatott felderítés minden esetben alapos előkészítést igényel, ami nemcsak a kezelők felkészítésére, kiképzésére vonatkozik, hanem az alkalmazott műszerek, felderítő berendezések előkészítésére is. A felderítés ilyen aspektusból történő értelmezése bővíti a földi felderítés hatékonyságát.

A vázolt felderítő szervek és felderítési módok, módszerek alkalmazása változatos körülmények között konkretizálódik. A válsághelyzetek különböző fokozatai és azok jellemzői eltérő követelményeket támasztanak a felderítő rendszer elé.

3. 1. 3. 4. A törzsben tevékenykedő HUMINT adatszerző feladatai

A felderítés úgy tudja a parancsnok elsődleges felderítő adatigényét és felderítő információs igényét kielégíteni, ha nemcsak a konkrét felderítő szervek képességeire támaszkodik, hanem más módokon is törekszik az adatszolgáltatásra. Ebből következik, hogy a felderítő szolgálaton belül a törzsben működő HUMINT a felderítő szervek által jelentett információkkal dolgozik, valamint más forrásokat is értékel. Erre a felderítő szolgálat tisztjei képesek és a lehetőségek kihasználásával teljesítik a feladataikat.

Az operatív törzsbe vagy a kijelölt ideiglenes vezetőszerbe feltétlenül célszerű felderítő tiszteket is beosztani, akik a feladat után a törzs körletébe beérkezett személyektől kikérdezés, kihallgatás útján, a megszerzett eszközök és anyagok tanulmányozásával, valamint más módokon felderítési adatokat tudnak előállítani. Ennek a követelménynek a teljesítéséhez a felderítő részleg összetételét hozzá kell igazítani a kialakult helyzethez. Ez részben a felderítő tisztek létszámával, részben a képzettségével, felkészültségével biztosítható. A felkészítés időszakában ezeknek a felderítő tiszteknek fontos és speciális információkat kell át tanulmányozniuk azért, hogy képesek legyenek az adott helyzet kiinduló adatait és a helyzet változásait helyesen értelmezni.

Ismeretek szükségesek az alkalmazásra kijelölt körzet földrajzi, társadalmi és hadszíntéri jellemzőiről. Kiemelten kell kezelni a határ vonalvezetését és a határ két oldalán elhelyezkedő terep- és műtárgyakat, valamint a katonai erők elhelyezkedését. A terep tanulmányozása a terepre vonatkozó adatok összegyűjtése, vagy a meglévő adatbázis aktualizálása nagyban segíti a befutott információk elemzését és helyes értékelését. A terep értékelése a hagyományos, más harctevékenységeknél begyakorolt módszerekkel történik, azonban a HUMINT tisztnek figyelembe kell vennie a várható események jellegét. Ezek valószínű lefolyása és a benne résztvevő személyek és csoportok nagyon színes képet mutatnak.

A felderítő tisztek tájékozódnak a másik országban a határ közelében lévő katonai kontingens, a határőr és más rendvédelmi szervek erejéről, eszközeiről és várható tevékenységéről. A tanulmányozás során célszerű információkat gyűjteni a helyi lakosság jellemzőiről, nemzetiségi összetételéről és véleményalkotásáról. A HUMINT tisztnek elemeznie kell a határt átlépő, vagy határsértő elemek száma, jellemzője és valószínű szándéka alapján a várható eseményeket. A határnál előforduló cselekmények a teljesség igénye nélkül lehetnek: menekültek érkezése, tömeges áradása, határsértők, határsértő csoportok megjelenése, fegyveres csoportok megjelenése, kiserejű ellenség akciói, nagyobb erejű ellenség támadása. A határátlépés célja is többféleképpen értelmezhető, mert lehet cél a magyar területre való átjutás, lehet a magyar terület ideiglenes felhasználása és lehet az ország területe elleni támadás, provokáció vagy terrorakció. Ezeket az összetevőket a felderítő tiszteknek a későbbi adatgyűjtéshez fontos elemezni, szelektálni és adott pillanatban aktivizálni.

A HUMINT tiszteknek az operatív törzsben célszerű együttműködni a törzs más fegyvernemeinek képviselőivel, a határőrség, vámőrség, rendőrség összekötő tisztjeivel. Külön kooperatív lehetőséget kell kialakítani a határőrség viszonylati parancsnokságával. A felderítő törzs alapvetően a beérkezett jelentések és információk feldolgozásából állít elő felderítési adatot, azonban a HUMINT felderítők ezt az adatbázist más módszerek felhasználásával is képesek bővíteni.

Az adatszerzés fontos módszere a kikérdezés, kihallgatás. A kihallgatás és a kikérdezés megkülönböztetésének alapja a két tevékenység alanyának értelmezésében testesül meg. A kihallgatás alanya olyan személy, aki nem kíván együttműködni a felderítő szolgálattal, a kihallgatást végzővel. A kikérdezés viszont olyan személyre irányul, aki hajlandóságot mutat a kooperációra. Mindkét adatszerzési módszer alkalmazására célszerű hosszabb-rövidebb ideig felkészülni és biztosítani az előkészített helyszínt, valamint az optimális, nyugodt körülményeket.

A kikérdezés módszerével felderítési adat szerezhető a beérkező felderítő szervek parancsnokaitól, hiszen ők a jelentéseik mellett egy sor személyes tapasztalaton alapuló információval is rendelkeznek. Ebben a helyzetben a HUMINT tiszt olyan összefüggésekre is ráirányíthatja a figyelmet, amely előtte nem tűnt fontosnak a felderítő szerv parancsnok számára. Ez a módszer alkalmazható még a harcoló csapatok bármelyik parancsnokával, a légi személyzet tagjaival, az összekötő tisztekkel, más fegyveres testülethez tartozó szakemberrel folytatott beszélgetés során, akik olyan hasznos információt nyújthatnak, ami egyébként nem szerezhető meg. Az információszerzés megvalósítható még a határon átjövő civilek vagy katonák, a menekültek, az átszököttek körében, ha a felderítő tisztek ezekkel a személyekkel a megfelelő kontaktus kialakítása után célirányos beszélgetést folytatnak.

A kikérdezés módszerének alkalmazása során a HUMINT tisztnek tisztázni kell a beszélgetés célját és az elhangzottak későbbi felhasználását. Ezt a módszert a felderítő tiszt személyesen végzi, ezért fontos a beszélgetés stratégiájának a felépítése. Lényegesek a célirányos kérdések és a válaszadásakor, annak fontosságának az állandó felszínen tartása, hogy a beszélgetés alanya érezze a jól értesültségét, a nélkülözhetetlenségét. Célszerű a beszélgetésen résztvevő személyek számát és funkcióját a módszer kezdetén rögzíteni, és ezzel is demonstrálható a kikérdezett fontossága, „azonos oldalon” állása. Ügyelni kell a beosztási szintek összeegyeztethetőségére. A kikérdezés előtt a felderítő tiszt tisztázza az elhangzottak rögzítésének módját, nehogy a jegyzőkönyvezés csökkentse a beszélgetés eredményét. A kikérdezés lényeges adatszerzési módszer a helyi lakossággal való kapcsolat kialakítása, ápolása során. A civilek sok információt képesek szolgáltatni a helyzetről, a terep jellemzőiről. A beszélgetés során többféle taktika alkalmazható, ezért a HUMINT tisztnek tisztázni kell a témákat és a kérdésfeltevés egymásra épültségét. Elsősorban a folyamatos kapcsolattartás esetén érdemes személyes témákat is érinteni, mert így növelhető a felek közötti bizalom, emellett fontos viselkedési és emocionális jellemzők is felszínre kerülhetnek. A lakosság körében folytatott kikérdezést is célszerű kiegészíteni megfigyeléssel, környezettanulmánnyal, háttér-információk tanulmányozásával.

Az előzőektől eltérő a kihallgatásra bevonhatók köre. Ezt a módszert jó hatásfokkal alkalmazhatja a felderítő tiszt a határt valamilyen szándékkal átlépő személyek esetén. Ezek a személyek lehetnek katonák, félkatonai szervezetek tagjai vagy civilek, de az kapcsolja őket össze, hogy nem szándékoznak a magyar hatóságokkal kapcsolatba kerülni, céljaik eltérnek az általános jogi normáktól, nagy valószínűséggel a többségük elfogás után kerül a felderítő szolgálat látókörébe. A kihallgatás alapvetően a krimináltaktika részeként minősíthető, mivel a kihallgatott általában nem nevezhető együttműködőnek, tehát a felderítő tiszteknek jó felkészültséggel kell rendelkezniük ahhoz, hogy értékelhető információhoz jussanak. A kihallgatáshoz a szükséges személyek körét célszerű előre tisztázni és a kihallgatás megkezdése előtt előzetes egyeztetéssel pontosítani a követendő taktikát. Amennyiben a kihallgatást vezető felderítő tiszt egyedül folytatja le a beszélgetést, gondoskodni kell az elhangzottak rögzítéséről és a megfelelő biztonsági rendszabályokról. A külföldi személy kihallgatásához a félreértések elkerülése miatt tolmácsot kell hívni.

Az adatszerzés lefolytatásához előtanulmányozás és kihallgatási terv készítése szükséges. Ennek során a felderítő tiszt tisztázza a rendelkezésre álló információk tartalmát és értékét, az előző kihallgatások eredményét; tanulmányozza a kihallgatandó személynél talált

tárgyakat, okmányokat és egyéb információhordozó eszközöket. A felkészülés részét képezi a helyszín előkészítése, a kihallgatás körülményeinek biztosítása. A helyszín és az időpont helyes megválasztása nagyban befolyásolja az eredményességet. Sok segítséget adhat a kihallgatandó személy előzetes tanulmányozása, katonai pályájának, életvitelének, magatartásának és személyiségjegyeinek megismerése. Ennek során lehetőség nyílik a kihallgatás levezetésének, taktikájának a megtervezésére.

A levezetés kezdetekor az adatok rögzítése után célszerű valamilyen kontaktust kialakítani, amely részben oldja a feszültséget, részben csökkentheti a merev elhatárolódást. A kérdések sorrendjének és tartalmának a megtervezése lehetőséget ad az emocionális befolyásolásra és a válaszok helyes értékelésére. Ennek során felhasználhatók a rendelkezésre álló tárgyi bizonyítékok, az ismert és bizonyítható tényezők. Folyamatosan nagy figyelmet kell fordítani az elhangzottak értelmezése mellett a kihallgatandó személy viselkedésére, hanglejtésére, mimikájára. A kihallgatás befejezése után értékelni kell az elhangzottakat és célszerű ezeket összevetni a többi, már rendelkezésre álló adattal.

A két információszerzési módszer alkalmazásakor a felderítő tiszteknek feltétlenül szükséges tudni, hogy a megszerzett adatok mindenképpen kétségesek és nem mindig megbízhatóak, valamint az eredményes végrehajtáshoz sok gyakorlat és nagyfokú tapasztalat szükséges.

Hosszadalmas és alapos munkával fontos adatok szerezhetők a különböző rendelkezésre álló és zsákmányolt dokumentum tanulmányozása során. A különböző dokumentumok, kiadványok, szerzett és kapott okmányok sok információt adhatnak. A határ térségére vonatkozó leírások feldolgozása nagyban segíthet a felderítés körülményeinek optimális megválasztásához, a különböző okmányok fontos adatokat tartalmazhatnak a határsértési szándékokról, azok helyéről és körülményeiről.

Az információszerzés fontos eleme lehet a biztosító, őrző-védő és más felderítést elhárító erők által szolgáltatott adatok feldolgozása. Ezzel együtt következtetések vonhatók le az együttműködő szervektől származó jelentésekből, tájékoztatásokból, az operatív törzsnél tevékenykedő összekötő tisztek jelentéseiből. A források közül kiemelkedik a határőrség által működtetett, különböző szervek által szolgáltatott információk halmaza. Ezek az információk általában megbízhatóak és nagy előzetes ismeretanyaggal alátámasztottak, hiszen a határvadász alegységek az adott körzetben hosszú ideje tevékenykednek, mindenféle helyzetet kezelnek és ismerik a helyi személyi és tárgyi feltételeket.

A vizsgált témákból jól kirajzolódik a felderítő rendszer HUMINT részlegeihez tartozó információszerző és adatfeldolgozó tevékenysége, amely a válsághelyzetekben képes a megfelelő minőségű és megfelelő mennyiségű adatot biztosítani a helyzet normális mederben tartásához, az alkalmazott erők tevékenységének biztosításához, támogatásához. Mindig sok fejtörést, sőt politikai vitát okozott békeállapotban a hadsereg, a katonák alkalmazása. Ennek az ellentmondásos helyzetnek az áthidalására születtek a határvadász alegységek, amelyek fő feladata a válsághelyzetek bizonyos fokozatainak megoldása, a prevenció, a kedvezőtlen folyamatok megállítása. Jól példázta ezt a helyzetet a Délszláv válság kezelésébe bevont erők alkalmazására vonatkozó gyakorlat. Ebből világosan kitűnt, hogy a Magyar Honvédség és a Határőrség képes hatékonyan együttműködni. „Létrejött egy olyan, a konfliktushelyzet kezelésére alkalmas speciális szervezet, amelynek tevékenységi köre magában foglalja a határőrizet és katonai védelem harcrendi elemeinek, feladatainak kombinációját. Így alkalmas az adott határszakasz gyors lezárására és védelmére, s célja az államhatár közelében kialakult fegyveres cselekmények kezelése, korlátozása és megszüntetése.”⁶² Ennek figyelembe vételével a helyzetek súlyosabbá válásakor, konkrét körülmények által befolyásolt problémák bekövetkezésekor - végső megoldásként - szükséges lehet a Magyar Honvédség bizonyos

---

⁶² Horpácsi Ferenc: Határvadászszázadok az európai unió csatlakozás küszöbén Hadtudomány 2003/1

erőinek alkalmazása. Természetesen nem önállóan, hiszen az egyes időszakokban működő felderítő kötelékek mindig együttműködnek a Határőrséggel, a rendvédelmi szervekkel és a határnál tevékenykedő más erőkkel. A felderítés ezekben a helyzetekben sem önmagáért való, hanem a parancsnok adatigényének kielégítése érdekében végzi a feladatát. Emellett nagyon fontos következtetés az, hogy a felderítő szolgálat nem hagyható magára és csak azokat a feladatokat képes megoldani, amelyekre hivatott, amelyre felkészítik az állományt, amelynek a feltételeit biztosítják.

3. 2. A béketámogató műveletek felderítő támogatása, a HUMINT tevékenységének jellemzői

A béketámogató műveletekben jelenleg sok fegyvernem és szakcsapat katonája, alegysége vesz részt, zömmel nem az alaprendeltetéséhez tartozó feladattal. Ehhez a tényezőhöz tartozik még az ilyen műveletekben tapasztalható bizonytalanság, ami a béketámogató műveletek katonai feladatainak kezdeti szakaszával magyarázható. Szinte minden országban a fegyveres erők most „tanulják” a konfliktus- és válsághelyzetek megoldását. Ebből eredeztethetően a felderítés is kísérleti stádiumban van, de léte és fontossága vitatatlan.

„A békefenntartó műveletek kezdeti időszakában – különös tekintettel az ENSZ/EBESZ égisze alatt végrehajtott műveletekre – jellemző volt az a tévhit, hogy nemzetközi műveletekben nincs szükség felderítésre, hiszen a konfliktus eszkalációját követően már megfelelő mennyiségű és minőségű adathalmaz áll az alkalmazásra kerülő egység(-ek) rendelkezésére, feladataik sikeres végrehajtása érdekében. Lewis MacKenzie tábornok, az UNPROFOR parancsnokának nyilvános kritikája, illetve a végrehajtás során jelentkező negatív tapasztalatok miatt 1993-ban ez a felfogás gyökeresen megváltozott. Az ENSZ-nél Helyzetelemző Központot (Situation Centre - SC) állítottak fel, ahol 12-15 fő tiszt a nap 24 órájában kapja, elemzi és küldi tovább a békeműveletek végrehajtásában tevékenykedő békefenntartó erőktől érkező információk halmazát, valamint tartja a kapcsolatot a nemzeti hírszerző szervezetekkel.”⁶³

A béketámogató műveletekbe bevont erők, ezen belül a felderítők tevékenysége különleges helyzetben folyik. A disszertációban nem kívánok kitérni a béketámogató műveletek megindítása előtti időszak előzetes és konkrét tervezési feladataira, a hadművelet legitimitását, jellegét meghatározó nemzetközi támogatássorozatra és a különböző egyeztetések lefolyására. Nem tárgya a dolgozatomnak a nemzetközi törzs és a többnemzetiségű kontingens kijelölésének kezdeményezése, a különböző nemzetközi szervezetek előkészítő munkája, jogi felhatalmazások és törvényi szabályozások vizsgálata és a direktívák megalkotásának folyamata.

A következő alfejezetben a felderítő erők felkészítésének, kijuttatásának, vezetésének és tevékenységének legfontosabb sajátosságait kívánom elemezni.

A nemzetközi szervezetek és az országok egy válsághelyzetre – a válság súlyosságának megfelelően – többféleképpen reagálhatnak. Ezek a reakciók kiterjedhetnek a humanitárius segítségnyújtástól a katonai erők alkalmazásáig, de mindenkor joggal megalapozottnak és hitelesnek kell lenniük. Ilyen tevékenységeket általában az ENSZ, vagy ENSZ felhatalmazással a NATO, illetve az EBESZ kezdeményezhet. Amennyiben a válság kezeléséhez sajátos felkészültséggel rendelkező katonai erő szükséges, ez létrejöhet önként szerepet vállaló államok szövetségéből, vagy egy már létező katonai szövetség katonai erőiből, és lehetséges a kettő kombinációja is. A béketámogató műveletek sikere függ a helyi hatóságok és a lakosság támogatásától, a konfliktusba keveredett felek nézeteitől és a békeműveletekben résztvevő erőkkel való együttműködési szándéktól.

⁶³ Simon Attila őrgy.: A békeműveletek felderítő előkészítése (diplomamunka ZMNE 2003) p.56.

A béketámogató műveletekben a résztvevő kötelek sokféle tevékenységet folytathatnak, amelyek előkészítése és hatékony végrehajtása egy sor fontos tényező elemzését igényli. Ezek között vannak olyanok, amelyek kimondottan katonai feladatokat tartalmaznak, de a béketámogatás során más jellegű és különleges feladattal is szembe kell néznie a törzseknek és a parancsnoknak. Ennek érdekében szoros együttműködés szükséges a polgári (nemzetközi és helyi) szervekkel, a humanitárius és nemzetközi segélyező szervezetekkel, valamint a rendőri és rendfenntartó erőkkel.

A béketámogató műveletek közül a katonai erők elsősorban a békefenntartás és a béke kikényszerítés feladataiban vesznek részt, de tevékenykedhetnek a konfliktus megelőzést, béketeremtést, békeépítést és a humanitárius segítségnyújtást szolgáló akciókban. A béketámogató műveletnél a NATO-t általában az ENSZ, az EBESZ vagy más nemzetközileg elismert szervezet kéri fel és Kezdeményező Direktíva formájában felhatalmazást ad. Ebben megfogalmazzák a hadművelet jogalapját, jellegét, a célkitűzéseket és a politikai katonai végállapotot, valamint a tevékenység egyéb paramétereit és körülményeit. Ezekben a műveletekben általában többnemzetiségű ideiglenesen létrehozott csoportosítás vesz részt közös parancsnokság alatt. A résztvevő országok lehetnek NATO-tagok, vagy a partnerországok.

A további műveletekben nemzeti katonai erők hajtanak végre különböző feladatokat, kétoldalú vagy többnemzetiségű összetételben. Humanitárius műveletet az emberi szenvedés csökkentése érdekében végeznek a kijelölt, vagy a térségben tevékenykedő alakulatok, amikor a helyi hatóságok képtelenek megfelelő támogatást nyújtani a lakosságnak. A humanitárius művelet végrehajtható egy béketámogató tevékenység keretében vagy önállóan a bekövetkezett katasztrófák (földrengéseknél, árvíznél, éhínség) után. A katasztrófa-elhárítás közeli kapcsolatban áll a humanitárius hadműveletekkel. A rendkívüli helyzet kialakulhat ember által okozott, vagy természeti katasztrófa következtében. A válság elhárítása az élet megmentéséhez szükséges eszközök fenntartását jelenti és nagyon gyors reakciót követel, különösen ott, ahol szélsőséges klímával kell számolni. A kutatás és mentés általában a légi, földi vagy tengeri közlekedés során bajba jutott személyek felkutatására és kimentésére irányuló tevékenység. A csapatok által végrehajtott, vagy abba bevont béketámogató műveletek közé sorolják még a nem harci jellegű kiürítő hadműveletet, a civil hatóságoknak adott katonai segítséget vagy támogatást, a szankciók kikényszerítését.

A béketámogató tevékenységek sikerét alapvetően befolyásolja a kötelek szakszerű felkészítése. A felkészítés alapvetően két részből áll. Egyrészt a békekiképzés során a különböző elméleti és gyakorlati foglalkozások, a nemzeti és nemzetközi gyakorlatok. Ezek során a katonák és alegységek elsajátítják a legfontosabb tevékenységek végrehajtásának szabályait, a békeműveletek elméletét, jogi és más előírásainak tartalmát. Egyre több országban hoznak létre békekiképző központot, amelyek a felkészítésre és a bemutatók megtartására szolgálnak. Célszerű ezeket igénybe venni és nemzetközi egyeztetéssel a központokat tovább szakosítani. Emellett természetesen fontos az alegységen belüli és az alegységek közötti együttműködés begyakorlása.

A felkészítés másik részét képezi a konkrét feladatra vonatkozó közvetlen felkészítés. A közvetlen felkészítés csak akkor kezdhető meg, ha az adott kötelek állománya, felszerelése és jól körülhatárolt feladata ismert.

3. 2. 1. A HUMINT felkészítésének sajátosságai

A Magyar Honvédségre vonatkozó törvények és határozatok, valamint a NATO szövetségi rendszeréből adódó kötelezettségek miatt a katonai kiképzés szerves részévé vált a béketámogató műveletekre való felkészítés. Ez a fontos tényező természetesen nemcsak a kiképzés során kerül előtérbe, hanem a katonai élet szinte minden területét áthatja. Fokozottan

érvényes ez a megállapítás a felderítő alakulatokra is. A békefenntartás különleges körülmények között zajló tevékenység.

A béketámogató művelet nemcsak különleges katonai feladat, hanem sajátos körülmények között végrehajtott tevékenység. Az egyik lényeges befolyásoló hatással bíró körülmény a környezet, hisz a magyar terep és időjárási viszonyoktól eltérő magashegység, dzsungel, vagy sivatag lehet a békemisszió színtere. A parancsnoknak a kötelék kiképzését ezekhez a terepjellemzőkhöz kell hozzáigazítani. A környezeti hatásokhoz tartozhat a természeti jellemzők mellett a terület elmaradottsága, kommunális kiépítettségének alacsony szintje, amit még a polgárháború zavaros viszonyai, a rombolások és harci cselekmények tovább rontanak.

Az időjárás szélsőséges jellemzői tovább rontják a csapatok hatékony működését. A HUMINT szervekre fokozott hatással van a környezet, hiszen a felderítő szervek több napon keresztül önállóan, a többiekétől elszigetelten tevékenykednek. A forró égőv, a magas páratartalom fokozottan igénybe veszi az egyén fizikai és pszichikai tűrőképességét, emellett sok egészségügyi veszélyforrást rejt magában. A szélsőséges hideg növeli a fáradtságérzetet, a fagyásveszély és a járművek, eszközök téli használata nehézségeket okoz a kezelőnek.

A béketámogató akciók környezetét jellemezheti az alkalmazási területen kialakult feszült helyzet, a gyakori zavargások, a lakossághoz való rendkívüli közelség veszélyessége és a bizonytalan politikai töltés. Mivel a csapatok nem lesznek elszigetelve a polgári lakosságtól, elkerülhetetlenül kapcsolatba kerülnek a helyi és nemzeti politikai szervezetekkel. A polgári szervek és szervezetek magatartásából gyakran nem határozható meg egyértelműen az ellenséges szándék. Nehézséget jelent, hogy az alegységek gyakran igen nagy területért felelnek, hatalmas területeken, elszigetelten tevékenykednek, távol vannak a közvetlen előjáró alakulattól. A katonákban a környezet társadalmi és politikai töltése bizonytalan és veszélyes atmoszférát teremt.

A környezet, a megszokott életmód tartós változása is komoly stresszhatást vált ki szinte minden katonában. Megváltozik az élet minősége, bizonyos kényelmi szempontok átértékelődnek, az új környezet bizonytalansági érzést szül. Ehhez csatlakozik még a bezártság-érzés, a kényszerű együttlakás másokkal. „Az alacsonyabb életszínvonal kezdetben irritál, az új szokatlan körülmények a fáradtság, kimerültség érzetét kelthetik.”⁶⁴

A nemzetközi erők megérkezésükkor találkozhatnak olyan méretű rombolásokkal, háborús károkkal és felfordulással, hogy a katonai parancsnoknak ki kell javíttatnia a tönkretett utakat, kikötőket, repülőtereket és az egyéb infrastruktúrát. Mivel az sem szokatlan, hogy a helyi hatóságok megsemmisülnek, gyakori jelenség, hogy a katonai erők kénytelenek helyi rendfenntartó feladatokat is magukra vállalni. A nyomozás, a bűnöző elemek letartóztatása és a fegyverek begyűjtése gyakran válik a kivezényelt csapatok feladatává. Előfordulhat, hogy a lakosság anyagi segélyeinek elosztását, az elosztás szabályozott menetét vállalják fel a béketámogató kötelékek.

A béketámogató műveletekben tevékenykedő felderítő katonákat és alegységeket a vázolt környezeti hatásokra és egyéb tényezőkre kell felkészíteni már az általános felkészítés során. Az egyének kiválasztásánál fontos szerepet játszik a szellemi és fizikai állapot, a harmonikus életvitel. Célszerű vizsgálni a pszichikai tűrőképességet, a nehézségek elviselésére felkészülhetnek a katonák a gyakorlatok, kihelyezések folyamán. Fontos, hogy a parancsnok vonja be a csapatorvost, az egészségügyi és más alkalmasság vizsgálatok elvégzésével foglalkozó intézményt.

A katonák jó színvonalú ellátásával stabilabb ellenálló képesség és jobb kondíció érhető el.

---

⁶⁴ Kézíkönyv az ENSZ békefenntartó akcióiban résztvevő katonák és alegységek számára. Bp. 1994. I. kötet p.49.

Külön figyelmet érdemel a pszichológiai felkészítés, amely jó, ha párosul a szakmai felkészüléssel, hiszen ha valaki bizonytalan a feladat-végrehajtás során, könnyebben zavarba jön, nagyobb a frusztráció érzése. A küldetés során jelentkező negatív pszichikai hatásokra a legnehezebb felkészülni, valamint segíthet a jó közösségi élet kialakítása, a magabiztosság, nyugodt feladat-végrehajtás.

Az általános felkészítés idején is lehetőség van a konkrét feladatra való felkészülés bizonyos lépéseit elvégezni. Ennek fontos módszere lehet az előző időszak békefenntartó, béketámogató és más hasonló jellegű tevékenységeinek a tanulmányozása. Fontos következtetések vonhatók le a konkrét ország, vagy térség földrajzi és klimatikus jellemzőinek értékeléséből, a nemzetközi erők tevékenységének elemzéséből. A vizsgálatokat célszerű szakemberek bevonásával, többféle egyéni és csoportmódszer alkalmazásával elvégezni. Nagy segítséget nyújthat az olyan személyekkel való beszélgetés, találkozás, akik már résztvettek béketámogató műveletekben.

Külön feladat hárul a HUMINT elemző-értékelő részlegére, a felderítő törzsek különböző tisztjeire. Az általános felkészítés során nagy hangsúlyt kaphat az adatgyűjtés, rendszerezés és előzetes értékelés. Az adatbázist három területen célszerű összeállítani.

Egyrészt elemezni kell a világ válságkörzeteit a nemzeti és a szövetségi érdekek és a válság mélységének figyelembevételével. A HUMINT folyamatosan tájékozódhat a különböző kiadványokból, sajtótermékekből, egyéb írásos anyagokból. Kiemelt szerepet kap az elektronikus sajtó és az internet az adatszolgáltatásban. Lényeges információforrás a magyar és a nemzetközi nemzetbiztonsági, és hírszerző szervek által készített nyílt vagy titkos értékelés. A válságkörzetek figyelemmel kísérése azért szükséges, mert a konkrét helyzetekből általánosítható tapasztalatok szerezhetők be. Ezek elemzése és rendszerezése egy konkrét helyzet alapadatait képezhetik, amelyek aktualizálásával gyorsan adatbázis prezentálható a parancsnoknak és a törzsnek.

Az adott térségek elemzésekor fontos információk gyűjthetők a földrajzi környezetről, ezek általánosíthatóak és a világ bármely térségében alkalmazható következtetéseket biztosítanak. A földrajzi környezet vizsgálatával együtt célszerű megtenni az időjárási viszonyok elemzését, mert ezek döntően befolyásolhatják a földrajzi környezetet.

A földrajzi környezet értékelésével egyenértékű információk nyerhetők a térség társadalmi, politikai, gazdasági viszonyainak elemzéséből. A béketámogató műveletek során döntő jelentőségű lehet az adott ország vagy országcsoport belső társadalmi tagozódása, azok viszonya egymáshoz, a világ fejlődési irányaihoz, a civilizációhoz. Az erőviszonyok alakulása, a gazdasági, társadalmi versengés és az alkalmazott eszközök fontos következtetések levonását teszik lehetővé. A problémás helyzetek rendezésekor jelentős szerepet kap a kormány, a politikai hierarchikus rend, a technológiai fejlettség.

Az előző területek adatbázisával egyenértékű lehet a társadalmi viszonyok elemzéséből levont következtetések halmaza. Ezen a területen kiemelkedik az etnikai és vallási jellemzők összegyűjtése. Ezzel együtt a HUMINT elemző részlegének az etnikai és vallási helyzetelemzés mellett ismerniük kell a két összetevő történelmi gyökereit, több évszázados tendenciáit, mert ezekből egy esetleges művelet során életbe vágóan fontos következtetések gyűjthetők össze.

Másrészt érdemes megvizsgálni az előző évek béketámogató vagy ilyen céllal folytatott egyéb tevékenységének előkészületeit, lefolyását és eredményességét. A levont következtetésekből adatbázis létesíthető. A II. világháború után, de különösen „1956-67 közötti időszakot a békemissziók aranykorának nevezhetjük. A hidegháborús időszak 13 missziójából ezekben az években került sor 10 békefenntartó megbízás végrehajtására.”⁶⁵ A kezdeti évtizedek békeműveletei, mint első generációs műveletek kerültek a

---

⁶⁵ Biztonságpolitika. Szerkesztette: Gazdag Ferenc: Bp. 2001. p.187.

történelemkönyvek lapjaira, viszont a jelen korban a második, sőt egyes irodalmakban harmadik generációs műveletekkel lehet találkozni. Ebből következik, hogy folyamatosan átalakul, fejlődik a béketámogató műveletek lefolyása. A hidegháborús korszak után, elsősorban a '90-es évektől ugrásszerűen megnőtt a missziók száma, jelenleg is (2003) több mint tíz térségben tevékenykednek ENSZ-missziók a Magyar Köztársaság részéről. Ezek a műveletek több területen eltérnek az első generációs műveletektől.

Az új típusú műveletben fontosak a következő tényezők:

„A kormányzati-, katonai-, civil szervezetek bevonása a béketámogató (had)műveletek teljes folyamatába.

A stabilitás megteremtése a legfontosabb cél (válságkezelés, konfliktus-megelőzés).

Tárgyalás a felekkel.

A béketámogató erők kialakítása, felvonulása, tevékenysége majd kivonása.”⁶⁶

Az elmúlt évek béketámogató műveleteiből fontos következtetések vonhatók le a résztvevő erők - elsősorban a katonai kötelékek - tevékenységének elemzésével, a feladatvégrehajtás eszközeinek, eljárásainak a tanulmányozásával. A különböző térségekben tevékenykedő missziók eredményességét alapvetően behatárolják és befolyásolják a térségre jellemző környezeti hatások. Fontos tanulmányozni, hogy a béketámogató műveletek során milyen problémás vagy kritikus helyzet alakulhat ki, ezeket hogyan kezelik az adott időszakban a parancsnokok, milyen volt az ellenlépések hatásfoka.

A felderítő törzs az elmúlt időszak béketámogató tevékenységeinek értékeléséből fontos tapasztalatokon nyugvó adatbázist hozhat létre.

A harmadik vizsgálati szempont a jelenkor nemzetközi és nemzeti tendenciáinak figyelemmel kísérése, elemzése és értékelése. Ennek segítségével adatok nyerhetők a közeljövő optimális prognosztizálásához. Ez a terület segíti a HUMINT értékelő-adatgyűjtő szakembereit a várható válságok kialakulásának megítélésében, és következtetni lehet a problémás helyzetek kezelésével kapcsolatos politikai, katonai és civil állásfoglalások és tevékenységek fajtáira. A kor tendenciáinak figyelemmel kísérése során kiemelten kell kezelni a NATO, az ENSZ és más szervezetek konkrét állásfoglalásait, a magyar politikai élet szereplőinek véleményét és nem utolsósorban a katonai vezetés értékítéleteit.

Az általános felkészítés után kezdődik a közvetlen felkészítés, amely tényleges segítséget ad a katonáknak, kötelékeknek. A felderítő részlegnek egyrészt részt kell venni a mindenkire vonatkozó felkészítésen, emellett tervezni kell a speciális felderítő felkészítést is. A közvetlen felkészítés időtartama sok tényezőtől függ, általában 2-4 hét nevezhető ideálisnak. Maga a felkészítés csak akkor kezdődhet meg, ha a parancsnok és a törzs előzetes intézkedést kap a várható feladatról, annak legfontosabb végrehajtási szabályairól. A felderítő alegységek felkészítése alapvetően három területre terjed ki.

Az anyagi-technikai felkészítés képezi az első területet. Az optimális feladatvégrehajtás fontos feltétele a megfelelő mennyiségű és minőségű anyagi készletekkel való ellátás. Az általános, minden béketámogató műveletben résztvevő katona felszerelésén kívül a felderítő kötelékek speciális anyagokat és eszközöket is használnak. Ezek közül kiemelkednek a felderítő és híradó berendezések, valamint a tájékozódást biztosító eszközök. A HUMINT értékelő részlegének a szükséges okmányok előkészítése, a meglévő adatbázisok aktualizálása és konkrét információkkal való feltöltése képezi a felkészítés egyik részét. Emellett nagyon fontos feladat a tényleges helyzethez igazodó adatok gyűjtése, hiszen ebben az időszakban egy sor konkrét információ áll a törzs rendelkezésére. Mivel a felderítő kötelékek gyakran és hosszú ideig ténykednek önállóan, fontos az egészségügyi ellátással kapcsolatos felkészítés, az elsősegélynyújtás, a mérgező anyagokkal való szakszerű foglalkozás. A speciális

⁶⁶ A válságkezelés és konfliktus megelőzés elmélete és gyakorlata. Tansegédlet. Bp. ZMNE 2002. p.106

körülményekből adódik, hogy kiemelt helyet kap a túlélési szabályok, technikák átismétlése és az élet- és működőképességet biztosító anyagellátás.

Mivel a közvetlen felkészítés nagy valószínűséggel a béke-elhelyezési körletben kezdődik, a törzsnek és a logisztikai szolgálatnak gondolnia kell arra, hogy a csapatmozgások, a rakodás, a táborhely berendezése milyen anyagi-technikai felkészítést igényel. A többnemzetiségű béketámogató tevékenységek feltételezik a multinacionális ellátás elvi és gyakorlati kérdéseinek megismerését.

A szakmai felkészítés is magába foglal egy sor, csak a felderítőkre vonatkozó területet. Az alegységek, kiscsoportok összekovácsolása mellett begyakorolják a kötelek a különböző felderítési módokat és módszereket. Mivel ezek a béketámogató műveleteket irányító parancsnok és törzs adatiságát elégítik ki, a felderítési módokat is a békeműveletek során végrehajtandó tevékenységekhez kell illeszteni.

A felderítő kötelek szakmai felkészítésének fontos része a speciális eljárások és szabályzók megismerése és begyakorlása. Mivel a felderítőkre vonatkoznak az általános jogi és egyéb szabályok, ezeket a felderítő feladatok végrehajtásával együtt célszerű elsajátítani. Ide tartoznak pl.: a fegyveres erőszak alkalmazásának szabályai, a fegyverhasználat szabályai, az aknaismeret, a lakossággal való érintkezés normái. A szakmai felkészítés során a konkrét helyzethez igazodva a katonák begyakorolhatják az általános felkészítéskor megismert speciális adatszerző technikákat és felderítő eljárásokat.

A közvetlen felkészítés harmadik területe a szellemi-erkölcsi-pszichológiai felkészítés. Az általános elméleti felkészítés mellett a béketámogató műveletek sok speciális kérdés ismeretét feltételezik. Ezek közül kiemelkedik a várható alkalmazási terület topográfiai és időjárási viszonyainak a tanulmányozása, mert ennek ismerete segíti az egyéneket a saját anyagi felkészítésben és a pszichológiai ráhangolódásban. A feladatok eredményes végrehajtásához elengedhetetlen a lakosság szociológiai jellemzőinek a megismerése. A béketámogató műveletben résztvevő katonák súlyos konfliktusokba keveredhetnek, ha nem ismerik a helyiek vallási, etnikai összetételét, a napi élet és az érintkezés vonásait, szokásait. Ezekről célszerű előadásokat tartani a megfelelő szemléltetéssel és tájékoztató anyagok kiadásával. A felkészítőknél utalni kell a konfliktus eredetére, jelenlegi fejleményeire és tendenciáira.

A felkészítés ezen területén elengedhetetlen a lakossággal való érintkezés szabályainak a menekültekkel, ezen belül a nőkkel, gyermekekkel való bánásmód ismertetése. Hasznos az alapvető nyelvi ismeretek, kulcskifejezések megtanulása, hiszen kedvező hatást válthat ki az adott ország anyanyelvének használata, emellett a fontosabb feliratok értelmezése jó információkat adhat a felderítőknél. Ezen a téren nehéz eligazodni az arab és más, nem latin betűket használó nyelvterületeken. Ebben a körzetben feltétlenül szükséges a tolmács alkalmazása, valamint a felderítők és a tolmácsok együttműködésének rögzítése, begyakorlása. Fontos lehet a feladat-végrehajtása során a különböző kormányzati, önkéntes civil és más szervezetekkel, valamint azok összekötőivel való kapcsolatfelvétel.

Lényeges a béketámogató műveletekbe bevont katonák értelmi és érzelmi felkészítése, amely során célszerű átismételni a várható műveletek nemzetközi jogi háttérét, döntéshozatali folyamatát, a konfliktusban részt vevők törekvéseit és ezen törekvések jogi, erkölcsi következményeit. Nagyon jól segíti a katonákat a misszió tevékenységét alapvetően érintő elvek tartalmának megismerése és betartásuk főbb módszereinek begyakorlása.

A felderítő katonák és alegységek felkészítése, ezen belül az anyagellátás lényeges alapot szolgál a későbbi végrehajtáshoz. Az optimális állapot eléréséhez a színvonalas és tartalmas munkafolyamat hozhat eredményt. Ehhez viszont alapkérdéssé válik a felkészítő csoport összetétele és a tevékenységhez szükséges feltételek biztosítása. A misszió szervezőinek törekedni kell a felkészítők jó kiválasztására. A felkészítést mindenképpen az adott terület szakmailag és pedagógiailag legjobban képzett tisztjei, tiszthelyettesei vagy

polgári szakemberei végezzék és növelhető a hatékonyság az adott földrajzi térséget jól ismerők, vagy a korábbi béketámogató műveletekben tevékenykedők bevonásával.

3. 2. 2. A tevékenységi körzet elfoglalása és a vezetés, összeköttetés jellemzői

A felkészítés időszakában folyik a béketámogató műveletek hadászati, hadműveleti és harcászati tervezése. A politikai és katonapolitikai szervezetek hadászati szintű dokumentumaival nem kívánok foglalkozni, hiszen ezen a területen nem rendelkezem megfelelő információval, ezen kívül a tervezés folyamatát a NATO tervezési struktúrájában vizsgálom. A küldetés a szükséges döntések és mandátumok esetén legitim. A térségben tevékenykedő műveletek irányítására a NATO vagy az ENSZ, esetleg más nemzetközi szervezet a szükséges együttműködés után hadműveleti-parancsnokságot hoz létre, amely parancsnokság tervezi, szervezi és vezeti a béketámogató műveleteket.

A NATO-doktrína alapján a „Béketámogató Szervek Parancsnoksága rövid időn belül végrehajtott megerősítést követően képes a műveleti területre vonulni és a feladatot zökkenőmentesen megkezdeni.”⁶⁷

A tervezés időszakában a hadászati vezetés intézkedik a műveleti terület megfelelő szintű felderítésére, hogy kellő adat álljon rendelkezésre a pontos tervezéshez. Ez kiegészül a kijelölt parancsnokságok és más szervek, illetve a küldetés körzetében már tevékenykedő politikai és civil szervezetek közötti kapcsolatok kialakításával. A kijelölt parancsnokságok a Kezdeményező Direktíva alapján műveleti tervet dolgoznak ki. Az összhaderőnemi parancsnokság, ezen belül a felderítő törzs, a tervezési folyamattal együtt megkezdí hadműveleti területen kialakuló körülményekről az adatgyűjtést, értékeli a befutott információkat és figyelemmel kíséri az aktualitásokat. Különös figyelmet kell fordítani a kulturális és etnikai környezetre, a térség népeinek történelmére, a különböző csoportok politikai célkitűzéseire, valamint a már helyszínen tevékenykedő polgári hivatalok céljaira. A nemzetközi kontingensben résztvevő országok hagyományai, valamint annak a területnek a történelmileg kialakult viszonyai, ahol a csapatok szétbontakoznak, befolyással lehet az alkalmazás körülményeire.

A tervezés kezdetén szükségszerű megindítani a térségben a célirányos felderítést. Ebbe bevonhatók a katonai látogatásokon résztvevők, a kijelölt parancsnokságoktól kiküldött összekötői csoportok úgy, hogy a nemzeti és a nemzetközi felderítést össze kell hangolni. Az adatszerzésbe bevonhatók a katonai diplomácia képviselői, a korábban tiszti látogatáson csereakciókban, vagy katonai tanácsadói csoportokban résztvevő állomány tagjai. A körzet elfoglalása előtt megfelelően felkészített felderítő rendszerre van szükség a misszió kiérkezésének biztosítása érdekében.

A körzet elfoglalása előtt az egyik legfontosabb tevékenység a szemrevételezés végrehajtása. Ennek a műveletnek az általános elveken túl három fontos funkciója van:

1. A kijelölt (NATO) parancsnokság képviselői a szemrevételezés során, a helyi szervek segítségével tájékozódnak a térségben érvényesülő politikai és társadalmi problémákról, tendenciákról. Így a törzs tisztázni tudja a helyi konfliktusok gyökereit, az egymás ellen fellépő erők céljait, a célok elérése érdekében alkalmazott módszereit és támogatottságukat.

2. Megkezdődik a térségben a kapcsolatok kialakítása, a törzs képviselői felveszik a kontaktust a helyi kormányzati szervekkel, amely fontossá válik a misszió kiérkezése után az együttműködés komplex rendszerének létrehozásához. Fontos szempont a kapcsolatok kialakításakor, hogy nemcsak a fővárosban és a regionális központokban működő szervekkel kell a kapcsolatot kialakítani, hanem főleg a misszió eredményes tevékenysége szempontjából fontos kis településekkel is.

---

⁶⁷ Nem háborús műveletek Egyetemi jegyzet Bp.2002. p.48

3. A szemrevételezéskor személyesen szerezhetnek információkat a szemrevételező csapat tagjai. Az egyes tisztek, katonák vagy polgári személyek más-más szempontok alapján elemeznek egy helyzetet. Így a több irányból végrehajtott, személyes tapasztalatokon nyugvó értékelés biztosítja a térség optimális megítélését.

A szemrevételező csoportokba célszerű felderítő tiszteket is bevonni a helyszínen lévő információk szakszerű szerzése és a felderítés optimális megszervezése érdekében. Az információszerzés alapja a parancsnok felderítő adatigénye. Ebben az időszakban már ki kell alakítani az együttműködést a térségben működő nemzetközi adatszerző szervezetekkel, mert így a későbbiekben a HUMINT adatértékelő részlege ezt a két területet egységes rendszerben tudja kezelni.

A béketámogató műveletre vonatkozó döntés meghozatala és a térség tanulmányozása után a misszióban résztvevő erőknek célszerű elfoglalni a kijelölt térséget. A magyar kötelékek vagy előre kiépített és alapvetően berendezett szálláskörletbe kerülhetnek, vagy a saját logisztikai kötelékeinknek kell az élet- és munkafeltételeket megteremteni. A kiszállítás és a szálláskörletek, alkalmazási körzetek biztonságos elfoglalásában nagy szerepet kapnak a HUMINT-hez tartozó felderítő szervek. Ezek a térség átvizsgálásával, információgyűjtéssel, kikérdezéssel, nyomolvasással és a talált nyomok értékelésével szerezhetnek adatokat. A felderítő szervekkel együtt célszerű műszaki és vegyi - sugár- és biológiai felderítő erőket is alkalmazni, a káros és mérgező anyagok, valamint a tömegpusztító fegyverekre utaló jelek felderítése érdekében. A különböző helyek optimális kijelölését és berendezését segítik a felderítő szerveket megerősítő térképész szakemberek. A kiszállítás és a térség elfoglalása során a különböző tervek folyamatos pontosításával és információszerzéssel aktuális adatok biztosíthatók a parancsnok és a törzs számára a hadműveleti területen beálló politikai és katonai változásokról. Ez a folyamat segíti a kontingens gyors és hatékony berendezkedését, amely hozzájárulhat az erők hitelességének megteremtéséhez.

A béketámogató erők határozott és gyors beérkezése és elhelyezkedése demonstrálja a kötelék elszántságát, feladat-végrehajtási képességét és katonai felkészültségének a külső jellemzőit. Ez megmutathatja a helyieknek, hogy a katonák megfelelnek a küldetésnek. Ez a tényező növelhető a hadműveleti területen és a különböző körzetekben a szervezett mozgással, határozott katonai manőverekkel és katonás, szakszerű fellépéssel. A felderítés fokozásával és újabb információszerző szervek alkalmazásával fontos adatok biztosíthatók a diplomáciai, politikai változásokról, a különböző kötelékek, félkatonai szervezetek csapatainak készenléti és kiképzési helyzetéről, a fogadó létesítmények állapotáról és a biztonsági körülmények és követelmények helyszíni változásairól.

A vezetés, összeköttetés

A NATO részvételével tervezett és végrehajtott béketámogató műveletekben érvényesül a Szövetség parancsnoki vezetési struktúrája. Mivel egyre nagyobb szerepet kap a NATO-n belül ez a terület, a NATO-törzsekben kijelölt és begyakorlott béketámogató parancsnokságok működnek, amelyek rövid időn belül képesek a feladatokat megkezdeni.

1996 óta létezik a Többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTF) létrehozásának koncepciója, amely a NATO-n belül egy ideiglenesen összeállított csoportosítást jelent válságkezelő és béketámogató műveletek végrehajtására. A kilencvenes évek végén továbbfejlesztették a CJTF koncepció alapkérdéseit és a különböző üléseken kirajzolódott a tervezési, szervezési és irányítási rendszer.

„A kijelölt (felajánlott) erők tevékenységének tervezése, majd a hadműveletek vezetése az itt elmondottnál sokkal egyszerűbb, hiszen a CJTF-törzseket a már meglévő parancsnokságok bázisán hozzák létre, de éppen a partnerország (nem NATO-tagállam) felajánlásai miatt attól mégis jól elkülönítve. A tervezés és a szervezés munkáját segíti elő valamennyi a NATO- parancsnokságon létrehozott 12-14 fős állandó állomány. Ez azt jelenti,

hogy a parancsnokságokon ezeknek a személyeknek kettős beosztásuk van, de munkájuk teljes körűen illeszkedik a szokásos napi feladatokhoz.”⁶⁸

Az egyes műveletek vezetésére az adott műveletre létrehozott NATO-parancsnokság végzi a központi irányítást. A parancsnokság alárendeltségében a résztvevő nemzeteket képviselő törzs működik. Az egyes térségekben működő alkörzet-parancsnokságok alegységei a béketámogató zászlóaljok.

„A szakemberek úgy vélik, hogy az erők csoportosítását a CJTF-konceptió szerint regionális és szubregionális felosztás alapján célszerű létrehozni. A régiók területén két, a szubrégiók területén pedig hét CJTF-parancsnokság került létrehozásra, amelyek adott esetben külön-külön rendelkeznek az erők felett. A tervek szerint két hadtest, valamint hét hadosztály (dandár) erejű lehet a válságkezelő, konfliktusmegelőző CJTF-harccsoport. Az így létrehozott parancsnokságok alkalmasak lehetnek arra, hogy vezessék a már említett erők hadművelési területre előrevonását, az alkalmazott erők hadművelését irányítsák, együttműködve az állandó parancsnokságokkal.”⁶⁹

Minden vezetési szinten a szintnek megfelelő felderítő és adatszerző szervezetek működnek, a nemzeti felderítő erők általában a saját felelősségi körzeten belül tevékenykednek. Nagyon fontos működési elv a különböző szintű és más-más területen tevékenykedő felderítő rendszerek együttműködése és a felderítő törzsek közötti információáramlás. Ezzel biztosítható a hadászati, a hadművelési, és harcászati felderítés egymást kiegészítő, de önálló, hatékony működése.

A vezetés és információáramlás érdekében különböző fajta információs rendszereket működtetnek a törzsek. A összeköttetés, a híradás, a távközlés, a technika és az eljárások korszerűsége miatt információs műveletek formájában zajlik, amelybe beletartozik a különböző információs rendszerek ellenőrzése, valamint a saját rendszerek működtetése és megóvása.

Az információs műveletek magukban foglalják a nem katonai és a katonai tevékenységeket. A béketámogató műveletek eredményes végrehajtásához szükség van a polgári szervekre irányuló hatékony információs műveletekre. Ezek a műveletek azt a célt szolgálják, hogy a saját csapatok hatást gyakoroljanak a szemben álló felek vagy a potenciális ellenség információira, információkon alapuló folyamataira, vezetési, távközlési és irányítási rendszereire.

„Az információs műveletek nem katonai tevékenységei. Az információs műveletek során a parancsnoknak figyelembe kell vennie a polgári-katonai diplomáciai együttműködést és humanitárius tevékenységeket, amelyek az összhaderőnemi hadművelési területen belül, vagy máshol folynak. Az információs műveletek nem katonai tevékenységei az alábbiak:

Politikai befolyásolások. A politikai kezdeményezések a katonai tervezéssel és műveletekkel összhangban folynak. A parancsnok egyrészt szavatolja, hogy a katonai célkitűzések a politikai célkitűzések irányvonalában maradjanak, másrészt folytatja a politikusok naprakész katonai tanácsokkal való ellátását annak érdekében, hogy ha szükséges, azok módosíthatóak álláspontjukat.

Diplomáciai lépések. A politikai kezdeményezésekhez hasonló módon a diplomáciai lépések összekapcsolódnak bizonyos katonai műveletekkel.

Tömegtájékoztatás. A tömegtájékoztatási tevékenységeket koordinálják, és szinkronba hozzák az információs műveletek egyéb összetevőivel.

Polgári-katonai együttműködés. A polgári katonai együttműködési törzs kapcsolatokat alakít ki a különböző polgári hatóságokkal, ügynökségekkel. Közreműködik a tervezett

⁶⁸ Dr Szternák György: A békeműveletek végrehajtása Tanulmánygyűjtemény a HM 2000. évi kutatási eredményeket összegző tanulmányokból Bp. 2000. p. 58.

⁶⁹ Dr Szternák György: A békeműveletek végrehajtása Tanulmánygyűjtemény a HM 2000. évi kutatási eredményeket összegző tanulmányokból Bp. 2000. p. 59.

információs műveletekben. Ily módon az információs műveleti tervezést koordinálják a polgári-katonai együttműködési törzsszel, amelyet tájékoztatnak a fejleményekről.”⁷⁰

Az idézet jól mutatja, hogy a béketámogató tevékenységek során a kontingens vezetése nem elégedhet meg csupán saját összeköttetésének a védelmével, hanem hatékony információs műveletekre kell felkészülni és ehhez szükséges alegységeket kell alkalmazni. Az információs műveletek végrehajtói természetesen nagyon fontos adatszerező képességekkel is rendelkeznek.

A béketámogató kötelékek közötti információáramlás több szinten valósul meg és eltér a háborús kommunikációs rendszerektől. A hadműveleti, harcászati parancsnoki struktúra tevékenységeit biztosító összeköttetési rendszer mellett kiemelt jelentőségű szerepet kap a térségben működő felderítés által szolgáltatott adatforgalom. A felderítést folytató erők elsősorban a HUMINT a megszerzett adatok döntő többségét a létrehozott kommunikációs rendszeren keresztül juttatják el a törzshöz.

Az adott térségben tevékenykedő misszió főparancsnoksága és a kiküldést elrendelő NATO-törzs vagy nemzetközi szervezet között létesítenek többcsatornás „csúcshintű” parancsnoki rendszert. A középszintű összeköttetés a többnemzetiségű dandárok és zászlóaljok külső-belső hírendszerei. Emellett a kontingens működtet úgynevezett beavatkozási szintű rendszert, amely a századok és az alkalmazott szervek közötti kapcsolatot szolgálja.

Az összeköttetés csúcshintzen telefon, telefax, mikrohullámú és más nagy távolságot áthidaló biztonságos rendszeren valósul meg. Közép- és alsó szinten a kapcsolattartás fő eszköze a rádió és a telefon. Emellett más korszerű telekommunikációs rendszerek működtetése is előtérbe kerül a technikai biztonság megvalósításával. Az adások általában kódolatlanok.

A béketámogató műveletek forgalmi rendszerei is eltérnek a hagyományos katonai rendszerektől. A szokásos katonai hierarchia és a szakágak működtetése érdekében szervezett összeköttetés mellett kommunikációs lehetőséget kell biztosítani az adott körzetben, térségben lévő kontingens-parancsnokság és a fogadó fél több hivatalos szervével. Emellett minden náció a saját országa felé is képes információkat eljuttatni.

A rádió- és telefonhálózat mellett több szinten működik az összekötő tiszt hálózat. A térségben tevékenykedő, más feladattal felruházott missziókkal (pl. ENSZ megfigyelők, ENSZ rendőri szervek, Vörös Kereszt, más szervek.) is összeköttetést kell biztosítani.

A felderítő és információs rendszer is ebben a kommunikációs hálózatban tevékenykedik és adja, veszi a megszerzett felderítési adatokat. A különböző szintű törzsekben működő adatfeldolgozó központok egyrészt a felderítést végző szervekkel és eszközökkel tartanak többcsatornás kapcsolatot, másrészt a térségben tevékenykedő kötelékek, szervezetek vagy alegységek csatlakoznak ehhez a hírendszerhez. A béketámogató műveletek sajátosságaiból adódik, hogy még a harcászati szintű felderítő adatfeldolgozó részlegnek is adatokat biztosít a hadászati felderítést szervező és folytató felderítő szolgálat a misszió működésének a biztonságához.

Az ENSZ-által működtetett béketámogató erőknél rendszerint adatértékelő, és helyzetelemző központot létesítenek a beérkező információk elemzésére, értékelésére és ez a szervezet küldi tovább az elemzés eredményét, valamint tartja a kapcsolatot a nemzeti felderítő szervezetekkel.

„Az információszerzés aktív elemei:

A Szövetséges Hatalmak Európai Legfelsőbb Főparancsnokságán működő Egyesített Hadműveleti Központ, amely felderítési feladatokat és értékelt adatokat ad...

Az Egyesített Elemző Központ, amely közvetlenül az USA Európai főparancsnoksága alá tartozó hírszerző elem ...

A Szövetség és a regionális NATO-parancsnokságok hadászati felderítő rendszerei ...

---

⁷⁰ Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína Bp. 2002 p. 58.

Az egyes NATO-országok nemzeti felderítő rendszereiben folyamatosan működő felderítő harcálláspontok,..."⁷¹

A műveleti területre telepített nemzeti felderítő erők nagysága a békeműveletben résztvevő nemzeti erő nagyságától és a feladatától függ. Ideális esetben elképzelhető, hogy a zászlóalj szervezetszerű felderítő erőket és S2-t, a dandár szervezetszerű felderítő erőket és G2-t alkalmazhat. Ezek az elemek egyrészt a térségben működő regionális parancsnokság felderítő központjaival másrészt a nemzeti felderítésért felelős szervezettel tartják a kapcsolatot lehetőleg rejtett kommunikációs rendszeren keresztül. Tehát a béketámogató műveletek felderítő támogatásának elemei a koalíciós és a nemzeti struktúrákban is részt vesznek.

A zászlóalj felderítési adatokat kap az alárendelt századoktól, az alkalmazott felderítő szervektől, a három század által működtetett béketámogató szervezetektől, a kijelölt szektorban működő más feladatokat ellátó törzsektől (ENSZ megfigyelők, katonai vagy polgári rendőri szervek, más nem kormányzati szervek képviselői). és a szomszédos alegységek hasonló szervezeteitől. A zászlóalj felderítő részlege (NIC) a béketámogató dandár G2 törzsével, továbbá saját nemzeti felderítő központjával tartja a kapcsolatot.

Szükség esetén (pl. nagy alkalmazási terület kijelölésekor) a századnál is célszerű felderítő törzset kialakítani. Feladata az alkalmazásra kerülő felderítő szervek felkészítése, a harcfeladatuk megszabása, a felderítő szervek jelentéseinek összegzése, a századszintű felderítési igények és az összegzés jelentése a zászlóalj (harccsoport) felé, valamint vezeti a felderítő és az adatnyilvántartó okmányokat.

A zászlóalj S2 felderítő törzs a századoktól kapott információkat összesíti, elemzi és elkészíti a helyzetjelentést, amit jelent a béketámogató dandár G2 törzsének vagy a regionális parancsnokság J2 részlegének. Ez az a legmagasabb szint, ahol a különböző forrásokból származó információkat elemzik, értékelik és jelentik a parancsnoknak, továbbá a szakmai irányító törzsnek.

A vezetési rendszer és a hozzátartozó kommunikációs rendszer folyamatos fejlesztés alatt áll, és minden végrehajtott béketámogató műveletben szerzett tapasztalat, a tevékenységek vizsgálatából levont következtetés tökéletesíti a vezetési, irányítási struktúrát.

3. 2. 3. A felderítés feladatai

A béketámogató műveletekben a felderítés megtervezése, megszervezése és végrehajtása természetesen magán viseli a felderítésre vonatkozó általános törvényszerűségeket és a béketámogató műveletekre érvényes speciális tényezőket.

A béketámogató műveletek és a felderítés kapcsolatának vizsgálatakor megállapítható, hogy a felderítés alapvető feladata a konfliktusok hatékony kezelése, a válságok, konfliktusok megelőzéséhez szükséges tényezők megfelelő időben történő előrejelzése érdekében az időszaki információk megszerzése, az összefüggések feltárására, a következmények előrelátására. Felderítésre van szükség a politikai instabilitás, a környezeti konfliktusok, a nemzetiségi elnyomás kiéleződésének felfedezéséhez, a tömeges menekülthullám és más veszélyek felismeréséhez. A felderítés feladata ezen kívül felfedni a válságok kibontakozásának szakaszait, valamint az egyes szakaszok átmenetének jellemzőit és azok közvetlen kiváltó okait.

A felderítő rendszer rendeltetése az, hogy a parancsnok által megszabott felderítési követelmények alapján béke időszakában, válsághelyzetben, a nem háborús katonai műveletekben és háborúban biztosítsa az összes szükséges adatforrás működését, ezen keresztül a kellő időben történő információszerezést. A megfelelő információszerezés illeszkedik a nemzetközi, nemzeti, összhaderőnemi és haderőnemi felderítő rendszerhez, mert a felderítés,

---

⁷¹ Dr. Botz László A hadászati felderítés szerepe a MK stabilitását...doktori értekezés Bp. 2000 p. 88.

valamint a szárazföldi összefgyvernemi műveletek szorosan összefüggő tevékenységek. Tehát a béketámogató műveletek felderítése, ráépül erre az összefgyvernemi tevékenységre.

A felderítő szervek, szervezetek feladata és működésének alapvető célja az, hogy megszerezzék azokat a felderítési adatokat, amelyek szükségesek a parancsnok elhatározásának előkészítéséhez, meghozatalához és a hadművelet (harc) vezetéséhez. Ezen adatok nélkül a katonai műveletek kimenetele bizonytalanra válik. A felderítő rendszer alapfeladata az adott szintű parancsnok kiszolgálása, a döntésekhez szükséges parancsnoki előrelátás biztosítása. A béketámogató műveletek vezető szervei szintén csak a szükséges mennyiségű felderítési adat birtokában képesek eredményesen megoldani az alapfeladataikat. Ez a felderítő rendszernek a fő feladata, de ezekben az összefgyvernemi tevékenységekben még két fontos funkciót kell teljesíteni.

Egyrészt a felderítésnek biztonságos adatokat kell szolgáltatni a térségben érvényesülő tendenciákról, a lakosság, politikai, társadalmi és katonai szervek véleményalkotásáról. Ezek a szervek hogyan ítélik meg a kontingens tevékenységét, mennyire tartják be a térségben kialakult status quo-t, egymáshoz képest változik vagy radikalizálódik-e a helyzetük.

Másrészt adatokat kell szerezni a kontingens és az általa működtetett szervek, objektumok biztonságát fenyegető jelenségekről. Várható-e támadás vagy atrocitás valamelyik működő járőr, ellenőrző pont vagy más bázis ellen?

A nem háborús katonai tevékenységek során a felderítés előkészítésére és végrehajtására az általános elvek érvényesek, de a feladat sajátosságai miatt egyéb összefüggések is a felszínre kerülnek. Az eredményes tevékenység elvei közül előtérbe kerül a biztonság, amely kifejezi az információs rendszer és az adatforrások védelmét, valamint a saját csapatok megfelelő mennyiségű információkkal történő, időbeni ellátását. Az időbeliség azt fejezi ki, hogy a legfontosabb információkat időben kapják meg a felhasználók úgy, hogy képesek legyenek reagálni a történésekre, az eseményekben bekövetkezett változásokra. A folyamatos adatgyűjtés azt jelenti, hogy a felderítés adatforrásai az általuk megszerzett adatokat folyamatosan pontosítják és újabb adatszerzéssel érzékelik a változásokat. Ehhez szükség van a rendszeres feladatszabásra, a feladatok aktualizálására. Fontos elvi tétel a felderítés folytatásánál az objektivitás, amelynek lényege, hogy az értékelők a felderítési adat feldolgozásakor csak a tényekből indulhatnak ki. Nem szabad a felderítési adatokat feltételezés alapján közölni, mert ez megtéveszti a felhasználót, hiszen ezeket biztos adatnak tekinti.

A béketámogató műveletek felderítő támogatása (biztosítása) néhány sajátos végrehajtási elv betartásával lehet eredményes. Ezek közül a legfontosabb:

A felderítő támogatás (biztosítás) úgy lehet eredményes, hogy minden adatszerző forrás egymás mellett, egymást kiegészítve tevékenykedik. Az adott térségben a felderítési adatok nagyon nehezen, sok, aprólékos munkával szerezhetők meg, mert a felderítés objektuma „szürke folt”-ként jellemezhető. A katonai felderítő erők sok éven keresztül a hadműveletekben voltak eredményesek, ezzel szemben a béketámogató műveletekben az egész körzetre jellemző a bizonytalan helyzet. Ellenség mindenhol lehet, de sehol nem található, szándékai nehezen érzékelhetők. A békés polgári lakosok bármikor a kontingens ellen fordulhatnak, vagy az évszázados sérelmeik miatt támadnak valamelyik helyi etnikumra vagy csoportra. A felismerési jelek is bizonytalanok. Az ellenség erői és eszközei szinte láthatatlanok, de hirtelen aktivizálódhatnak. Csak aprólékos, megfeszített munkával lehet információkat szerezni. A felderítő szervek nem tudják saját helyzetüket értékelni. A háborúban van saját terület és ellenséges terület. Ha az ellenség területére dobják át a felderítőt, tudja a biztosítás szabályait, a túlélő képesség fogásait, de itt ezek a módszerek szinte egyáltalán nem alkalmazhatók, a béketámogató műveletek esetében nem tudni, hol húzódik a két térség határa ráadásul a feladatok többsége lakott területen hajtandó végre. Főleg napjainkban és még jó néhány évig érvényesek lesznek ezek a megállapítások, hiszen nem alakult még ki a béketámogató műveletek felderítésének elmélete és gyakorlata.

Amíg nincsenek a térségben földi felderítő szervek a légifelderítés, a pilóta nélküli felderítés és az űrből végzett felderítés adja a legfontosabb adatokat. Ezzel a törvényszerűséggel együtt célszerű megemlíteni azt a sajátosságot, hogy a hadászati, hadműveleti és a harcászati felderítés szorosan összekapcsolódik, hiszen nincs a három szintnek megfelelő mélységű tér. A felderítés fajtáit elsősorban a működtető vezetési szintek alapján lehet jól elkülöníteni az általuk megszerzett adatokat minden vezetési szinten a titkosság betartásával közzé kell tenni. „Ahogy átfedések jelentkeznek a hadászati, hadműveleti és harcászati szintű felderítési igényekben, ugyanúgy átfedések lehetnek a felhasználható források és módszerek tekintetében is.”⁷² De találhatók olyan szakkikkek, amelyekben a szerzők azt fejtegetik, hogy a zászlóalj- és századparancsnok legyen képes a rá vonatkozó mértékig a hadászati felderítési adatokhoz közvetlenül hozzáférni.⁷³

A következő lényeges jellemző a felderítő nemekre, adatforrásokra vonatkozik. A sokféle adatszerző képességgel rendelkező erők közül a békeműveletekben kiemelt szerephez jut a HUMINT, mert ez a felderítési nem képes a közvetlen benyomásokkal, a kapcsolatteremtéssel árnyalt információkat megszerezni a helyi tendenciákról, a lakosság nézeteiről, a helyi szervek, félkatonai erők aktivizálódásáról. „A béketámogató műveletek során a humán hírszerzés, HUMINT jelenti a legfontosabb információs forrást,”⁷⁴ Ezzel párhuzamosan sok feladat megoldásába vonható be a SIGINT, azonban a feladatmegoldó képessége korlátozott, hiszen a félkatonai szervezetek, irreguláris vagy gerilla csoportok nem, vagy csak alig rendelkeznek rádiókkal, elektronikai kisugárzókkal. Emellett lényeges adatszerző felderítési nem az IMINT, azaz a képi felderítés, hiszen gyakran van lehetőség különböző fajta képek, filmek elkészítésére és ezek kiértékelése megbízható adatot ad.

A felderítés megtervezését és folytatását alapvetően új helyzet megoldására kényszeríti a feladat-végrehajtás térségének az a sajátossága, hogy általában nem egy ország vagy katonai koalíció kerül a felderítés fókuszába. A béketámogató műveletek többsége egy adott régióra koncentrálódik, amely lehet egy országrész, ország vagy több ország határán elhelyezkedő terület. Így a régióra vonatkozó sajátosságokat kell a felderítő rendszernek figyelembe venni az elemzések, értékelések végrehajtása során. Ezért döntő jelentőségűvé válhatnak az etnikai, vallási, valamint a lakosságra vonatkozó gazdasági és szociális jellemzők.

A felderítési adatok feldolgozásakor is sajátos elvek jelentkeznek. A „hagyományos” háborús tevékenységekhez képest bővül a feldolgozandó adatok köre, mert a felderítő törzsnek elemezni kell a térségben jelen lévő etnikai vallási és más nem kimondottan katonai jellemzőket. Ezzel párhuzamosan a tájékoztatásban jelentkező többletmunka is hat a HUMINT feladataira, mert bővül a tájékoztatást igénylők köre és növekszik a számuk.

A felderítés feladatait célszerű két csoportban vizsgálni, mert ez, egy sor kérdés megválaszolásában segítséget adhat. A béketámogató műveletekben megfogalmazhatók a minden műveletre igaz felderítési feladatok és természetesen az egyes bevetésekhez sajátos felderítési feladatok is tartoznak. Ezek befolyásolják a parancsnok által meghatározott felderítő igényeket és a felderítő szervek alkalmazásának szabályait. Felsorolásszerűen a felderítés általános feladatai a következők.

Adatokat szerezni:

- az alkalmazási körzetben a társadalmi viszonyok (politikai, társadalmi szervezetek, csoportok) jellemzőiről, az érdekekről, az uralkodó elit elnyomásáról, erejéről és tartalék erőforrásairól, a demokrácia szilárdságáról; a pártok, pártfrakciók törvényes működéséről;

⁷² Kis-Benedek József ezredes A felderítés szerepe a béketámogató műveletekben. Felderítő Szemle Bp. 2002/1/2 szám p.109.

⁷³ S Galvagno- A Rock: A harctéri hírszerzés előkészítésének folyamata alacsony intenzitású konfliktus esetén fordítás ZMNE AF 7414

⁷⁴ Dr. Botz László A hadászati felderítés szerepe a MK stabilitását...doktori értekezés Bp. 2000 p.89.

- a politikai és katonai kockázatokról, a szeparatista törekvésekről, a demokrácia érvényesülésének lehetőségeiről;
- a kialakult helyzet politikai és történelmi háttéréről, az etnikai, vallási megosztottságról, az uralkodó elit etnikai, vallási hovatartozásáról, a szembenálló felekről, a gazdasági, politikai és kulturális megkülönböztetés által okozott sérelmekről;
- a régióban lezajlott katonai vagy gerilla tevékenységek jellemzőiről, a fegyveres harc folytatására vonatkozó szándékokról;
- a korábban létezett, de az utóbbi időszakban elvesztett politikai autonómia, állami elnyomás létezéséről és pillanatnyi helyzetéről;
- a szembenálló felek, a politikai társadalmi szervezetek, csoportok, az uralkodó elit által alkalmazott eszközökről, fegyverekről és felszerelésekről, a térségben lévő katonai jellegű bázisokról, raktárakról;
- a pillanatnyi ellentétek típusáról, megoldási módjairól, a megoldáshoz tervezett eszközökről;
- a demográfiai, gazdasági és társadalmi tényezőkről, ide tartozik: az állami bevételek, egy főre jutó GDP és a beruházások nagysága, a kereskedelmi nyitottság, a védelmi kiadások, a megművelhető mezőgazdasági terület, a gyermekhalandóság, az egészségügy és a szociális ellátás; az éhínség;
- a saját csapatokat veszélyeztető összetevőkről annak érdekében, hogy a parancsnok időben tudjon intézkedni a saját erők védelmére;
- a szembenálló felek közvetett és közvetlen egymás ellen érvényesülő fenyegetéséről, az ellenséges elemek akcióiról, a bűnügyi helyzetről, az aknák, aknamezők telepítési helyéről;
- a terep és az időjárás jellemzőiről, amelyek hatnak a kötelékek tevékenységére;
- egyéb, a misszió eredményes feladatvégzését befolyásoló tényezőkről.

Az általános felderítési feladatok mellett a legfontosabb békemissziók típusaihoz tartozó speciális feladatok megoldása segíti a parancsnokot a hatékony és eredményes tevékenységben.

A béketámogató műveletek leggyakrabban alkalmazott típusaiban a felderítés speciális feladatai a következők lehetnek:

Békefenntartás végrehajtásához a felderítésnek meg kell állapítania a békeszerződésben foglaltak érvényessége elleni fellépést, a rögzített megállapodások felrúgását vagy az arra tett kísérleteket, az egyetértés megszűnését mutató tendenciákat. A felderítés fontos adatokat adhat a békefenntartó erők mozgási szabadságát korlátozó valamelyik fél által kezdeményezett lépésekről, vagy a küldetés folytatásának veszélyeztetéséről, továbbá a pártatlanság követelményének betartása mellett az erők önvédelmének megalósításához fogantatott rendszabályokról.

A békekikényszerítő műveletek felderítése megállapítja a konfliktusban részt vevő felek közötti tartós ellentétek okait, a katonai és a politikai célkitűzéseket, a különböző csoportok nézeteit, amelyek megváltoztatása kikényszeríti és meggyőzi a feleket arról, hogy egy bizonyos tevékenységi rendet kövessenek. Adatokat kell szolgáltatni az ellenséges erők harci lehetőségeiről, mert a misszió így képes a kikényszerítő feladat teljesítéséhez elegendő harci erőt a térségbe vezényelni. A felderítési feladatok közé tartozik a helyi lakosság meggyőzéséhez szükséges érvek összegyűjtése, az erőszak használatára tett kísérletek felfedése, a felek által tervezett eszközök fajtáinak a megállapítása. A misszió tevékenysége során a felderítő szolgálat alapvető feladata a békekikényszerítés és a béketeremtés közötti átmenet tendenciáinak felfedése és időben történő jelzése, mivel a két tevékenységi kör lényegesen eltér egymástól.

A béketeremtés során a felderítés feladata elsősorban adatokat biztosítani a szemben álló erők erejéről, alkalmazott eszközeiről és szándékairól, mert a béketeremtés magában foglalja a diplomáciai aktivitást, a tűzszünet megteremtésének lehetőségét és helyét, vagy a gyors békés

megoldást. Ide tartozik még a békéltetés, a felek közötti közvetítés, a diplomáciai nyomásgyakorlás, az elszigetelés, és bizonyos szankciók bevezetése. A béketeremtés megvalósítható diplomáciai eszközökkel, katonai támogatás igénybevételével közvetett módon, vagy a katonai eszközök közvetlen bevonásával. Az optimális módszer kiválasztása elsősorban a reális felderítési adatokon múlik.

A béke kiépítése során a felderítésnek meg kell állapítania a konfliktus politikai megoldásának, politikai megszilárdításának gazdasági és katonai lehetőségeit, a béke konszolidálásához, a bizalom erősítéséhez meglévő struktúrákat, amelyek hozzájárulnak és támogatják a gazdasági helyreállítást. Fontos adatokat szerezni a helyi infrastruktúráról, mert a konfliktus során ez súlyos károkat szenvedhet, a polgári és politikai szervezetek működő képességéről és a helyi viszonyok normalizálásához szükséges lehetőségeiről, mivel a gyökeres ellentétek megléte és esetleges kieleződése könnyen veszélyeztethetik a békét.

A humanitárius segélyakciók célja az emberi szenvedés csökkentése, de ez a művelet gyakran a béketámogató tevékenységek részeként jelentkezik. Így a katonai erők is rövidtávon részt vehetnek ilyen akciókban. Ennek a tevékenységnek a felderítő biztosítása információkat adhat a helyi lakosság létfenntartásához szükséges anyagok ellátottságáról, a kommunális állapotokról az egészségügyi- és járványhelyzetről, a helyszínen jelentkező veszélyekről, valamint az egyes csoportok elhelyezkedéséről és esetleges mozgási szándékáról. Felderítési feladat a menekültek és lakóhelyeikről elűzött személyek számának, mozgásának, tevékenységének és más jellegzetességeinek a felfedése. A helyzettől függően ezek létszáma a kis csoportoktól több ezer főig terjedhet. Mozgásuk lehet spontán, vagy célirányos, irányát a konfliktus, vagy a természeti katasztrófa következményei befolyásolják. A menekültek és elűzött személyek humanitárius megsegítésére megnyilvánuló politikai igény fontos az adott béketámogató művelet végső eredménye szempontjából. Emellett döntő jelentőségűvé válhat a humanitárius segélyek elosztásához tartozó körülmények, eszközök és lakossági szándékok felfedése, mert ennek hiányában tömegkatasztrófával fenyegető káosz alakulhat ki, ami a béketámogató kötelek tevékenységét, sőt létét is veszélyeztetheti.

3. 2. 4. Felderítő szervek és módok

Az információszerzés alapvetően a felderítő erők és alegységek feladata. Ezt a feladatot ténylegesen a felderítő alegységekből képzett felderítő szervek oldják meg úgy, hogy különböző felderítési módokat alkalmaznak, felderítő eszközöket használnak.

A felderítés ősi módszere a figyelés, amelyet általában figyelők, figyelőőrsök folytatnak, tehát a békemissziókban tevékenykedők közül is alapvető felderítő szerv a figyelő. Az alkalmazásának leglényegesebb jellemzője, hogy rendszerint a figyelő katonát nem látják, de a figyelő minden fontos eseményt személyesen, közvetlenül érzékel. Természetesen vannak hátrányai is a figyelésnek (kis távolság, az érzékszervek becsaphatók, műszer nélkül alig hatásos), de a HUMINT felderítő adatforrások közül ez az alapvető felderítő szerv.

A béketámogató műveletekben a figyelőőrs tevékenysége bizonyos mértékig eltér a haditevékenységek során alkalmazott erőktől. Az adott térségben telepített figyelő, figyelőőrs lehet rejtetten, álcázott, védett helyen és tevékenykedhet nyíltan. Az alkalmazás módja a felderítő szerv működésének a céljából vezethető le. Ha a figyelőőrs úgy akar információkat szerezni, hogy az ellenség, vagy a megfigyelt objektum ne tudjon a figyelés tényéről, a figyelőőrsöt rejtetten kell elhelyezni és működésének teljes időtartama alatt álcázott marad a figyelést végző katona. Amennyiben épületben, valamilyen természetes vagy mesterséges tereptárgy álcázó képességét használja ki a figyelő, úgy a tevékenység során a felderítő szerv nem látható, bár nem cél a teljes rejtettség. A békeműveletek során gyakran előfordulhat, hogy a figyelőőrsöt a parancsnok szándékosan látható helyen alkalmazza, ezzel szinte jelzi a helyi lakosoknak a katonai misszió jelenlétét. A helyzet függvényében lehet, hogy a figyelőőrs gép- vagy harcjárművel tevékenykedik és a figyelést is innen oldja meg. Ebben az esetben a

felderítő szerv ténykedhet mozgás közben is, kihasználhatja a jármű manőverező és védőképességét, nagy segítséget nyújtanak a beépített figyelő és mérőműszerek, a jelentések megtételéhez hasznos a nagyteljesítményű rádió.

A figyelőőrs fő feladata lehet sávokban vagy irányokban a személyek, csoportok, járművek mozgásának az észlelése. Kaphat a figyelő olyan feladatot, amikor bizonyos személyek, konkrét rendszám szerint megkülönböztetett járművek mozgását, tartózkodását kell felfedni, továbbá fegyverek, harceszközök típusát, számát és helyét határozza meg a figyelő. Hatékonyan képes a figyelőőrs csoportosulásokról, a lakosok szokásostól eltérő magatartásáról, a terepről, az építmények, műtárgyak állapotváltozásáról adatokat szolgáltatni.

A kontingens létszámától, feladatától függően alkalmazhat a parancsnok figyelőőröket. A figyelők kiküldése előtt a felderítő törzs felkészítésre kijelölt tisztjei ellátják a figyelőőrs-parancsnokot és a tagokat okmányokkal, szakmai instrukciókkal, speciális eszközökkel. A figyelőt fel kell szerelni figyelő-mérő és éjjellátó eszközökkel, összeköttetést biztosító rádióval vagy telefonnal. A működését hatékonyabbá teheti a fényképezőgép, videokamera, hőkamera, esetleg engedélyezett lehallgató készülék. Az alkalmazásának további sajátossága, hogy ha szükséges, a személyes jelenlétével vagy beavatkozásával helyes irányba terelheti az eseményeket. A figyelőőröket nemcsak önállóan célszerű működtetni, hanem más béketámogató feladatokat ellátó szervvel együtt is fontos információkat képesek adni.

A figyelőőrs a felderített adatokat vagy azonnal az összeköttetést biztosító eszközön keresztül jelenti, vagy a feladat végén a felderítő törzsnek adja meg az információkat.

A felderítés másik alapvető szerve a felderítő járőr. A béketámogató műveletekben többféle járőr alkalmazható. A különböző utasításokban, jegyzetekben biztosító, felderítő és harci járőr szerepel. Ezek ereje, összetétele kb. egy szakasz, vagy megerősített szakasz.

A felderítő járőrt elsősorban a felderítő alegységekből célszerű kijelölni, de lehetőség van összefegyvernemi köteléket is alkalmazni. A járőrt az alkalmazás előtt felkészítik a konkrét feladat-végrehajtásra. A felkészítés tervezője és szervezője a felderítő törzs, tartalmát alapvetően a parancsnok adatigénye befolyásolja. A felkészítés magában foglalja az anyagi-technikai, szakmai és pszichológiai-szellemi területeket és magán viseli azokat a sajátosságokat, amelyek a béketámogató műveletekre igazak.

A felderítő járőr feladatának megtervezésekor a felderítő törzs három alapfeladat közül választhat. Az első feladatcsoport magában foglalja a kontingens alapfeladatának a felderítő adatokkal való támogatását. Ezek közül kiemelkednek azok a feladatok, amelyek lényeges összetevője a személyes információszerzés, a kapcsolat, a helyszín és a körülmények ismerete.

A második feladatcsoport a konkrét béketámogató feladatok végrehajtásához szükséges adatok megszerzése. A felderítő járőr nagy hatékonysággal képes adatokat biztosítani a konvoj kíséréséhez abban az esetben, ha a konvoj mozgása során az előterepet, a menetvonal állapotát, a műszaki akadályokat és a konvoj mozgását, illetve állományát veszélyeztető csoportokat kell felderíteni. Jó adatszerző lehetőségekkel rendelkeznek a járőrök a megfigyelőpontok és ellenőrző áteresztő pontok környékének az átvizsgálásakor, felderítésekor. A felderítő járőr a kereső-kutatócsoportok aktív része lehet amely adatokat szolgáltat a csoportnak, valamint más feladatokat ellátó szerv munkáját nagyban segítheti és hatékonyabbá teheti.

A harmadik feladatcsoport a kontingens munkájának, elhelyezkedésének és a napi élet biztonságának a megvalósításához szükséges feladatok teljesítése. Ehhez a feladathoz a felderítők a személyes kapcsolatok és a közvetlen adatszerzés előnyeit kihasználva képesek érzékelni az emberek és a különböző lakossági csoportok állásfoglalásait az adott helyzetről, és a különböző csoportok tevékenységéről, a lakosság nézeteinek változásait, az esetlegesen felszínre kerülő ellenséges magatartást és adatokat kaphatnak az idegen katonák jelenlétéről.

A három feladatcsoport természetesen rendszerint együtt, egyszerre valósul meg a felderítő járőr tevékenységekor, de a vizsgálatokhoz a parancsnoki adatigény kialakításával a hatékonyabb megvalósításhoz érdemes külön elemezni az egyes csoportokat.

A felderítő járőr a feladatát részben a „klasszikus” felderítési módszerekkel oldja meg, de a helyzet és a körülmények sajátosságaiból adódóan egy sor speciális módszert is szükséges alkalmazni. A béketámogató műveletek szinte minden fajtájában használható felderítő eljárás a figyelés, átvizsgálás, keresés-kutatás, nyomolvasás, speciális esetekben a rajtaütés, lesállítás. Ezeket a felderítési módokat a felderítő járőr úgy alkalmazhatja, hogy figyelembe veszi a feladattól és a térségtől adódó sajátos körülményeket is.

A felderítési módok végrehajtásakor különleges körülményeket jelentenek a lakott területek, mert a járőr a tevékenysége során nagyrészt itt dolgozik. Ez megváltoztatja a figyelés, biztosítás folyamatát és szabályait. A házak között se járműből, se gyalogosan nem lehet nagy távolságra ellátni, ezen kívül külön gondot jelent, hogy az épületek nyílásait magasan, de közletről kell figyelni. A tájékozódás lehet egyszerű, mert optimális esetben az utcákon lévő eligazító táblák jó térkép esetén nagy segítséget adnak, de romos, civilizálatlan lakott területeken még a megfelelő segédeszközökkel is nehéz eligazodni. Az átvizsgálendő objektumok száma (csatornák, pincék, épített alagutak) viszont sokkal nagyobb, mint a terepen. További sajátosság, hogy az utcákon, tereken szinte lehetetlen álcázottan mozogni, ugyanakkor váratlan támadás bárholnan érheti a felderítőket.

A felderítő járőr feladat-végrehajtása során a következő sajátosság a helyi lakosság viselkedésével kapcsolatos. Egyrészt a civilek a megfelelő kontaktus kialakítása után fontos adatforrást jelentenek, másrészt ők képezhetik a felderítés objektumát, egyben adott helyzetben „ellenséggé” válhatnak. Tehát a figyelés, átvizsgálás különleges körülmények között, a civilek közelében, a lakossággal való közvetlen érintkezés formájában jelentkezik.

A következő sajátosság, hogy a béketámogató műveletek többségében nincs konkretizálható, katonai értelemben deklarált ellenség, de bizonyos helyzetekben veszélybe kerülhet a felderítő szerv. Ennek a kettősségnek a megoldása nagyfokú tapasztalatot és gyakorlottságot feltételez. A felderítő járőr nagy területen, hosszú meneteket megtéve több napig működhet, ami egyaránt hat a biztosításra, ellátásra és pihentetésre.

A felderítő szerv a béketámogató műveletek speciális körülményeit elemezve, sajátos módszerek beiktatásával tudja a klasszikus felderítési módokat érvényesíteni.

A hagyományos módok azonban csak részben biztosítják a hatékony adatszerzést, ezért szükség van új, eddig nem használt eljárások kikísérletezésére. A leggyakrabban használható módszerek közül hasznos információkat adhat a helyi lakosokkal való kapcsolatfelvétel és kapcsolattartás. Sok felderítési adat csak a személyes találkozások segítségével biztosítható. Így a felderítők nem rejtetten terepponttól-tereppontig mozognak, hanem nyíltan a lakott területeken járőröznek, és közben több lehetőséget keresve kapcsolatot tartanak a helyi lakossággal. Az adatszerzésnek egy speciális módja a kikérdezés, beszélgetések kezdeményezése. Ehhez fontos a kellő toleráns magatartás és a hatékony beszélgetésvezetési technikák alkalmazása. A kapcsolatfelvétel, viselkedés, az emberekhez való közeledés technikái döntően befolyásolhatják az eredményességet. Ebben a rendszerben természetesen továbbra is nagy szükség van a felderítő járőr saját biztosításának betartására, különböző feladatok elosztására az alcsoportok között és gyakran előfordulhat a tolmács alkalmazása. Ez a módszer kiegészülhet hang- és képrögzítő használatával. A kapcsolattartás során nagy hangsúlyt kap a felderítők viselkedése, beszédstílusa és a helyi szokások, udvariassági szabályok betartása. Az ilyen jellegű felderítés speciális módozata lehet a tartós ismeretség kialakítása, amelynek sajátos eljárásai sokrétű információáramlást biztosítanak. Ezekre a „fogásokra” különös figyelmet kell fordítani a felderítők felkészítésekor, a járőr parancsnokának és a kiküldő felderítő törzsnek. Ha ezeket a tényezőket a felderítő katonák nem ismerik, vagy nem tartják be, nehéz helyzetbe kerülhetnek, ami jobbik esetben az

információszerzést korlátozza vagy gátolja, de bizonyos szituációkban a járőr biztonsága kerülhet veszélybe. Egyfajta eljárás mód a már idézett cikkben szerepel.⁷⁵

Speciális, eddig kevésbé gyakorolt felderítési módszer a különböző jelzőeszközök telepítése és azok folyamatos figyelése. A térségben lejátszódó eseményekről elsősorban a mozgásokról jó információforrás lehet ez az eljárás. Különleges módszer lehet az adatszerzésre a fülelés, az élőszó lehallgatása. Ez az adatszerzési mód főleg a lakossággal való kapcsolattartás során eredményes.

A járőr alkalmazható bizonyos objektumok, az objektumokban lévő anyagok ellenőrzésére. Ez a feladat elvégezhető nyíltan vagy „rejtetten”. Ha a misszió feladatának teljesítéséhez olyan adat kell, amely a helyszínen lévő építmények állapotára vonatkozik, a meglévő eszközök, anyagok mennyiségére és minőségére utal, a felderítő járőr hamar információkat szolgáltathat.

Optimális végrehajtás várható el a járőrtől, ha meghatározott személyeket, csoportokat vagy speciális anyagokat, eszközöket kell megtalálni. Ebben az esetben a keresés, kutatás, nyomolvasás módszereit más eljárásokkal kombinálva megoldható a feladat. Több esetben előfordulhat bizonyos személyek felkutatása, elfogása. Ez is jól előkészített feladata lehet a felderítő járőrnek. A járőr menetvonalának bejárása közben egyéb feladatokat is teljesíthetnek a felderítő katonák. Így például jelző vagy adatrögzítő eszközt telepíthetnek, összekötői feladatokat láthatnak el, propagandaanyagokat teríthetnek, ezek a módszerek jól használhatók a lakosság tájékoztatásában, propaganda feladatok elvégzésében, humanitárius segítségnyújtás adatbiztosításához.

A felderítő járőrparancsnok az információ (adat) szerzés során megfelelő csoportosítást alkalmaz. Ez a létszámtól az adott helyzettől és a feladattól függ. Ha a járőr létszáma néhány raj vagy egy szakasz, ebben az esetben a konkrét végrehajtó szervek 3-4 fős alcsoportokban tevékenykednek. Az alcsoportok kaphatnak adatszerzési, biztosítási vagy egyéb feladatokat. A felderítő szerven belül a feladatokat és az együttműködés rendjét a parancsnok határozza meg.

A felderítő járőr tevékenységét és eredményes feladat-végrehajtását nagymértékben befolyásolja a számára biztosított felszerelési tárgyak minősége. Ennek megtervezése egyrészt a kiküldést szervező felderítő törzs feladata, másrészt a járőrparancsnok felkészültségének fokmérője. Az első lényeges pont az alkalmazáshoz használt járművek száma és típusa. A felderítő járőr a feladattól, tereptől és az adott környezettől függően mozoghat harcjárművön, amennyiben az erő demonstrálása, a járőr védelme, a nagy túlerő biztosítása a cél. Kiküldhető gépjárművön, ha a fokozott figyelés, kapcsolatteremtés a cél, de nem kell tartani ellenséges magatartástól. Speciális esetekben nehezen járható menetvonalak, nagy sebesség elérése alkalmazhat a járőr motorkerékpárt. A felderítő járőr idő, távolság és egyéb tényező függvényében nagyon eredményesen tevékenykedhet gyalogosan is. Így a létszám csökkenthető akár 4 főre, valamint az alkalmazás teljes időtartamában személyes benyomásokat szerezhetnek a felderítők.

Mindenképpen a járőr alapfelszerelése közé tartozik a lőfegyver, esetleg más harcképtelenséget előidéző eszköz. A feladat igényelhet aknakeresőket, aknafelszedő és felderítő eszközöket, robbanóanyagot, városharcban alkalmazható felszerelési tárgyakat.

A felderítő járőr a megszerzett adatokat lehetőleg rejtetten, rádióon jelenti a felderítő törzsnek, de nemcsak a működése során adott jelentésekkel biztosít információkat a kiküldő parancsnoknak, hanem a bevonás után készített és leadott jelentéseivel, személyes benyomásainak átadásával is szolgálhat felderítési információt.

A béketámogató műveleteknél bizonyos esetekben alkalmazhat a felderítő törzs lesállást, rajtaütést végrehajtó csoportot, ha bizonyos személyek elfogása vagy eszközök megszerzése

---

⁷⁵ Kis-Benedek József ezredes: A felderítés szerepe a béketámogató műveletekben. Felderítő Szemle Bp. 2002/1/2 szám p.115-118.

szükséges a felderítési adatok biztosításához. Ezek megszervezése és végrehajtása lehet a térségben tevékenykedő felderítő alegység, vagy a felderítőkkel megerősített összefegyvernemi alegység feladata. Az aktív felderítési módok alkalmazásakor nagy gondot kell fordítani a biztosításra és a hatásos, optimális végrehajtásra. Külön rendszabályokat célszerű fogantatni a célobjektumok elfogásakor, vagy megtámadásakor azért, hogy más személy ne sérüljön meg, mert ez rontja a kontingens megítélését.

Kiemelt szerepet kaphat a béketámogató műveletekben a levegőből történő figyelés és a pilóta nélküli felderítő repülőgép. A feladatok sajátosságából ered, hogy a lakott területeken az utcákon, tereken történő eseményeket a leghatékonyabban felülről lehet felderíteni, ellenőrizni. Erre a lehetőségre törekednie kell a felderítő törzsnek. Alapkövetelmény az irányíthatóság és a hosszú repülési idő. A másik lényeges feladat a földön mozgó felderítő szervek, a repülőeszközről szerzett információk alapján történő gyors manővereztetése. A két adatszerzési eljárás összehangolásával nagyságrendekkel növelhető a felderítés hatékonysága.

A szakfelderítő szervek alkalmazása mellett kaphat a parancsnok és a törzs információkat a béketámogató műveletekben tevékenykedő katonák, alegységek, speciális béketámogató szervek működése során is. A jó feladat-végrehajtáshoz a felderítő törzsnek is részt kell vennie a felkészítésben. Ha ezt így megvalósítja a törzs, az alkalmazásra kiküldött kötelékek képesek célirányosan felderítési adatokat is szerezni.

Ilyen módon tevékenykedhet az ellenőrző pont (szolgálat), mert a felderítési adatszerzés nagyon közel áll az alapfeladathoz. Az ellenőrző pont adatokat gyűjthet a megállított és átvizsgált járművek jellemzőiről, az utazó személyekről, az okmányokról és a rakományról. Ezek összeállítása és meghatározott időben történő jelentése nagyban segíti a felderítő törzs munkáját. Fontos információkat képes szerezni az ellenőrző pont szolgálat a személyek átvizsgálásakor és áteresztésekor. Kiszűrhetők a fontos vagy keresett személyek, értékes információhordozók a személyeknél talált eszközök, fegyverek, okmányok, és a kihallgatás, beszélgetés is szolgáltatathat adatokat. A harmadik adatszerző módszer az ellenőrző pont esetében a szolgálat őrzés-védelmére, biztosítására felállított katonák a környéken tapasztalt mozgásokról, tevékenységekről és a csapatokról adhatnak információt. Az ellenőrző pontok egy része a lakott területen kívül települ, de a beosztottak rálátanak a városra, figyellel fontos adatokat szerezhetnek a mozgásról, a gyülekezésekről, a város ki-és bemenő forgalmáról. Hasonló módokon képesek a megfigyelő állás szolgálatai is adatokat adni.

A kutatójárőrök és az ellenőrző biztosító járőrök segítik az adatszerzést. Ezek a szervek különböző épületeket, objektumokat vizsgálnak át, és az alapfeladatuk ellátása mellett képesek hasznos információkat adni az épületekben lévő, vagy a környéken tevékenykedő személyekről, a különböző járművekről, anyagokról, eszközökről. Az ilyen típusú járőrök azért is fontosak lehetnek, mert olyan objektumokba is bejuthatnak (szerződés alapján), ahová más szervezetet nem engednek be a helyiek (pl. fegyverellenőrző járőr).

A béketámogató műveletekben résztvevő kötelékek a helyszínen különböző objektumokban tevékenykednek. Ezen objektumok őrzés-védelmét a kontingens saját erőinek kell megoldania. A felállított őrség, biztosító alegység nemcsak az objektumba való behatolás vagy támadás jellemzőit képes érzékelni, hanem a környéken tapasztalható egyéb jármű- vagy személyi mozgásokról is tud adatokat adni.

A vizsgált szerveken kívül a térségben működő ellenőrző, biztosító és más szerv vagy szolgálat is képes hasznos adatokat, információkat szerezni. Az adatszerzésnek azonban fontos törvényszerűségei és jellemzői vannak, amelyek betartása növelheti a hatékonyságot. Az egyik ilyen összetevő, hogy jobb lehetőségek kínálkoznak a hatékony felderítésre, ha a kontingens önállóan, egy kijelölt térségben tevékenykedik, saját felelősségi sávja van, mintha valamilyen más misszióba vezényelve részfeladatokat oldana meg.

A második fontos törvényszerűség, hogy a különböző szolgálatokat, szervezeteket a felderítő részlegnek célirányosan fel kell készíteni és a felderítéshez szükséges eszközökkel,

anyagokkal és okmányokkal el kell látni, mert ellenkező esetben nem lesz képes az adott kötelék felderítési adatokat szerezni.

A harmadik törvényszerűség az adatok továbbítására és jelentésére vonatkozik. A működő szervek a feladatok végrehajtása közben, a meghatározott rendben és módon jelentenek, de a bevonás és a saját csapatokhoz való csatlakozás után a felderítő törzs szakemberei szóban, célirányos kérdésekkel kikérdezik a katonákat, parancsnokokat a tapasztalatról, átveszik az esetlegesen szerzett, zsákmányolt eszközöket, és ha szükséges, írásbeli jelentést készítenek. Ennek az eljárásnak két módszere alkalmazható, egyrészt a feladat befejezése után kiadott szempontokra vonatkozóan írják le a tapasztalatokat, másrészt a felkészítéskor kiadható olyan űrlap, amelynek részeit a feladat-megoldás közben kell kitölteni.

A HUMINT fontos részét képezik az adatgyűjtő, nyilvántartó és elemző részlegek, amelyek a felderítési információk feldolgozása során új felderítési adatokra következtethetnek. A felderítő ciklus alapvetően négy fő részre osztható fel: feladatszabás; adatgyűjtés, adatfeldolgozás és tájékoztatás. A HUMINT nemcsak az adatszerzésben tevékenykedik, hanem az adatfeldolgozás bizonyos fázisaiban is hasznosan dolgozik. Ez különösen fontos helyet kap a béketámogató műveletek során. „Az adatfeldolgozási fázisai és azok tartalma a következő:

Információgyűjtés és osztályozás (összehasonlítás), olyan állandó eljárás, melynek során a beérkezett információkat kapcsoljuk a már korábban megszerzett információkhoz - más információkhoz rendeljük hozzá - azaz valamilyen szempont szerint csoportosítjuk és annak megfelelően kerülnek nyilvántartásba vételre.

Értékelés, az információ minősítése, melynek során meghatározzuk az információ megbízhatóságát, az információ-forrás hitelességét a kialakult helyzet alapján.

Elemzés, mely az információ fontos és jellemző tartalmi tényezőinek meghatározása, összehasonlítva a már korábban megszerzett ismeretekkel, melyek alapján fontos következtetések vonhatók le.

Összegzés, mely az elemzett információ vagy felderítési adat alapján, összehasonlítva az ellenségről korábban rendelkezésre álló adatokkal, egy új, fontos ismeret megalkotása és formába öntése.

Kiértékelés, a következtetések levonása, a feldolgozás végső fázisa, a meglévő (korábban szerzett) ismeretek és az értékelt információ összehasonlítása alapján az új felderítési adat előállítása. Használatos még abban az értelemben is, hogy az értéketlen adatokat a felhasználó számára használható formába alakítja át (például: légifénykép kiértékelése).⁷⁶

Az adatfeldolgozás általános folyamata minden (hadi)tevékenység során így zajlik, azonban az egyes (hadi)tevékenységi fajták és azok végrehajtásának körülményei bizonyos mértékig módosítják ezt a tevékenységsort, valamint az egyes fázisok belső tartalma változik. Tehát vannak eltérések a béketámogató műveletek során végzendő adatfeldolgozás mozzanatainak a tartalmában.

Az értékelés több részre terjed ki és a hagyományos harcászati képességek mellett más területek kapnak nagyobb hangsúlyt. Ez a béketámogató műveletek nagy változatossága és a kontingens védelmi igényei következtében jön létre. Az értékeléskor nem elég hadműveleti-harcászati kérdéseket, az ellenség erőire, tevékenységére és szándékára vonatkozó információkat figyelembe venni, hanem más, nem katonai tényezőket is be kell építeni a felderítő adatfeldolgozás folyamatába. Az értékelés során célszerű súlyozni az egyes tényezőket, mert a különféle tevékenységi módok előnyeinek és hátrányainak értékelése sokkal összetettebb feladat, mint a terep, az időjárás és a tényleges és érzékelhető ellenség adatainak az elemzése.

---

⁷⁶ A MH Összhaderőnemi felderítő doktrínája (tervezet) MHVK FCSF Bp. 2000. p. 15

A békeműveletek során folyó adatfeldolgozás főbb dokumentumai bizonyos tartalmi különbségekkel alapvetően megegyeznek a haditevékenységek során vezetett okmányokkal.

Magyarázó térképek. A vezetési szinttől, a térségben folyó nem katonai tevékenység szintjétől, és az ellenséges erők mennyiségétől függően a felderítő törzs általában kétfajta magyarázó térképet készít. Az egyikben a bekövetkezett akciókat, támadásokat, fegyveres összecsapásokat, a másik térképen a térségben lévő potenciális erőket rögzítik. Az említett térképek mindegyike általában az adott terület nagy méretarányú térképe alapján készített fóliavázlatot jelent. A parancsnok ezeknek a térképeknek a segítségével jelentéseket tesz az előljáró, a polgári hatóságok és más érdekelt szervek felé. Emellett ezek az okmányok szolgálnak az adott körzetben a különleges tevékenységek ábrázolására, magyarázó térképvázlatok elkészítésére, és egyéb információk rögzítésére. Ezekben a különleges célú vázlatokon feltüntethetők az aknamezők, a helyi terep jellegzetességei, falvak, körzetek és ösvények megnevezésére vonatkozó kódnevek.

Ha a helyzet megköveteli, a felderítő törzs készíthet speciális fóliavázlatokat, amelyek rátehetőek a magyarázó térképre. Ilyen lehet a csapda-térkép, amelyen a terep tanulmányozása és elemzése után kijelölik a szabotázs, vagy terror-akciók végrehajtására alkalmas területek és a lehetséges célpontok helyét. Lakossági helyzettérképen jelzik, az egyes polgári csoportok elhelyezkedését, mozgását és elfoglalt állásait. A dokumentum tartalmazza, mely csoportok elégedetlenek, lojálisak vagy megítélésük kétséges. Ezen kívül készülhet személyiségek és kapcsolatok térképe.

A térképek mellett az adatfeldolgozáson belül az értékelés lényeges okmányát képezik a különböző információkat tartalmazó adatlapok. Ezek tartalma illeszkedik a béketámogató műveletekhez szükséges értékelések rögzítéséhez. A felderítő munkalapok azt a célt szolgálják, hogy körülhatárolják az események körzeteit, és a felderítő törzs felfedje az összefüggéseket az egyes adatok és a begyűjtött információk között. A fegyveres összecsapások esetén, annak korai fázisában a helyi vezető egy meghatározott szervezetet alakít ki, amelynek körülhatárolható szervezeti rendszere és taktikája van. Ilyen és ehhez hasonló események tanulmányozásához, értékeléséhez a felderítő tisztnek részletes ismeretekre van szüksége. Ehhez sok adatbázist fektetnek fel és többek között az elemző munkalapot, támadási munkalapot, a folyamatban lévő propaganda és pszichológiai hadviselési munkalapot, a személyiségi és szervezeti munkalapot, valamint a forrás-hivatkozási munkalapot.

Az elemző munkalap. A kritikus helyzetek és azok körülményeinek elemzéséhez nyújt segítséget, így biztosítja a parancsnok felderítési adatigényének teljesítéséhez szükséges információkat és a felderítési adatokat. Irányjelzőül szolgál az adatok elemzéséhez is.

A₂ támadási munkalapon az összes akcióval, szabotázzsal, incidenssel kapcsolatba hozható csoportok adatait rögzítik. Ez az adatlap tartalmazza mindazon személyekre és helyekre vonatkozó adatokat, amelyek kapcsolatban vannak az akciókkal; ezzel együtt rögzítik a kritikus személyek, vagy tényezők adatait, amelyek valamilyen módon összefüggésbe hozhatók az eseményekkel.

Folyamatban lévő propaganda és pszichológiai hadviselési munkalap. Amennyiben az adott területen a propaganda jelentős szerepet játszik az események békés megoldása ellen fellépők részéről, ezt az okmányt vezeti a felderítő törzs. Az okmány az adott helyzetre vonatkozó irodalmat, háttéranyagokat és jelentéseket tartalmazza, beleértve a helyi sérelmek elemzését, amelyeket a különböző csoportok a saját propagandájukhoz felhasználhatnak.

Személyiségi és szervezeti munkalap. Minden, a térségben tevékenykedő veszélyesnek minősíthető személyiségről adatbázist kell nyitni. Amennyiben a helyi rendőrség is megfigyelés alatt tartja a személyeket, az életrajzi és azonosítási adatokat, valamint fényképet a rendőri nyilvántartóból lekérheti a parancsnok. Ezek a személyi adatlapok lehetővé teszik a felderítő alegységek felkészítését a fontosabb személyek látás utáni felismerésére. A munkalap

szervezeti része információkat tartalmaz a félkatonai szervezetek, gerillacsoportok valószínűsíthető körzetében történekről, valamint más felforgató és aktivizálható csoportokról, azok vezetőiről.

Tereptanulmányozást segítő adatlapok. Ezek az adatlapok folyamatosan pontosított, és kapcsolódó adatokat tartalmaznak a geográfiai, politikai, szociológiai, gazdasági, kulturális és egyéb helyzetéről. Ezekre az adatokra a parancsnoknak mindenkor szüksége lehet, hiszen a béketámogató műveletek során ezek a tényezők elsőrendűvé válhatnak. Ennek megfelelően a felderítő törzsnek állandóan készen kell állnia arra, hogy adatokat szolgáltatson a gazdaságban lezajló, látható folyamatokról, az elosztásról és piacról, az árszintek alakulásáról, a feketepiac és a lopások nagyságrendjéről. Az ilyen tevékenységek és jelenségek hosszabb időn keresztül történő elemzése segíthet a várható fegyveres összecsapások vagy tömegmegmozdulások időrendjének és képességeinek a meghatározásában.

Hivatkozási anyagok. A helyszínen célszerű könyvtárat létesíteni és fenntartani, amely tartalmazza a területről, vagy a térségben jelen lévő és tevékenykedő erőkről szóló kézikönyveket, doktrinális kiadványokat, harcászati és módszertani segédleteket. Gyűjteni kell a témáról szóló könyveket, újságokat és magazinokat és minden más használható anyagot. Ezek egy központi helyen, vagy a körzeti koordinációs központokban tárolhatók, azért, hogy minden törzsrészleg hozzájuk férjen.

Koordináta regiszter. A koordináta regiszter a helyzettel kapcsolatos információk tárolására az adott területre vonatkozó tevékenységek nyilvántartására és elemző-értékelésére ad lehetőséget. Minden lapon egy adott földrajzi körzetet, vagy várost lehet ábrázolni a veszélyes csoportok tevékenységének bejegyzésével.

A HUMINT erői, eszközei és módszerei a lehetőségeket széleskörűen kihasználva főleg harcászati, de hadműveleti szinten is nagyon sok, a parancsnok felderítési igényének megfelelő adatokat képesek biztosítani. Az emberi forrásból származó adatok megszerzésének elveit és törvényszerűségeit vizsgálva megállapítható, hogy az eddig elért eredmények még nem teljesek, hiszen a felderítésnek a béketámogató műveletben való működtetése még „kísérleti” stádiumban van és nagyon rövid múltra tekint vissza. Ezért az elmúlt években folytatott „éles” műveletek végrehajtása során kellett a felderítés elvi és gyakorlati kérdéseit kimunkálni, viszont ez a lehetőség tovább fogja tökéletesíteni a HUMINT tevékenységét, és új elemekkel gazdagítja ezt a nélkülözhetetlen területet.

Természetesen a béketámogató műveletek felderítő adatigényét a HUMINT nem képes önállóan teljesíteni, ezért feltétlen szükség van más felderítési szerveket működtetni, az információáramlást kiszélesíteni és tökéletesíteni, valamint együttműködni más, a térségben tevékenykedő szervekkel. A HUMINT mellett hatékonyan működtethető adatszerző forrás az elektronikus jelfelderítés (SIGINT), amely magában foglalja a rádió (COMINT) és a rádiótechnikai (ELINT) felderítést.

„SIGINT A magas szintű hadászati, politikai, diplomáciai, katonai kommunikációs rendszerek figyelése betekintést enged a hadviselő felek szándékaiba. Segítségét nyújthat a harmadik félnek a rendezést célzó tárgyalásokhoz annak ismeretében, hogy a felek mit hajlandóak és mit nem hajlandóak elfogadni. A módszer alkalmazási lehetősége a hadviselő felek által használt eszközöktől függ. A SIGINT esetében azonban az IMINT-nél is szigorúbb korlátozások vonatkoznak az adatok megosztására. A képelemzéstől eltérően a lehallgatott adatok kiszivároztatása rendkívül veszélyes lehet a helyzetre.”⁷⁷

A következő adatszerző csoport a képi felderítés (IMINT), amely készített képek alapján szerez adatot. A béketámogató műveletekben nagyon hasznos terület, mert nemcsak az adatszerzést szolgálja, hanem a helyi szervekkel tartott kapcsolat esetén kialakult vitatott helyzetek tisztázását is jól szolgálják az IMINT által prezentált dokumentumok. A képi

⁷⁷ Kis-Benedek József ezds A felderítés szerepe a béketámogató műveletekben. Felderítő Szemle Bp. 2002/1/2 szám p.111.

adatszerzés nemcsak a speciális felderítő erők feladata, hanem ilyen jellegű információt képesek adni a más felderítési nemhez tartozó szervek is.

A béketámogató műveletek során és azt megelőzően, biztos adatforrást jelent a nyílt forrásból származó adatok gyűjtése (OSINT). Ezen források lehetőségei a jelen időszak tendenciáit figyelembe véve egyre bővülnek. A klasszikus elektronikus és nyomtatott médiaanyagok ellenőrzése és az adatok gyűjtése mellett egyre nagyobb szerepet kap az informatikai adathordozók figyelése. Az információbőség mellett nagy figyelmet kell fordítani a hitelességre és a megbízhatóságra.

A felderítési feladatok teljesítésének következő lényeges sajátossága a különböző felderítési fajták egyre szorosabb együttműködése. Ez jól érzékelhető a hadászati felderítés főleg a nemzetközi adatszerzés és feldolgozás – eredményeinek felhasználásakor, mert a hatékonysága csak akkor realizálódik, ha a közvetlen felhasználók között a harcászati szinten tevékenykedő végrehajtók is adatokhoz jutnak. A gyakorlat több esetben igazolta ezt a törvényszerűséget, ezért több misszió működésekor közvetlen kapcsolatot létesítettek a hadászati szintű adatgyűjtő és feldolgozó központtal, és lehetőség van az aktuális felderítési adatok gyors lekérdezésére.

A felderítő rendszer hatékony működéséhez hozzátartozik a térségben tevékenykedő más, nem katonai feladatokat ellátó missziókkal való kapcsolattartás és információáramlás. Ezek közül az egyik nagy csoportot a különböző civil szervezetek képezik.

„A katonák mellett jelentős számú civil szakember vesz részt a műveletekben, akik az ENSZ-t vagy más (kormányzati és nem kormányzati) humanitárius szervezetet képviselnek.⁷⁸ A civil szervezetek változó mértékben, de kapcsolatban vannak a helyi lakossággal, a polgári és társadalmi szervezetekkel, ezért biztos adatokat tudnak adni a helyzetről a helyzet megváltoztatására utaló jelenségekről. Emellett több esetben igénylik a katonai kontingenssel való együttműködést. Tehát az adatgyűjtéskor lehet támaszkodni a civil szervezetekre. „A békefenntartás sikere jelentős mértékben attól válik függővé, hogy a civil és katonai szervezetek milyen hatékonyan képesek együttműködni.”⁷⁹

A nem katonai erők közül a felderítő adatszerzés és adatgyűjtés szempontjából kiemelt jelentőséggel bír a térségben működő rendőri, katonai rendőri erők tevékenysége. Ezek a kötelek elsősorban az élet normalizálásában, a törvényesség betartásában vesznek részt. Feladataik közé tartozik:

- „a helyi rendőrség tevékenységének, létszámának az ellenőrzése;
- emberi és polgári szabadságjogok biztosításának az ellenőrzése;
- repülőterek, kikötők, határátkelőhelyek ellenőrzése;
- politikai rendezvények biztosítása.”⁸⁰

Továbbá „vegyes rendőri és katonai megfigyelők együttes feladata:

- rendőrség működésének és semlegességének ellenőrzése;
- polgári lakosságtól származó fegyverek begyűjtésének és a fegyverek tárolásának ellenőrzése.

A mindennapos tevékenység alapvetően a működési területen történő járőrözéssel, a rendőri és katonai állomáshelyek látogatásával telt el.”⁸¹

Az idézett kiadvány is jól mutatja, hogy a rendőri szervek nagyon sok információt szereznek a helyi viszonyokról és kellő együttműködés mellett ezek egy részét a katonai misszió felderítő törzse is fel tudja használni.

⁷⁸ Szabó László: Békefenntartás napjainkban UHSZ 2001/6. p. 17.

⁷⁹ Uo. p. 18.

⁸⁰ A magyar rendvédelmi erők szerepe, részvétele a nemzetközi békefenntartásban. Bp. 2001. július. Felelős kiadó: Dr. Boda József r. ezds. BM MOK kiadvány. p. 17.

⁸¹ Uo. p. 21.

A misszió működtetéséhez szükséges adatok megszerzéséhez nagyban hozzájárulhat a nemzetközi törzs információs rendszere.

„A hatékony többnemzetiségű információs támogatás megköveteli, hogy legfelső nemzeti parancsnoki szinteken kialakítsák az információs támogatás egységes követelményeit, elősegítve ezzel a válságkezelő művelet hatékonyságát. A válságkezelő művelet megköveteli a többnemzetiségű haderő parancsnokának hatékony információs támogatását, melyhez elengedhetetlen az egyszemélyi parancsnoki rendszer kialakítása, mind szövetséges, mind többnemzetiségi viszonyok között.”⁸² Célszerű létrehozni a Többnemzetiségű Katonai Információs Központot a jelentések összegyűjtésére, rendszerezésére úgy, hogy a nemzeti törzsek és adatforrások hatékonyan tudjanak dolgozni. A központ állományát úgy kell létrehozni, hogy az egyes résztvevő nemzetek felderítő tisztjei képviseljék a saját országot.

A felderítési adatok helyes elosztása biztosítja a térségben az egységes helyzetértékelést és a többnemzetiségű felderítő törzs sikeresen teljesítheti azt az elvárást, hogy a többnemzetiségű erők parancsnoka, a haderőnemi parancsnokok és törzseik, valamint a csapatok parancsnokai egységesen értelmezzék a kialakult helyzetet.

Összességében megállapítható, hogy a béketámogató műveletek felderítő adatigényét sok adatszerző terület együttes hatékony és összehangolt felderítő rendszere elégíti ki. A felderítő rendszer vázolt működése a gyakorlat által tovább fog tökéletesedni.

A téma vizsgálata alapján a következő elvi kérdések megfogalmazása fontos lehet a felderítést szervezőknek és végrehajtóknak.

A béketámogató műveletek nagyon sokfélék lehetnek, emellett két azonos típusú művelet is, a körülmények, szándékok, valamint az emberek tevékenysége miatt gyökeresen eltér egymástól, és ezt a különbözőséget a felderítő rendszereknek tükrözniük kell.

A különböző feladatot ellátó missziók nem tevékenykedhetnek hatékony felderítés nélkül, amely felderítés már a műveletek megkezdése előtt aktivizálódik és a feladat-végrehajtás teljes időtartamában működik.

A felderítés, ezen belül elsősorban a HUMINT a béketámogató műveletek során csak akkor lehet eredményes, ha teljesen új filozófia alapján igyekszik megoldani a nélkülözhetetlen adatszerzést. Ennek a gondolkodásmódnak az alapja az „ellenség” új szemléletű értékelése, a felderítő szervek tevékenységére vonatkozó, eddig nem használt módok, eljárások bevezetése és folyamatos tökéletesítése. A sokéves gyakorlattól eltér a felderítés térségére vonatkozó jellemző adatok típusa és tartalma. Ezekből a tényezőkből következik, hogy nem a felderítés helye, szerepe, fontossága változott meg, hanem a végrehajtás jellemzői és körülményei lettek újak.

A felderítés eredményességét a többféle felderítési nem, adatszerző szerv és adatokat biztosító csoportosítás egységes irányítása és az adatgyűjtés mellett a szoros együttműködés biztosítja.

Nemcsak a felderítésre kijelölt vagy a felderítő szakmai számmal rendelkező katonák és alegységek végzik az adatgyűjtést, hanem minden béketámogató műveletben résztvevő szervezet vagy személy a rábízott feladata mellett egyben információszerzést is folytat. Ezeket az információkat a lehető legjobb módon kell az illetékes felderítő-adatgyűjtő központnak átadni.

A felderítés csak úgy lehet hatékony, ha a parancsnok folyamatosan pontosítja az adatigényét és a felderítők maximálisan tisztában vannak a helyi körülményekkel és tendenciákkal, valamint a misszió tevékenységének céljával.

A HUMINT az első az egyenlők között, mivel a nem HUMINT felderítő forrásból származó információk feldolgozásában is elsődleges szerepe van.

---

⁸² A MH Összhaderőnemi felderítő doktrínája (tervezet) Bp. 2000. p. 63.

A felderítők mindig rendelkezzenek a feladat-végrehajtáshoz szükséges anyagokkal, felszerelési tárgyakkal és dokumentumokkal. Emellett fontos a felderítő szervek aktuális adatokkal való ellátása.

A jelenkor tendenciái azt mutatják, hogy nemcsak Magyarországon, de a NATO-ban is prioritást kap a haderő alkalmazása békeidőszakban, előtérbe került a válságkezelés, a béketámogatás. Ezekre a tevékenységekre az elmúlt évtizedben elég sok valóságos példa adódott. (Ellentétben a negyvenéves gyakorlattal, amikor csak elméletek születtek szerencsére, a gyakorlatban ezeket nem kellett kipróbálni.) A végrehajtott műveletek és a katonai alkalmazások elemzéséből jó következtetések vonhatók le, ezek megteremtik, és folyamatosan tökéletesítik az elméletet. A levont következtetésekből kialakított törvényszerűségekből jól érzékelhető a felderítés fontossága, a felderítő elmélet és gyakorlat folyamatos tökéletesítésének szükségessége. A felderítésen belül kiemelt szerepet kap az emberi erővel folytatott felderítés, amely jól kiegészül a technikai eszközök által szerzett információkkal.

Következtetések

A honvédelmi alapkérdések és a hadműveleti-harcászati elvek, valamint a Magyar Honvédség alkalmazásának körülményei döntő változásokon mentek keresztül a 90-es években. Ezek alapvetően befolyásolják a hadműveleti-harcászati felderítés elveit, gyakorlati kérdéseit, ezért nagy hangsúlyt kap a válsághelyzet kezelése, a háborús küszöb alatti veszélyek elhárítása, és kiemelt helyre került a béketámogató műveletekben való részvétel. Ezekben az időszakokban új körülmények között működik a felderítés és új követelményeket kell teljesítenie.

A Magyar Honvédség magyar területen való katonai alkalmazása elsősorban az Alkotmány 19/E § által rögzített helyzetek egy részében, a háborús küszöb alatti konfliktusok esetén és határbiztosításkor valószínű. Ezekben a helyzetekben a felderítő szolgálat és a felderítő csapatok képzettségüknél és felkészültségüknél fogva kiemelt helyen szerepelnek. Erre a gyakorlat is jó példával szolgált, hiszen az elmúlt években két alkalommal is eredményesen tevékenykedtek a felderítők.

Nemcsak a Magyar Honvédség alkalmazásával kapcsolatos vizsgálati eredmények okoznak bizonytalanságot, hanem a NATO történetének jelenlegi periódusában meglévő fejlődési irányok is instabil helyzetet teremtettek. A jelen időszakban a NATO katonai vezetése a katonai alkalmazások közül egyértelműen a válságkezelés, béketámogatás feladatait sorolja az első helyre. Ebből következik, hogy a haderő ilyen tevékenységekben való részvétellel szavatolja az ország biztonságát, ezért kerül előtérbe a felderítés helye, szerepe az V. cikkelyen kívüli műveletekben. A HUMINT–hez tartozó felderítő erők és felderítési módok jellemzői és alkalmazási elvei döntő változáson mentek keresztül a válságkezelés és béketámogató műveletek felderítő támogatásakor. A felderítés előtt álló feladatok teljesen új felfogású felderítő filozófiát feltételeznek. Ennek alapja, a régi háborús tevékenységek során érvényesülő felderítő gondolkodásmód átalakítása.

Teljesen új elveket és módszereket kell alkalmazni a helyi lakossággal kapcsolatos tevékenységek megtervezésekor, megszervezésekor és a velük való érintkezés során. A helyiek egyszerre tartoznak a felderítő tevékenységek környezetéhez, a felderítés objektumához és az adatforráshoz.

Megváltozik a felderítő szervek mozgására, manővereztetésére vonatkozó régi szabályok többsége. Sok esetben nem cél a rejtett mozgás, a hangtalan tevékenység, hiszen ez a fajta eljárás nem lehet célravezető, sőt több esetben lehetetlenné válik.

Eltűnik a „saját terület - ellenséges terület” besorolás, sőt az egymással szembenálló felek területe is teljesen bizonytalan besorolású a felderítők számára. Ezzel párhuzamosan jelentkezik az a törvényszerűség, hogy nem lehet tudni, ki a pontosan körülhatárolható

ellenség, és ha van, hol van. Nem reguláris kötelékek formájában jelentkeznek a felismerési jelek és a valószínűsíthető eljárások is eltérnek a hadműveletektől. De ugyanakkor számítani kell a váratlan terrorakciókra, támadásokra, atrocitásokra.

Új tényező, hogy a felderítésre vonatkozó elvek és gyakorlati módszerek elsősorban a béketámogató műveletek során valóságos körülmények között kipróbálhatók, módosíthatók, javíthatók.

4.FEJEZET

A HUMINT ALKALMAZÁSA A VÉDELMI HADMŰVELET ELŐKÉSZÍTÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSA SORÁN

A védelmi felülvizsgálat megállapításai szerint az országot nem fenyegeti hagyományos katonai eszközökkel végrehajtott agresszió, ezért a területvédelmen alapuló védelmi hadművelet lefolytatására belátható időn belül nem lesz szükség, az alcímben megfogalmazott témát - mint katona, és mint oktató - fontosnak tartom, vizsgálatára, további kutatására szükség van.

A biztonságpolitikai és védelmi felülvizsgálat eredményként közzétett dokumentumok is első helyen említik a haderő feladatai között az ország határainak védelmét. „A honvédelmi tárca feladatai: 1. NATO 5. cikkely szerinti műveletek; az ország védelme, más tagország megsegítése, részvétel a szövetség egésze elleni stratégiai támadás elhárításában.”⁸³ Bár ennek az esetnek a bekövetkezése kevésbé valószínű, de nem kizárt. Mint katona tudom, hogy a katonai köteleknek egy katonai művelet eredményes végrehajtására nem lehet a semmiből, rövid idő alatt felkészülni. Tehát továbbra is szükségesnek tartom a védelmi hadműveletek felderítő támogatásának (biztosításának) elméleti kutatását, a csapatok gyakorlati felkészítését. A háborús helyzet kialakulásának politikai, katonapolitikai lehetőségeivel és elvi összetevőivel nem kívánok foglalkozni, mivel ez a kérdéskör elsősorban biztonságpolitikai aspektusokat érint.

A másik kiinduló tétel az, hogy a Magyar Honvédség harcászati-hadműveleti felderítő tevékenységének vizsgálata nem lenne teljes a védelmi műveletek tárgyalása nélkül, ezért is szükségesnek tartom ezt a fejezetet.

A háborús viszonyok között működő felderítő rendszer feladatait, megszervezésének és vezetésének elvi és gyakorlati kérdéseit különböző dokumentumok részletesen tárgyalják. Ezért a dolgozatomban utalni kívánok ezekre a művekre, a saját kutatásaim következtetéseit ezekre támaszkodva írni le.

A felderítő szervek alkalmazásának megfogalmazásakor figyelembe vettem az eddigi gyakorlatot a ZMNE Felderítő Tanszéke által végzett kísérleteket és a hozzá kapcsolódó elméleti kutatási eredményeket. Természetesen igyekszem a konkrét alkalmazási összetevőket és az újszerű eljárásokat ötvözni.

4. 1. A felderítő szervek kiküldésének és bevonásának sajátosságai

A felderítő szervek tevékenységének kritikus pontja az ellenség mélységébe való átjutás megszervezése, előkészítése és végrehajtása. Ez a mozzanat a parancsnoktól és a felderítő törzsektől nagyfokú figyelmet, feszes együttműködést igényel. Az alapvető harctevékenységi fajták vizsgálata esetén megállapítható, hogy kedvezőbb a helyzet a támadásban, mert a felderítő szervek a támadó csapatok harcrendjében általában annak első lépcsőjében mozognak. A másik átjutási mód, ha a felderítő szervek a támadó első lépcsők mögött lépik át a peremvonalat. Optimális esetben a támadó csapatok előtt mozoghatnak a felderítők és minden esetben tűzzel és manőverekkel biztosítják a saját túlélőképességüket. Természetesen mozoghatnak a felderítők légieszközön, vízi járművön, esetleg gyalog. A támadásban a felderítő szervek átjutásának minden változatában döntő jelentőségű az a körülmény, hogy az átjutás során a saját csapatok támadó műveletei teljesen lefoglalják az ellenség védelmi és tűzrendszerét, légi tevékenységét és aktív csapásokat mérnek az első állásokra, valamint a

---

⁸³ Úton XXI. század hadserege felé Bp. 2003. HM. Kommunikációs Főig. p. 16.

védelem mélysége felé manővereznek. Ezzel megvédik a felderítő szerveket az ellenség hatásos tüzétől és biztosítják az elszakadást.

A védelemben sajátos helyzet alakul ki a felderítő szervek kijuttatásakor. A védelmi harc (hadművelet) feltételezi azt az esetet, amikor az ellenség a védő féltől távol van, a saját csapatok előtti területet nem ellenőrzi, viszont a támadáskor azt felhasználja, azon átvonul, ideiglenesen harcrendi elemeket, objektumokat telepít. Sajátos helyzetet teremt, hogy az ellenség támadásakor a védő fél területeket adhat fel, hátsóbb terepszakaszokra vonulhat vissza. Nagy a valószínűsége annak, hogy a hadműveletek folyamán a támadás megállítása után közvetlen harcrintkezés alakul ki és mindkét fél védőállásokat épít, a kötelékek esetleg több napig ebben a helyzetben maradnak vagy széles víziakadályra támaszkodik a peremvonal. Ezek az esetek az ellenség mélységébe való bejutás újfajta módjait feltételezik.

A harc feladat teljesítése után a felderítő szerv saját csapatokkal való találkozása az alkalmazás befejező szakasza. A felderítő szerv részére már a kiküldés előtt a parancsnok meghatározhatja a saját csapatokhoz történő visszajutás idejét, helyét és módszerét. E tényről függetlenül a felderítő szervet fel kell készíteni a visszajutásra. A visszajutás a megszervezés és együttműködés függvényében lehet „egyszerű” találkozás a saját csapatokkal, de bizonyos hibák elkövetése esetén véresen komollyá válhat, legrosszabb esetben a felderítő szerv egy részének a megsemmisüléséhez vezethet. Ezért a bevonás az utolsó, de nagyon lényeges mozzanata a felderítésnek.

4. 1. 1. A felderítő szervek kiküldése védelemben

A felderítő szervek védelemben a következő módszerekkel küldhetők ki:

1. Saját ellenőrzés alatt lévő vagy hadműveletek alatt nem álló területre előrevonással
2. Visszahagyással, hátrahagyással.
3. Átszivárgással.
4. Harcfelderítőkkal (korlátozott célú támadást indító alegységekkel).
5. Hézagok, szárnyak járművel történő kihasználásával.

1. Saját területre, előrevonással

A haditevékenységek előtt vagy azok kezdetén a védelmi harc (hadművelet) megszervezésekor lehetőség nyílik arra, hogy a feladatok, a harc helyzet, a rendelkezésre álló erő és az idő függvényében a felderítő szervek járművel kijussanak a felderítés felelősségi körzetébe, egy meghatározott terepszakaszra és ott a későbbi működési körletben elhelyezkedjenek. A járművek vagy visszatérnek a felkészítési körletbe vagy a felderítő szervek alárendeltségében maradnak. A működési körletben a felderítők nagyon jól álcázott, az ellenség számára nehezen járható helyen helyezkednek el.

Erre lehetőség nyílik a háború kitörése előtt, az államhatárig terjedő területen; a felelősségi körzetben, a peremvonal előtti területen; az ellenségtől távol szervezett védelem esetén. Ez fontos mód a korábban a határon működő szervek kijuttatásához abban az esetben, ha a válsághelyzet fokozódik, eskalálódik.

Ebben a változatban a védelmi harcra (hadműveletre) való felkészülés időszakában a felderítő szervek az ellenség által még nem ellenőrzött területekre mozognak, oda, ahol a működési körletük lesz. Célszerű egy bizonyos távolsáig - amit az ellenség által folytatott felderítés mélysége határoz meg - a felderítő szerveket összevontan kiküldeni, majd meghatározott terepszakaszról önállóan a kijelölt helyre irányítani. Itt önállóan berendezkednek és bevárják az ellenség átvonulását. A kiküldő parancsnok alapvető feladata az ellenség tevékenységének valóságos modelljezése, mert így választhatja ki azokat a terepszakaszokat, körleteket, amelyekben az ellenséges erők és eszközök felderítése döntő befolyással lehet a védelmi harc kimenetelére.

Az így kiküldött felderítő szervek a védelem előtti terület ellenőrzését képesek megoldani. A működési körletben elsőrendű feladat - akár járművel, akár gyalog - a felderítő szerv tökéletes álcázása. A felderítők túlélőképességét növeli, hogy az ellenség a csapatok előrevonásakor főleg menetalakzatban vagy harc előtti alakzatban halad előre, a felderítést elhárító erők a menetvonalak környékén működnek, tehát a jól álcázott felderítő szervek nehezen észlelhetők. A különböző figyelők, felderítő járőrök vagy a számukra kijelölt figyelőhelyükre mennek, vagy a felderítő szerv gyülekezési helyen tartózkodnak és az ellenség átvonulása után kezdik meg a felderítést. Lényeges kérdés a felderítők ellátása. Erre légi úton van lehetőség, de nagyon fontos ellátási módszer lehet a lakosságtól kapott élelem, ruházat. A magyar területeken elképzelhető ellátási módszer az előre telepített és részben berendezett raktárak, rejtékhelyek kihasználása.

A saját arcvonalon való áthaladás egyszerű, nem igényel különösebb együttműködést.

2. Visszahagyás (hátrahagyás)

A visszahagyás a felderítő szervek kijuttatásának olyan módja, amely során a felderítő szerv a saját csapatok által ellenőrzött területen jól álcázott, az ellenség számára nehezen járható helyen helyezkedik el, bevárja az ellenség támadását és a saját csapatok visszavonulását, majd az ellenség első lépcsőinek elvonulása után helyből, vagy más körletből megkezdi a felderítést. A visszahagyás klasszikus helye a biztosítási öv, mert ez a terület a legalkalmasabb erre a kijutási módra. Emellett a visszahagyás elképzelhető a saját csapatok első lépcsőjének területén. Fontos mód a korábbi veszélyeztetettségi időszakokban a határon ténykedő felderítő szervek kijuttatásához.

A visszahagyással működő felderítő szervek az előbb említett hipotézisektől eltérő módon kerülnek az ellenség mélységébe. A visszahagyás fogalmából következik, hogy a felderítő szervek a saját csapatok által ellenőrzött vagy megszállt területen kezdik meg a feladatukat. A felderítést szervezők első fontos feladata azoknak a körleteknek a kiválasztása, ahol a felderítő szervek elhelyezkednek.

A felderítő szerveket úgy célszerű kiszállítani, hogy támadás előtt kb. 6 órával, de maximum 24 órával előbb éri el a gyülekezési helyeiket, ahol az ellenség átvonulásakor tartózkodni fognak. Együttműködést kell szervezni az adott körzetben lévő erők parancsnokaival, azért, mert ezen kötelek így képesek a felderítő szervek működését különböző módon segíteni. Ebben térségben a felderítő szervek működésének kritikus időszaka az ellenség előrevetett alegységeinek támadásakor következik be. Ebben a periódusban a felderítők elsősorban az álcázottságra koncentrálnak, hiszen a harcban álló ellenségről más adatforrások képesek információkat adni. A feladataikat úgy oldhatják meg eredményesen, hogy a felderítés főerőkifejtését a később előremozgó főerőkre és a második lépcsőkre, tartalékokra összpontosítják.

A hátrahagyás, mint bejutási mód megvalósítható a peremvonalban. Az itt elhelyezkedő felderítő szerveket az első állásba vagy a mögé célszerű telepíteni. A gyülekezési helyek (bázisok), esetleg a járművek a főcsapástól eltérő irányba történő, jól álcázott elhelyezése növeli a túlélőképességet. Amennyiben az ellenséges dandár első lépcsők harcrendje túljutott a gyülekezési helyeken, bázisokon, lehetőség van manővereztetni a felderítő szerveket.

Ebben az esetben később tudnak adatokat jelenteni. A felderítő szerveknek a gyülekezési helyeken és a manőverek során a közvetlen biztosítást szükséges megszervezni azért, hogy az esetleges ellenséges harcbiztosító erőket képesek legyenek felfedni vagy megsemmisíteni.

Az együttműködés megszervezése nagy körültekintést igényel az első állásban harcolókkal és a tüzéséggel.

3. Átszivárgás

Az átszivárgás a kijuttatás azon módja, amikor a felderítő szervek az ellenség védelmi arcvonalán lévő hézagokat, szárnyakat kihasználva észrevétlenül, gyalog bejutnak a mélységbe. Ez a mód előtérbe kerül a védelmi harcban (hadműveletekben), mert a felderítő szervek így gyalogosan is képesek eredményesen működni. Ez egyrészt abból adódik, hogy a felderítés felelősségi körzetének nagysága kisebb, másrészt a felderítő szervek mozgása csökken, nem kell manőverezniük, nincs a támadásban érvényesülő mozgási kényszer, hiszen az ellenség objektumai mozognak, manővereznek. Ez a kiküldési mód, esetleg a határátlépésnél és védelemben a közvetlen harcérintkezés esetén alkalmazható. Legfontosabb módja a működő felderítő rendszer új szervekkel való kiegészítésének.

Az átszivárgás, mint kijuttatási mód, a legnehezebben megoldható feladatok egyike, mert a szemben lévő ellenség csoportosítása viszonylag összefüggő, álló arcvonalon tartózkodik. Az átszivárgást a saját csapatok első állásaiban elfoglalt megindulási helyről kell indítani. A megindulási helyre vagy szervezetszerű járművel, vagy tehergépkocsival szállítják ki a felderítőket.

Az átjutást minden valószínűség szerint gyalog célszerű megoldani. A megindulási helyet úgy kell kiválasztani, hogy a felderítő szerv képes legyen viszonylag hosszú időn keresztül figyelni az ellenség állásait, eszközeit, fel tudja felderíteni a hézagokat, majd sötétben vagy rossz látási viszonyok között indul el. Az átszivárgás előkészítéskor alapos együttműködést kell szervezni a harcoló csapatok - akik az átjutást biztosítják - és a felderítők között, valamint a felderítő szervekben belül.

Az összefegyvernemi kötelékek az átjutáskor, ha szükséges, tűzzel biztosítják a felderítőket. Ez megoldható úgy, hogy a megindulás után tűzcsapásokkal zavarják az ellenség figyelőrendszerét, vagy csak felkészülnek a tűzkiváltásra és meghatározott jelek vételekor kezdik meg a tüzelést.

A tűzösszpontosítási körleteket, egyes célra lött tüzeket, elsősorban az ügyeletes tűzfegyverekre és figyelőkre irányítják, illetve az átjutás helyét elszigetelik. Lehetőség nyílna az ellenség vakítására és az átjutás helyének ködösítésére. A műszaki akadályokon a speciális műszaki alegységeknek célszerű átjárót nyitni ködösítéssel vagy más módszerrel növelhető az álcázás. Fontos szerep hárul a SIGINT szervekre és az elektronikai harc, zavaró kötelékeire azért, hogy lefogják az ellenség elektronikai felderítő rendszerét. A felderítő szerveknek az életképességét biztosító rendszabályok közül kiemelkedik a mozgás útvonalának és a tűzcsapások helyének tökéletes koordinálása.

A felderítő alegységen belüli együttműködés megszervezésénél lényeges kérdés olyan helyzetek tisztázása, amikor az ellenség behatása vagy más ok miatt az állomány szétszóródik. A találkozási pontok, gyülekezési helyek optimális kijelölése nélkülözhetetlen. Az átjutás az ellenség mélységében, a gyülekezési hely elfoglalásával fejeződik be. Nagy gondot kell fordítani a bázisok álcázására, ezekre a helyekre csak speciális rendszabályok életbe lépésével szabad bevonulni.

Az átszivárgás után a felderítő szervek a meghatározott működési körletekbe manővereznek és megkezdik a felderítést.

4. A felderítő szervek kijuttatása a harcfelderítőkkel együtt

Elméletileg a harc folyamán kialakulhat olyan helyzet, hogy a védő kötelékekkel szemben, - hosszabb ideig közvetlen harcérintkezésben - az ellenséges erők szintén védelemre rendezkednek be. Az átszivárgás mellett kijuttatható felderítő szerv úgy, hogy az összefegyvernemi parancsnok egy adott terepszakaszon harcfelderítést szervez vagy korlátozott célú támadást indít. Így megbontja az ellenség peremvonalát, felderítési adatokat szerez és ezzel egyidőben felderítő szervek jutnak be az ellenség mélységébe. Ennek a kijuttatási módnak nagyon fontos sajátossága az, hogy lehetőség nyílna a felderítő szervek járművel történő alkalmazására.

5. Átjutás az ellenség hézagain, szárnyain keresztül.

Ez a módszer előtérbe kerül a jelenlegi védelmi elgondolások alapján, amikor a saját csapatok egy adott, viszonylag nagy kiterjedésű körzetben manőverezve oldják meg védelmi feladataikat. Segíti az alkalmazást az ellenség manőverező, támadó tevékenysége, valamint a korszerű háborúban jelentkező nem összefüggő arcvonal kialakulása. A felderítő szervek megkezdhetik feladataikat a saját területen elfoglalt megindulási helyről az ellenség mozgásával ellentétes irányban.

A végrehajtás lényeges jellemzője a járművel való mozgás amely különböző előnyökkel és hátrányokkal rendelkezik. Erre többféle lehetőség nyílik. Kézenfekvő megoldás a harcjárművek alkalmazása, amelynek nagy előnye a védettség, a tüzerő, a nagy szállító kapacitás. A terepjáró képessége alapján, úton és úton kívül - bizonyos korlátozásokkal - tud mozogni. Hátrányos viszont a zaj, a nagy páncéltest, a por, füst. Érdemes megjegyezni, hogy ha a harcjárművek típusa többnyire megegyezik az ellenségnél rendszeresített eszközök típusával, nagy gondot kell fordítani a jelzések álcázására, mert így nehezebb a felderítő harcjárművek felfedése.

A felderítő szervek mozoghatnak terepjáró gépkocsival. Ennek felderítése nehezebb, jó szállító és menettulajdonságokkal rendelkezik. Többnyire úton célszerű mozogni, de jó terepjáró képességekkel is rendelkezik. Hátránya, hogy nincs fegyverzete, (bár rászerezhető), nem nyújt védettséget és később csak korlátozottan alkalmazható a felderítési feladatok megoldásánál.

Hosszú ideig elhanyagolt eszköz volt a motorkerékpár. Most az átjutás járműtípusainak tárgyalásakor feltétlen szükséges szót ejteni róla. A terepjáró motorkerékpárok bár hangosak, kis felépítésük miatt nehezen deríthetők fel. Képesek más járművek által járhatatlan terepen is, nagy sebességgel mozogni. Bizonyos fegyverek felszerelésével biztosítható valamilyen szintű tüzerő. A motorkerékpár könnyen álcázható, gyors és rejtett manőverekre képes.

Az átjutás megszervezése és végrehajtása a kiküldő előljárótól nagyfokú előkészítést és a saját erővel való biztosítást igényel. A felderítő szerv lehetőleg az ellenség támadásának irányától eltérő helyen a saját területen foglalja el a megindulási helyet. Az álcázás és berendezés után megkezdődik a terep és az ellenség figyelését. Eközben meghatározott feltételek megléte esetén felkészül a gyors előrevonásra. Az előljáró törzs az ellenség támadásának kibontakozásakor értékeli a helyzetet és parancsot ad az indulásra.

„Optimális szituáció a manőverek időszaka, a roham kezdete vagy közvetlen utána lévő periódus, a saját ellenlökés kibontakozásának időszaka, más manőverező tevékenység”⁸⁴ Ilyen helyzetekben az ellenséges kötelékek a fő figyelmet a kiélezett harc feladatok teljesítésére összpontosítják és az összefegyvernemi harc jellemzőiből következik, hogy létrejönnek nem kellően biztosított hézagok, szabad szárnyak és nem támadott terepszakaszok. Ezek lehetőséget adnak a felderítő szervek gyors, az ellenség mélységébe irányuló manővereire, az egyes objektumok kikerülésére, a nagy távolságok megtételére.

A megindulási hely elhagyása után a felderítő alegység a kiválasztott és ellenőrzött terepen nagy sebességgel előremozog, a kellő mélységet és alkalmas terepet elérve, gyülekezési helyet foglal.

A kiküldő előljáró a harc dinamikai helyzetéről szóló információk megadásán kívül együttműködést szervez az összefegyvernemi, a tüzér és más alegységekkel, a műszaki akadályokon való áthaladáskor a műszakiakkal, így biztosítja a felderítő szerv bejutását az ellenség mélységébe. A tárgyalt módszereken kívül kellő felkészítés esetén használhatók a légieszközök, az ejtőernyők, a vízijárművek, kisebb csoportok bejuttatásához a siklóernyők. A különböző bejutási módok helyes kiválasztása az adott helyzettől függ. Ezeket ötvözve, más

⁸⁴ Dr. Drótos B.: Felderítés a gl.hdt. hadműveletében ZMKA 1995 nytsz.: 841/073 p. 33.

egyéni módszerek alkalmazása több lehetőséget biztosít a túléléshez, a minimális veszteség elszenvedéséhez.

A témához szorosan kapcsolódik a visszatérés problematikája, hiszen a felderítő katonák felkészültségük és a képzésre fordított költségek miatt nehezen pótolhatók. Ezt fogalmazza meg a következő német idézet

„A hadsereg részére a felderítő katona drága befektetést jelent, éjjellátó eszközt pénzzel lehet beszerezni, de a katona teljes kiképzése, az ő kitarása (fizikai pszichikai képességeinek kialakítása) hosszú időt igényel.”⁸⁵

4. 1. 2. Felderítő szervek bevonása

A felderítő szerv saját csapatokkal való találkozása történhet bevonással, elsősorban védelemben vagy a saját csapatok bevárása utáni csatlakozással, főleg támadásban. A saját csapatokhoz történő csatlakozás elveit a különböző kiadványok tárgyalják, ezek a gyakorlatban kipróbáltak és ez a mozzanat viszonylag könnyen megvalósítható. Az alapvető összefüggések biztosítják a felderítő szervek és az összefegyvernemi kötelékek problémamentes találkozását. Ehhez a módszerhez a felderítő szervek a kiküldő parancsnok által megszabott pontra mennek és ott az előirt időpontban bevárják a saját kötelékek beérkezését. A felderítők gyülekezési helyet rendeznek be, amit megfelelően álcáznak és közvetlen biztosítással látják el. A meghatározott biztonsági rendszabályok betartásával kell a saját csapatok képviselőivel való találkozást megszervezni. Ennek helyes megoldásához is szükség van a megfelelő együttműködésre, mert ennek hiányában a felderítő szervet a saját csapatok biztosító kötelékei megsemmisíthetik. Nehezebb együttműködési feladat a bevonás megvalósítása.

A felderítő szervek bevonása történhet:

1. Harcjárművel (gépjárművel) történő visszajutással.
2. Gyalog történő visszaszivárgással.
3. A kettő kombinációjával.
4. Kiemeléssel.
5. Visszatérés különleges harcrendi elemmel.

1. Harcjárművel történő visszajutást akkor lehet végrehajtani, ha az adott terepszakaszon az ellenség hatásos tűzzel lefogható, az ellenség harcrendjében széles hézagok keletkeztek és a terepviszonyok ezt a visszajutási módot lehetővé teszik. Ez a módszer előtérbe kerül a jelenlegi védelmi elgondolások kialakításakor.

A manőver megkezdése előtt jól kiválasztott figyelőhelyről a visszajutás terepszakaszát és menetvonalát a felderítő szerv parancsnoka a harcjármű-parancsnokokkal együtt megfigyeli és tanulmányozza. A felderítő szerv az ellenség harcrendjén, harcjárművön, a terepet maximálisan kihasználva nagy sebességgel halad át. Ellenséggel való összeütközéskor a felderítő szerv gyorsan kivonja magát annak tűzhatása alól vagy leküzdí az ellenséget és folytatja a mozgást.

A visszatérésnek ez a módja feltételezi a harcrend irányonkénti szétagoltságát, a harc gócpont jellegű folytatását. A másik lényeges tényező az együttműködési jelek - jelzések hely és idő szerinti alapos megszervezése és pontosítása.

2. A gyalog történő visszaszivárgásnál a felderítő szerv parancsnoka lehetőleg még nappal, terepen határozza meg a feladatokat. A felderítő szervnek az álcázott gyülekezési helyet rejtve, csendben kell elhagynia és az ellenség harcrendjén (hézagokat és nehezen járható területeket kihasználva) észrevétlenül áthaladnia. Az ellenség peremvonala előtt lévő akadályrendszer leküzdése nagy nehézségeket okoz, ezért lehetőleg ezeket célszerű kikerülni.

---

⁸⁵ J Boger.:Elite und special Einheiten Bonn 1987. ford. A Bundeswehr távfelderítői c. fejezet p. 112-113.

A szerven belüli kapcsolattartás jelek útján történik. Erősen korlátozott látási viszonyok között az egyes felderítők olyan távolságra mozognak, hogy még biztonságosan felismerjék egymást. Az ellenség harcrendjén történő áthaladáshoz a felderítő parancsnok előre meghatározza az ellenség figyelőit, őrszemeit, azért, hogy a felderítő szerv biztonságosan ki tudja azokat kerülni. Az előremozgás során ki kell használni a terep minden rejtési lehetőségét (bokros, erdős, illetve mocsaras területeket). Amennyiben a visszaszivárgást felfedik, a felderítő szerv a kijelölt biztosítók fedezete mellett folytassa a feladatot, kérjen tűzcsapásokat a saját csapatoktól.

A bevonás kétféle alakzatban hajtható végre. Az egyik változat, amikor a felderítő szerv együtt vagy néhány nagyobb csoportra szakadva, de alapvetően egy helyen jut vissza a saját területre. A másik esetben az alegység szétszóródik és kettesével, hármassal, külön, eltérő helyeken közelíti meg a saját állásokat.

Mindkét módszer rendkívül veszélyes és kiélezett helyzetet teremt. Ezért a saját csapatokkal való együttműködés elengedhetetlen. Fontos területei közül az egyik a hely és időpont kiválasztása, egyeztetése. A visszaszivárgásra alkalmas hely egyrészt a terep jellemzőitől, másrészt az ellenség helyzetétől függ. Az időpontok kiválasztásánál nemcsak a látási és egyéb természeti jellemzőket célszerű figyelembe venni, hanem a feladat megindításához az ellenség tevékenységét is.

A másik fontos terület a felismerési jelek pontosítása, az azonosító jelzések megadása. Ezek konkretizálása nélkül a felderítőket a saját tűzcsapások fogadhatják. Lényeges pontosítani, hogy a saját csapatok hogyan, mikor és milyen eszközzel és tevékenységgel segíthetik a visszatérést.

Az együttműködést feltétlenül a kiküldés előtt szervezi meg az előljáró, de a visszatérés ehhez képest több nap eltelte után következik be. Ezért célszerű a pontosítás néhány sajátos módszerét megvizsgálni. Jó megoldási módszer a visszajutás előtti rádióon történő pontosítás. Ezzel a rögzített feladatok aktualizálhatók, módosíthatók.

Lehetőségként felmerülhet, hogy a visszaszivárgás utasítása több változatot tartalmaz és a végrehajtás előtt választja ki a felderítő szerv parancsnoka és a kiküldő előljáró a legcélszerűbb változatot. A kialakult helyzet bonyolultságából adódhat az a lehetőség, hogy 2-3 fős csoport rejtetten visszajut a saját harcrendbe és az együttműködés részleteit pontosítják, az előljáróval, majd az adott időben az egyeztetett jelekkel megkezdí a felderítő szerv a mozgást, amelyet a saját csapatok sokféle módon (pl.: tűzérési tűzzel, a műszaki akadályokon való átjárók nyitásával, az üldöző ellenség leválasztásával) támogathatnak.

3. A harcjárművel és gyalog történő visszajutás kombinációja

Egyes esetekben a helyzettől függően lehetőség nyílik a felderítő szervek visszajutására úgy, hogy a menet egy részét harcjárművel teszik meg, majd azokat álcázva hátrahagyják és az arcvonalon gyalog jutnak át.

4. A kiemelés döntően helikopterrel, esetleg más légieszközzel hajtható végre. A helyét a feladat megszabásakor vagy az alkalmazás során (rádióon) határozzák meg a felderítő szerv részére, amelyet csak a feladat teljesítése után a kijelölt időben vagy külön parancsra lehet elfoglalni. A kiemelés végrehajtásának szabályait a mélységi felderítő utasításokban rögzített és által kipróbált eljárások alapján kell begyakorolni, és adott esetben alkalmazni. A kiemelés - bár több évtizede klasszikus bevonási módszer - a Magyar Honvédség lehetőségeit elemezve a jövőben egyre nagyobb nehézségekbe ütközik.

5. A különleges harcrendi elemmel való visszatérés a körülmények optimális egybeesésekor következhet be. Visszatérhetnek a felderítő szervek oly módon, hogy az ellenség harcrendjében - lehetőleg szárnyakon, kevésbé védett területen - 3-6 km-re az

arcvonalról gyülekezési helyet foglalnak. Az együttműködési utasításban rögzített követelmények pontosítása után egy támadólagos harcrendi elem korlátozott célú csapást mér az adott terepszakaszon. A felderítő szerv csatlakozik az alegységhez és esetleg a csapásmérésben is részt vesz, majd biztosítás mellett visszavonul a saját harcterületre. A visszatérés ilyen eseteiben célszerű több felderítő szervezet összevonni, és együtt végrehajtani a visszatérést.

A védelmi hadművelet esetén is végrehajtható a csatlakozással történő visszatérés. Ennek realitását a támadólagos harctevékenységek adják meg. A klasszikus eset a védelmi hadművelet után a sikeres ellentámadás kibontakozása, majd az ellenségtől bizonyos területek visszafoglalásakor „könnyen” megoldható a felderítő szervek csatlakozása. Elképzelhető, hogy az ellenség kötelékei közötti hézagban mért csapás sikerekor keletkezett térnyerés lehetőséget ad a felderítők visszahozatalára.

Ezek a hadműveleti mozzanatok bizonyos feltételek megléte esetén indíthatók el, ezért a tervezéskor nehéz megadni a kezdetük időpontját, így a felderítő szervek több időt töltenek el az ellenség mélységében, mint amennyi a feladat-végrehajtáshoz szükséges. Ebből következik, hogy a felkészítéskor külön figyelmet kell fordítani a kiképzésre, az ehhez szükséges anyagokkal való ellátásra, az életképességet biztosító rendszabályok betartására, amelynek lényeges eleme a hosszú ideig tartó túlélés. Optimális helyzetben ennek fontos összetevője és megvalósítási lehetősége lehet a helyi lakosság által nyújtott segítség. A felderítők életfeltételeinek egy részét a hadműveleti területen lévő polgárok bizonyos mértékben segíthetik. Ez természetesen kellő előkészítést és hatékony biztonsági rendszabályokat igényel.

A másik lehetőség az ellenség mélységében maradt kötelékkel való kapcsolatfelvétel, esetleg a hozzájuk való csatlakozás.

Végül a hazai területen való alkalmazás esetén a hosszabb ideig tartó önálló ellátás megoldását segítheti a haditevékenységek előtt vagy a csapatok által ellenőrzött területen a várható működési körlet közelében előre telepített és rejtett különböző anyagokat tartalmazó raktár. Ezekből a felderítő szerv bizonyos mennyiségű kiegészítő készletekhez juthat. A különböző módszerek kombinált alkalmazása nagymértékben javítja a felderítők számára a túlélés esélyét.

A felderítés sajátos problematikája azoknak a kötelékeknek a visszatérése, amelyek a hadműveletek idején átlépik a határt és az ellenséges ország területén működnek. A magyar alakulatok, ha a határig folytatják a harctevékenységeket, akkor a felderítők nem tudnak csatlakozni a saját támadó csoportosításhoz. Bevonásukhoz különböző manővereket kell végrehajtani. A hadiállapot megléte esetén ezek bevonása nehéz katonai helyzetet alakít ki, amely helyzet megoldása a fegyverszünet életbe lépésekor már a diplomáciai feladatok része lesz.

4. 2. A felderítő szervek és felderítési módok sajátos jellemzői védelemben

4. 2. 1. A figyelés és a figyelőörs alkalmazásának sajátosságai

A figyelés a felderítés alapvető és legősibb módja. „A felderítés végeredményben nem más, mint figyelés és jelentés.”⁸⁶ Jelentőségét nem vesztette el, sőt a különböző korszerű eszközök miatt hatékonysága egyre nő. A felderítő szervek a felderítési adatok közel 70 %-t figyeléssel szerzik meg. Ezekből az állításokból következik, hogy ez a felderítési mód a jövő fegyveres konfliktusaiban, ezen belül a védelemben is fontos.

„A védelmi harc magában foglalja:

A saját csapatok tevékenységét a mélységi területen.

---

⁸⁶ Vitéz Halász J: A figyelő fülelő és jelentőszolgálat Magyar Katonai Szemle (MKSZ) 1933/6. p. 41.

A fedező erők tevékenységét a biztosítási övben, a harcterület elülső vonala előtt és védelemben lévő csapatainak szárnyain.

A fő harcterületen folytatott védelmi harcot.

A tartalékok (a második lépcső) tevékenységét.

- A mögöttes harcterületen folytatott harcot.”⁸⁷

A haditevékenységek jellemzőiből következik, hogy védelemben a figyelés alkalmazható a kijelölt felelősségi körzetben, amely lehet a biztosítási övben is, ezen kívül a harcrendben és az ellenség mélységében.

Figyelés a felderítés felelősségi körzetében

A csapatok tevékenysége ebben a térségben alapvető hatással vannak a felderítésre is. Az előző gondolat alapján a felderítés feladata ebben a térségben kettős. Egyrészt „... fel kell deríteni az ellenség támadásra tett előkészületeit, a csapások várható irányát... (részletesen a jegyzetben), másrészt meg kell állapítani az ellenség szándékát.”⁸⁸ Ezért a figyelőket úgy kell alkalmazni, hogy azok a körzet legtávolabbi terepszakaszán és a különböző ellenállásra alkalmas terepszakaszokon vagy azok közelében tevékenykedjenek. A határ mentén lévő figyelők általában a határbiztosítási feladat folytatásaként működnek. (Természetesen a katonákat célszerű váltani). Így kapcsolódik egymáshoz a válságkezelés és a harctevékenység.

A felelősségi körzet eddig jellemzett tényezőiből következik, hogy sok figyelőőrsre van szükség. Ehhez a szakfelderítő erők nem elégségesek. A megoldás az, hogy más fegyvernemek, a Határőrség és más fegyveres testületek is alkalmaznak figyelőket, figyelőőröket. Létrejön egy olyan helyzet, amelyet célszerű megvizsgálni.

A disszertációban vizsgált téma szempontjából a sokféle figyelő közül az alapvető felderítő szerv a szakképzett felderítő alegységből felállított figyelőőrs. Ezek a zászlóalj és a dandárhoz rendelt felderítő alegységeiből jelölhetők ki. A fő feladatuk az adatszolgáltatás a kiküldő parancsnok részére az elhatározáshoz, a harc - elsősorban a manőverek- vezetéséhez. Ezen kívül információk megszerzése a térségben lévő kötelékek parancsnokai számára.

Ezeket a figyelőőröket célszerű legalább szakasz szinten összefogottan alkalmazni úgy, hogy a manővereket terepszakaszonként a szakaszparancsnok vezeti. Az adatok jelentéséhez a kiküldő törzs felderítő központjával közvetlen összeköttetést kell létrehozni mert, a harc dinamikája és az időnyerés közötti összefüggés igényli a gyors információáramlást. A figyelőőrök helyeit úgy célszerű kiválasztani, hogy a kijelölt ellenállási terepszakaszokra kikerülő összefegyvernemi csapatok kellő előrelátással rendelkezzenek és adott időben biztosított legyen a hátsóbb területekre való manőverezés. A figyelőhelyeket kiépítés után álcázni kell, a berendezésénél fontos szempont az, hogy bizonytalan az ott-tartózkodás időtartama, hiszen az ellenség manővereinek időpontja csak valószínűsíthető. Lehetőség szerint gondolni kell a hátsóbb terepszakaszokon kijelölt helyek előkészítésére és az odavezető útvonalak szemrevételezésére. Ugyanígy a figyelőhelyek elhagyása is nehéz, a szervezett hátramozgáshoz alapos együttműködés, jól funkcionáló vezetés szükséges. A figyelőőrök nem vonalasan összefüggő rendszert képeznek, hanem irányonként tevékenykednek.

A felszerelésük az általános elveknek megfelelő, azonban nagyon fontos, hogy ezek a felderítő szervek feltétlenül járművel tevékenykedjenek. Ez lehet harc- vagy gépjármű. A kezelőszemélyzet szükség esetén megerősíthető, így a figyelőőrs széttelepülve 2-400 méter arcvonalon, több irányban és nagyobb figyelési sávban képes felfedni az ellenséget. A másik változatban a figyelőőrs egy helyről, esetleg a járműből több irány ellenőrzésével folytatja a feladatát. Az alkalmazás módszerét a körülmények befolyásolják, de döntő jelentőségű a gyors manőverekre való készség.

⁸⁷ MH összhaderőnemi doktrína Bp. 2002. p.51.

⁸⁸ Dr. Drótos B.: A felderítés a gl. dd. harctevékenységeiben ZMKA 1995 p. 23-25.

Mivel a felderítendő terület nagy kiterjedésű, a figyelés megszervezésénél fontos, hogy a fő figyelési szektor (sáv) kijelölésén kívül más irányokat kiegészítő szektorok megadásával kell ellenőrizni. Ez az ellenség tevékenységéből következik, hiszen alegységei irányokba mozognak, főleg harc előtti alakzatban, gyakran alkalmazhatják az odaérkező saját csapataink támpontjainak átkarolását, kikerülését, hátbatámadását, tehát többször kialakulhat olyan helyzet, hogy a támadó a figyelés főirányától eltérő helyen jelenik meg. Ilyen módszerrel némiképp védekezni lehet a bekerítés ellen is.

A figyelőőrsöknek - a feladtból adódik - elegendő a célok helyét rövidített koordinátával vagy koordináta-háló négyzetkilométerének megadásával, esetleg számozott tereppontokhoz viszonyítva jelenteni. A jelentés leglényegesebb része az ellenség főerőinek, a tevékenység irányának és azon erőinek a meghatározása, amelyek az elhatározás pontosításához és a harc vezetéséhez szükségesek.

A figyelőőrsök másik változata az összefegyvernemi kötelékekből létrehozott felderítő szerv. Ezek állománya a szervezetszerű gépesített lövész- könnyű gyalog (vegyes) alegységek katonáiból kerül ki. A szabályzatok és a gyakorlati tapasztalatok alapján a figyelők és figyelőőrsök száma alegységenként 1-2 lehet.

Sajátos alkalmazási mód, hogy ezek a figyelők főleg a saját kötelékekkel együtt foglalnak figyelőhelyet, amely egyben tüzelőállás is, ezért nemcsak figyelnek, hanem a harcban is résztvesznek. A figyelés folytatására a katonák felkészítése döntő, ezért a békefelkészítéskor erre nagy hangsúlyt kell fektetni. A képzés fő iránya az idegenhadseregismeret, - amely főleg a harceszközök felismerésére koncentrálódik - valamint a figyelés és célmeghatározás tökéletesítése. Ebben a térségben a figyelőőrsök feladata az adott alegység ellen felvonuló ellenséges kötelékek felderítése, a tűzvezetés és az elhatározások pontosítása céljából.

A parancsnokok nagy önállósággal és manőverszabadsággal rendelkeznek, ezért az ezekhez szükséges adatot közvetlenül az alárendeltekől kapják meg. Ebből következik, hogy a célmeghatározás döntően tájékozási ponthoz, fontos tereptárgyhoz viszonyítva történik, mert ez jó alap a tűzvezetéshez. A figyelőőrsök felszerelése főleg a harcjármű (gépkocsi) kezelőszemélyzetnél rendszeresített anyagok, de készleteit feltétlen ki kell egészíteni a figyeléshez szükséges eszközökkel, okmányokkal.

A felderítésre való felkészülés idején a figyelőhely kiválasztása az alegységparancsnok döntésétől függ. A figyelés főerőkifejtését a célok lehető legtávolabbi terepszakaszon történő megállapítására kell fordítani.

A figyelő katona ténykedhet harcjárműben, gépjárműben vagy azon kívül, de lehetőség van a két módszer kombinálására is, így a kezelőszemélyzetből egyidőben több katona folytat felderítést. A felderített adatokat rádión keresztül, nyíltan célszerű jelenteni, így a parancsnok döntéséhez jobban biztosítható a szükséges idő. Fontos a mellékirányok és a saját szomszédok figyelése, hogy a manővereket kellő időben lehessen megkezdeni. A figyelők mindig az adott kötelékkel együtt mozognak, menet közben körkörös figyelést folytatva derítik fel a terepet és az ellenséget.

A kétféle figyelő sajátos körülmények és törvényszerűségek között működik a felderítés felelősségi körzetében, de minden felderítő szerv - együttműködésben más erővel - a védelmi harc sikere érdekében tevékenykedik.

Figyelés a védelem térségében

A figyelőőrsök alkalmazásának következő lehetősége a védelmi terepszakaszon és a peremvonalban való tevékenység. Ebben a térségben a figyelés fő feladata az ellenség támadó kötelékeinek, a főcsapás irányának és az ott tevékenykedő erők összetételének felderítése a lehető legnagyobb távolságon, ezen kívül a szárnyak, hézagok ellenőrzése. A feladat

legfontosabb célja a tűzzel való pusztítás adatigényének kielégítése és a harc vezetéséhez szükséges megfelelő mennyiségű adat biztosítása.

Ennek érdekében a figyelőőrsök valószínűleg figyelőrendszerben működnek, amely egységes elgondolás alapján többféle felderítő erő együttműködésével tevékenykedik. Emellett fontos sajátosság hogy a felderítő szervek egy körzetben tevékenykednek az összefegyvernemi kötelekekkel. A vázolt körülményekből levont következtetések alapján körülhatárolhatók a figyelőőrsökre vonatkozó sajátosságok.

Az állomány ereje és összetétele a figyelőrendszerben minden bizonnyal vegyes lesz abban az értelemben, hogy a szakfelderítő, de főleg az összefegyvernemi alegységekből kijelölt figyelőőrsök egy rendszerben működnek a tüzér- műszaki vegyi és más figyelővel. Ezeknek olyan feltételeket kell teremteni, hogy a rendszerrel szemben támasztott követelményeket ki tudják elégíteni, képesek legyenek adatokat szerezni, ezeket eljuttatni a zászlóalj, a dandár törzshöz. A figyelőhelyek kiválasztása és álcázása optimálisan elvégezhető, fontos szempont az ellenség tűzhatása elleni védelem és az esetleges manőver feltételeinek megteremtése. A figyelőhely védelmét az összefegyvernemi alegységek oldják meg.

Az összefegyvernemi figyelőőrsök tevékenysége alapvetően megegyezik a felelősségi körzetben működő szervek alkalmazási elveivel.

A felderítő alegységekből alkalmazott figyelőőrsöket összevontan célszerű előrevonni, ezért ezek lehetőleg egy alegységhez tartozzanak. Így a vezetésük, ellátásuk könnyen megoldható. A figyelőhelyek pontos koordinátáinak lemérése, rögzítése több változatban is a kellő hibaszázalékkal megoldható, de GPS alkalmazása esetén ez a művelet elmaradhat. Az álláspont szakszerű rögzítése segít a célok helyének megadásában, mert a figyelőrendszer egyik fontos feladata a tűzvezetéshez szükséges célok felderítése.

Ezt a működő tüzérfelügyelő szervek csak korlátozott műszerezettséggel képesek megoldani. „Az ütegnél és a tüzérosztálynál rendszeresített OEM-2 sztereo-táv mérő csak 3 ezer méterig képes 75 méteres pontosságot elérni... elfogadható megoldás mindenképpen az lenne, ha az optikai felderítő alegységeknél olyan lézertáv mérőket rendszeresítenének, amelyek mérési határa kb. 10 km-ig terjedne.”⁸⁹ Ezek a beszerzések folyamatosan teljesülnek, hiszen a tüzér fegyvernem egyre több lépést tesz az eszközeinek a tökéletesítésére. A jelenleg érvényes és a NATO-ban is alkalmazott pontossági követelmény mindenfajta cél estében a 75 m-es pontosság. A célok nagy száma miatt jogosan elvárható, hogy a támadó harcrendi elemek pontos koordinátákkal való felderítésében vegyenek részt a felderítők is. A felderítő alegységek rendelkeznek olyan távmérő és szögmérő eszközökkel, amelyek teljesítik a tüzérségi követelményeket. A technikai feltétel megléte azonban kevés a szükséges pontosság eléréséhez. Emellett új eszközök rendszeresítésével növelni kell az eszközközvetők képzettségét, okmányokkal és rajzeszközökkel való ellátását. A vázolt tényezők biztosítják a pontos helymeghatározás háttérét. Ezért az első vonalban, a figyelőrendszerben működő felderítő erők képesek - kellő együttműködés szervezése esetén - a tüzérség számára is céladatokat szolgáltatni.

Természetesen az eddigi felderítő adatfeldolgozó és tájékoztató munka némi módosításával biztosítani kell az adatáramlást a különböző fegyvernemi és szakcsapat adatgyűjtő szervei között. Ennek bizonyos technikai feltételei is hiányoznak.

„A számítógép kitűnő eszköz arra, hogy összegyűjtse és rendezze az értékelő számára a beérkező adatokat...”⁹⁰

Tehát bizonyos feltételek megléte esetén reális igény az, hogy a felderítő figyelőőrsök együttműködjenek a tüzér vagy más felderítő rendszerrel. „Emellett a 10 km-ig terjedő mélységben a pontos felderítés alapvető, hiszen a védelmi harc vezetésekor a peremvonal előtt

⁸⁹ Furján A.: A tüzérfelderítés tapasztalatai... UHSZ 1995/3 p. 91-92.

⁹⁰ Katona I.: A g. hdt. felderítő rendszereinek...p. 113.

helyezkedik el a célok több mint 50 %-a.”⁹¹ A jelentéseket a manőverek kezdetéig elsősorban a vezetékes összeköttetés segítségével célszerű megtenni. A célok helyét poláris vagy derékszögű koordinátával kell megadni.

A figyelőrendszer manőverei megfelelnek a harcoló erők mozgásának irányával és ütemével. Ez egyben biztosítja a felderítő szervek védettségét. A terepszakaszok váltása és a súlyképzés áthelyezésekor a rendszer működését a felderítést szervező törzs pontosítja. A harc dinamikája miatt az újabb figyelőhelyekről a figyelőörsök a felderített célokat rádión keresztül jelentik.

Figyelés az ellenség mélységében

Az eddig tárgyalt figyelés és annak szabályai csak részben alkalmazhatók az ellenség mélységében szervezett figyelésnél. Ebben a térségben a fő feladat az ellenség előrevonására jellemző adatok megszerzése, a települt objektumok helyének, tevékenységének a megállapítása és a tartalékok besorolásának észlelése. A feladat megoldásának legfontosabb követelménye az álcázottság és az információszerzés, lényeges jellemzője az önállóság.

„A felderítőeknek teljesen meg kell érteniük, hogyan bontakozik szét az ellenség, hogyan helyezkednek el az ellenséges felderítő és biztosító erők...A felderítők pontos és időbeni jelentése az ellenség elhelyezkedéséről és erejéről a győzelem és a vereség között jelenthet különbséget. Nagyon fontos, hogy a felderítők ne veszítsék szem elől a felderítő prioritásokat és ne keveredjenek harcba.”⁹²

Ebben a helyzetben a figyelők a mélységben egy felderítő szerv működési körletében, sajátosan értelmezhető önállósággal működnek. Önállóan kell tevékenykedniük, mert a figyelőhelyen, annak közelében, semmilyen saját kötelék nem tartózkodik, a feladatot egyedül kell megoldani. Viszont nem önállóak, mert az ellenség mélységébe valamilyen más felderítő szerv részeként kerültek, jelentéseiket nem a kiküldő parancsnoknak teszik meg. Ezek a tényezők hatnak a figyelésre, a figyelő, figyelőörs feladat-végrehajtására.

A mélységben működő felderítő szervek szinte kizárólag a felderítő szakcsapatok állományából kerülnek ki. Tehát az általuk alkalmazott figyelőörsök szakfelderítő katonákból állnak. A tevékenységet döntően gyalogosan oldják meg, esetenként lehet a figyelőhely a harc- vagy más jármű.

A felszerelés megegyezik az általános években rögzítettekkel, de van néhány fontos sajátosság. A figyelőnek, - ha önállóan foglalja el a figyelőhelyet - rendelkeznie kell az álláspont meghatározásához szükséges eszközökkel, okmányokkal és természetesen képzettséggel. Olyan eszköz kell, amely az objektumok poláris, vagy derékszögű koordinátáit képes mérni. A jelentések pontossága 10-15 km-nél nagyobb távolságban települt célok esetén másodrendű, a közepes hibaeltérés elérheti a $\pm 600-1000$ m-t. Ez abból a törvényszerűséből vezethető le, hogy a fegyverek hatásos lőtávolsága ennél nem nagyobb, tehát a parancsnok adatigénye ebben a helyzetben az elhatározásának a pontosításához szükséges és a felderített objektumok általában nem képeznek célpontot.

„Tudatni a parancsnokokkal, mit kell időben megismerniük a cselekvéshez. Ez az elv különös fontosságú. Úgy kell kidolgozni a figyelő és felderítési tervet, hogy az közvetlenül azokra a tényezőkre irányuljon, amit a parancsnok meg akar tudni. Lényegében a figyelés parancsnok-orientált és parancsnok által irányított tevékenység. Ennek megfelelően a felderítő mindaddig nem képes sikeres figyelő és felderítési tervet kidolgozni, amíg pontosan nem ismeri, hogy a parancsnok mit akar megtudni.”⁹³

A felderítő berendezések elemzésekor fontos megjegyezni, hogy a mélységben működő figyeléshez feltétlenül szükséges GPS helymeghatározó a pontos álláspont rögzítéséhez

⁹¹ Uo. p.72.

⁹² A felderítő szakasz FM 17-98 Bp. 1998 p.81.

⁹³ FM 34-2-1 A felderítés-elhárítás felderítő, figyelő és hírszerző támogatása Bp. 1998. p.15.

valamint éjjellátó eszköz, hiszen az ellenség ezeken a terepszakaszokon sok esetben éjszaka tevékenykedik.

A figyelőhely elfoglalása történhet a mélységben működő felderítő szerv parancsnokának a felvezetésével vagy kellő képzettség esetén önállóan. Amennyiben a figyelőőrs hosszabb ideig egy helyen tevékenykedik, kellő óvintézkedések mellett főleg éjszaka kiépítheti és berendezheti a figyelőhelyet. Ha erre nincsenek meg a feltételek, a terepadta lehetőségek kihasználásával kell megoldani a figyelést, álcázást, pihenést.

Ha felderítő kötelékek az alföldeken vagy sík vidékeken tevékenykednek –ilyen a magyar terület egy része - a földről a figyelés nehézségekre ütközik. Ezért célszerű olyan eszközöket rendszerbe állítani, amely a figyelőhely berendezését néhány méter magasságban is lehetővé teszi. Amennyiben járművel (pl.: terepjáró személykocsival) működik a figyelő, erre technikailag könnyű felszerelni emelőszerkezetet, amely különböző magasságokra való emeléssel a figyelést és az álcázást is biztosítja.

A figyelőőrs tevékenységének lényeges sajátossága, hogy a legnagyobb veszélyt a figyelőhely elfoglalása és annak elhagyása jelenti. Tehát különleges rendszabályok bevezetésére kell felkészíteni a figyelőőrs parancsnokát és a beosztottjait.

A figyelőőrsök a jelentéseiket kis hatósugarú rádióval vagy hírvivő útján teszik meg a mélységben lévő felderítő szerv parancsnokának. A kedvező a vezetékes összeköttetés lenne, de ennek a feltételei csak kevés helyen adóttak. A működő szervek tevékenységének vizsgálatokor célszerű olyan esetek elemzése, amikor mozognak, manővert hajtanak végre, és közben szereznek adatot az ellenségről. Erre a védelmi hadművelet során elfoglalt működési körletben is van lehetőség. A mozgó felderítő szervek menet közben vagy rövid megállásból, helyből folytathatnak figyelést. Ezekben a helyzetekben a célmeghatározás sajátos módon végezhető. Történhet úgy, hogy az álláspont koordinátákkal történő gyors rögzítése után a már tárgyalt módszerrel kell megadni a cél helyét. Sok esetben előfordulhat az, hogy a bárhol egyértelműen azonosítható terep- vagy műtárgyhoz viszonyítva történik a célmeghatározás.

4. 2. 2. A szakaszerejű felderítő szerv tevékenységének sajátosságai védelemben

A korszerű háborúk elemzése, a közép-európai térség vizsgálata és a több évtizedes tapasztalatok alapján levonható következtetés, hogy az ellenség mélységében jól kiképzett szakaszig terjedő erő képes eredményes felderítést produkálni. Ez a magyar katonai elméletre és gyakorlatra jelenleg is igaz. Ezért a következő alfejezetben a napjainkban érvényes gyakorlat pozitívumait megtartva azt kívánom megvizsgálni, hogy a második fejezetben elemzett sajátosságok hogyan jelentkeznek a védelemben, milyen hatással vannak a szakaszerejű felderítő szerv működésére.

A szakaszerejű felderítő szerv megnevezését és a rendszerben való elhelyezését az alkalmazásból levont következtetések során határozom meg, ezért az elemzésben a „felderítő járőr” terminus technicust használom, amely 4-5 főtől - szakaszig terjedő és az ellenség mélységében önállóan ténykedő felderítő szervet jelent.

Az előző gondolatot folytatva az állomány összetétele nagy valószínűséggel felderítő szakképzettségű katona, de szükség esetén lehet más fegyvernem „gépesített lövész (gépesített gyalog, könnyű gyalog), harckocsi”⁹⁴ kisalegységek és felderítő kezelőszemélyzetek együttes alkalmazására is van lehetőség.

A homogén gépesített lövész- vagy harckocsiszakasz felkészültsége, eszközei és más irányú harci alkalmazása miatt csak szerény mértékben tudja a feladatot megoldani. Ennek egyik fontos oka a gyalogos, és bizonyos mértékig helyhez kötött alkalmazás.

⁹⁴ MH összhaderőnemi doktrína MH DSZOFT kód: 11313 Bp. 2002. p.15.

A felderítő járőr feltétlen felderítő szakképzettségű parancsnok vezetésével működhet, aki képes alkalmazni a sajátos vezetési fogásokat, és ismeri az ellenség értékeléséhez szükséges alapkérdéseket. Az állomány összetételének elemzésekor nagyon lényeges az ideiglenesség abban az értelemben, hogy az állományt kijelölik.

Előtérbe kerül a gépesített alkalmazás, mert az ellenség tevékenységének jellemzőihez és a saját kötelékek működéséhez ez illeszkedik a legjobban. A járőr a feladat-végrehajtás során mozoghat harcjárművel, 1/4 t terepjáróval, vagy motorkerékpárral. Lehetséges a különböző módzatok együttes alkalmazása. Ezen kívül bizonyos körülmények között működhet a felderítő szerv gyalogosan.

A könnyű terepjáróval működhet a járőr úgy, hogy a teljes állomány képes járművel mozogni, de lehet olyan alkalmazási mód, amikor csak egy-két jármű áll rendelkezésre. Az ehhez szükséges feltételek a kiküldés során teljesíthetők. A manőverek, a felderítési helyek változtatása és más mozgással járó feladatok nagyon jól megoldhatók terepjáró motorkerékpárral. Ez az eszköz még akkor is hasznos, ha a felderítő járőr más járművel rendelkezik, vagy egyébként gyalogosan működik. A motorkerékpár lehet szólómotor vagy oldalkocsis változat.

A felderítő járőr felszerelése alapvetően megegyezik az eddigi gyakorlattal. Ami szinte minden alkalmazási változatban fontossá vált, a túléléshez szükséges anyagok rendszeresítése. Ez egyrészt a csatlakozás nehézségeiből, másrészt a jármű nélküli munka- és életfeltételek megteremtéséből ered.

További sajátosságok jelentkeznek a felderítő járőr alkalmazásának vizsgálatokor. A járőr feladatot oldhat meg a felderítés felelősségi körzetében, az ellenség mélységében és a saját védelmi körzetben. Ezeket a térségeket célszerű megvizsgálni katonaföldrajzi szempontok szerint. Ebből kiderül, hogy egyrészt többféle tájegységi jellemzők hatnak a felderítésre (alföld, domb- és hegyvidék, folyók, lakott területek), másrészt az alkalmazási helyek nagy része a hadműveletek egy változatában magyarlakta terület, tehát érvényesek a 2. fejezetben leírt körülmények. A felderítő járőrt alapvetően működési körletben célszerű alkalmazni. Nagyon lényeges a körlet távolsága és nagysága.

A körlet távolságának meghatározásához a különböző dokumentumokban fellelhető kiküldési távolság kilométer értékét lehet kiindulási alpnak tekinteni. Ez a távolság általában 30-50 km. A működési körlet távolsága sok összetevő alapján határozható meg.

Az egyik fontos összetevő a kiküldő parancsnok számára szükséges előrelátás, ami a vezetés és ezzel együtt a reagálóképesség feltétele. Ez az összetevő dandár szinten kiemelt jelentőségű a harcterület nagy szélességi kiterjedése és a rendelkezésre álló erők miatt. Az eredményes harchoz feltétlen szükséges a harcrendi elemek nagyobb manőverező képessége, hiszen nem lehet minden irányt a kellő erővel védeni. Tehát az irányok lezárása, a védendő terepszakaszok megszállása és más manőverek végrehajtásának döntő feltétele a felderítés. A két tényező összefüggése és kölcsönhatása befolyásolja a kiküldési távolságot.

Ezért véleményem szerint a működési körletek legnagyobb távolságát az adott körzetbe, kötelékre, feladatra és harchelyzetre vonatkozó paraméterek elemzéséből levont konkrét következtetések adják. A pontos számvetések a harcterület felderítő előkészítésének időszakában, a rendszeresített dokumentumok segítségével végezhető el.

A működési körlet nagyságának meghatározása szintén bizonyos elemzést igényel. Ebben a körletben a felderítés hatékonysági tényezői a döntőek. Ennek vizsgálatokor figyelembe vettem az eddigi hatékonysági számításokat.⁹⁵

A körlet meghatározásának lényeges összetevője a várható ellenség ereje, összetétele és tevékenysége. Ennek helyes prognosztizálása nagyságrendekkel befolyásolja a hatékonyságot. A következő tényező a terep különböző paramétere, az időjárás, év- és napszak, az ellenség

⁹⁵ Dr. Katona I: A g. hdt. felderítő rendszerének képességei...Egy. doktori értekezés. nytsz.: 685/0435 18. p.42 -

ellentevékenysége és egyéb hatás. A szervek hatékonysági együtthatói „bizonyos tényezők alapján került meghatározásra, egy változó értékű szorzószám, amely 0,6-0,95-ig kategorizálja a különböző felderítő szerveket”⁹⁶ támpontokat adnak a további gondolatmenethez.

A vázolt tényezők ismeretében a körlet nagysága megadható. Ezt a nagyságot módosíthatja a felderítést szervező, ha manőverezik a kiküldött erők számával, felszerelésével, képzettségével. A körlet nagyságának meghatározása és az alkalmazandó felderítő erők közötti viszonyszámot döntően befolyásolhatja még a rendelkezésre álló idő.

A vázolt szempontok alapján megállapított egységnyi felderítő szervhez (erőhöz) rendelhető egy terület-mértékegység, amely kiindulópontja lehet a működési körletek megtervezésének.

A számításokon kívül nagy segítséget jelent a szemrevételezés és a számítógépes modellezés. A MARS vagy a HVSZ-91 harcvezetői szimulációs program objektíven támogatja a láthatósági és a járhatósági értékeléseket, így az egyes működési körletek és a figyelőhelyek optimális kijelölését.

A körletben valószínű bázis berendezésével teremthetők meg az élet- és munkafeltételek. A parancsnok a bázisról küldi ki a különböző felderítő szerveket, amelyek a konkrét információszerezést végzik. Számuk és arányuk a valós helyzetből adódik. „A szakaszparancsnok eldönti, hogy hogyan szervezze át a szakaszát a felderítéshez...A harcjárművel felszerelt szakasz lehet három csoport, két raj, hat harcjármű... a gépjárművel felszerelt csoport lehet kettő, három és négycsoportos szervezés”⁹⁷ Tehát az adott felderítésre kijelölt térségben a felderítő szerv a parancsnok elhatározása alapján alkalmazza az alárendelt erőket. Ezek együttműködnek, adatokat adnak egymásnak, biztosítják az ellenség folyamatos felderítését. A fő felderítési mód a figyelés.

A következő felderítési mód az átvizsgálás. Az ellenség mélységében ezt a járőrök és a mozgás közben kiküldött terepkutatók alkalmazzák. Végrehajtásának módszerei, eljárásai és alkalmazási elvei megegyeznek az eddigi elmélettel és gyakorlattal.

A lesállítás, rajtaütés különleges helyet foglalhat el a felderítési módok között. Amennyiben nincs más mód bizonyos adatok megszerzésére, vagy a helyzet csak ezt a megoldást adja, a felderítő járőr végrehajthat lesállást, rajtaütést. Módszere lehetőleg hangtalan legyen, csak végszükség esetén tűzcsapásos.

Mindkét módszer alkalmazásakor a felderítő járőrnek számolnia kell a gyors felfedéssel és a felszámolás megindításával. A parancsnoknak kell mérlegelnie, hogy mi a fontosabb, a felderítési adat vagy a járőr további működése.

A felderítő harccselekmények viszont további elemzést igényelnek. Bizonyos esetekben feltétlen szükséges eljárás a felderítő harccselekmények végrehajtása az ellenséges objektumok rongálása miatt. Ez igaz és logikus következtetés, hiszen egy atomrakéta óriási veszteséget okozna a saját csapatok állományában. Ezt a felderítők rongálással megakadályozhatják és a felderítő szerv megsemmisülése nem áll arányban a rakéta által végzett pusztítással. Azonban érdemes néhány gondolatot a leírt következtetéshez hozzátenni. Véleményem szerint sok érv szól a felderítő harccselekmények ellen. Az egyik indok, hogy valószínűleg a szembenálló fél nem rendelkezik TÖPFE-vel, pedig ezek megsemmisítése fontosabb a várható felderítő veszteségnél.

A másik tényező, hogy a felderítők által megsemmisíthető objektumok ereje, biztosítása és funkciója nem teszi lehetővé a felderítő harccselekmény optimálisához közeli végrehajtását.

A harmadik indok a felderítő szervek tűzcsapást mérő képessége, amely függ az állománytól és az alkalmazott eszköztől. A harcjárművel kiküldött kötelék, - amelyik a legnagyobb tüzérről rendelkezik - sem éri el a kívánt hatást. A toronyfegyverek való tüzelés optimális átvolsága 2 km körül van, a megfelelő hatáshoz 3-4 sorozat kilövése kell egy

⁹⁶ Uo. p. 44.

⁹⁷ FM 17-98 A felderítő szakasz Bp. 1998. p. 26-27.

harc eszközeire, ehhez természetesen ennyi töltés szükséges, így ha az első tűzcsapás után a felderítő szervet az ellenség felfedi, a további hatásos tűzkiváltás nem biztosít kellő időt az elszakadáshoz. A kézi fegyverek - gyalogos tevékenység esetén - hasonló problémákat jelentenek, ezen kívül kisebb a fegyverek lőtávolsága és tűzhatása. A védelmi harcok során nagy nehézségekbe ütközik a felderítő szervek bármilyen támogatása vagy kiemelése.

Az ellenség felderítést elhárító kötelekeinek képességei nagy százalékban valószínűsítik a felderítő szerv felszámolását. Ehhez kapcsolódik még az a probléma, hogy amíg a felderítők menekülnek, bujkálnak, harcolnak a felderítést elhárítókkal, addig nem tudnak adatokat adni, a helyzet átmeneti konszolidációja után teljesen más működési körletben lesznek, mint az eredetileg tervezett hely. Nagy nehézségekbe ütközik újabb szervek kiküldése, a megsemmisültek pótlása.

A leírt tényezők és indokok alapján látható, hogy a felderítő harccselekmények végrehajtása sok hátránnyal jár. Az objektumok rongálására, megsemmisítésére és a túlélőképesség megőrzésére a robbantásos módszerek - amelyek a harccselekmény helyének elhagyását alapvetően biztosítják - alkalmasabbak. A leírtakból következik, hogy célravezetőbb eljárás a passzív felderítési módok és módszerek alkalmazása. Ezt több külföldi hadsereg előírásai és a régi magyar elképzelések is alátámasztják. A felderítés igazi jeligeje „látni anélkül, hogy látnának!”⁹⁸

A vizsgált felderítési módokon kívül más módszerek segítségével is szerezhetnek adatokat a működési körletben ténykedő felderítők. Az egyik változat különböző jelzőeszközök telepítése és ezek felderítő és adatszolgáltató képességének a felhasználása. A felderítő járőr kellő előkészítés és együttműködési utasítás realizálása után képes adatokat átvenni az ellenség mélységében hátrahagyott kötelekektől.

A felderítő szerv kaphat adatot a helyi lakosoktól, úgy hogy a feladat-végrehajtás során spontán módon találkozik a falvakban, mezőkön dolgozókkal és kikérdezi az embereket a terep bizonyos részein tapasztalt ellenséges mozgás irányáról, a járművek darabszámáról, repülők, helikopterek, repülési irányairól. Hosszabb idő után - kellő biztonság esetén - a periodikus adatszerzés is megvalósítható. Ezen kívül a helyiek jó információkat szolgáltathatnak a terepen lévő műtárgyak állapotáról, a rejtési lehetőségekről és a vízlelőhelyekről.

A felderítő járőrparancsnok a megszerzett információkat elemzi és megteszi a jelentését. Ennek optimális eszköze a vezetékes összeköttetés, amely nem minden esetben oldható meg. A felderítést szervezőknek és felderítést folytatóknak törekedni kell a vezetékes összeköttetés feltételeinek megteremtésére. Ebbe beletartozik olyan technikai háttér, amely a távbeszélő-hálózatra bárhol biztonságos és gyors csatlakoztatást biztosít.

Fontos a hadszíntér előkészítése során a területi hírháló feltételeinek megteremtése. Ez megfogalmazódik más tudományos munkában is: „Az ország területének hadszíntéri előkészítése a közvetett és közvetlen előkészítést foglalja magába... A közvetett előkészítés fő tartalmát képezi... az ország távközlő hálózatának előkészítése.

... A közvetlen előkészítés feladatai... követelmények kidolgozása az ország mindenkori távbeszélő hálózatának katonai célú igénybevételére.”⁹⁹

A vázolt követelmények, lehetőségek és módok hatékonyabbá tehetik a HUMINT felderítő szervek működését. Az értekezésben elsősorban a védelmi hadművet felderítő támogatását vizsgáltam, ezért nem tértem ki a felderítő járőr tevékenységére támadáskor, menetben, különleges helyzetekben (pl.: erdős-hegyes terep, folyófelderítés).

A felderítő szervek alkalmazási elvei, a különböző helyzetekben vázolt körülményei eltérnek az eddig használt fogalomrendszerrel és gyakorlattal. Azokat a felderítő szerveket és módokat vizsgáltam, amelyek speciális szakcsoportokhoz, a felderítőkhöz kötődnek, amelyeknek alapfeladatuk a felderítés. Ha kellő felkészítés után gépesített lövész vagy más fegyvernemhez

⁹⁸ Berger K: A vezetés Kézikönyve Bp.1930. II. kötet Felderítés jelmondata.

⁹⁹ Dr. Héjja I. Előadás a hadászati hadműveleti művészet témaköréből Bp. 1994. p. 34.

tartozó alegységet ilyen feladatra kijelölnek, akkor természetesen azokra is a felderítés elvei érvényesek.

Azokat az összefegyvernemi kötelekeket, amelyek az alaprendeltetésük mellett felderítési adatot is szereznek, a harcfelderítő szervek közé sorolom. A harcfelderítés további fontos sajátossága, hogy az adatszerzés lényeges kísérőjelensége a harctevékenység folytatása. Ennek megvalósításakor a felderítést végző a felderítési módokat úgy alkalmazza, hogy a harc közben a különböző felfedhető adatokat szerzi meg. További speciális tulajdonság a kis mélységből történő adatszerzés. Ez szorosan összefügg a harc és az adatszerzés egységével. A felderítő rendszer fontos eleme a harcfelderítés, amely más módon nem megszerezhető adatokat képes szolgáltatni. A felderítés jellege, végrehajtása függ az adott vezetési szinttől. A zászlóaljparancsnok alapvetően az ellenség közvetlen harcérinkezésben lévő századáról, zászlóaljjáról, annak első lépcsőjéről igényel felderítési adatokat, míg a dandárparancsnok adatigénye elsősorban az ellenség tartalékaira, azok várható alkalmazására vonatkozik. A hadművelet kezdetén, a harcérinkezés felvételekor az információk többségét a harcoló csapatok jelentései tartalmazzák, mivel ezek a kötelekek közvetlen tapasztalatok alapján harccal szereznek adatokat az ellenség tevékenységéről, a parancsnokaik személyes felderítési módokkal alkalmaznak.

A harcfelderítés eredményességéhez nagyban hozzájárul a felderítő törzs tervező szervező munkája. Ahhoz, hogy az összefegyvernemi csapatok a harc megvívása mellett információkat tudjanak szerezni, fontos előkészítő munka szükséges a felderítő szolgálat megbízott tisztjei részéről. Már a békekiképzés során nagy figyelmet kell fordítani az idegenhadsereg-ismeret és a felderítő kiképzésre. Ennek során a katonák elsajátíthatják azokat az ismereteket és jártasságokat, amelyek szükségesek egy adott harci szituációban az ellenség felismeréséhez. Ezen kívül a harc megkezdése előtt a felderítő szolgálat konkrét információkat adhat a várható ellenség erejéről, eszközeiről és tevékenységének sajátosságairól. Így az összefegyvernemi parancsnokok és katonák felkészülten, használható információkat adhatnak a törzsnek.

A vázolt tényezők alapján a harcfelderítést végrehajtó szervek és az általuk alkalmazott módok mindenképpen eltérnek a felderítés általános vizsgált elveitől.

4. 3. A HUMINT felderítő szervek és felderítési módok jellemzői (A leírtakból levont következtetések alapján)

A HUMINT aktívan részt vesz a felderítési információk feldolgozásában és az adatok értékelésében. Az adatfeldolgozás a felderítési ciklus egyik fázisa, amelynek során az információk általában öt lépés során felderítési adatokká válnak. A rögzítés, amelynek során a beérkezett információkat írott, vagy grafikus formában ábrázolják és elsődlegesen rendezik. Az adat értékének meghatározása, amely során a felderítő törzs a felderítési adatok tartalmát a hadművelethez viszonyítja és így megállapítja a hitelességét, valamint az adatforrás, vagy adatszerző szerv értékelésével rögzíthető a megbízhatóság. Ebben a két fázisban a HUMINT csak szükség esetén vesz részt. A harmadik rész, az elemzés, amely során megtörténik az információ fontosságának a meghatározása, összevetése más adattal és így ez a munkafolyamat megfelelő következtetések levonását teszi lehetővé. A felderítő törzs az elsődleges felderítési adatokat a beérkezett információk érték meghatározása, elemzése útján hozza létre. Célja a parancsnok döntésének felderítő adatokkal való támogatása. Ebben a munkafolyamatban a HUMINT mint értékelő felderítő tiszt a beérkezett új információt, az eddig meglévő adatokkal összevetve, a különböző gondolati műveletekkel, analízis és szintézis segítségével következtetések útján jut a szükséges adathoz. Az adatfeldolgozás legnagyobb tapasztalatot igénylő művelete az elemzés. Az integrálás vagy összegzés során a rendelkezésre álló adatok és információk alapján a felderítő törzs kialakítja a várható harchelyzetet, elemzi annak változatait és megítéli az optimális és valószínűsíthető végrehajtási változatokat. A kiértékelés,

vagy interpretáció, végső soron következtetések levonása, a felderítési adat feldolgozásának utolsó fázisa, amely során a korábbi adatokat, a beérkezett és feldolgozott információkat összehasonlítják és ezekből következtetések segítségével új összefüggésekre derül fény.

„Az elemzés feltárja az adatbázisban mutatkozó hiányokat és ennek alapján igényeket továbbít az adatszerzés irányítójának. Ahogy a különféle adatszerző szervektől beérkeznek az információk, összevetik azokat az adatbázisban meglévő ismeretekkel, hogy megbecsüljék jelentőségüket. A gyakran igen érzékeny jellegű harci információkat azonnal eljuttatják a felhasználókhoz.”¹⁰⁰

A HUMINT fontos felderítési feladatokat teljesít a zsákmányolt okmányok, eszközök szakszerű tanulmányozásával, amely során a felderítő tiszt információkat gyűjt a tárgyról, ezeket elemzi és értékeli. Emellett alkalmazza a kihallgatás, kikérdezés módszerét amely segítségével tovább bővül az adatbázis. Ennek során jó néhány következtetés vonható le a rendelkezésre álló tényezőkből. Az adatgyűjtés során törekedni kell az egyes összetevők fontosságának a sorba rendezésére és az értékelésére. A levont következtetéseket az értékelést végző felderítő tiszt összeveti a korábban már megszerzett adatokkal és a kialakult helyzettel. Ezután képes felderítési adatot előállítani, amit a parancsnok adatigényével vet össze.

Az előző fejezetekben leírt összefüggések alapján határozhatók meg a HUMINT-ra vonatkozó jellemzők, a HUMINT fogalomkörébe tartozó konkrét felderítő szervek és felderítési módok. A fejezet megírásakor figyelembe vettem a ACE Directive 65-7, amely a Szövetség HUMINT végrehajtásával kapcsolatos irányelveket tartalmazza.

A felderítés alapos megtervezéséhez, megszervezéséhez és a hatékony vezetéshez jól működő felderítő szolgálat szükséges. Az eddig lefolytatott „éles” műveletek és tervezett gyakorlatok (akár NATO-szintű, akár a Magyar Honvédség szintjén), azt a tapasztalatot nyújtották, hogy a felderítő rendszer nem képes eredményesen működni a HUMINT nélkül. Ebből következik, hogy minden jelenleg is folyó, illetve a jövőben végrehajtásra kerülő katonai műveletben szükség lesz HUMINT felderítő tevékenységre. Ezzel párhuzamosan érvényesül az a tézis, hogy a HUMINT erőit alkalmazni kell mindenfajta hadműveletben és annak minden fázisában, de ezek a felderítők nagyon jelentős adatszerző képességekkel rendelkeznek az alacsony intenzitású konfliktusok és nem háborús műveletek során is.

A nemzeti és Szövetségi hadműveleti és harcászati törzsek az általános felderítésre vonatkozó követelmények mellett a HUMINT-tal szemben speciális követelményeket is támasztanak. Ezek a következők:

A hadműveleti szintű HUMINT végrehajtásával kapcsolatos Szövetségi követelmények betartása továbbra is elsődleges és ez alapvetően az egyes tagállamok felelőssége lesz. Valószínű, hogy a jövőben végrehajtásra kerülő hadműveletek során a Szövetségi többnemzetiségű törzsnek mindenkor szüksége lesz bevethető, alkalmazható HUMINT információszerző képességre. További követelmény, hogy mind a hadműveleti, mind pedig a harcászati szintű felderítő törzs állományában célszerű működtetni HUMINT információszerző és adatfeldolgozó központot.

A HUMINT információszerző szervezeteket úgy kell kialakítani, hogy azok feleljenek meg az adott hadműveleti terület sajátosságainak, valamint a konkrét feladatok során felmerülő követelményeknek. Ez a célkitűzés nemzeti és multinacionális szinten is érvényesül, valamint ennek hatására alakítható ki az elsődleges felderítő követelmények teljesítését biztosító HUMINT tevékenység.

Az eredményes felderítéshez a HUMINT erők képességei széles skálán mozognak. A képességek kiterjednek földrajzi- és éghajlati viszonyokra, a különböző szintű vezetési struktúrára és mindenféle hadművelet támogatására még a CJTF modell megszervezése esetén is. Célszerű kiemelni, hogy az emberi erővel folytatott felderítés az alacsony intenzitású

¹⁰⁰ A felderítési adatok értékelése FM 34-3 Bp. 1996 p.20.

konfliktus minden fajtájában, annak minden fázisában, a tevékenység egész időtartama alatt folytatható.

Ahhoz, hogy az HUMINT alkalmazható legyen a különböző hadszíntereken, széleskörű felkészítést kell szervezni, továbbá a nemzeti és a regionális parancsnokságok szintjén hangsúlyosabban kell törekedni a HUMINT személyi állomány speciális szakmai ismereteinek a bővítésére. Ehhez szükség van a Szövetségi vezetés részéről a nemzeti erők folyamatos tájékoztatására, ami fontos a HUMINT szervekkel kapcsolatos haderőtervezés, kiképzés, felkészítés és a haderő-kialakítás folyamatában is.

A kidolgozás alatt álló CJTF szabályzat a HUMINT tevékenységeket többnemzetiségű keretek között végrehajtandó feladatnak tekinti. Különös figyelemmel kell eljárni abban az esetben, ha az ilyen feladatot végrehajtó NATO-erők kötelékébe utalt felderítők saját nemzeti tevékenységi módokat alkalmaznak, de a nemzetközi törzs érdekében végzik a felderítést. Ehhez alapos együttműködés és folyamatos koordináció szükséges. Ez egyaránt vonatkozik az V. cikkely alapján végrehajtott hadműveletek és a nem háborús műveletek során végrehajtandó felderítésre.

A HUMINT definíciójából levonható következtetések egy sor jellemző tulajdonságot nevesíthetnek. Tehát a HUMINT egyrészt általános kifejezés, másrészt a felderítésen belül az adat- és információgyűjtési eljárás azon részeinek a megfogalmazására használatos, amikor a felderítési adat (információ) az ember által végzett felderítő tevékenység folyamatának eredményeként jut el a rendeltetési helyre. HUMINT műveleteket egyaránt végeznek harcászati, hadműveleti, hadászati szinten és a felderítési szintek között – főleg a nem háborús műveletek során - gyakran átfedések vannak, de minden esetben a megszerzett információk a meghatározott felderítési igények megválaszolására szolgálnak.

A HUMINT legnagyobb értéke abban a képességében rejlik, hogy ha felderítő tevékenység során az információszerző közvetlen kapcsolatban van a felderítés objektumával, személyesen jut a szükséges információkhoz. Személyes benyomások alapján fél tudja fedni az ellenség szándékait, és lehetősége van az alkalmazott felderítési módok, információszerző módszerek és eszközök széleskörű, változatos alkalmazására, sőt képes rugalmasan reagálni az ellenség tevékenységében tapasztalható változásokra. Rugalmassága még azt is támogatja, hogy a felderítés során felmerülő felderítő igényekre további módszerek alkalmazásával képes válaszolni. A HUMINT működése során pozitív az a tényező is, hogy az információ szerzője és jelentője (szolgáltatója) azonos vagy közvetlen, személyes kapcsolatban van közöttük.

A HUMINT szakemberek további sajátossága, hogy a személyes tapasztalatok alapján megbízható és időszerű adatokat adnak, valamint az információ szerzőjének személyes lehetősége van arra, hogy megállapítsa az ellenség erős és gyenge oldalait, képes értékelni a váratlan helyzeteket és az adott helyzetre vonatkozó mértékben meg tudja változtatni az addig folytatott tevékenységét, képes azonnal cselekedni.

Az első fejezetben rögzített általános elvek, összefüggések és a felderítő szervek tevékenységének elemzése alapján levont következtetéseim szerint a HUMINT a feladatainak teljesítéséhez felderítési módokat és egyéb eljárásokat alkalmaz. Ezek a területek támogatják egymást, és néhány esetben átfedések is létezhetnek.

Melyek a HUMINT által alkalmazott eljárások?

FORRÁSKEZELÉSI MŰVELETEK. A források tanulmányozása magában foglalja a különböző dokumentumok, írásos anyagok, a zsákmányolt eszközök és okmányok elemzését, megvizsgálását és értékelését. Kiterjed a felderítés szempontjából alacsony szintű kevés és bizonytalan forrásokra (pl.: levelek, feljegyzések, tájékoztató anyagok) és magasabb szintű lényeges információhordozóra (pl.: térképek, harci dokumentumok zsákmányolt hadieszközök). A forráskezelő műveletek közel állnak az OSINT-hoz.

KIHALLGATÁS, az ellenséges érzelmű, önként nem együttműködő egyének szisztematikus és hivatalos formában történő célirányos és tudatosan felépített kikérdezését

jelenti egy erre a célra kialakított környezetben. Ilyen személyek lehetnek hadifoglyok, valamint más ellenséges szervezetek tagjai, akiket háborús, vagy nem háborús körülmények között vettek őrizetbe. A felderítő tiszt a kihallgatást egyenruhában végzi. A kihallgatás lehet „elsődleges kihallgatás”, amit röviddel az elfogás után végeznek a harcászati szintű parancsnokság területeken annak érdekében, hogy fontos harcászati információhoz jusson a parancsnok, valamint lehet „másodlagos kihallgatás” amely magában foglalja a kiválasztott egyének részletes többszöri kihallgatását, így értékes információk megszerzésére van lehetőség. A kihallgatást megelőzően célszerű kialakítani a kikérdezés stratégiáját és taktikáját, fel kell készülni a beszélgetés során kialakuló váratlan fordulatokra. A kihallgatáson a felderítő tiszt jegyzőkönyvben rögzíti az elhangzottakat.

KIKÉRDEZÉS általában a valószínűleg hasznos információval rendelkező, önként együttműködő személyekkel folytatott célirányos és tervezett beszélgetést takarja. Ilyen személyek lehetnek menekültek, evakuáltak, semleges vagy „harmadik országba” tartozók, baráti érzelmű helyi lakosok, disszidáltak. A kikérdezés lehet egy hosszabb megfigyelési folyamat, amely egy viszonylag nagyobb létszámú csoport egészére terjed ki, közben a felderítő irányított beszélgetések során szerezhet információkat. Kényszerrel nem lehet alkalmazni, inkább az együttműködést kell szorgalmazni.

A kikérdezés lehet egyes személyekre irányuló egyszeri tevékenység, vagy egy találkozási sorozat része. Optimális esetben a kikérdezés kezdetén a felderítést végző értékelheti úgy a helyzetet, hogy a kikérdezett további információkhoz juthat, és ezáltal megnő a felderítés lehetősége. Ilyen esetben a kikérdezés egy irányított folyamattá válhat. A kikérdezést alkalmazza a felderítő tiszt abban az esetben is, amikor a feladatvégrehajtás után szóban vagy írásban megtudakolja a saját csapatok bármelyik tagjától, vagy az információszerzőtől a közvetlen tapasztalatokat, az érzékelt eseményeket és egyéb benyomásokat, majd ezeket összegezve állítja elő a felderítési adatokat. Ennek az eljárásnak a segítségével olyan hasznos információt kaphat, amely egyébként nem szerezhető meg.

A kikérdezés megvalósításához szorosan kapcsolódik a kapcsolatteremtés. A folyamat magában foglalja a kiszemelt személy, mint potenciális információforrás azonosítását, figyelmét, kapcsolatfelvétel kezdeményezését, a találkozókat, a jelentések rendjét. E műveletek elsősorban a béketámogató műveletek során döntő jelentőségűvé válhatnak. A kapcsolatkezelés rendszerint egyenruhában történik, de bizonyos esetekben a nemzetközi és nemzeti jogi követelmények betartásával civil ruha viselése is szükségessé válhat.

FELDERÍTŐ ÖSSZEKÖTŐI TEVÉKENYSÉG/EGYÜTTMŰKÖDÉS. A törzshöz rendelt és kiküldött összekötő tisztek, felderítő tisztek, együttműködő és támogató csapatok összekötői, valamint a vizuális légifelderítést végzők által adott tájékoztatók elemzése, értékelése.

Ez a felderítési módszer akkor valósul meg, amikor a HUMINT törzstisztek, valamint más saját szervezetek információval rendelkező tagjai között nyílt kapcsolat jön létre. Nagyon jó információforrások a hadszíntéri hírszerzők, a biztonsági szolgálatok, a rendőrség tagjai, valamint egyéb hivatalos ügynökségek emberei, mert ezek speciális információval rendelkezhetnek és ismerik az igényelt információkkal szemben támasztott követelményeket

Az összekötő tisztek kapcsolatai gyakran magukban foglalják az információcserét vagy a szakfelderítő tevékenységet és akkor a leghatékonyabbak, ha a közös tevékenység során kölcsönös bizalom és egyetértés alakul ki az érintettek között. A cél a kooperáció elősegítése, a közös adatbázis kialakítása és a kölcsönös információcsere. A béketámogató műveletek során előtérbe kerülhet olyan összekötői tevékenység, ahol a nem-kormányzati szervezetek, semleges ügynökségek tagjai, vagy a kiszemelt polgári lakosok végzik az információszoigáltatást

MOZGÓ FELDERÍTÉS: azt a tevékenységet takarja, amikor a hadműveleti területeken HUMINT erőket használnak mozgó felderítési feladatok végrehajtására a speciális

információk megszerzése érdekében. A NATO-szabályzatokban rögzített mozgó felderítés alapvetően megfelel a magyar felderítő fogalomkörben használt átvizsgálás, keresés-kutatás, fogalmának.

Nem tartozott a felderítési módok közé a NATO-dokumentumokban szereplő „harcjárműves és gyalogos felderítés, amely kiegészül útvonal, zóna, terület és objektum felderítéssel”¹⁰¹. A magyar felderítő elméletet és gyakorlatot vizsgálva megállapítható, hogy ehhez hasonló felderítő tevékenységnek a magyar felderítő doktrínában is helye van. Hiszen ellentmondásos helyzetet teremt - főleg a működési körletben, – hogy milyen felderítési módot alkalmaz a felderítő járőr. Egy adott terület bejárása során az adatok megszerzési módjait nehéz besorolni a jelenlegi felderítési módok közé, mert az átvizsgálás nem szinonim fogalom, nem fejezi ki a felderítési folyamatot. A járőrozés a felderítés jelenlegi elvei közül hiányzik, pedig ennek a felderítési módnak van létjogosultsága. A két világháború között létezett olyan eljárás, amelyek lényege „a felderítés és jelentés; majd előremozgás adott terepszakaszra és a közelfelderítő az útról letérve mozog úgy, hogy kerülje az ellenséget.”¹⁰² Tehát a magyar katonai hagyományok között szerepelt ez az eljárás, de a II. Világháború után kikerült a szabályzatokból.

A járőrozést célszerű felvenni a felderítési módok közé amelynek lényege, hogy egy felderítő járőr tervezett menetvonalon gyalog vagy járművel mozog, eközben felderíti a terepet, megállapítja az ellenség jelenlétét vagy az arra utaló jeleket, felderítési információkat szerez. A feladatot komplex módon figyélssel - füleléssel, a terep bejárásával és ellenőrzésével, átvizsgálással oldja meg. A bázison végzett felkészülés után a járőr a kiválasztott menetvonalon megkezdja a járőrozést. Az útvonal lehetőleg álcázott legyen, pontosan értékelve a különböző útszakaszokat. A feltételezett, ellenség által megszállt helyeket vagy a járőr számára veszélyes körleteket a kijelölt figyelő figyélssel előzetesen ellenőrzi, majd ennek eredményétől függően folytatja a kötelék a mozgást. A járőr a veszélyes, be nem látható területeket átvizsgálással deríti fel. Más helyeken a terület személyes ellenőrzésével szerez adatot. Ezen kívül a járőrozéshez szorosan kapcsolódik a jelzőkészülékek telepítése, a helyi lakosság kikérdezése, a nyomok felkutatása és értékelése, a beszéd lehallgatása, elhagyott objektumok, műszaki munkák értékelése, esetleg a tábori vezetékek lehallgatása vagy a fogolykihallgatás.

Tehát ez egy komplex felderítési mód, amely segítségével bizonyos területek ellenőrizhetők. A járőrozés alkalmazható folyamatosan, periodikus mozgással vagy egyszeri menettel. A járőrozés kiemelt szerepet kap a béketámogató műveletekben és a válságkezelés időszakában, de a felderítési mód végrehajtásának a körülményei és célja eltér a háborús viszonyoktól.

FEDETT FIGYELÉS. Alapvetően megfelel a magyar figyelés fogalmának – „a terep és légtér meghatározott részének huzamosabb ideig tartó, tudatos vizuális figyelemmel kísérése”¹⁰³. A legelterjedtebb felderítési mód, minden katona folytatja. Fontos jellemzője a közvetlen észlelés. Éjszaka füleléssel, mint módszerrel egészül ki.

Egyéb felderítési módok.

- átvizsgálás - a felderítés komplex módja, adott terület vagy objektum bejárása, részletes átkutatása. Az átvizsgálás folyamatosan a figyélssel és füleléssel együtt valósul meg. Egyes körzetekben a felderítők kereséssel, kutatással és nyomolvasással szereznek információkat.

- lesállítás (fogolyejtés) - olyan felderítési mód, amely során a felderítő szerv az ellenség feltételezett vagy ismert menetvonalán rejtve helyezkedik el, és meglepetésszerűen támadja meg az ellenséget.

¹⁰¹ Páncélos felderítő műveletek FM 17-95 Bp. 2000. 3. fejezet

¹⁰² Vitéz Halász J: A járőrszolgálat Magyar Katonai Szemle 1933 /11 p. 48.

¹⁰³ Magyar Értelmező Kéziszótár (MÉK). Bp. 1978. p. 408.

- rajtaütés, olyan felderítési mód, amely során a felderítő szerv rejtve megközelíti az ellenség feltételezett vagy ismert objektumát, és meglepetésszerűen támadja meg az ellenséget.
- a harcfelderítés olyan felderítési mód, amely során a felderítésre kijelölt erők harcot kényszerítenek az ellenségre, vagy harctevékenységben vesznek részt és eközben megszerzik a szükséges adatokat.

A felderítő harccselekmények megnevezése lehet a „tűzcsapásos lesállítás” és a „tűzcsapásos rajtaütés”. De a lényeges jegyeket kifejezi a „rongálás” szó is. A fogalom tartalmát és jellemzőit az első fejezetben rögzítettem.

A tárgyalt felderítési módok törvényszerűségeinek további elemzése, széleskörű értékelése és kipróbálása nagymértékben növeli a felderítés hatékonyságát. A leírt összefüggések helyessége esetén a felderítő szervek és az általuk alkalmazott felderítési módok összevetése nagyban szolgálja a felderítés elméletének a tökéletesítését.

A HUMINT a felderítési adatok biztosításához további információkat kap a saját erő védelmével foglalkozó csapatoktól, az ellenség felderítését elhárító erőktől, a hadműveletekben résztvevő valamennyi szintű parancsnoktól, a különleges erökhöz tartozó csapatoktól (hírszerzők, haderő tájékoztatási tisztek, CIMIC csoportok, pszichológiai hadviselést folytató erők, katonai rendőrség). Ezen kívül lényeges és aktuális adatforrást jelentenek a harcoló csapatok.

A HUMINT műveleteket kiegészíthetik információkkal, a szövetséges és a nemzeti hírszerző csoportok. Bár ezek a felderítés főerőkifejtését a hadászati feladatokra összpontosítják, de ezen kívül szerehetnek hadműveleti és harcászati szintű információt is.

Az első fejezetben megfogalmazott kategóriák és a továbbiakban vizsgált alkalmazási elvek elemzéséből levont következtetésem szerint a HUMINT-hez tartozó felderítő szervek a következők lehetnek:

- figyelő - az a katona, aki meghatározott helyről vagy mozgás közben figyellel (füleléssel) szerez adatot az ellenségről és a terepről.

Figyellel oldják meg a feladatot az ügyeletes tűzfegyverek kezelői, a fedező-biztosítók, őrök. Ebből a nagy csoportból a felderítő figyelőt az különbözteti meg a többiektől, hogy a fő feladata az ellenség helyének felderítése, többnyire speciális módszerekkel való meghatározása és jelentése. Ebből a gondolatmenetből következik, hogy vannak olyan katonák, akik figyelés közben más feladatot is teljesítenek, a fő feladatuk nem a felderítés, ezért nem nevezhetők figyelőnek, és ezért nem tartoznak a felderítő szervek közé.

- figyelőőrs - olyan felderítő szerv, amely vagy meghatározott és műszakilag kiépített helyen, vagy mozgás közben huzamosabb ideig figyellel és füleléssel oldja meg a feladatát.

A figyelő és a figyelőőrs képessége sok összetevő alapján határozható meg. A közkezen forgó szakirodalom többsége az összetevők külső körülményeit vizsgálja. (pl.: látási viszonyok, háttér színe, napsugarak iránya)

Azonban a figyelő képessége a feladatmegoldó képességéből is levezethető. Ha a látási viszonyok optimálisak, meghatározható egy maximális távolság, ami a cél érzékelésével fejezhető ki. Ez függ a figyelőeszköz paramétereitől, tehát a figyelőnél lévő műszerek minőségi javításával ez a távolság befolyásolható. A felfedés-érzékelés, mint maximális távolság, nagymértékben csökken a felismerési távolság értelmezésével, ami kisebb, mint az előző.

A felismerési távolság azt jelenti, hogy a figyelő milyen messze lévő eszközt képes felismerni. Ez valószínűleg az érzékelés távolságának egy része. Maga a felismerési távolság kétféleképpen értelmezhető. Egyrészt utal az eszköz kategóriájának az azonosítására, tehát ennek során a figyelő biztonságosan meg tudja állapítani, hogy a megfigyelt eszköz egy harckocsi, löveg. Másrészt utal arra a képességre, hogy a figyelő a kategórián belül azt is meg tudja állapítani, hogy a felderített eszköz milyen típusú (pl.: egy T-72-es harckocsi). Ez a

távolság objektív tényezőktől is függ, hiszen más távolságérték tartozik a harckocsi és sorozatvető, és más a harckocsi és az önjáró löveg megkülönböztetéséhez.

A következő befolyásoló tényező a mérési távolság és a helymeghatározáshoz tartozó pontossági együttható. A felismerési távolság csökken a mérési távolság értelmezésekor. A mérési távolság az a távolság, ahol a cél helye az adott optikai eszközzel mérhető. A mérőeszköz pontossági hibát kifejező együtthatói és a távolság egyenesen arányos. Tehát minél messzebb van a tárgy, annál nagyobb a pontatlanság.

Ezen összefüggések ismeretében számítások, és próbamérések segítségével lehet célirányosan meghatározni a figyelőőrsök képességét és ezek ismeretében a feladatát.

- önálló felderítő járőr - az összefegyvernemi parancsnok vagy a válságkezelés során működő operatív vezetőszerelv alárendeltségében ténykedő, 6-8 főtől szakaszerőig terjedő gyalog, vagy járművel kiküldött felderítő szerv. Tevékenységét figyeléssel, átvizsgálással, esetleg lesállással, rajtaütéssel oldja meg. A kiküldő parancsnok intézkedése alapján felderítő harcselekményt is végrehajthat.

- felderítő járőr - valamilyen működő felderítőszerv-parancsnok által kiküldött, 3-4 főtől szakaszerőig terjedő felderítő szerv, amely feladatát figyeléssel, átvizsgálással, esetleg lesállással oldja meg.

- tiszti felderítő járőr - az összefegyvernemi parancsnok vagy a válságkezelés során működő vezetőszerelv által bonyolult időszakokban alkalmazott felderítő szerv. Feladatát figyeléssel, átvizsgálással oldja meg.

A konkrét információszerezést végző járőr felderítő képességének alapja a különböző számvetések és gyakorlati mérések alapján határozható meg. „Egy 3-6 fős felderítő szerv gyalog egy óra alatt 3-4 km²-t képes felderíteni.”¹⁰⁴ A felderített terület nagysága függ a fedettségtől, a láthatósági viszonyoktól, a domborzattól, a járőr felszerelésétől, valamint a terep és az ellenség tevékenységének viszonyától. A nagy kiterjedésű, sok „jelet” adó csoportosítás felderítésekor nagyobb területet képes a járőr ellenőrizni. Abban az esetben is nő a felderítendő terület, ha az ellenség objektumai mozognak. Az átvizsgálások száma és területi nagysága nagymértékben csökkentheti a járőr által felderített területet. Ezeket a tényezőket könnyű optimalizálni, az alapos terepértékeléssel, szemrevételezéssel és a felderítő járőr erejének, valamint a működési körlet nagyságának helyes arányával határozható meg a felderítő járőr képessége.

- lesállást (rajtaütést) végrehajtó alegység - az összefegyvernemi parancsnok által lesállás (rajtaütés) végrehajtására kijelölt szakaszerőig terjedő felderítő szerv. Tevékenységét elsősorban a saját, esetenként az ellenség területén oldja meg.

A harcfelderítés végrehajtására alkalmazható felderítő szervek összefegyvernemi (gépesített lövész, harckocsi) szakasztól zászlóalj-erőig terjedő harcfelderítő járőrök és osztagok. Feladataikat figyeléssel, átvizsgálással és harccal oldják meg.

A terepkutató harcjármű, amely a magyar felderítő szabályzatokban még jelenleg is szerepel, feladatát tekintve hasonlít a NATO-dokumentumokban szereplő biztosítási műveleteket végzőkhöz. A feladata a felderítés, valamint a kiküldő alegység biztosítása. Tehát a terepkutató az ellenségről és a terepről az adatokat nem a parancsnok felderítési adatigényének a kielégítésére, a harc- és tűzvezetés érdekében szerzi, hanem az ellenség felderítése mellett felkészül egy adott terepszakasz elfoglalására, tűzkiváltásra, ezzel biztosítja a kiküldő köteléket. Fontos sajátosság, hogy a menetbiztosító kötelékek is alkalmazzák, amelyek végső soron a terepkutatóval a főerők biztosítását végzik. Az állományába csak akkor osztnak be felderítőt, ha kimondottan felderítő alegység küldi ki.

A HUMINT felderítő szervek és a felderítési módok újszerű elveken alapuló értelmezése, és a jelen kor katonai kihívásának való megfelelés biztosíthatja a béketámogató

---

¹⁰⁴ Katona I: A g. hdt. felderítő rendszerének képességei...Egy. doktori értekezés. nytsz.: 685/0435 p. 45.

műveletekben, a válságkezelés időszakában a védelmi harcok és hadműveletek megvívásakor a felderítés eredményes megoldását. Emellett folyamatosan törekedni kell az adott helyzethez illeszkedő szervezet, díszlokáció és eszközrendszer kialakítására.

Következtetések

A 90-es években született katonai elgondolások változást idéztek elő a felderítés feladataiban és módosították a 80-as évek végéig érvényes téziseket. Az elmúlt évek katonai gyakorlatához képest teljesen újfajta sajátosságok szükségesek a béketámogató műveletekben. Alapvetően befolyásolja a Magyar Honvédség tevékenységét a NATO-ba való belépés, mivel újfajta feladatokra kell felkészülni a felderítő szolgálatnak is, emellett a válságkezelés prioritása következtében alapvetően változott a felderítő szervek működése hazai területen. Az előző gondolatokban vázolt összefüggésekből következik, hogy alapvetően változtak meg a felderítés hadszíntéri körülményei és a harci alkalmazás törvényei. Egy esetleges, klasszikus háborús viszonyok közötti felderítő tevékenység megszervezése és lefolytatása magyar területen kis valószínűséggel következhet be. De a Magyar Honvédség felkészítésében továbbra is szükség van a hadműveleti tevékenységekre való felkészítésre, mert az ország védelmen kívül az V. cikkely szerinti kötelezettségek miatt a felderítő szolgálat működhet háborús viszonyok között. Az ilyen jellegű feladatvégzés során előtérbe kerül a felderítő szervek körletben, főleg gyalogosan történő alkalmazása.

A felderítőknek új környezetben kell dolgozniuk, amely új környezet alapvetően ismeretlen, tehát ez a térség más megközelítést igényel, mint a hazai helyszín. Az elmondottakból következik, hogy a jövőben a felderítő csapatok felkészítését felszerelését és alkalmazási elveit alaposan át kell dolgoznunk. Remélem a disszertációban szereplő tényezők, elvek és következtetések segítenek ebben a folyamatban.

A kutatómunkám **új tudományos értékű eredményének** tekintem a következőket:

1. Megfogalmaztam és bővítettem a meglévő elméleti és gyakorlati tapasztalatokra támaszkodva a földi felderítés fogalomrendszerét.

2. Bizonyítottam a 90-es években kialakult és a NATO-ba való belépéssel bővült követelmények és körülmények hatását a felderítés elméletére és gyakorlatára.

3. Kidolgoztam a HUMINT és a felderítő szervek alkalmazását válsághelyzetben, a béketámogató műveletek során és a hadműveletekben.

4. Megfogalmaztam a HUMINT magyar viszonyokra adaptált belső tartalmát és az adatszerzés magyar haderőre vonatkozó sajátosságait, új lehetőségeket.

Befejezés

A végzett munka eredményeire támaszkodva javaslataimmal szeretnék hozzájárulni a felderítés alkalmazásának tökéletesítéséhez, hatékonyságának növeléséhez.

1. A kidolgozott anyag hozzájárulhat a felderítés különböző szintű elméleti és gyakorlati vizsgálataihoz.

2. A leírt elvek és elemzések bővíthetik a különböző szinten folyó felderítő ismeretek oktatási tananyagát. Javaslom a tananyag összeállításakor a kiképzési dokumentumokat kidolgozóknak a felderítés újszerű értelmezését felhasználni. Ez elsősorban az egyetemi oktatásra és az alegységparancsnoki képzésre, de a katonák kiképzésére is hatással lehet.

3. A kutatási eredményeket ajánlom a válsághelyzetekben és a béketámogató műveletekben tevékenykedő felderítést szervezőknek és a felderítést végrehajtó szakembereknek.

4. A fogalomrendszer vizsgálatának eredményeit javaslom a doktrína, jegyzet és tankönyv szerkesztésében résztvevő személyeknek és az elméleti szakembereknek a helyes kiindulási alap rögzítéséhez.

5. Javaslom vizsgálataim és kutatásaim eredményének kísérletekkel, valamint számítógépes modellezéssel történő kipróbálását és a további pontosítások elvégzését.

Végezetül köszönöm a témavezetőnek, Dr. Héjja István ezredes úrnak, az előjáróimnak, munkatársaimnak, bírálóimnak és konzulenseimnek a segítséget, a feltételek biztosítását és a disszertáció elkészítéséhez szükséges körülmények megteremtését.

Budapest, 2003. december 20.

Dr. Füzesi Ottó alez.

Rövidítések

ACINT Acoustic Intelligence Hangfelderítés

COMINT. Communications Intelligence =Rádiófelderítés

CJTF =Többnemzetiségű Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék

ELINT. Electronic Intelligence =Rádiótechnikai felderítés

HUMINT Human Intelligence =Emberi erővel folytatott felderítés

IMINT Imagery Intelligence =Képfelderítés

IMINT. Imagery Intelligence= Képfelderítés

IPB Intelligence Preparation of Battlespace/ Battlefield =Műveleti terület (harcmező) felderítő értékelése.

NIC. National Intelligence Cell =Nemzeti információs csoport

Operational =Hadműveleti

OSINT. Open Source Intelligence =Nyílt források felhasználásával folytatott felderítés

RADINT Radar Intelligence =Radar felderítés

SI Sources of Intelligence =Felderítés információforrásai

SIGINT. Signals Intelligence = Rádióelektronikai felderítés

Tactical =Harcászati

Publikációs jegyzéke 1990-től

1. - Az egységek, magasabbegységek szervezete (szg. programdokumentáció 17 old., gépi program C+4-n) KLKF 1990. Nyt.szám:387/7/90.
2. - Az ellenség tevékenységének értékelése (szg. programdokumentáció 24 old., gépi program C+4-n) KLKF 1990. Nyt.szám: 384/5/90.
3. - Az IDHDS. fegyverei és harcjárművei (videofilm forgatókönyv 20 old., vágási munkák 40') KLKF. 1990. Nyt.szám: 385/6/90.
4. - A felderítés alapfogalmai, alapelvei (szg. programdokumentáció 14 old.,) KLKF. 1991. Nyt.szám: 460/25/91.
5. - A felderítő szervek ereje, összetétele, (videofilm forgatókönyv 12 old., vágási munkák 20') KLKF. 1991. Nyt.szám: 460/23/91.

6. - A felderítő parancsnokok harcvezetővé képzése. (1991. a MH. részére készült videofilm forgatókönyv 12 old., szöveggönyv 8 old., felvételek vezetése 40 perc)
7. - Az IDHDS ismeret oktatásának módszerei. (1991. A MH. VK FCSF-ség. által vezetett konferencia; F tisztjeinek bemutató foglalkozás megtervezése és levezetése.)
8. - A MH. Harcszabályzat (raj, sz. kez.szem..) felderítő fejezetéhez tanulmány kidolgozása 24 old., (MHVK. Tud. Kut. terve alapján) 1991-92.
9. - A MH. Harcszabályzat (szd. z.) felderítő fejezetéhez tanulmány kidolgozása. (MHVK. Tud. Kut. terve alapján) 1991-92 36 old
10. - Az összefegyvernemi harc alapismeretei (szg. programdokumentáció 24 old., gépi program 20') KLKF. 1992. Nyt.szám: 1012/6/92.
11. - Az ÖFJ. tevékenysége a határbiztosítás időszakában (tanulmány 1992. KLKF főiskolai nyíltóra) 6 old.
12. - A csapatfelderítés elvei és módszerei. (tanulmány 1992. KLKF. Tudományos kutatómunkaterv alapján) MH. szintű konferencia.) 62 old
13. - A felderítő szervek parancsnokainak feladatai (szg. programdokumentáció 14 old., gépi program IBM-re 15') KLKF. Nyt.szám: 1012/7/92.
14. - A f. harcjármű műszereinek kezelése (szg. programdokumentáció 18 old.,) KLKF. 1993. Nyt.szám: 323/33/93.
15. - A támadó harcrendi elemek, (videofilm forgatókönyv 20 old., vágási munkák 30') KLKF. 1993. Nyt.szám: 323/32/93.
16. - A felderítő járőrverseny 1995. Főiskolai Közlemények 1995/2. 16 old.,
17. - A f. szervek alkalmazásának sajátosságai a védelmi hadműveletekben. (Tanulmány a KLKF. tudományos kutatómunka terve alapján) 1996. 28 old
18. - A csapatfelderítés elvi és gyakorlati kérdéseinek vizsgálata az új katonai elgondolások alapján : Egyetemi doktori értekezés [Szentendre] : KLKF, 1996. - 118 old.
19. - A lakosság szerepének újszerű értékelése és a felderítés Új Honvédségi Szemle 1997. november 10 old.,
20. -A felderítő szervek kiküldése, bevonása védelemben Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 1998/1 12 old.
21. - A felderítés alapfogalmainak értelmezése Új Honvédségi Szemle 1998. július 18 old.,
22. - A védelmi harc felderítő biztosítása Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 1998/2-3 8 old.
23. - A HVSZ-91 alkalmazása a harcterület felderítő előkészítésekor Új Honvédségi Szemle 2000. március 12 old
24. - A felderítő tiszt tevékenysége a harc megszervezésekor Egyetemi jegyzet 1999 78 old.
25. - A hadtest. felderítő törzs tevékenysége a felderítési adatok értékelése során Egyetemi jegyzet 2000. 85 old.

26. - A környező országok katonai stratégiái és katonai doktrínái Egyetemi jegyzet 2001. 176 old.
27. - A felderítés fogalomrendszerének elemzése Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények 2003/3 10 old.
28. - A valószínű ellenség szervezete és alkalmazása 2002. Felderítő Csoportfőnökségi kiadvány 120 old.
29. - A piros fél szervezete és fegyverzete I.-II. 2003. (egyetemi jegyzet) 145 old

FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek jegyzetek:

- A felderítő szakképzési vázlatok Bp. KFH 1992.
- A MH Összhaderőnemi Felderítő Doktrínája (tervezet) MHVK FCSF Bp. 2000
- A Magyar Honvédség Ideiglenes Hadművelési Utasítása Bp. HM 1994. Ált/62
- Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína MH DSZOFT kód: 11313 Bp. 2002.
- Felderítő műveletek alkalmazásának elvei a könnyű vegyes ezred: felderítő század, felderítő szakasz: doktrína tervezet Magyar Honvédség Szárazföldi Vezérkar (könyv) 2000
- A Magyar Néphadsereg Felderítő Harcászabályzata Bp. HM 1988. F/37
- Katonai Lexikon Bp. Zrínyi Katonai Kiadó, 1985. ISBN9633261783
- Kézikönyv az ENSZ békefenntartó akcióiban résztvevő katonák és alegységek számára. Bp. 1994. I.-II. kötet
- Hadtudományi Lexikon Bp. 1995. ISBN 963 04 5226
- Biztonságpolitika. Szerk.: GAZDAG FERENC: Bp. 2001. ISBN 963 8117 77 X
- DR. BALÓ JÓZSEF: Logika Bp. Tankönyvkiadó 1970. p. 47.
- A válságkezelés és konfliktus megelőzés elmélete és gyakorlata. Tansegédlet. Bp. ZMNE 2002.
- DR. BOGNÁR GYÖRGY: A MH szárazföldi csapatainak alkalmazása a válsághelyzetben Tanulmánykötet a válságkezelés feladataiból ZMKA jegyzet Bp.1995. nytsz.: 841/0107
- Dr. SZTERNÁK GYÖRGY: A válságkezelés és konfliktusmegelőzés elmélete és gyakorlata ZMNE tansegédlet Bp. 2002.
- DR. DRÓTOS BÉLA: A válságkezelés felderítési feladatai ZMKA jegyzet nytsz.: 841/098
- Dr. DRÓTOS BÉLA: Felderítés a gl. (hk.) dd. harctevékenységeiben ZMKA jegyzet 1994. nytsz.: 841/039/ea
- Dr. DRÓTOS BÉLA: A felderítési adatok feldolgozása ZMNE jegyzet Bp. 1997.
- HORVÁTH ANDRÁS: A harcmező felderítő előkészítése ZMNE jegyzet Bp. 2000. Nytsz. 952/245
- DR. BOGNÁR GYULA: Harc- hadművelési támogatás és biztosítás ZMNE jegyzet Bp. 2000. Nytsz.:952/254
- DR. JAKUS JÁNOS- BOLDIZSÁR KÁROLY: Nem háborús műveletek Egyetemi jegyzet Bp.2002.
- A hivatásos határvasár századok alkalmazása felelősségi körzetben (Egyetemi jegyzet-tervezet) Bp.1999.
- NÉGYESI LAJOS: Felderítő szervek visszahagyással történő kijuttatása és alkalmazása ZMKA jegyzet, Bp. 1995
- KARNYEJEVA-ORDINSZKIJ-ROZENBLIT: A kihallgatás taktikája a nyomozás során BM Tan. és Módszertani O. Bp. 1960
- BÁNKI FERENC: Kihallgattam magam Lap-Ics. Debrecen 1995. Raktári sz.120.377-7981
- BUDA BÉLA: Az empátia – a beleélés lélektana Gondolat Bp.1978. Raktári sz.072.121-5342
- BERGER K: A vezetés Kézikönyve Bp.1930. II. kötet Felderítés jelmondata.
- A Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelvei 94/1998 Országgyűlési Határozat
- A Magyar Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiájáról 2144/2002. (V.6.) Korm. határozat
- Kézikönyv az ENSZ békefenntartó akcióiban résztvevő katonák és alegységek számára. Bp. 1994. I. kötet p.49.

Úton a XXI. század hadserege felé Bp. 2003. HM Kommunikációs Főigazgatóság
Fordítások, NATO kiadványok
AAP-6 (V) NATO Szakkifejezések és Meghatározások Szógyűjteménye Bp.2000.
AJP-3.4.1 Békétámogató hadműveletek Bp. 2001. HVK Terv. FCsF.-ség
AINTP-1(a) A felderítés doktrínája. Bp. 1996.
AJP-01 Szövetséges Összhaderőnemi Doktrína Bp. 2000. HVK Terv. FCsF.-ség
FM 100-5 Tábori Kézikönyv Hadműveletek Bp. 1996 HVK 4.
FM 17-98 A felderítő szakasz (fordítás) Bp. 1998
FM 34-2-1 A felderítés-elhárítás felderítő, figyelő és hírszerző támogatása Bp. 1998
FM 34-3 A felderítési adatok értékelése Bp. 1996
FM 34-8 Csapatparancsnokok kézikönyve a felderítésre Bp.1997.
FM 17-95 Páncélos felderítő (cavalry) műveletek: Tábori kézikönyv Bp. 2000 HVK
Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség
Mélylési járőr HVK Tervezési Főcsoportfőnökség (könyv) 2000

Értekezések, cikkek

Dr. SZÉPLAKI JÁNOS: A hadműveleti és harcászati felderítő erők és eszközök harci lehetőségeinek és várható tevékenységüknek vizsgálata az öfn.-i HDS első támadó hadműveletének békében történő előkészítése időszakában Doktori értekezés 1975. nytsz.: 541/0893

Dr. SZÉPLAKI JÁNOS: Az öfn.-i HDS f.erői és eszközei alkalmazásának sajátosságai és lehetőségei a háború kezdetén megvívásra kerülő védelmi hadművelet előkészítésének időszakában Doktori értekezés 1989 nytsz.: 685/036

DR. BOTZ LÁSZLÓ A harcászati felderítés szerepe a Magyar Köztársaság stabilitását befolyásoló globális és regionális fenyegetések, veszélyek, kockázatok és kihívások értékelésében, különös tekintettel a megváltozott európai biztonságpolitikai helyzetre, a NATO új stratégiájára és a délszláv válságra Budapest : ZMNE, 2000

KATONA ISTVÁN: A g. hdt. felderítő rendszerének képességei és lehetőségei a védelem előkészítése és végrehajtása időszakában Egyetemi doktori értekezés 1994. nytsz.: 685/0435

ESZTÁRI FERENC A felderítés erőinek és eszközeinek rendje válságok kezelése és konfliktusok megelőzése Bp. ZMNE 1998.

HALÁSZ ISTVÁN: Új utak és lehetőségek a MH szárazföldi felderítő erőinek alkalmazásakor (szakdolgozat) ZMNE 1996. Nytsz.807/1065

A Magyar Köztársaságot fenyegető kihívások és veszélyek kezelése Tanulmánygyűjtemény Válogatás a HM kutatási eredményeit összegző tanulmányokból Bp. 1999.

BALI JÓZSEF-JÓZSA LÁSZLÓ: A külső biztonság specifikus erkölcsi kihívásai Bp. Új Honvédségi Szemle 2001/2

DR. KÖSZEGVÁRY T: Az ellenség diverziós felderítő tevékenysége... = Hadtudomány általános elmélete és a hadművészet Bp. 1987

DR. HÉJJA I: A MK közlekedéshálózatának katonaföldrajzi értékelése...= Hadtudományi Értekezések Bp. 1993.

DR SZTERNÁK GYÖRGY: A békeműveletek végrehajtása Tanulmánygyűjtemény Válogatás a HM 2000.évi kutatási eredményeit összegző pályázatokból Bp.2000 p.

MHPK. 1993.évi parancsnoki foglalkozás nytsz.: 208/0515

Tanulmány Gyűjtemény Bp. 1994. HM.

KIS-BENEDEK JÓZSEF: A felderítés szerepe a békétámogató műveletekben. Felderítő Szemle ISSN 1588-242X Bp. 2002/1/2 szám

Dr. HÉJJA ISTVÁN- Dr. SZTERNÁK GYÖRGY: A válságok előfordulásának körülményei és kezelésük módozatai Hadtudomány 1994/3

FURJÁN ATTILA; VARANKA ZOLTÁN: A felderítési adatok gyűjtésének és feldolgozásának folyamata a tüzércsapatoknál, valamint egy egységes integrált felderítő-adatfeldolgozó rendszer létrehozásának lehetősége és szükségessége. Hadtudományi tájékoztató 1998. 2 sz

DR.KŐSZEGVÁRY T: A fegyveres erők feladatai a menekültügy kezelésében Tanulmánygyűjtemény Bp. 1994. HM. p. 60.

DR SÁNDOR V. - DR. KÓNYA J: Az államhatáron kialakult válság és konfliktushelyzet kezelése Tanulmánykötet a válságkezelés feladataiból ZMKA 1995. nytsz.: 841/0107

HAVRIL ANDRÁS Zászlóalj-harccsoport alkalmazásának lehetőségei Bp. Új Honvédségi Szemle 2001.

DR. KATONA ISTVÁN: Információgyűjtés - feldolgozás – tájékoztatás UHSZ 1997. 3. sz. 56-61. p.

SIMON Z.: Kihívások és a lehetőségek = UHSZ 1994/10

MAGYAR ISTVÁN: A honvédség lehetséges feladatai válságok kezelésében Hadtudomány 1999, 3-4. szám p. 59.

SZABÓ LÁSZLÓ: Békefenntartás napjainkban UHSZ 2001/6. p

EGGER - HABERMAYER: Das zonendeckende Aufklärungssystem = Truppendienst 1988/2

STRACHWITZ KARL E. Aufklärung und Führungsunterstützung Europäische Sicherheit: Politik - Streitkräfte - Wirtschaft - Technik 1996. 9. sz. 43-46. p.

A hadsereg felderítő koncepciója AF 7811 (fordítás)

SMITH HUGH: Intelligence and UN peacekeeping Survival: the IISS quarterly 1994. 3. sz. 174-192. p.

S GALVAGNO- A ROCK: A harctéri hírszerzés előkészítésének folyamata alacsony intenzitású konfliktus esetén fordítás ZMNE AF 7414

Tanulmánygyűjtemény Válogatás a HM kutatási eredményeit összegző tanulmányokból Bp. 1994.-2002.

Hadtudomány. MHTT folyóirata Bp. 1992-2003. évi számai

Új Honvédségi Szemle Bp. 1995-2003. évi számai